Németh Árpád

A kőkapu

novellák

Árpád Német: Kamena kapija – Németh Árpád: A kőkapu

Németh Árpád

A KŐKAPU

Újvidék
2021

Köszönöm mindazoknak a szervezeteknek amelyek támogatták
e kötet megjelenését.

Ezek pedig a következők:

A városi Művelődési bizottság
A Városi vakok szervezete
A tartományi Vakok szervezete

A lektorálásban segített:
Németh Margit

Recenzió:
Bosznai Győző

ISBN 978-86-88025-09-6

A kőkapu

1.

A kövér Ozor basi[1] a várparancsnok, lassú léptekkel sétált fel a terméskőből készült lépcsőkön, a Fetiszlám[2] hat, újonnan épült bástyáinak egyikére.

Mindig, magasra tornyozott fehér turbánt viselt. Alacsony termetét ezáltal akarta hatalmasabbnak feltüntetni. Ehhez még a kiemelt, magas homloka is hozzájárult. Valószínűleg rövidlátó volt, mert szemei folyton hunyorogtak a kerek arcában. Harcsa típusú bajusza alatt, a nyitott száján keresztül, szaporán lihegett. A sok semmittevés meggyöngítette a testét.

Rövid, vörös, sújtásokkal díszített kabátkája, széttárva himbálózott körülötte. A pocakja miatt nem ért össze. A szürke, kü-

[1] A basi (başi török szó szerint „valaminek a feje") török katonai és tisztségviselői rang volt. Az Oszmán Birodalomban különböző vezetőket jelölt, akiknek rangja gyakran a Bég után következett. A hadseregben kb. a századosnak felelt meg.

[2] Kladovoi Duna menti régi vár

lönlegesen széles övét, öltözékének legfontosabb részének tartotta és egy rövid kabátka alatt viselte. Annak zsebeiben a pénzét és a fegyverét tartotta. Bal oldalán a kétélű tőrt a jatagánt[3] helyezte el.

De a keréklakatos[4] pisztolyára is felettébb büszke volt melyet apjától örökölt. A nagy becsben tartott fegyvert, az övébe tűzve a jobb oldalán viselte.

Az erődítmények közül, mindig a Duna felé nézőt választotta. Többek között, azért mert ott lengett a birodalom neves jelképe. A magas, hegyes, lófarokkal díszített oszlopon lobogott reggeltől estig, a piros háttéren, fekvő fehér félholdat és egy fehér csillagot tartalmazó zászló. Büszkeséggel gondolt arra, hogy a lobogót még a Rigómezei csata után álmodta meg II Murád-mehmed pasa.

Saját kényelme kedvéért Amir özelnek[5] megparancsolta, hogy a zászló mellett építsen dobogót és fedje azt le Shirvan[6] szőnyeggel. Tegyen oda egy pamlagot vízipipával együtt, mert az utóbbi időben álmatlan éjszakák gyötörték. Ilyen esetben kiment a bástyára, és csak egy kafánt[7] viselt magán. Még az övét is, a fegyvereivel együtt, a hálófülkéjében hagyta.

Amir teljesítette parancsnoka kívánságát. Idővel arra lett figyelmes, hogy Ozor basi többször is használta a pamlagot a szerény építményen. Kiülve a dobogó tetejére pipázva kémlelte az északi eget. Azon töprengett, hogy az milyen lehet Istambol felett. Arra vágyódott, hogy a fővárosba kerüljön, és minél közelebb legyen a Szultánhoz.

„Allah, az ég és a föld teremtője összekötötte a patakokat, folyókat a tengerekkel. A földi halandó a Dunán, hajózva, bárhová, még a föld másik hatalmas részére is könnyen eljuthat. Ám, engem egye-

[3] A török jatagán szó fekvőt jelent. A jatagán tipikus török fegyvert, a hosszú kést a harcosok az övükben fektetve hordták.

[4] A keréklakatos pisztoly lelke egy rovátkolt acélkerék, amelyen egy piritdarab csihol szikrákat. A lakatot egy felhúzókulccsal húzzák fel, majd a piritet befogó kakast rácsukják a serpenyőfedélre.

[5] Közlegény

[6] Török finom csomózott szőnyeg.

[7] Hálóköntöshöz hasonló, hosszú, rendszerint fekete kabát.

lőre csak Istambol és a Boszporuszi szoros érdekel. Milyen jó lenne a pénz, a hárem, az ételfinomságok és a semmittevés." – ábrándozott figyelve a hatalmas keletre kiterjedő látóhatárt. Szerinte arrafelé a számtalan csillag valahogy sokkal világosabbá tette az eget.

Ezek a gondolatok futkároztak az agyában, amikor meteorzápor világította meg az ég épp azon részét, melyet sóvárogva kémlelt. Úgy tűnt, hogy az egyik hulló csillag, mint egy hatalmas égő ágyúgolyó zuhant le, nagyon közel, szinte pár kilométerre az erődtől nyugatra, a kolostor és az ismert kőkapu környékére. A nagy villanást egy gyenge földmozgás is kísérte.

„Ez nem jó jel… ez nem jó jel" – mormolta magában és besietett a lakosztályába ahol biztonságban érezte magát.

A veszély nem csak az égből közeledett. A különös égi jelenség mellett a hírnökök északról érkező lehetséges támadást is jeleztek. Hiszen az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje megerősödött és veszélyt jelentett.

Ez a veszély valós lehetett, mert az elkövetkező napokban, a belgrádi pasa mi másért szánta volna rá magát, hogy elinduljon a dunai hajójával Istambol felé. A lapos fenekű hajóra, a biztonsága kedvéért sahalaz[8] könnyű ágyúkat is szereltetett fel. Azért, némi biztató jelet hagyott maga után, mert hajózás közben kikötött a Kazán szoros előtt és Ozorra bízott egy láda arany ékszert és dukátot. Igaz, ennek fejében maga mellé parancsolta a vár katonáinak több mint a felét. Úgy vélte, ha támadás éri Fetislámot ebből az aranykészletből a parancsnok zsoldosokat toborozhat.

Az arany némi biztonságot, de egyben gondot is jelentett Ozor basi számára. A várparancsnok napokon át törte a fejét, hogy hová rejtse a tömérdek kincset. Ha netán megtámadják őket és győznek a kaurok[9], biztos feldúlják az egész várat. Ezért különleges helyet kell találnia a megvasalt, arannyal teli láda számára, amely két könyök hosszú és egy könyök széles volt.

[8] A „Şahalaz" öntöttvas könnyű ágyú amelyet főleg folyami hajókon használtak, és volt, amely 0,5 kg-os lövéseket adott le.

[9] Hitetlenek

Mielőtt még elfogadható rejtekhelyet talált volna a kincs számára, támadás érte a várat. Ám, nem abból az irányból ahonnan várta az ellenséget. Kora reggel, délről érkezett a száz főből álló jól felszerelt hajdúk[10] csoport. A sörte bajuszos, rendetlenül feltekert turbánt viselő vezér, már a kinézése miatt is félelemkeltőnek bizonyult. Széles, libegő salvár nadrágjában, lóháton érkezett muskétával a kezében az erődítmény alá. A Vuk nevű szerb, rablóvezér szedett-vedett seregével gyorsan bevette a várat mivel azt kevés katona védte.

A banda tagjai raboltak, gyújtogattak és mindenkit lemészároltak. A kincses ládát is megtalálták. Mivel Vuk harambasi[11] a Jabukovac[12] nevezetű kis településről származott, azt tervezte, hogy a kincset néhány bizalmas emberével oda szállíttatja.

Másnap, a harambasi tíz bizalmas főből álló csapatot indított el a Szlatina (Slatina) folyó mentén. A megvasalt ládát egy fekete, málhás szamár cipelte. A kis sereg a délután folyamán a Szoja (Soja) és a Vratna folyócska torkolatához értek. Ott, a bizalmat élvező csoport úgy döntött, hogy a Szent Apostolok nevű kolostorban, amely a Vratna folyó partján épült, megpihennek. A kolostorban csak egy pravoszláv pópa élt néhány apácával. A bandát befogadták, szerényen megetették, megitatták.

Reggel az egyik szállító nagy lármával ébresztette a rabló csapat többi tagját.

– Eltűnt a szamár a ládával… Eltűnt a láda és a szamár... – ordítozott.

Valamivel később jöttek rá, hogy nem csak a láda és a szamár, hanem Mujo a mindig taknyos kísérő is eltűnt. A kis csapat tagjai szétrajzottak. Tudták, ha nem lesz meg a kincs végük van. Néhány óra elteltével meglelték a szamarat nem mesze a kőkaputól a folyó partján. Nyugodtan legelt, de a ládának és Mujonak nyoma veszett. Mintha a föld nyelte volna el őket.

[10] A Balkán félszigeten ismert rablók
[11] Rabló vezér
[12] Kis falu észak-kelet Szerbiában

2.

Már virradt amikor Mira nővér végigsietett a faoszlopokkal alátámasztott emeleti verandán. A Vratna kolostor könyvtára felé igyekezett. A kis terem melyben a régi, kézzel írott könyveket tárolták, a templom középső részén, a hajó jobb oldalánál állt. Emiatt át kellett suhannia az ikonosztáz előtt. Ilyenkor mindig attól tartott, hogy ott leli Kalina főnövért, aki ha meglátta rögvest munkára szólította. Ezért, óvatos, lassú kézmozdulattal nyitott be a templom oldalsó bejáratán. Ez alkalommal, szerencsével járt, mert a nagy, hideg teremben senki sem tartózkodott. Egy rövid időre megállt, majd letérdelt az oltár előtt. Miután háromszor gyors kézmozdulattal keresztet vetett, kisurrant a bal oldali oldalajtón.

A könyvtár mindössze egy, néhány méter hosszú, keskeny teremből állt. A bútorzat egy szekercével faragott asztalból, padból és két könyvespolcból tevődött össze. A polcokon pár száz elég rossz állapotban lévő könyv feküdt. A polcok mellett kézzel írt naptár lógott. Rajta a 1803. május 22. szombati dátum volt olvasható. Másnap, 23-án a Nikodim Szentet ünnepli a Vratna kolostor, mert a könyvek szerint, ö alapította a rendet a XV. században.

Az egyik könyvespolc tetején a könyvek mellett két könyvoldal nagyságú fakeret és egy sodrófa hevert. Az egyik fakereten még megvolt a beleillesztett rozsdás sűrű drótháló. A keretek mellett egy fehér rongyzacskóban apró fűrészport is talált. Mira soha sem tudta megfejteni mire is használhatták a könyvírók ezeket a kereteket.

A fiatal nővér reggel óta olvasott a kolostor könyvtárában. Őt a legrégebbi könyvek érdekelték. Olyanra is rábukkant melyet az ezerhatszázas évek végén egy Dusán nevű, a kolostorban élő pópa irt. Ezek a könyvek, inkább fedőlap nélküli, írott papírtömbök voltak. A jegyzeteket két helyen, az oldalukon kilyukasztották és kenderből font spárgával kötötték össze őket. A benne olvasható szövegek az oláhok bevándorlásáról számoltak be. Innen tudta meg

Mira, hogy több mint száz Oláh család érkezett a Dunán túlról, feltehetően Romániából, Szerbia északkeleti részére. A Jabukovac falut és környékét találták legmegfelelőbbnek a letelepedésre. Ott akkor már vegyes lakosság élt. Eleinte szegénységben tengődtek. Földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Az ezernyolcszázas évek közepén Görögországból is érkezett néhány család.

Mirát főleg ez a periódus érdekelte, hiszen az apjától hallotta, hogy a családjuk Görög származású. Tőle tanult meg görögül és latinul. Később a sok nincstelenség és anyja halála miatt, apja inni kezdett. Többször is részegen rárontott a lányára. Miután Mira tizennégy éves korában megelégelte apja durvaságait, kolostorba vonult. Nem annyira az Isten hívó szavának a csábítása, mint amennyire a menekülési lehetőség miatt. Azóta már négy éve itt élt, a Vratna zárdában a többi nővérrel együtt.

Mira, Dusán írásaiból azt is megtudta, hogy abban az időben bizonyos Vuk nevű harambasi garázdálkodott azon a környéken. A monda szerint ő szabadította föl Fetislám erődöt a török uralomtól.

Annyira belemerült az olvasásba, hogy Kalina főnővérnek kétszer is rá kellett szólnia, miután belépett a szűk könyvtárhelyiségbe.

– Mira nővér haszontalan idővesztés a fenekeddel fényesíteni a könyvár padját, amikor várnak a konyhában. Elég az olvasásból. Vár rád a munka. – szólt erélyesen a főnővér – Holnap, vasárnap van. A környező településekről látogatóink jönnek.

Mira gyorsan visszatette a könyvet a polcra és kisietett. Kalina utána eredt ellenőrizni, hogy tényleg a kiszabott helyiség felé megy-e.

A konyhában már sürögtek-forogtak a nővérek. A nagy kondérban főtt a birkaleves. Annak több óra is kell, hogy a hús puha legyen. Anna nővért bízták meg a leves elkészítésével. Mira odasietett segédkezni.

– Hol voltál ilyen sokáig, hiszen jól jön mindenki segítsége. Kérdezett rá Anna nővér.

Mira nem szólt semmit csak gyorsan elkapta a nagy fakanalat és hevesen kevergetni kezdte a levest a kondérban.

– Minek is kérdezem – folytatta Anna nővér – hiszen tudom, a könyveket bújtad.

Mira bólintott majd egy kis idő múlva megszólalt:

– Már a múltkor meg akartalak kérdezni – a könyvtárban a könyvek mellett különös tárgyakra bukkantam. Olyasmire, ami nem odavaló. Két fakeretet, egy mángolót és egy zacskó, apró fűrészport találtam a legmagasabb polcon.

– A fakereten háló is van?

– Igen… igen…

– Akkor ezek a tárgyak a papírkészítéséhez szükségesek.

Mira elámulva nézett Anna nővérre.

– Az egyik unokatestvérem könyvkötéssel foglalkozott. Ilyen tárgyakkal készítette a különböző vastagságú papírlapokat. Valószínűleg Dusán pópa is papírt készíthetett, mert az ő idejében nehezen lehetett papírt beszerezni.

Miután Mira megkapta a várva várt választ átsietett a kenyérkészítő nővérekhez.

Ott a farönkből kialakított teknőben búzalisztet, kukoricaliszttel kevertek el. Abból lesz a kenyér, amit majd túróval és hússal fogyasztanak a zarándokok. E mellett zabkását is készítettek. Majd hosszú pálcára bárányhús kockákat szúrtak. Ezt az ínyencséget is a következő napra készítették. A jövevények parázson fogják majd nyársalni, megsütni a húst.

Mira nővér örült az elkövetkező napnak. A kolostor rendszeres látogatói között volt a huszonkét éves, oláh származású Dáriusz is. Néhány évvel azelőtt látták meg egymást először, a Vratna folyócska partján. Dáriusz a birkanyáját legeltette, Mira pedig vízért jött a patakhoz. Akkor még nem mertek szólni egymáshoz, csak a szemük találkozott. Mira sebtében megmerte a kannájába a vizet és sietve visszament a kolostorba. Később, már keresték, lesték egymást. Mira többször ment vízért, Dáriusz pedig a kolostor kőfala mellett legeltette a birkáit. A nagyobb ünnepnapok alkalmával bekopogott az apátság kapuján és adományként felkínált egy-egy bárányt, remélve, hogy megpillantja Mirát.

Ahogy Mira úgy Dáriusz is várta a májusi védszent ünnepét. Ilyenkor a rendház udvarát ellepték a zarándokok. Több alkalommal is a sokaság között elvegyülve, lehetőség nyílt arra, hogy beszélgessenek egymással.

Dáriusz néhányszor megemlítette, hogy szívesen feleségül venné Mirát. A családi házban elegendő hely lenne a számukra. A birkák szerény, de biztonságos jövedelmet hoznak. Tudta, érezte, hogy Mirát nem a vallás tartja a kolostorban, hanem az neki csak menedékként szolgál. Ő biztonságot, békés életet ígért neki.

Mira gondolkodási időt kért, mert nem tudta milyen következménnyel jár az, ha egy apáca elhagyja a rendet. Legfőbb pártfogójától, Anna nővértől kért tanácsot. Kalina főnővérhez, nem mert fordulni, mert tudta, hogy az nem igazán kedveli a fiatal még noviciátusi[13] rangban álló Mirát. Anna biztató szavakkal beszélt hozzá. A saját aggályairól is mesélt. Elmondta, ha tudta volna, mielőtt leteszi az esküt, hogy milyen nehéz a gyakori nincstelenség, a kemény munka és az anyaság feláldozása, ő is kilépett volna. De, számára most már ez a lehetőség nem áll fent. Ami a távozási eljárást illeti, azzal kapcsolatban nincs gond, mert Mira még nem tette le az esküt. Még újoncnak számít.

Dáriusz a kolostor környékén naponta legeltette a jószágait. Nem csak azért mert várta Mira igent mondó jelét, hanem azért is mert arra találhatók a legdúsabb legelők. A zárda néhány birkája is a folyó parton legelt. Azok nap-nap után ott voltak, de nem keveredtek az övéivel.

Egy alkalommal, amikor a parton pihent nagy vihar támadt. Hirtelen beborult az ég a kolostor nyája ösztönszerűen az istállójuk felé szaladt. Dáriusz birkái is csatlakoztak hozzájuk. Mire a fiatal juhász észbe kapott, a nyáj már az ortodox rendház magas kőfala mellett a bejárat felé igyekezett. Az állatok bégetésére Kalina főnővér megnyitotta a bejárati portát. Az összes állat, a zárda tulajdona és Dáriusz birkái is bementek.

[13] Próbaidős apáca

– Az én birkáim is ott vannak. Szét kell választani őket. – kiabált a szélben Dáriusz Kalina felé.

– Várj kint. Tudod, hogy ez apácakolostor. Ide csak ünnepnapokon jöhet be férfiember. Majd ha elmúlik a vihar, újra kiengedem őket. Akkor kiválogathatod a tieidet. – szólt hangosan Kalina és becsukta a kaput.

Dáriusznak nem maradt más hátra, mint a kapu külső oldalán megvárni a vihar elmúlását. Ott didergett, kuporgott a kapu boltíve alatt, amikor az lassan, csak egy résnyire kinyílt. Mira arca bukkant fel mögötte.

Elmagyarázta, hogy a part mentén, pár száz lépésnyire a folyással szemben talál egy természetes kő kaput[14] az után, a szikla alján, van egy barlangbejáró. Ha nem fél, ott nyugodtan meghúzódhat a vihar végéig. Hogy mekkora az üreg nem tudja, mert soha sem mert bemenni. Anna nővértől tud a menedékhelyről. Kalina azt állította, hogy medve lakik benne, de ő sohasem látott medvét a közelben.

Miután Dáriusz végighallgatta Mira magyarázatát, szerette volna megtudni mit döntött velük kapcsolatban. De, mire újra feltehette volna a kérdést Mira már visszaosont a rendházba.

A folyópart mentén igyekezett megtalálni a menedéket. Talán százhúsz métert sem tett meg, amikor egy természetes hídra, egy nagy kőkapura bukkant. A hatalmas szirt alatt nem találta a barlang bejáratát. Csak később bukkant rá miután vízmorajlást hallott a kőszikla felől. Egy terebélyes bozót takarta el a barlang bejáratát. Amikor azt félrehúzta nyugodtan bemehetett az üregbe. Már az első lépésnél sűrű pókhálóba gabalyodott. Kalimpálni kezdett mindkét karjával, hogy utat vágjon magának. A pókfonál és a por arra utaltak, hogy ott már régóta nem járt senki. Beljebb a morajlás is felerősödött. Feltételezte, hogy a nagyarányú esőzés miatt belvíz keletkezett a barlang mélyén.

[14] A Kőkapu Vratna folyó területén az ősi időkben egy nagy barlangot képviselt, amely a különféle természeti folyamatok miatt összeomlott, és hátrahagyta a természet varázslatos szobrait.

Már több órát várakozott, de a vihar nem enyhült. Előbb azon töprengett, hogy menjen-e beljebb és vizsgálja át a barlangot, mert érdekelte a zaj, amely úgy tűnt, messziről a barlang belsejéből hallatszott. De, azon is gondolkodott, hogy másnap visszatér a Vratna kolostorhoz és bedönget a kapun. Megharagudott Kalina főnővére. A birkák miatt nem aggódott. Tudta, hogy az apácák nem tulajdonítják el a birkáit.

Végül úgy döntött, hogy bemerészkedik. Addig megy, míg a látási viszonyok megengedik. Lassan lépkedve araszolt befelé. Lábait húzta a mély porban. Látszott, hogy nagyon rég óta nem járt ott senki, még medve sem.

Az egyik pillanatban szíjas bőrsaruja[15] megakadt valami kemény tárgyban. Erélyesen belerúgott. Az ütéstől a tárgy egy talphosszat tovamozdult. Dáriusz lehajolt, hogy megnézze mi az, ami útját állta. Csak akkor látta, meg amikor felemelte és leporolta. Egy drágakövekkel díszített handzsárt[16] tartott a kezében.

Nem hitt a szemének. A kijárat felé igyekezett, hogy meggyőződjön arról, milyen kincset talált. A fény alatt még szebbnek tűnt az oszmán kézi díszfegyver. Pillanatok alatt elfeledkezett a viharról, a birkákról, csak az érdekelte, hogy van-e ott még valami ehhez hasonló értékes tárgy. Ám, gyorsan belátta, hogy hiábavaló lenne a további keresés, mert besötétedett. Elhatározta, hogy a következő napon visszajön jobban felszerelve.

Hazaérve a szülei felelősségre vonták, mert elhagyta a nyájat. Miután Dáriusz elmondta, hogyan és hová kerültek a birkák a házbeliek megnyugodtak. Ők sem feltételezték, hogy a nővérek elsajátítják az állatokat. A handzsárról nem szólt semmit. Úgy döntött, ha még valamit talál a barlangban, akkor fogja elmesélni a szüleinek a felfedezését. A kincset eldugta a fészer egyik sarkába.

Azon az estén nehezen aludt el. Az járt az eszében mi lehet még a barlangban. Képzelete egész éjjel csapongott.

[15] Opanka
[16] Rövid holdalakú tör

3.

Dáriusz a domb tetejéről figyelte a keskeny, sekély patak lassú sodrását. A fehér, függőleges csíkosra, szőtt vászon ingét a testére szabták. Bokáig érő bugyogós fekete nadrág takarta a lábait. Mivel mezítláb volt, amikor elindult lefelé a lankás harmatos domboldalon a pázsit csiklandozta a talpát. Tőle balra vastag gyapjas fekete bárányok legelésztek. Leérve a parthoz a szurdokba vezető utat kereste. Pár száz méter után megtalálta a keskeny hágót. A domboldal meredek részén szalmával és agyaggal kibélelt mélyedésben egy kilenc-tízéves formájú fiú, klott gatyában és számára túlméretezett, szürke, piszkos ingben táncolt. A mélyedés közepén a földből egy hegyes faoszlop meredt felfelé. Sáros arccal és homályos tekintettel, a fiú az körül ugrált, bizonytalanul. Amikor Dáriusz odaért, segíteni akart a gyermeknek. A fiú megállt egy pillanatra, ránézett Dáriuszra üveges szemekkel, majd egyszerűen ellökte őt magától. Olyan erősen taszította meg, hogy Dáriusz elvesztette az egyensúlyát és lecsúszott a meredek lejtőn. A folyó partján a sáros talaj állította meg.

A gyerek olyan zsivány, csaruga-féle lehetett, lerítt az arcáról, hogy szeret rosszalkodni. Dáriusz kérdőre akarta vonni, de a gyerek elszaladt előle és a fenekén csúszva leereszkedett a folyóhoz. Dáriusz utánament. Mire odaért, Csaruga[17] már a vízben úszott.

Dáriusz utána indult de, megcsúszott és a folyóba zuhant. Egy faágba kapaszkodva tartotta magát. Ez idő alatt a rosszcsont már átúszta a folyót. Ott, egy néhány felnőttből álló csoporthoz társult, akik megvasalt ládákat hordtak át a patakon. Csaruga is munkába állt. Az erejét és a rátermettségét akarta fitogtatni de, mire elvonszolta a rábízott ládát annyira kifáradt, hogy majd belefulladt a vízbe.

[17] Csaruga egy valódi történelmi férfi aki a Szlavóniában született és 20. század elején élt. Ismert rablógyilkos volt.

Dáriusz otthagyta a szorgoskodó csoportot és a közeli domb másik oldalára igyekezett. Ott szőlőültetvényre bukkant. A feketébe öltözött szerzetesnők szüreteltek. Egy másik domb oldalán felfelé menet Dáriusz nagyon kifulladt. Gyorsabban és erősebben vert a szíve.

A dombtetőn egy rozoga házikó állt. Először csak a tetejét látta, mert egy szőlősor eltakarta. Amikor közelebb lépett a házhoz, akkor döbbent rá, milyen rossz állapotban van. A szalmatető több helyen is beszakadt. Onnan nagy rajokban hatalmas darazsak szálltak ki.

A külső falak farönkökből készültek. Sok helyen már szuvasodtak. A házon egy ajtónyílás tátongott. Az ajtószárny a bejárat előtt a fűben hevert. Már-már visszafordult gondolván, hogy a telek lakatlan, amikor egy szép, nagy és egészséges szőlőfürtön akadt meg a szeme. Ott lógtak a bejárat előtti lugasban. Nem tudta, mitévő legyen. Tépjen le néhány fürtöt vagy menjen be a kunyhóba és keresse meg a gazdát. Az utóbbit választotta.

Amikor a bejárat felé indult, onnan egy gyönyörű, magas, aranyhajú lány, fehér feszes tündérruhába öltözve lépett ki. Üres fonott kosarat tartott a jobb karján. Dáriusz meghökkent, mert nem várta, hogy Lada a szerbek nyár, szerelem és a szépség istennője ilyen melegben járkál a napon és szüretel. Biztos, hogy szüretelni indult, mert a kosár arra való. Feje és teste körül darazsak röpködtek.

Dárius hozzá akart lépni, hogy felhívja a figyelmét a darazsakra. A lány észre sem vette, mintha ő ott sem lenne, egyszerűen elkanyarodott az épület mellett a szőlősorok irányába. A darazsak pedig körülötte zsongva követték. Mintha a tündér egész jelenségének a poszméhek is részei lennének.

Ezek után Dáriusz elhatározta, hogy bemegy a kalibába. Édeskés, állott szag csapta meg az orrát. A helyiség, amelybe belépett koromsötét volt. Előbb alig hallható zümmögést, morajlást hallott. A hang egyre erősebb, hangosabb lett. „Áradat, vagy a

darazsak", futott át a gondolat az agyán. Nem várta meg, hogy megtudja inkább rögtön kirohant.

Kint szembe találta magát Ladával, aki a levegőben lebegve, a darazsak közepette díszes handzsárt tartott a kezében. A lány készen állt a támadásra.

Dáriusz a pajtában a szétterített szalmán feküdt. Nyöszörögve felhorkant és felébredt.

Reggelizés közben anyjának elmesélte az álmát. Ezt azért tette, mert az, többször jövendőmondóként, álomfejtőként némi adományhoz juttatta a családot. Az anyja, Zsivka, csak annyit mondott:

– Az, aki Lada tündérrel találkozik, akár álmában, az gazdag ember lesz. Szeretném, ha ez rád is vonatkozna. De, most inkább a juhokat tereld vissza. Nehogy a kolostorban maradjanak. Nagy vesztesség lenne a családnak ha Kalina nővér megtartaná őket.

4.

Dáriusz, mielőtt elindult, jó minőségű narancssárga méhviasz gyertyát és hosszú, vékonyra vágott fenyőfa pálcákat tett a tarisznyájába. Tudta, hogy az ilyen gyertyafajta hosszan ég és erős fényt ad úgyan úgy mint a luc fenyő köteg, amelyet a faluban több család is gyújtósként használt.

Amikor a Vratna folyó partjára ért nem tudta eldönteni, hogy előbb a birkákkal vagy inkább a barlangkutatással foglalkozzon. A sors döntött helyette. A kolostor kapuja megnyílt és a nyáj kifutott a legelőre. Annyit megtehetett, hogy a saját birkáit a barlang közelébe terelte. Így legalább egy rövid időre bekukkanthat a sziklaüregbe.

Meg is tette, de nem mert tovább menni attól a helytől, ahol a díszes handzsárt találta. Gyertyát gyújtott. A halvány fény csak

az oldalsó nedves, kiálló sziklákat világította meg. Előtte morajlás hallatszott és sűrű sötétség uralkodott. Ettől elvesztette a bátorságát és úgy döntött, hogy ez alkalommal nem megy tovább. Elfújta a lángot és a sziklafal tövébe helyezte a gyertyát a fenyőköteggel együtt.

Ki kell várnia egy olyan alkalmat, amikor az időjárás, vagy másvalami miatt, az állatok a karámban maradnak. Akkor ő a szabadnapon tüzetesen átnézheti a barlangot.

Később, többször is ott állt a sziklakapu előtt, de a juhok is vele voltak. Így hát nem mehetett be kutatni a búvóhelyre.

Végre pár hét után megjelentek a birkanyíró legények és bekopogtak hozzájuk. Ezek a legények faluról falura jártak. Nem jelentkeztek be előre, csak amikor egy tanyához vagy házhoz értek, akkor kérdezték meg van-e munka a számukra. Ha a gazda nem fogadta be őket továbbálltak és a juhok bundában maradtak. Dáriusz családja számos tagból állt. Neki sikerült észrevétlenül kiosonni, míg a többiek a nyájjal foglalkoztak.

Úgy döntött, hogy az egész napot arra szánja, hogy kiderítse a barlang titkát. Lassan, lépésről lépésre, haladt gyertyával a kezében. A handzsár lelőhelyétől az odú továbbra is egyenesen, de egy kicsit beszűkülve és lejtve folytatódott. Egy idő után eltűnt a bejárattól érkező fény. A vájat jobbra kanyarodott és annyira alacsonyra alakult, hogy Dáriusznak meggörnyedve kellett lépegetnie. Araszolás közben többször is a barlang teteje, súrolta a kobakját. Jobb oldalon egy éles sziklakő megállásra és óvatosságra intette. Ez a kődarab mentette meg az életét, mert ha még egyet lép, az előtte tátongó nyílásba zuhan. Ijedtében hátraállt és a barlang oldalához simult. Amikor valamennyire megnyugodott, négykézlábra ereszkedett és úgy közelítette meg a szakadékot.

Úgy tűnt nem lehet tovább menni. Érdekelte, hogy milyen mély a hasadék. A gyertyalánggal meggyújtotta a lucfenyő köteget, és amikor az fellángolt bedobta a mélységbe. Pillanatok alatt a fényes fáklya leért a szakadék aljára. Mintha a fény valami ke-

resztszerű tárgy mellett ért volna a földet. Valamivel arrébb víztükör csillogott.

Dáriusz felmérte, hogy nem lehet túl mély a vízmosás. Ha figyelmesen kapaszkodik a kiálló sziklákba lejuthat a hasadás fenekére. A lenti fény is sokat segíthet az ereszkedésben. Érdekelte az a keresztszerű tárgy. Azt remélte, hogy az is valami kincs.

A gyertyát eloltotta és a zsebébe rakta. A kapaszkodást a lenti fény irányította. Mászás közben rájött, hogy sokkal mélyebb a szakadék, mint ahogyan fentről látta. De, a végén sikeresen leért. Felvette a fáklyát és óvatosan a kereszt alakú tárgy felé lépett. Amikor megvilágította ott egy emberi koponya is hevert. Nagyon megrémült. Pár perc kellett ahhoz, hogy összeszedje magát és tüzetesebben megvilágítsa a helyszínt. Akkor látta, hogy nemcsak a koponya, hanem egy emberi csontváz többi része is ott hever. A csontokat ronggyá foszlott ruhadarabok takarták.

A koponya fölött foszlott fehér vászon részeit látta. Talán valamikor turbán lehetett. De, a ruhamaradványok többi része nagyon hasonlított arra amilyent ő maga is viselt. A széles, színes szőtt öv és a bőrsaru, hajdúkra vagy egyszerű rablóra utalt.

Amikor kicsit megnyugodott széttúrta a homokos talajt és megfogta a keresztet. Kiderült, hogy az egy kard markolata. Amikor felemelte, jatagánt tartott a kezében. A fegyver egyszerűnek tűnt. Közel sem volt olyan díszes, mint a handzsár.

Visszaengedte a homokra, hogy a fáklyával körülnézhessen. Néhány lépéssel beljebb, kis hullámzó tavacska lepte el a szakadék nagyobb részét. Csak amikor magasra emelte a lángoló lucfenyő köteget, akkor vette észre, hogy a tavacska másik oldalán víz ömlik az egyik sziklarésből, az táplálta a tavat. De azt, hogy hogyan távozik azt már nem látta. Közelebb merészkedett a tó partjához. Azt remélte, hogy ha jól megfigyeli a medence alját, talán megfejtheti a rejtélyt.

Jó, hogy óvatosan közeledett, mert a tó széle is meredeken ereszkedett a víz felé. Olyan, mint amilyenen pár perccel ezelőtt lejött a barlang folyosóból. A fáklyával világította meg a víz felszí-

nét, hátha rábukkan az elvezető csatornára, de nem azt, hanem egy fából készült megpántolt ládát pillantott meg. A láda valószínűleg a zuhanás miatt széttört és a benne lévő holmi kiborult.

Nem hitt a szemének. A láda körül szanaszét apró sárga csillogó érmék feküdtek. A kincsnek, nagyobbik része még mindig a ládában maradt. Nagyon felizgatta ez a felfedezés. Tudta, hogy van aranypénz és, hogy azt dukátnak nevezik. De azon csodálkozott, hogy ekkora mennyiséget valaki a tó fenekén hagy.

Mivel úszni nem tudott, nem merészkedett be a vízbe. Inkább hasra feküdt a parton és úgy próbálta elérni a pénzérméket. Amikor a kezével belenyúlt a tóba látta, hogy a láda és a tartalma sokkal mélyebben fekszenek, mint ahogy neki az a partról tűnt. Kezével matatott a vízben, remélve, hátha felúszik az érme és el tudja kapni. De a helyett valami erősen elkapta a csuklóját és húzta lefelé. Ijedten rántotta vissza a kezét. Több karmolás is maradt a csuklója és a tenyere között. A nagy ijedségtől a hátára esett. Halra vagy valami vízi állatra gyanakodott.

A hátán fekve vette észre, hogy a barlang boltozatán apró csillogó fények hunyorgatnak. Mintha szentjánosbogarak száz számra mászkáltak volna a mennyezeten.

Körülsétálta a partvonal és a szikla meredély közötti földsávot. Ág vagy valami hasonló tárgy után kutatott, amellyel elérhetné a tó fenekét. Sajnos csak köveket és néhány korhadt gyökérindát talált. Azokat is olyan állapotban, hogy amikor hozzájuk ért szétmállottak.

A jatagán. Hirtelen a jatagán jutott eszébe. Felkapta és a parthoz sietett. A karját a jatagánnal addig dugta a vízbe, míg az arca a tó szintjéig nem ért. A kard hegye megérintette a láda felső szélét, de az sem bizonyult elegendőnek, hogy kihalássza az érmeket.

Csalódottan leült a part szélére. Két dolog járt az eszében. Az érdekelte, hogy hogyan került a láda a tó fenekére és szerszámkészítésen törte a fejét mellyel ki tudja majd halászni a dukátokat.

Amikor újra felállt és tüzetesen körülnézett, a meglévő nyomok alapján megállapította, hogy a kincs valószínűleg a hajdúk

vagy rablóé lehetett. Sietve érkezhetett a barlang folyosóján. Nem vette észre a szakadékot és a ládával együtt lezuhant. A láda tovagurult és a tó fenekén állt meg. A hajdúk pedig olyan sérüléseket szenvedhetett amitől vagy rögtön meghalt, vagy nem tudott kikecmeregni a mélyből.

Mire hazaért már beesteledett. Szülei kérdőre vonták. Hiszen ott volt a sok munka a háznál az állatok körül, ő pedig elkóborolt. Este, amikor mindannyian az asztal köré ültek Dáriusz elmesélte merre járt. Mindent elmondott. A vihart, Mira nővér útba igazítását, a handzsárt és a kincsesládát. A házbeliek nem hittek neki. Úgy vélték, hogy Dáriusz ezt mind csak kitalálta azért, hogy megmeneküljön a büntetéstől. Amikor látta, hogy szülei hitetlenül néznek rá. Elővette a díszes handzsárt és az asztalra tette. Apja ámultan vette kézbe.

– Sok pénzt lehet ezért a díszes kézifegyverét kapni – jelentette ki.

– Az álmod beteljesült. – jelentette ki az anyja.

Szegények voltak. Ezt a Jabukovac faluban mindenki tudta. Ha hirtelen nagy költekezésbe kezdenének, a szomszédok észrevennék. Ezért a család úgy döntött, hogy hetente csak néhány dukátot halásznak ki a tóból. Annyit amennyi a valamivel jobb megélhetéshez szükséges.

Másnap, Dáriusz egy hosszabb villás ágat talált és annak végére vászonból zacskót kötött. Úgy ment vissza a barlangba. A villás ággal könnyen ki tudott halászni néhány aranypénzt.

Hazafelé bekopogott a kolostor ajtaján. Anna nővér nyitott ajtót.

– Hol vagy? Mira már rég óta úgy döntött, hogy kilép.

5.

„Feladatod van. Kiválasztott vagy”– csengett Olga agyában egy hang.

A kusza gondolat foszlányok alapján nem tudta megítélni hol tartózkodik. Még akkor sem, amikor kinyitotta a szemeit. Az első pillanatban rádöbbent arra, hogy trópusi meleg uralja a helyiséget. Feje fölött Schvarcz Olga csak a fehér mennyezetet észlelte. Úgy vélte valaki beszél hozzá. Mivel nem látott senkit, tekintetét jobb oldalra, a falon lévő nyílás felé fordította.

Ott az ablak alatt, rövidnadrágos, sötétkék mintázatú búvárruha hevert a széken. Nem foglalkozott vele, inkább kinézett az ablakon. A szoba, azaz az épület, amelyben feküdt, dombtetőn épülhetett. Onnan rálátott a kis falura és a környékére. A házakat a lakók fehérre meszelték, az ablakkereteket és a bejárati ajtókat viszont kékre festették. Emiatt, arra gondolt, hogy egy szlovák falu van a lejtőn. Ám, amikor meglátta a tengert az épületek mögött, megváltoztatta a véleményét. Úgy gondolta, hogy Andalúziában vagy Tunéziában lehet.

Vegyes, zavaros gondolatai nem engedték, hogy Afrikára gondoljon. Hiszen azt tudta, hogy sosem járt azon a földrészen. Ezért, gyorsan elfordította a fejét az ellenkező irányba. Ott látta meg a másik betegágyat, amely üresen állt. Mögötte egy fehér ruhás, középkorú nővér ült a széken nyitott könyvvel a kezében. Regényt olvasott. Kitisztult látásával sikerült elolvasnia a könyv fedőlapján lévő címet Gobby Fehér Gyula: *Szent bolond*. A „bolond” szó egy kicsit megrémisztette, ezért odaszólt a nővérnek:

– Hol vagyok?

A nővér nyugodtan letette a könyvet és Olgához lépett.

– Itt a városi kórházban. Jó, hogy felébredt, mert, vért kell venni magától. A medúzacsípés után több mint huszonnégy órát aludt. Rögtön szólok Zsuzsa nővérnek. Ő az, aki nálunk leveszi a mintát...

Kis idő múlva szapora lépések kopogása után, megjelent Zsuzsa nővér. A fiatal lány, kihívóan öltözött. Fehér vékony munkaköpenye alig takarta el az alsóját.

Amikor elővette a vastag injekciós tűt, Olga szólni akart, hogy undorodik a vértől, de mielőtt felkészült volna a vérvételre, a vastag tűt már a könyökhajlatába szúrta. Ömleni kezdett a vér. Olga önkéntelenül elfordította a fejét. A nővér emiatt egy cseppet sem idegeskedett. A vékony epruvettát Olga karja alá tette és felfogta a kellő mennyiségű vért. Mielőtt távozott, vattából készült gömbtampont tett a felsértett vénára.

– Legalább tizenöt percig ott kell tartania. Csak azután gyógyul be a seb – utasította a beteget és a fapapucs ritmikus kopogásával elhagyta a kórtermet.

Olga nem válaszolt, csak undorodva a sebhelyre pillantott, majd újra az ablak felé fordította a fejét. Ráeszmélt, hogy a rövidnadrágos sötétkék búvárruha az övé. Lassan eszébe jutottak az események.

Már pár éve a Horvát tengerparton a Rogoznica nevű kis faluban nyaralt, azaz dolgozott. Ezt a helységet apja egyik ismerőse, Péter ajánlotta. Ő ebben a tengerparti városkában született és csak később, felnőtt korában költözött Zomborba. Sokat mesélt a szülővárosáról. Dicsérte, hogy milyen nyugodt a környéke és kiváló a pihenésre. Ezen felül, ha valaki szereti, a sziklás tengerparti búvárkodást és a különleges vizalati élőlények után kutatni ott jó helyre talál.

Olgának megtetszett az ajánlat és alkalomadtán oda utazott nyaralni. Akkor tanult meg búvárkodni a helyi búváriskolában. Sokat úszott a víz alatt és nagy tapasztalatra tett szert. Ezek után úgy döntött, hogy mások számára is elérhetővé teszi ezt a különös élménysportot. Elhatározta, hogy búvártanfolyamokat tart a nyári szezon idején a fiatalok részére. Így egybe kötötte a kellemest a hasznossal. Pénzért, most már fiatalokból álló csoportokat is vezetett a mélybe.

Mivel Péternek még mindig sok ismerőse volt a faluban, ő segített abban, hogy három évvel ezelőtt a móló közelében egy kő-

ből épült nagyobb raktárhelyiséget béreljen. A helyiségben az ott élő kőműves mesterek segítségével leválasztott egy kis lakosztályt saját részére. A hely többi részét a turisták beöltözésére és a búvárfelszerelés elraktározására használta.

Aznap egy öttagú, fiatalokból álló, kezdő búvár csoporttal indult a tenger sziklás mélyére. Amikor búvárkodott rendszerint a klasszikus hosszú szárú overall búvárruhát vette fel magára. De, mivel perzselt a nap a parton, úgy döntött, hogy egy rövidnadrágosba bújik.

Ez lett a veszte. Miután lemerültek Olga érezte, hogy valami hozzásimult a combjához. Tudta, hogy nem medúza. Amikor odanézett észrevette, hogy egy különleges világosbarna kígyószerű lény tekeredett mezítelen combja köré. Az egész lény hossza mindössze ötven-hatvan centiméter lehetett. A felsőtest része tenyérnyi nagyságúnak tűnt. A többi része vékony farokban végződött. Olga sok éven át úszott a víz alatt. Sok különleges vízi lényt látott, de ilyet még sohasem.

Abban a pillanatban megérezte, hogy nem csípésről van szó, hanem csak egy szelíd simulásról. Ennek ellenére elájult.

Most, hogy feleszmélt tekintetét a búvárruhára szegezte. Jobb kezével felemelte a takarót. Látta, de érezte is, hogy meztelen. A fapapucsos nővér, a Zsuzsa, egy fiatal orvos kíséretében jelent meg a kórterem ajtaján. Amikor észrevette Olga kézmozdulatát rögtön szabadkozni kezdett:

– Le kellett venni a testhez tapadó ruhát a vizsgálatok miatt. – magyarázta a fiatal orvos majd folytatta – Csak egy vörös csík maradt az érintés helyén. Emiatt medúzára gyanítottunk.

Olga arcán látszott, hogy etikátlannak tartotta azt, hogy a comb sérülése miatt lemeztelenítették. Látván a beteg reagálását a nővér rögtön az orvos segítségére sietett.

– Én vetkőztettem. Nem tudtuk megvizsgálni a gumiruhán keresztül.

Olga ezek után nem szólt semmit bár tudta, hogy egyes orvosok csak a saját kedvtelésük miatt túl ügybuzgóan kezelik a pácien-

seket. Különösen akkor, ha a beteg jó kinézésű fiatalasszony, vagy lány. Volt alkalma megismerni egy hasonló érdeklődéssel rendelkező orvost, akivel egy rövid ideig házastársi viszonyban élt. Húsz éves korában Zomborban megismerte Mihályt, aki befejezte az orvosi egyetemet és az ottani kórházban praktizált. Úgy indult az együttlétük, hogy majd idővel összeházasodnak. Olga csak később tudta meg, hogy Mihály is a fiatal lányokat, asszonyokat szerette tüzetesen vizsgálgatni. Emiatt, nem egész egy év után felbomlott a kapcsolatuk.

Az orvos hangja szakította meg Olga gondolatmenetét. Elmagyarázta, hogy a vérképe kiváló. A csípés nem hagyott semmi nyomot a vérkeringésében. Nem tudja biztosan megállapítani mi okozta ezt a különlegesen hosszú ideig tartó eszméletlen állapotot. De, magyarázta tovább lehet, hogy az egész eset kimerültségre utal.

Olga kérdezősködni kezdett kábult hangon:

– Amikor nemrég kinyitottam a szemeimet, ki beszélt hozzám?

Erre a kérdésére Olga nem kapott választ. Így hát folytatta érdeklődését.

– Ki hozott ide a kórházba?

– A mentők, természetesen. A tanoncok között egy higgadt fiatalember felmérte a helyzetet, majd hívta a mentőket. Ez a szerencséje. Nagy baj érhette volna, ha nem időben kerül gyógyító kezekbe. Most már, úgy vélem az állapota stabil, de a marás helye örökre megmarad. Remélem, továbbra is minden rendben lesz. Holnap elhagyhatja a sürgősségi osztályt. – tájékoztatta a végül az orvos, majd elhagyta a szobát.

A nővér visszaült a másik betegágy mögé és folytatta a megkezdett regény olvasását.

Olga a mennyezetet nézve hangosan morfondírozott. Gondolatait saját magának szánta de nem bánta, ha azokat a nővér is meghallja:

– Valahogy éreztem már akkor, amikor az idén, a szezon kezdetén Szarajevóba értem, hogy nem a megszokott kerékvágásban

indul az idény. Ott szoktam egy éjjelt megszállni majd másnap reggel folytatni az utazásomat Rogoznica felé. Eddig mindig úgy terveztem az indulásomat Zomborból, hogy ne június végére, azaz a hó 28-ára érkezzek. Az idén ez a dátum teljesen kiment a fejemből. Csak amikor kiszálltam az autóbuszból a Szarajevói állomáson és megláttam a tömeget jöttem rá, hogy aznap ünneplik a sikeres merénylet évfordulóját.

– Szerintem az idei évad számomra befejezettnek tűnik. – folytatta hangos gondolatait Olga – Legjobb, ha minél hamarabb hazautazom. Majd a következő évben folytatom a búvárkodást. Egy medúzacsípés nem fog hátráltatni. Remélem, addig minden visszatér a régi kerékvágásba.

6.

Jóska, azaz Josip Barić a zombori „International”[18] hotel egyik szobájában lassú kézmozdulatokkal lapozgatta a *Zombori Újság*-ot[19]. Nézegette a friss gyászjelentéseket. Ismerőst keresett akár a holtak között is. Több mint tíz éve nem járt szülővárosában. Most is csak azért jött, mert elfogta a szülővárosa iránti honvágy. E mellett érdekelte meg van-e még a kis ólomfigura, az Észak-amerikai indián, a lovon ülő indián törzsfőnök, amelyet gyermekkorában az utcabeli Bleszics[20] fiától tulajdonított el.

Amikor hozzá került, még nem tudta kit vagy mit ábrázol a kis ólomszobor. A lovon ülő, hegyes kopját előreszegező, emberfigurának a fejét, madártoll koszorú díszítette mely a háta közepéig lógott. Akkoriban nagyon megtetszett neki a különlegessége miatt, de nem tudta, hogy lovagoló indián törzsfőnököt ábrázol. Csak ké-

[18] Azelőtt hotelt Szlobodanak hívták
[19] Somborske Novine
[20] Pavle Blesics – festő

sőbb, amikor iskolába kezdett járni, akkor szerzett tudomást arról, hogy kit is jelenített meg a kis öntvény.

Már nem is emlékezett pontosan az utcabeli fiú keresztnevére, mert minden gyerek csak a vezetékneve után *Blészónak* hívta. Az viszont eszébe jutott, hogy mindössze egyszer járt a házukban, és nem felejtette el, hogy akkor hogyan került hozzá a kis tárgy.

Egy alkalommal, még régen, talán hét-nyolc éves gyerek lehetett amikor Blészó aki ugyanolyan korosztályú lehetett, mint ő behívta az udvarukba.

– Gyere Csaruga segíts nekünk. – szólalt, meg megnyerő hangon Blészó amikor meglátta, hogy ő az utcán arrafelé tart.

Jóska nagyon elcsodálkozott azon, hogy valaki ilyen kedvesen kéri fel valamire. Megszokta, hogy csúfolják és elzavarják maguktól a korban hozzá hasonló utcabeli fiúk. Előbb valami sunyiságra gyanított, de rögtön eszébe jutott, hogy a jól nevelt Blészó nem képes ilyesmire. Ezért kapott a lehetőségen és Blészó után bemenet a házba.

A hosszúkás telken épült, mindössze három helyiségből álló ház, egyszerű, téglaoszlopos ganggal rendelkezett. A ház valószínűleg az idős Popov házaspár tulajdona lehetett. Velük együtt ott lakott Blészó az édesanyjával. A gyerek vezetékneve arra utalt és mindenki azt feltételezte, hogy valami köze lehet az ismert zombori festőhöz, szobrászhoz. Ez a megállapítás kétségbevonhatatlannak tűnt, gondolta Jóska, mivel a teraszon ott álltak a különböző nagyságú keretre feszített és fehér színre mázolt, festői vásznak.

E mellett, a piszkos, szürke épületfalhoz, valaki odatámasztott két félig megmunkált ólomkeretekbe szorított színes üveges vitrázst is. A vitrázstól pár lépésre egy kicsi, valamikor a Singer varrógéphez tartozó, kacifántos öntöttvas lábakon álló asztalon, több ezüstszínű ólomfigura hevert. A hat-hét centiméteres ólomemberkék különleges öltözékben, némelyik lóháton vagy fegyverrel a kezében, sorakoztak. Ezek a játékszernek tűnő bábok rögtön felkeltették Jóska figyelmét. Nemcsak a külalakjuk, hanem a

ragyogásuk miatt is mert a délelőtti, nyári napfény megcsillogtatta ezüstös színüket.

Az utcában mindenki tudta, hogy az öreg Popov és felesége, nagyon barátságtalan emberek. Jóska még arra is emlékezett, hogy az öreg cipőkereskedőként dolgozott a „Bata" cipőüzletben. A feleségét, az idős asszonyt csak ritkán lehetett látni, csak olyankor amikor tizenkét óra után, megjelent a ház kiskapujában. Az utca gyerekei észrevették, hogy a mindig fekete ruhába öltözött és fekete kendőt viselő asszony, soha sem lépett ki a járdára. Ki kellett hajolnia, ha meg akarta látni az utca végét. Nem lépett le a lépcsőről csak gyors pillantást vetett jobbra majd balra és rögtön vissza is húzódott.

Rendszerint, tíz-tizenöt perc után megérkezett az öreg Popov, vasalt nadrágban és világosszürke, vékony csíkos hosszú ujjú ingben. A sötétbarna nadrágszíj csatja körül a bőr kopottnak látszott. Az utcán soha sem állt meg senkivel beszélgetni. Csak besietett azon a kiskapun keresztül ahol néhány perccel azelőtt az idős asszony leskelődött.

Amikor Jóska beért az udvarba, rögtön észrevette a vitrázst és az ólomfigurákat. A kis játékszerek rögtön ámulatba ejtették. Ilyesmit még soha életében nem látott. De, Blészó nem oda, hanem az udvar közepe felé irányította, ahol már a velük egykorú szomszédgyerek, az Öcsi várta őket. Ott, lapult mellette a fűben egy deszkadarabokból összetákolt és vastag szurokkal bekent csónak. Jóska, Öcsit is ismerte, mert a Szontai úti gyerekek mind, legyenek szerbek vagy magyarok, együtt játszottak az utcán vagy valakinek az udvarában.

– Ezt a csónakot Öcsivel készítettük, – magyarázta Blészó – de, olyan nehéz lett a sok szuroktól, hogy mi ketten nem bírjuk megemelni. A nagypapám azt parancsolta, hogy mire hazaér, a csónakot vigyük az udvar végébe és tegyük a fás fészer mellé. Neki útban van itt az udvar közepén.

Amikor mindhárman megfogták és nagy nehezen megemelték, a fekete ragadós tákolmányt, az a közepén kettétört. A csónak

elejét Öcsi és Blészó tartotta. Amikor félbe tört a szerkezet, Öcsi ijedtében eleresztette és a csónak Blészó lábára esett. Talán inkább az ijedségtől, kevésbé a fájdalomtól Blészó felordított majd sírni kezdett.

A recsegésre és a síró hangra egy rikácsoló vékony női hang érkezett a ház középső helyiségéből. Jóska nem látta az asszonyt, csak feltételezte, hogy a fekete ruhás banya kiabál.

– Mit törtök, zúztok itt az udvarban! Kifelé… kifelé… Azonnal mindenki menjen haza…

Blészó ijedtében a hátsó fészer mögé rohant. Öcsi is nagyon megijedt a különös hangtól. Megkerülte a fűben fekvő széttört tákolmányt és kifutott az utcára. Jóska is Öcsi után eredt, de a tornácot is útba ejtette és megmarkolta az egyik ólomfigurát.

Így került a kis játékfigura Jóska tulajdonába. Amikor az utcára érve kinyitotta a markát látta, hogy az öntvény egy észak amerikai indiánt ábrázolt. Azt, hogy indián, akkoriban még nem tudta, csak a különös alakú fejdíszét csodálta.

Blészó soha sem érdeklődött a figura után. Valószínűleg nem szerette az ólomkatonákat ezért nem hiányoztak neki.

Később amikor Jóska hazaért, a zsákmányát egy repedésbe dugta, amely az udvari bérlakásuk alatti nedves pince falán tátongott. Csak ott a pincében nézegette és játszott vele. Nem merte kivinni az utcára nehogy a többiek meglássák és elvegyék tőle. Ahogy idősebb lett és több elfoglaltsága akadt, kevesebbet játszott az ólomfigurával. A költözése Becsére olyan hirtelen történt, hogy elfeledkezett az eldugott zsákmányáról.

Mivel nem talált semmi érdekeset az újságban összehajtotta a lapokat abban a reményben, hogy majd a régi otthonában olyanra is rábukkan, amely felelevenítheti a fiatalkorát.

Örült, hogy újra Zomborban van és, hogy körülnézhet a szülővárosában. A Szontai úton született, ott élte le gyermekkorát és ott csúfolták az utca gyerekei Csarugá-nak. Anyjával és két nővérével, ott élt sokáig egy udvari bérlakásban. Már akkor elhatározta,

hogy egyszer gazdag lesz és megveszi az egész épületet. Ő lesz a nyolcas számú ház ura.

Dél körül lement az ebédlőbe. Az ő gyermekkorában szállót hotel *Sloboda*-nak (Szabadság) nevezték. Fiatal legényként gondolni sem mert arra, hogy betérjen oda. Most egy asztal mögül figyelte az ott lévő vendégeket. Ismerőst keresett. Kis idő múlva rádöbbent, hogy a jelenlévők közül senkit sem ismer.

Amikor a pincér hozzálépett, Jóska rendelt.

– Előételnek zombori túrót[21] és némi kolbászszeletet kérek. Később majd rendelek ebédet.

Ezt a jellegzetes túrót csak egy alkalommal kóstolta meg fiatalkorában. Talán tizennégy éves lehetett, amikor napról-napra Holcsuh doktorhoz járt, a körút déli részére, mert annak a két kutyáját sétáltatta. A doktor lánya, aki körülbelül egykorú lehetett vele, egy alkalommal megkínálta ezzel a különös túróval. A lány a kerti szaletliben reggelizett, amikor ő végzett a munkájával. Évikének, a lánynak, nem ízlett a túró és ezért felkínálta Jóskának.

Jóska később már kertészkedett is a doktor úr nagy házudvarán. Mivel mindig jól végezte a rábízott feladatokat, a doktor beajánlotta az egyik biztosító vállalatba futárnak. Akkoriban Jóska már nagykorú lett. Zomborból Becsére helyezték egy újonnan nyílt leányvállalatba.

Ott megbarátkozott egy Hajdú István nevű idősebb munkatárssal. István partnert keresett egy bizonyos biztosítási csaláshoz. A csalás sikerült. Mindketten pénzhez jutottak. István továbbra is kapcsolatban akart maradni Jóskával, ezért egy alkalommal felajánlotta, hogy nyaraljanak együtt Rogoznicán. Ott a tengerpart melletti kis szigeten egyik messzebbi rokonától, megüresedett kétszobás házat örökölt. István úgy tervezte, abban kényelmesen lakhatnak mindketten mert a ház úgyis rég óta üresen áll.

Jóska szívesen elfogadta az ajánlatot és az újonnan szerzett barátjának kocsijával leutaztak két hétre nyaralni a tengerpartra. Ő személyesen nem kívánta a fürdést, mert nem tudott úszni. Inkább

[21] Ismert specialitás. Csak Zomborban készítik

egy korsó sör mellett pihent a parton és figyelte az eseményeket. Mosolyogva nézte a búvártanoncok ügyetlenkedéseit. Az oktatójuk, a fiatal huszonöt év körüli lány igyekezett mindenben segíteni az újoncoknak. István észrevette, hogy Jóska kíváncsian figyeli a lányt.

– Olgának hívják. Ő is, ha jól tudom zombori mint te. Azt hiszem nincs udvarlója, mert csak a búvárkodás érdekli.

7.

Hazafelé Olga a kanyargós boszniai utakon elaludt. Álmában újra és újra felbukkant a kis tengeri lény és kedvesen simogatta a testét. Szarajevóba érve át kellett szállnia egy másik autóbuszba. Az érkezése és a Zombor irányában induló autóbusz között néhány óra ideje maradt. Úgy döntött, hogy elsétál a híres Bas-Csarsi, valamelyik cukrászdájába, megkóstolja az igazi török diós baklávát. A végén ezt mégse tette meg, inkább csak sétálgatott, mert számára a zombori Pelivánnál készült bakláva felülmúlhatatlan.

Késő este lett mire Olga hazaért. Kívülről jól átvizsgálta lakásának bejárati ajtaját. Ilyenkor, amikor hosszan távol volt, hazaérkezésekor mindig attól tartott, hogy valaki időközben betört az otthonába.

Kicsit izgatottan kapcsolta fel a lámpát. Amikor körülnézett megnyugodott. Mindent úgy talált, ahogyan két hónappal ezelőtt otthagyta. Örült, hogy újra a saját otthonában van.

Amikor a szülei meghaltak, eladta a Szontai úton lévő családi házat. Közelebb a központhoz a Koszovszka utcában vett magának egy lakást. A kétszobás, kis ötven négyzetméteres lakást fiatalosan rendezte be. A bútorzat mellett sok olyan tárgy is helyet kapott benne, amelyeket búvárkodás során, a tenger fenekén talált.

Az építészek a nappalit és a hálószobát egy nagy kétszárnyas ajtóval kötötték össze. Az épület udvari része felé terasz nyílt. A pi-

henő részében egy hosszú „L” alakú pamlag, előtte pedig kéznyújtásra egy üveglapu dohányzó asztal állt. Az ülő alkalmatossággal szemben a szekrény belsejében helyezte el nagy képernyős tévé készüléket. A szoba sarkaiban több különféle nagyságú virágtartó állványok díszelegtek. Rajtuk, nem cserepes virágok álltak, hanem tárgyak, melyeket Olga hozott haza a tenger mélyéről. Ott nyugodtak a különböző színű korallok, kagylók, tengeri csillagok. Még egy törött görög amfora is helyet kapott az egyik polcon. Látszott rajta, hogy nem szakavatott kéz ragasztotta össze. A domborulatán hiányzott egy cseréprész.

A terasszal szemben lévő falon, nagy méretarányú színes fotó lógott. Ezen Olga szerepelt, ahogy a tenger alatt felszerelés nélkül, fehér bikiniben, a mélyben, egy korallal teli sziklát vizsgálgat.

A hálószoba egyszerűbben lett bebútorozva. A közepén egy francia ágy állt. Az éjjeliszekrényen asztali lámpa világított, amikor Olga olvasott. A szemben lévő falat a gardróbszekrény foglalta el.

Mellette a sarokban kicsi, néhány fiókos iróasztal helyezkedett el. A munkaasztalon az ismert, márkás *Olivetti* írógép feküdt. Azon végezte a munkájához szükséges papírmunkát.

Kifáradt a hosszú utazásban. Háromszor is járművet váltott. Reménykedve várta, hogy megnyissák a Sibeniki vagy esetleg a Trogiri repülőteret. Ha majd ez megtörténik, könnyebb lesz az utazás.

Levetkőzött, hosszan zuhanyozott, majd mély álomba merült.

Jóska ebéd után elindult a Szontai út felé. A körút nyugati részét elhagyva, elsétált a városi tűzoltó otthon előtt, majd a Fehér Galamb utcába fordult. A keskeny, rövid utca mindössze tíz házból állt. A végénél kezdődött a Szontai út.

Már az utca eleje zavarba ejtette. A Skorutyákék alacsony, de nagy udvarral rendelkező családi háza helyén, egy kétemeletes új épület állt. Jóska gyermekkorában többször is járt ennek a népes famíliának az udvarában.

Az akkoriban már idős Skorutyák Péter bácsi saját apjától sajátította el a bádogos-mesteri szakmát. A tágas udvar és műhely,

mindenféle limlommal és a munka végzéséhez szükséges szerszámokkal volt tele. Péter bácsi ott, a két idősebb fiával dolgozott. A különböző csatornák, lefolyók és kádak mellett, az utcabeli gyerekek részére, így Jóska számára is, az úszáshoz és a fürdéshez használandó segítő eszközt készített. A nagy henger alakú UNRRA-segély[22] konzervdobozokat cinezéssel légmentesre zárta, amelyet mindenki „plutszernek" nevezett. Az ilyen úszásra alkalmas szerkezetet azoknak a gyerekeknek szánta, akik úszni tanultak a Strandon.

De, mielőtt bekanyarodott a Szontai útra, felkereste Tóni bácsi borbély üzletét. A haját rendszerint anyja vagy valamelyik nővére nyírta, de ha valamilyen különös alkalom következett, mint például az évzáró ünnepség az iskolában, akkor a Tónihoz küldték, hogy tegye rendbe a bozontos haját. Sose felejtette el, hogy az egyre öregedő borbély, egy ilyen hajvágás közben a bal fülcimpájának felső részéből is lecsippentett egy bőrdarabot. Amikor ez eszébe jutott, önkéntelenül bal kezének ujjai megérintetették azt a helyet. Csalódottan vette észre, amikor közelebb ért, hogy a borbélyműhely helyén egy kis vegyeskereskedést talált.

Az utca páros oldalán folytatta az útját. Észre vette, hogy több ház homlokzata megváltozott. Az egész séta, a szállodától a Szontai útig nem tartott tizenöt percnél tovább. Ettől függetlenül Jóska nem érezte az idő múlását. Azon töprengett, hogy a nyolcas számú ház lakóit, milyen érvel győzze meg, hogy engedjék meg neki, hogy benézzen az udvarba. A pince látogatása is sok magyarázkodásába fog kerülni.

Amikor odaért a házhoz, nagyon elszomorodott. Az épületnek leégett a teteje. Megszenesedett gerendák meredeztek a tető helyén. Az ablakkereteket valakik kilopták. A nagy kétoldalas bejárati kapunak csak az egyik szárnya maradt meg. Az is, összetörve, a száraz kapubejárat kitéglázott alján hevert.

[22] UNRRA - United Nations Relief and Rehabilitation Administration. Segélyszervezet 44 ország által aláírt egyezmény keretén belül. Célja a háború sújtotta országok segélyezése.

Döbbenten állt és azon morfondírozott mi történhetett az épülettel. Benézett a kapun keresztül az udvarba. Térdig érő fű és bozót lepte el az egész teret. A melléképületet, amelyben az anyjával és a testvéreivel lakott, szemmagasságig lebontották. Látszott, hogy lopták a téglát. Egyrészt megkönnyebbült, ami a magyarázkodást illeti, de elszomorodott látván az épület romos állapotát.

Bemerészkedett az udvarba. Nem találkozott senkivel. Így felbátorodott és körülnézett a régi otthonukban. Rögtön megállapította, hogy valaki odahordta a szemetet. A szobájukat, amelyben laktak telehordták téglatörmelékkel, tetőléc darabokkal és régi műanyag tárgyakkal.

A pince bejáratát is eltorlaszolta a szemét. Látszott, hogy oda éveken át nem járt be senki. Rövid munkával felszabadította a lejáratot. Kicsit félve, de lement a lakterületük alatti pincehelyiségbe. A nővérei különböző rémtörténeteket meséltek neki a helyiségről, csak azért, hogy ők ott nyugodtan cigarettázzanak és csókolózzanak az udvarlóikkal.

Etelka, Jóska idősebb nővére, többszöri osztályismétléssel fejezte be az ápolónői középiskolát. A cigarettázása miatt néhány intőt is kapott. Már akkoriban elhódította a gazdag Simaticsné egyetlen fiának a szívét. Sanyika a Szontai út 12-es számú házban lakott. Simaticsék családja, még a háború előtt, jól menő szabó-varró műhelyükben több munkást foglalkoztattak. Bár a legény anyja ellenezte a Jóska nővérével való kapcsolatát, Etelka a végén úgy alakította a helyzetet, hogy Sanyika megszöktette. Később, Sanyika és Etelka kivándoroltak Olaszországba. Ott valószínűleg jó munkára találtak, mert már régen nem adtak hírt magukról.

Anna, aki sokkal jobban imádta a sportot, mint a tanulást, sportoktatói szakiskolába járt. Szép, formás testalkata és némileg kihívó öltözködése, sok legényt arra késztetett, hogy keresse a társaságát. Sajnos már fiatal korában távozott az élők soraiból. A szlovéniai Alpok részén, egy szirt megmászása idején megcsúszott a sziklán és életét vesztette. Akkor töltötte be harminckettedik életévét.

Ezek a felelevenített gondolatok, emlékek közepette lépkedett óvatosan a pince túlsó oldala felé.

A pincehelyiség a megszokottal ellentétben, most világos volt ugyanis a mennyezet egyik része leszakadt. Azon keresztül tódult be a napfény. A mellette lévő tartófal is elmozdult. Kicsit félelmetesnek tűnt a tégla és beton maradék halmaz a pince közepén. Ennek ellenére, Jóska nem hátrált. Pontosan tudta merre van az a repedés ahová eldugta az ólomfigurát. Botladozva, de figyelmesen, mindig a feje fölé tekingetve közelítette meg a helyet. Amikor bedugta a kezét a repedésbe, némi tapogatás után rátalált a figurára.

Az emlékek és érzelmek hatása miatt, néhány percig mozdulatlanul állt mindkét tenyerével szorongatva a kis ólomfigurát. Hüvelykujjaival, gyengéd mozdulatokkal simogatta le a port az ólombábúról. Kis idő múlva a kijárat felé fordult és akkor vette észre, hogy a szemközti falból különös módon kimozdult egy nagyméretű tégla. Annyira kiállt, hogy majdnem kiesett a helyéről. Úgy vélte, annak valami oka lehet. Odament, de előbb a féltett kincsét, az ólomból öntött indián törzsfőnököt a nadrág zsebébe helyezte, majd mindkét kezével néhány mozdulattal kilökte a téglát. Egy cipődoboz nagyságú lyuk tátongott a helyén. Bevilágított a zseblámpájával. Egy sötétbarna bőrkötésű poros, kopott füzetre bukkant.

Mielőtt benyúlt, hogy kivegye, óvatosan megvizsgálta az üreget. Patkánytól, vagy egértől tartott. Miután megbizonyosodott, hogy olyan nincs a közelben, óvatosan kivette a füzetet. Gyengéd kézmozdulattal letisztította róla a port majd kiindult vele a pincéből. Úgy gondolta, hogy a nappali világosságban jól átvizsgálja.

Amikor kilépett szembe találta magát a franciasapkás Imrével. A hatvan év körüli szemüveges férfi, világosszürke khaki színű rövid ujjú inget viselt. Az ing erős vászonanyagból készült, sokzsebes mellény takarta. Nyakában „Nikon” márkájú fényképezőgép lógott. A vállszíjas oldaltáskája tele volt tömve különböző optikával. A lezser farmernadrágja oldalán egy köteg kulcs kalimpált.

Jóska látásból ismerte. Nem csak ő, az egész város tudott róla, mert mindenhová bedugta az orrát, fotózott és kérdezősködött. Vezetéknevét nem tudták. Mindenki Franciasapkás Imrének

hívta. Ez a név azért ragadt, rá mert soha le nem vette a fejéről a francia sapkát. Az ódivatú sapka, kifakult karimáján, több részen megszáradt izzadság helye látszott, de nem vált meg tőle.

Különben, Jóska tudta, hogy Imre saját fotó-üzletet tart a központban, a *Peliván* cukrászdával szemben. Sokan arra gyanítottak, hogy az üzlet csak ürügyként szolgált. Igazán, a régiségeket szereti, azokkal kereskedik. Fotózásra hivatkozva hívatlanul bement olyan lakásokba is, ahol feltételezte, hogy a tulajdonosnak régi korabeli bútorai, és régi könyvei, órái, vagy más értékes tárgyai vannak.

Jóska gyermekkorában találkozott vele először. Akkor is itt járt a házuk udvarában. Anna nővérét győzködte, hogy pózoljon a fényképező gépe előtt. A fiatal lány meg is tette azt addig, míg a franciasapkás Imre azt ajánlotta, hogy ruhátlan felvételeket készítene róla. Anna nem hagyta magát. Miután pofozkodás lett a vita vége, Imre eltűnt a láthatárról.

És most újra megjelent az udvarban.

– Maga mit keres itt? – kérdezte meglepődve, de részben bátortalanul Jóska.

– Én? – válaszolt nyugodtan a franciasapkás, majd folytatta – Te mit keresel itt?

– Én itt laktam!

– Az régen lehetett, mert a ház már több éve lakatlan. Az itt tanyázó hontalanok, állítólag véletlen folytán, gyújtották fel. Különben én helybeli vagyok. Pontosabban nem itt lakom, hanem a városban. Téged pedig nem ismerlek. Csak fotózni jöttem. Érdekelnek a romos részletek. Ilyenből van itt elegendő.

Amikor meglátta Jóska kezében a bőrkötésű, kopott füzetet, erélyesebben rászólt.

– Add csak ide, hogy megnézzem. Engem érdekelnek a régiségek.

Jóskának még annyi ideje se maradt, hogy ellenszegüljön. A füzet pillanatok alatt a franciasapkás Imre kezébe került.

– Ne bántsa. Adja vissza. Ez az enyém. – ellenkezett Jóska, de hiába. A franciasapkás hátat fordítva neki belelapozott a füzetbe.

– Érdekes, érdekes. – mormogott Imre, rá sem hederítve Jóskára. – Nekem úgy tűnik mintha latin, vagy görög írásra hasonlítana. – majd lapozgatott tovább – Jé, itt valami rajz látszik. Ez biztos valami régi feljegyzés.

Ahelyett, hogy a füzetet visszaadná Jóskának, egy romos téglafal mellé állította. Akkor már Jóskának úgy tűnt, hogy a füzet nincs veszélyben. Látta, Imre a romok között csak olyan „csendélet" szerű fotókat készít róla. Többször is elkattintotta a fényképezőgépet, kiválasztva az érdekesnek tűnő oldalakat.

Jóska látta, hogy Imre el van foglalva a fényképezéssel. Kihasználta az egyik pillanatot és háta mögé osont, majd felkapta, és magához szorította a füzetet:

– Ez az enyém, ez az enyém – ismételgette állandóan.

– Jó, jó a tiéd. Nem akartam elvenni, csak érdekelt. Tudod, kedvelem az ilyen régi dolgokat.

Jóska sietve elhagyta a romos épületet és a szállodája felé tartott. Útközben vissza-visszanézett, hogy megbizonyosodjon arról kíséri-e Imre. Megnyugodhatott, mert a franciasapkás még ott fotózott a nyolcas számú romháznál. Jóska elő sem merte venni a kincsét, míg a hotelszoba biztonságába nem ért.

8.

A széles kapubejárat végére épült a csigalépcső. Az vezetett fel a nagy négyszobás lakáshoz. A lakás, közel a központhoz, a fotóüzlet fölött helyezkedett el. Miután nagybácsija meghalt Imre, a franciasapkás, élettársával együtt, nemrég költözött oda.

Lassan zárta ki a bejárati ajtót. Tudta, ha Anasztázia felébred magyarázkodnia kell, mert már rég elmúlt éjfél. Úgy döntött, hogy

gyorsan átöltözik a nappali szobában. Vetkőzés közben szemei akaratlanul a kanapé fölötti fotókra irányultak. Ott álltak kiakasztva Tom Kelley, az ismert amerikai fotós Marilyn Monroe-ról készült színes akt fotója és mellette ugyanolyan beállításban, hasonló megvilágításban és háttérrel Anasztázia aktképe. A kettő között a különbség abban rejlett, hogy Kelley műve egy reprodukció volt, viszont Anasztáziáé hiteles, eredeti képnek számított melyet ő maga készített az élettársáról.

Néhány percig csak egy alsóban ott gyönyörködött mindkét fotóban, közben eszébe jutott, hogyan ismerkedett meg mostani párjával.

Pár évvel ezelőtt, egy nyári vasárnapon, kikerékpározott a zombori Strandra. Valaki azt állította neki, hogy fel akarják újítani a régi még a háború előtt, deszkákból készült, öltöző kabinokat. Mivel szerette a régiségeket, úgy döntött, hogy megörökíti őket a pusztulás előtt.

Ott a parton, a beton lépcsőkön ült Anasztázia néhány barátnő társaságában. Imre fürge, kémlelő szemei rögtön észrevették a lányt. Szőke, hullámos dús haja a válláig ért és az arca kifejezetten a világsztárra Marilyn Monroe-ra hasonlított. A hasonlatossághoz még a sminkelése is kicsit hozzásegített.

Amikor hozzálépett és felkérte néhány fotó elkészítésére, a fiatal lány beleegyezett azzal a feltétellel, hogy készítsen róla olyan fotókat is melyeket beküldhet a *Strand-szépe* pályázatra.

Ott a helyszínen, Imre a franciasapkás, nagyon igyekezett és sok fotót készített. Voltak olyanok is közöttük, melyek kiemelték Anasztázia szépségét.

Így, abban az évben, mindkettőjüknek sikerült. Anasztázia lett az év strand szépe Imre fotói segítségével. Ezek után sokszor találkoztak, majd végül néhány hónap múlva összeköltöztek. A kedvesét, Imre csak Sztázikának becézte. A fiatal lánynak nem volt útban a nagy korkülönbség. Azt tartotta fontosnak, hogy Imre biztonságot, elegendő költő pénzt, és jó megélhetést biztosítson a számára. Ezek mellett ígéretet kapott, hogy kitapossa előtte az utat a színészi pályára. Anasztázia már gyerekkora óta színészked-

ni szeretett. Imre a felett is szemet hunyt, hogy Anasztáziának már volt előtte több szeretője.

Imrének sikerült rábeszélni a zombori színház egyik rendezőjét, hogy felkérje Anasztáziát akár egy kisebb szerepre. Amikor ezt megtette, Imre párja egy mellékszerepes színésznő lett, aki nemcsak: *behozza,* a felszolgáló tálcát a színpadra előadás közben hanem: *ki is vitte azt*.

Azon kapta magát, hogy kezdett fázni, emiatt gyorsan az otthoni melegítőjébe bújt és besietett a fotólaborba. Azt a filmet akarta előhívni, amelyre aznap fotózott a Szontai úton. Fotótáskájából elővette a kis kartondobozt melyben a *Ferrania*[23] márkájú filmeket tartotta, melyeken felvételek vannak. Imre mindig ennek az olasz filmgyártó vállalatnak a cikkeit használta, mert a fotó-üzlete miatt kedvezményes áron szerezhette be őket.

Másnap reggel, Anasztázia ébredt fel elsőnek. Hiába vette fel este, a rövid spagetti pántos átlátszó hálóingét. Imre nem aludt mellette. A konyha felé indult kávét készíteni magának. Észrevette, hogy Imre a vendégszobában alszik. Tudta, hogy ez annak a jele, hogy későn érkezett haza. A labor ajtaja is nyitva állt. Bekukkantott.

Ott az asztalon hevertek a kidolgozott fényképek. Érdeklődéssel nézegette őket. Amióta rajtakapta élettársát, hogy fiatal lányokról nem csak portrékat, hanem akt fotókat is készít, úgy gondolta, jobb lesz ha odafigyel. De, ezek a képek csak romokról tanúskodtak. Talált közöttük néhány olyat, amely valami írásos füzetről készült. Rögtön ráismert a betűsorra. Emiatt, érdeklődni kezdett a feljegyzés iránt.

Hirtelen a háta mögött zajt hallott. Amikor megfordult Imrét látta, hogy gyűrött melegítőben állt a laborajtóra támaszkodva.

– Te mit keresel itt? – szólalt meg.

– Hol fotóztad le ezeket a füzetlapokat? – a kérdésre kérdéssel válaszolva.

– Ja, ezeket... Ugye jó a beállítás. Ezeknek a képeknek: *A romos csendélet* címet adtam – majd folytatta – A Szontai úton van egy összedőlt leégett ház. Ott fotóztam.

[23] Ferranija egy olasz film és fotópapír gyártó vállalat.

– Hol van a füzet? – kérdezte izgatottan a fényképeket lóbálva Imre orra előtt izgatott hangon Anasztázia.

Imre nem figyelt a szavaira. Inkább érdeklődéssel nézte élettársa áttetsző rövid hálóingét. Amikor ezt a nő észrevette, kezében tartva a fényképeket, félrelökte a párját és elindult a nappali szoba irányába.

– Elkéstél – mondta és sietve felvette az otthoni köntösét, közben újra rákérdezett:

– Hol van a szöveg többi része?

– Nincs, azaz nincs nálam. Egy fiúnál van. Vele találkoztam ott a ház udvarán. Ő találta meg. Csak annyi időre vettem kölcsön, hogy lefotózzam.

– Pedig ha tudnád, a szöveg dukátokat emleget.

– Dukátokat?… Honnan tudod?

– Olvastam…

– Te el tudod olvasni ezeket a betűket?

– Ne hülyéskedj Imre… Meséltem neked, hogy értek valamennyit görögül. Ezeket a sorokat valaki azon a nyelven írta. A nagymamám az Athén melletti Chalandri kisvárosban született. Ott ismerkedett meg a nagypapával, aki egy magyar turistacsoportot kísért. – válaszolt Anasztázia kicsit sértődötten és az ablakhoz lépett.

Ott a lakásukkal szemben Ahmet, a Peliván cukrászda tulajdonosa, épp akkor nyitotta ki az üzlete ajtaját.

9.

Jóska azt látta legbiztonságosabbnak, ha eltűnik a városból. Még aznap visszautazott Becsére. A féltett, gyermekkori emlékeihez fűződő, ólomfigura részére talált egy megfelelő helyet a nappali szoba egyik könyvespolcán.

A felfedezett naplóval kapcsolatban úgy döntött, hogy legjobb lesz ha a füzet oldalait lapról-lapra lefotózza. A biztonság

kedvéért a másolatokon dolgozik és az eredeti füzetett pedig eldugja. A másolatokat használva igyekezett kideríteni milyen titkot rejt a füzet. Tudta, de nem bánta, hogy hónapokba kerülhet, míg megfejti, mit tartalmaz a szöveg.

Rájött, hogy görög betűket használt a szerző. Ezért, szerzett egy Görög – Magyar szótárt. Annak segítségével mondatról mondatra, lapról lapra, lefordította a szöveget.

Már a füzet első lapjain Vaszile, az író, feltérképezte a Szahu vezeték nevű Oláh család származását. Jóskát ez a rész nem túlságosan érdekelte, mert csak nevekkel, nyilakkal ellátott utalásokkal és évszámokkal volt tele az oldal.

Az évszámok után következett a család története. A családról a legendát Mihail és Fruzsina hallották először az 1860 évek körül a nagypapától Szahu Dáriusztól, Vaszile pedig az ő nagypapájától Mihailtól hallotta az Első világháború előtt.

Több száz családdal együtt az 1700 évek végén a Szahu család Romániából érkezett Szerbia északkeleti részén lévő Jabukovac faluba. Ott találtak lehetőséget a letelepedésre. Akkor már azon a tájon vegyes lakosság élt. Eleinte szegénységben tengődtek. Földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak.

Vaszile ükapja, Szahu Dáriusz, az ezernyolcszázas évek elején egy veszedelmes vihar idején az eső és a hideg szél elől a folyó parton búvóhelyet keresett. A nagy kőkapu mögött rábukkant a barlangra. Oda bemenekült. Látszott, hogy nagyon régen nem járt ott senki, még a medve sem. Az egyik pillanatban a lába megakadt egy drágakövekkel díszített handzsárban.

Később, a barlang belső részén lévő tó fenekén, egy fából készült megvasalt ládát talált. A láda valószínűleg a zuhanás miatt széttört és a benne lévő kincs kiborult.

Ezek után a család jobban élt. Több hektár földet vásároltak. Sajnos a jövedelem szerzésnek ez a lehetősége nem tartott sokáig. Pár hónappal később újra hatalmas zivatar érte a környéket. A nagy esőzések miatt a barlang pár helyen beszakadt és a víz ellepte a járatokat. Amikor Dáriusz újra be akart menni az aranyért, nem te-

hette meg. Térdig érő víz nyomult ki a barlang szájából. Ez annak volt a jele, hogy a víz elárasztotta az egész üreg területét.

Dáriusz haláláig hetente járt a barlanghoz, remélve, hogy a vízfolyás elapad, de ez soha sem történt meg. E mellett még egy földrengés is érte a környéket. Emiatt a barlang bejárata is beszűkült. Így a család tovább élt a már meglévő vagyonából.

Az ezernyolcszázas évek közepén, Görögországból is érkezett néhány család északkelet Szerbia területére. A Szahu család egyik fiú tagja Mihail, mesélte el neki a család történetét. Mihail pedig Dáriusz nagypapától hallotta. Vaszile nagyapja feleségül vette a görög származású Fruzsinát. Négy gyerekük született. A két fiú Fülöp és Ketus valamint két lány, Galina és Pelagia. Később Pelagia lett Vaszile anyja.

Ilian az apa és Pelegia az anya 1880 körül házasságot kötöttek. Három gyerekük lett Vaszile – 1901., Horak – 1902. és Milos – aki 1904.-ben született

Az apa Ilian és Vaszile két testvére Horak és Milos az Első balkáni háború idején 1912–1913 között, meghaltak. Vaszile nem oláhul, hanem a nagymama kedvéért görögül és latinul tanult. Latin tanár akart lenni.

Az, hogy Vaszile hogyan került Zomborba arról nem szólt a történet. Később Vaszile katona lett az Első világháborúban. Mintha érezte volna, hogy nem jön többé vissza, megírta a naplót, melyet a ház pincéjébe rejtett. Nem volt örököse sem rokona. Ő volt a Szahu család utolsó sarja.

Jóskának sok időbe telt, mire sikerült megfejteni a naplóban leírt történetet. Részben a nehézkes fordítás miatt, részben azért, mert egyes oldalak nedvesek lettek és ezért olvashatatlanná váltak. Ettől függetlenül úgy döntött, hogy felfedi a kincsről szóló igazságot.

Nap-nap után azon járt az esze, hogyan lehetne mégis megközelíteni a dukátokat a mély, vízzel teli szakadékban. Nyilvánvaló, hogy búvár kell a művelethez. Akkor jutott eszébe Olga, akit ott a tengerparton Rogoznicán látott. Hajdú István azt állította róla, hogy Zombori.

10.

Egy kora tavaszi vasárnap délelőtt, kávézás közben, Imre szóvá tette Sztázika viselkedését. Azt kifogásolta, hogy amíg ő a fotó-üzletben dolgozik, a nő a színház klubjában a színészi társulat tagjaival cseveg, szórakozik.

– Ugyan Imre, hát tudod, mi színészek ilyenek vagyunk. Egymás között megbeszéljük a szerepeket és jókat mulatunk egymás „bakijain". – nyugtatta meg a lány Imrét.

– Igen, de azt is hallottam, hogy a múltkor az egyik fiatal színész ölébe ültél és meg is csókoltad.

– Igen. Ez a szerepem. Én egy kihívóan öltözött utcalány szerepét játszom, Misi kolléga pedig abban az előadásban a barátom. Ne légy már féltékeny, Misi és közöttem csak kollegiális viszonyok vannak. – győzködte a párját Sztázika majd felállt az asztal mellől és magához vette az üres kávéscsészéket. Lassú léptekkel a konyha felé sétált várva, Imre megértő kijelentését.

Útközben egy pillanatra, szokása szerint, megállt az ablak előtt és kinézett.

– Gyere gyorsan… Nézd meg azt a lányt… Ilyen nadrágot szeretnék.

Mire Imre feltápászkodott és az ablakhoz ért, a lány már bement a cukrászdába.

– Elkéstél… bement a cukrászdába – jelentette ki szomorúan Sztázika és tovább sétált a csészékkel a kezében a konyha felé.

Imre még egy ideig az ablak előtt ácsorgott várva, hogy talán kijön a lány és akkor meglátja de ez nem történt meg. Néhány percre mulva, egy fiatalember közeledett a Peliván cukrászda bejáratához. Imre rögtön izgatott lett.

– Sztázika! gyere… siess. Ott áll az a fiatalember, aki megtalálta azt a görög írásos naplót…

Amikor Anasztázia az ablakhoz ért csodálkozva felkiáltott…

– Az Jóska, a kutyasétáltató fiú… Régebben még a Holcsuh doktornál láttam.

– Ezt az embert kell kísérnünk azért, hogy megtaláljuk a kincset.

Pár perccel tíz óra előtt, Olga benyitott a cukrászdába. A kék farmer anyagból készült rövid ujjú, elől gombolós sort overallt viselt, kicsit kopott, de fiatalos, öltözéke, illett a sportos edzett testéhez. Nem szeretett késni. Inkább pár perccel előbb érkezett a helyszínre.

Helyet foglalt az egyik szabad asztalnál közel az utcára néző üvegfal mögött. Lassan iszogatta a megrendelt kávét. Előtte kéznyújtásra ott állt a kis tányér melyben egy diós, háromszög alakú baklava szelet pihent. A kávézót rég óta ismerte. Már gyermekkora óta állandó vendégként járt oda. Hiszen tudta, hogy a Peliván-ban mindig kiváló kávét és baklavát lehet kapni. Még Ahmetet is jól ismerte, de a tulaj is őt, nem is kellett rendelnie amikor belépett a híres Zombori cukrászdába. Köszönés után, Ahmet csak rákérdezett: A szokásosat? Erre Olga rendszerint bólintott és leült az egyik üres asztal mellé.

Most, nem csak kedvtelésből ült be, hanem meghívásra, találkára jött. Az invitálás telefonon keresztül érkezett. A telefonáló Jóska, azaz Josip Barić, illedelmesen bemutatkozott. A név, Olgának, nem jelentett semmit. Már le is akarta tenni a telefont, amikor a vonal másik végéről a telefonáló határozott hangnemben kimondta a szót, hogy:

– Csaruga… Csaruga... hát nem emlékszel. A Szontai út 8-as számú házra.

– Az a Csaruga, aki ott az udvari lakásban a két nővérével és édesanyjával lakott?

– Igen. – válaszolt Jóska most már nyugodtabb hangnemben – Szeretnék neked felajánlani egy különleges munkát.

– Hát nem is tudom. Hiszen legalább már tíz-tizenöt éve nem találkoztunk.

– Kérlek, gyere holnap a Peliván cukrászdába. Úgy tíz óra felé. Ott egy kávé mellett mindent elmagyarázok.

Amikor letette a kagylót felelevenedtek gyermekkori emlékei. Minden településen, városrészben, akár utcában, van egy kirívóan kellemetlen, rosszalkodó gyerek. A Szontai úton lakót úgy hívták, hogy Csaruga. Olga már nem emlékezett ki adhatta neki ezt a nevet. Némi hasonlatosság miatt ráillett a valós gyilkos és bandavezér neve. A barna hajú, szeplős, mezítlábas, mindig piszkos és taknyos kis gyerek, mindenkivel összeveszett és verekedett. A 8-as számú házban lakott, nővéreivel és az anyjával.

A nővéreit, Olga csak látásból ismerte. Nem barátkoztak vele, mert sokkal idősebbek voltak nála. Szegényesen, de mindig kihívóan öltözködtek, és már fiatalkorukban cigarettáztak és legényekkel szórakoztak. Ők se szerették Csarugát mert fattyú volt. Anyja mindig mindenért felpofozta a nővérei pedig rugdosták. Olga még arra is emlékezett, hogy a szülei velük ijesztgették: „Csak rosszalkodj, majd odaadlak a Csarugáéknak."

„És ez a gyerek szeretne velem találkozni" – morfondírozott magában Olga.

Végül is érdekelte mi lett abból a piszkos, verekedős gyerekből, és milyen feladat vagy munka az amit ajánlani akar.

Míg várta Csarugát, mert másként nem tudta őt megnevezni, képzeletében végig futottak a lehető kombinációk arról, hogy hogyan nézhet ki az, aki gyermekkorában barna hajú, szeplős, mezítlábas, gyerek volt.

Pontban tízkor, az utcán végigsietett egy jól öltözött fiatalember. Olga észrevette az ablakon keresztül. A Peliván bejáratánál megállt. Az órájára nézett majd belépett. Bent körülnézett. Nem láthatott mást, mint a presszó középső részén egy anyát a lányával, akik krémest faltak és Olgát, aki az ablak mellett ült.

Olga felemelte a tekintetét és jól szemügyre vette. A világosbarna hajú, kemény arcú, jóvágású fiatalember szürke nyári öltönyben közeledett felé. Ezt a jóvágású fiatalembert sehogy se tudta összeegyeztetni azzal a piszkos, taknyos gyerekkel, akire ő emlékezett.

Itt valami csalásról lehet szó – gondolta magában Olga – Ez az ember nem lehet a Csaruga!

– Olga… Te vagy? – szólalt meg kissé bizonytalanul a férfi, amikor az asztalához lépett.

– Igen. Én vagyok és te vagy a Csaru… bocsánat, Jóska?

– Igen én vagyok. – igazolta magát Jóska majd várta, hogy elsőként Olga nyújtsa a kezét. Kezet fogtak. A kézfogás alapján mindketten pozitív benyomást észleltek egymásról.

– Ha jól emlékszem te a tizennyolcas számú házban laktál. Majd a házszámot kicserélték húszra.

– Igen. – döbbenten igazolta Olga. Ezt az állítást csak olyan valaki tudhatta, aki a Szontai úton lakott. – Igen. A tizenkettes nagy sváb házat, melyben a betelepített *licsányok* laktak az állandó veszekedés miatt kettéválasztották. Emiatt a többi elkövetkező házszám megváltozott.

– A ti házatok – folytatta Jóska – a Blészó gyerekkel szembeni ház volt. Remélem, még megvan a ház.

– Igen, de nem lakom ott. Miután a szüleim meghaltak a ház eladásra került. Végül is térjünk a tárgyra. Miért hívtál?

– Már gyermekkorom óta figyeltelek – folytatta Jóska és úgy tett mintha nem hallotta volna a kérdést. – Mindig is szép lány voltál, mint ahogyan ma is. Akkoriban vágyakozva figyeltelek. Közelebb szerettem volna jutni hozzád de te úgy, mint a többi utcabeli gyerek, kerültél.

– Sajnálom kár, hogy nincs fénykép az akkori Csarugáról – vágott közbe Olga enyhítve a megjegyzésen.

– Remélem, most azért már másmilyennek nézek ki a szemedben. De, térjünk a tárgyra. Az utóbbi években sikerült némi vagyonhoz jutnom. Nemrég felkavartak a nosztalgikus érzelmeim. Felkerestem a Szontai úti nyolcas számú házat, azt a romos épületet melyben a gyermekkori éveimet töltöttem. Talán amiatt, hogy netán valami tárgyra bukkanjak, amely bizonyíthatná hajdani ottlétemet, átkutattam az egész házat.

Kicsit félve, de lementem a lakterületünk alatti romos pincehelyiségbe is. Oda, amiről anyám és nővéreim különböző rémtörténeteket meséltek nekem, csak azért, hogy ők ott nyugodtan cigarettázzanak és csókolózzanak az udvarlóikkal.

– Apropó mi van a nővéreiddel? – szakította félbe Olga

– Etelka, az idősebb nővérem elcsavarta az utcabeli Sanyika fejét. Most talán kint élnek Olaszországban.

– És Anna?

– Anna meghalt. Hegymászás közben vesztette életét.

– Sajnálom… Fogad részvétemet…

– Köszönöm, de folytatnám a terveimet… Az egyik falban, egy kicsit elszíneződött tégla mögött, egy rejtett naplóra bukkantam, amelyet a valamikor itt élő Szahu család egyik tagja írt. Ezt annak alapján feltételezem, mert a feljegyzés az ő nevével kezdődik.

Miközben a felfedezéséről mesélt többször is az utcára figyelt. Olga ezt nagyon furcsállta és rákérdezett:

– Várasz még valakit?

– Nem csak úgy tűnt mintha Imre a franciasapkás követne.

– Arra az emberre gondolsz, aki a fotó üzletben dolgozik.

– Arra.

– De hát mi köze van neki az egész ügyhöz? – kérdezte csodálkozva Olga.

– Csak annyi, hogy amikor kutattam a háznál, ő ott fényképezte a romos épület részeit. Meglátta a naplót. Azóta úgy tűnik, hogy állandóan követ.

– Én most nem láttam sehol a közelben. Ma vasárnap van, ilyenkor nincs nyitva a fotó-üzlet sem. Nyugodtan nézz át a másik oldalra, ott senkit sem látsz. Majd később újra rátérünk erre a mozzanatra. Mi történt azután?

– Visszautaztam Becsére ahol mostanában élek és nekiálltam lefordítani és megfejteni a görög nyelven írt szöveget. Több hónapos kemény munka után sikerült rájönnöm milyen titkot tartalmaz a napló szövege.

Jóska részletesen elmagyarázta miről ír a kis füzet. Azt is elmondta, hogy őt leginkább a dukátok érdeklik, nem pedig a család története. A napló szerint még sok megközelíthetetlen arany maradt a barlangban.

– Nem vagyok búvársportoló – fejezte be Jóska a mesét – Egy megbízható társat keresek, aki velem tartana és ért a búvárkodáshoz. Együtt átnéznénk a barlangot és a tárnákat. Ha találunk valamit, és én feltételezem, hogy igen, 40:60 százalékos arányban osztozkodnánk azzal, hogy én állom a kiadásokat.

– És merre van a barlang? – kérdezte Olga most már komoly érdeklődéssel.

– Ha benne vagy, holnap érted jövök a lakásodhoz. Szerintem elég, ha egy hétre való öltözéket hozol magaddal és természetesen a búvárfelszerelésedet.

– Várj Jóska, az egész nem olyan egyszerű. Az én búvárfelszerelésem a Horvát tengerparton a Rogoznica nevű kis faluban van, ahol dolgozom.

– Igen tudom. Ott láttalak meg tavaly nyáron egy egyrészes fürdőruhában. Mindjárt észrevettem formás sportos tested… Itt a lakásodon nincs búvárfelszerelés?

– Nincs. Minek is lenne. Én a Dunában nem szoktam búvárkodni.

Jóskán látszott, hogy erre egyáltalán nem gondolt. Csalódottan nézett ki a kirakati ablakon, amikor Olga újra megszólalt.

– Ha továbbra is akarod, hogy partnerek legyünk három lehetőség van a felszerelés probléma megoldására:

Az egyik, hogy elutazunk a tengerpartra és a Rogoznicai raktáramból elhozzuk a felszerelést. A másik, hogy Újvidékre, de legbiztosabb ha Belgrádba utazunk, és ott megvesszük a kellő búvárfelszerelést. Az utolsó lehetőség pedig az, hogy valakitől bérelünk, amit én a biztonság miatt nem szeretnék.

– Mennyibe kerülne az, ha új felszerelést vásárolnánk?

– A ruha, a maszk a palack és a kiegészítők ára körülbelül ezer dollár. Az összeg felét kifizetem azzal a feltétellel, hogy ami-

kor sikeresen, vagy esetleg sikertelenül befejeződik a kutatás, a felszerelést én megtarthatom. Nem ártana még egy felszerelés a tengerparti a munkámhoz. Neked pedig úgy sem kell, mivel nem tudsz úszni.

– Rendben. Mivel Belgrádon keresztül utazunk a helyszínre, ott megállunk és bevásárolunk.

– Mikor indulnánk – érdeklődött most már mosolyogva Olga.

– Ha elfogadod az ajánlatomat, holnap reggel nyolc órakor a lakásod elé érkezem kocsival. Úgy tervezz hogy, szerintem egy hétnél tovább nem maradunk.

11.

A tíz éves Olga fekete rövid szárú klott gatyában és egy fehér ujnélküli pántos trikóban sétált a Szontai úton. Jobb kezében egy cinezett pléh vödröt lóbált. A nemrég kiásott ártézi kút felé tartott. Ahhoz, hogy a bokrokkal körülvett és mindössze néhány galagonya fából álló zöld területhez érjen, el kellett mennie Csaplárék háza előtt. Amikor arra járt rendszerint szorongás kapta el, mert félt a vele egykorú kövér Nánditól. A fiú csak olyanok társaságát kedvelte, akiknek tele szájjal mesélhette a horgász kalandjait. Az egész Csaplár család ismert volt arról, hogy a nagyapától kezdve Nándiig mindenki horgászott.

Már csaknem elhagyta Csaplárék házát, amikor a kis park helyén egy több mint tíz méter magas, fűvel borított, meredek domb állta útját.

Döbbenten és bizonytalanul állt a domb előtt azon tanakodva, merre tűnhetett el az artézi kút. Amíg tanácstalanul ott álldogált, a domb közepe megmozdult és egy terméskövekből épült alagút nyílt meg előtte. Amikor közelebb merészkedett benézett. Úgy látszott, hogy az átjáró nem lehet hosszú, mert a másik végén megpillantotta az artézi kutat.

Összeszedte a bátorságát és elindult befelé. Néhány lépés után a háta mögött lévő bejárati ajtó bezárult. Megrémült mert ezek után, többet nem volt lehetősége visszafordulni. A kijárat előtte állt, így kicsit megnyugodva és felbátorodva elindult arra felé. De, sajnos néhány lépés után újra akadályba ütközött. A sötét folyosó, vagy inkább barlang, további részét víz árasztotta el. Olga leguggolt, hogy előbb a lábával, majd a karjával, megmérje a tó mélységét. Mély lehetett, mert se a lába, se a karja nem érte el a fenekét.

Pánikba esett, mert visszafelé nem mehetett, hiszen a bejárat teljesen eltűnt, sőt, az alagút hátulsó része valahogy közelebb került a hátához.

Tekintetét újra a kijárat felé irányította. A víz közepén egy robusztus, fatörzsből készült csónak himbálózott. Kísértetiesen nézett ki a kiálló néhány centiméteres lecsonkított ágai miatt. A fatörzsből faragott fateknő lassan a lába elé úszott. Nem tétovázott, rögtön bemászott, hiszen úgy vélte a csónak a megmenekülésére szolgálhat. Mivel nem talált benne evezőt, a karját és tenyerét használta a haladásra. Amikor a jobb kezét beleengedte a vízbe, néhány különleges, világosbarna, kígyószerű lény tekeredett a karjára. Mindössze ötven-hatvan centiméter hosszúak lehettek. A felsőtest része tenyérnyi nagyságúnak tűnt. A többi része, vékony farokban végződött. Nem bántották csak a nagy lapos fejükön lévő szemeikkel figyelték Olga arcát. A kislány elcsodálkozott rajtuk. Inkább szimpatikusak voltak neki, nem ijesztőek, vagy csúnyák. Szemeikből kérlelő kifejezés sugárzott.

Olga elfordította a fejét, a csónak bal széle felé. Azon az oldalon is hemzsegtek ezek a nagy szemű angolna alakú lények. A víz felszíne olyan tiszta volt, hogy Olga meglátta benne a saját arcmását és teste felső részének tükörképét.

A víz felületéről egy huszonöt év körüli rövid, szőke, férfifrizurás arc mosolygott. Amikor felkapta a fejét és maga elé nézett, meglátta, hogy a pántos felső helyett, egy fehér, vastagabb, elasztikus fitnesz melltartó, takarja kerek melleit. Alsó testén a fekete klott gatya helyett, homokszínű, testhezálló, melegítőt viselt.

Az egész öltözékének szabása és vastagsága, egyszerű búvár vagy inkább szörfözésre használható ruhának tűnt.

Olga nem lepődött meg azon, hogy kislányból érett nővé változott. A következő pillanatban azt vette észre, hogy a csónak erőteljesen megindult a kijárat felé. Amikor arra fordította a tekintetét meglátta a fiatal Csaplár Nándit, aki derékig a vízben gázolva kötéllel a vállán húzta a csónakot a kijárat felé. Kiérve a barlangból, egy szélesebb homokos földrész tárult Olga elé. A lány nem várta meg, hogy Nándi kiszállásra szólítsa fel, hanem gyors mozdulatokkal a partra ugrott.

Ezek után Nándi partra húzta a kis csónakot, majd gyerekes hangon megszólalt:

– Láttad a kis lényeket. Ezek az én kis csalijaim. Horogra tűzöm őket és velük fogom a nagy harcsákat…

Olga izzadtan ébredt. Le kellett zuhanyoznia, mert a pizsamája, a homloka és a tarkója is nedves lett. Miután felöltözött és reggelizett azon igyekezett, hogy mindent előkészítsen az utazásra. Nem szerette az ilyen titkolózást, mert az megnehezítette a ruházat válogatását. Nem tudta elképzelni, hogy hegyvidékre, vagy folyó menti terepre utaznak. Azon töprengett, hogy lenge vagy inkább vastagabb ruhákat tegyen be az utazó táskába. Hogy ne legyen gondja végül mindenből tett be eleget. Az egyik táskába hegymászásra való felszerelést is pakolt. Úgy gondolta, fel kell készülnie az ilyen terepre is. Eszébe jutottak Jóska szavai Anna testvérének tragikus haláláról.

Másnap, Jóska egy használt, de jó állapotban lévő Toyota terepjáró kocsival érkezett Olga lakása elé. A meleg napsütésben érezni lehetett, hogy nemsokára itt a nyár. Olga, egy virágokkal mintázott, rövid ujjú, narancssárga blúzban és egy farmer típusú kék sort nadrágban jelent meg. Lábán sportcipőt viselt. Kezében csak egy közepes nagyságú utazó táskát tartott.

– Csak ennyi? – kérdezte csodálkozva Jóska, amikor meglátta a lányt.

– Van még kettő fönt a lakásomban. Az egyik kicsit nehezebb.

Jóska megértette, hogy ebből az következik, fel kell menni, hogy segítsen lehozni a táskákat.

– Mi van ebben a nagy hátizsákban, mitől ilyen nehéz? – érdeklődött Jóska

– Hegymászásra való felszerelés.

– Arra is szülség lesz?

– Én nem tudom. Nem árultad el hová megyünk…

– Igaz… Ki tudja… Még én sem voltam a helyszínen.

Így még az a hátizsák is bekerült az autó hátsó részébe. Amikor beültek a kocsiba Jóska elárulta, hogy Belgrád felé utaznak.

Belgrádban az *Amphora* üzletben, Olga utasítása alapján, választották ki a búvárfelszerelést. Ott megvásárolták azokat a kellékeket, amelyek alkalmasak egy sekély vizekben, rövid ideig való búvárkodásra. Amikor a felszerelést az elárusító pultra helyezték Jóska megjegyezte:

– Ennyi cucc kell a búvárkodáshoz? – csodálkozott.

– Sajnos igen. Még takarékoskodtam is, mert egy kisebb mindössze tíz literes palackot választottam. Ahhoz egy kézi pumpát is kiszemeltem. – válaszolt Olga.

– Minek a pumpa? – érdeklődött Jóska – Nekem van a kocsiban tömlő pumpám. – viccelődött Jóska.

– Ez a PCP pumpa erősebb és a búvárpalackok feltöltésére használják.

– Gondolod, a palackot majd újra kell tölteni?

– Azt nem tudhatom előre. Attól függ, mennyi ideig kell a víz alatt maradnom.

– És ezzel a tíz literes palackkal mennyi ideig lehet a víz alatt maradni?

– Ha takarékoskodom a levegővel körül belül harminc percet. – válaszolta Olga.

– Hogy lehet a levegővel takarékoskodni? Hiszen lélegezned kell.

– Igen, de ha nehezet viszek, vagy dolgozom a víz alatt, akkor szaporábban lélegzem. Úgy van mint a felszínen. És ha valamitől megijedek az is meggyorsítja a pulzusomat és akkor több oxigén kell a szervezetnek.

– Reméljük, nem kell olyan sokáig a víz alatt maradnod.

– Ha nem lesz, elég akkor a pumpával újra kell tölteni a palackot?

– Igen Jóska. – magyarázta kicsit türelmetlenül Olga látván, hogy a társa egyáltalán semmit sem ért a búvárkodáshoz.

– Nekem nem választottál felszerelést?

– Ugyan Jóska, hát nem is tudsz úszni.

Erre nem tudott mit válaszolni. Miután bepakolták a felszerelést egy nagyobb megfelelő táskába, beültek a kocsiba majd tovább indultak.

12.

Belgrádból Szerbia keleti része, a Homolyei fennsík felé vették az irányt. Útközben, hogy gyorsabban múljon az idő a gyermekkori, a Szontai úton történt élményeket, eseményeket elevenítették fel. Kora délután érkeztek a Vratna folyó melletti Jabukovac faluba. A kis település nincs messze a kolostortól.

– Errefelé szívesen fogadják a turistákat. Sok a zarándok. Innen négy-öt kilométerre van a barlang. De, létezik egy kis település a kolostor és a falu között. Nem tudom a nevét, de láttam a térképen. Mindössze tíz-tizenöt házból áll. Ha ott találnánk szállást az ideális lenne. Onnan mindössze két kilométer a helyszín. – magyarázta Jóska.

– Akkor menjünk oda. Ha ott nem sikerül szálláshoz jutni, még mindig visszajöhetünk ide Jabukovacra. – válaszolt Olga.

A kis helység mindössze egy utcából állt és szintúgy Vratna-nak nevezték, mint a folyócskát.

– Úgy tűnik, hogy ez a kis település területileg a kolostorhoz tartozik. – jelentette ki kicsit bizonytalanul Jóska.

Megálltak az első háznál. Az ott élő gazda elmondta, hogy az utca másik oldalán az utolsó előtti házban hegymászóknak, természet-barátoknak és zarándokoknak szoktak kiadni lakást. Onnan közel van a kőkapu, a kilátó és a Vratna kolostor.

Az említett ház széles telkén, két szemben álló épület helyezkedett el. A bejárati kapu tárva nyitva állt, ezért Jóska behajtott az udvarra. Az egyik, a kisebb ház oldalai vert falakból és vízszintesen lerakott kéregmentes gerendákból épült. A sárral tapasztott vakolat néhány helyen lehullott. A meredek, négyvizes tető azt sugallta, hogy errefelé kemények a telek és sok a csapadék. A rozoga bejárati ajtó előtt a rendesen karbantartott gyepen, néhány farönkből készült ülő alkalmatosság helyezkedett el.

Az épület mellett, baltával faragott, deszkákkal bekerített, fedetlen hely állt. A karámot valószínűleg a háziállatok tartására és védelmére szerkesztették, de ez esetben üresnek látszott. Az udvar végében, magasba nyúló, kúpba támasztott tűzifa várt a felhasználásra. A kis épülettel szemben, egy egészen újszerű, nagyobb épület állt. A téglákból épült házban két lakást alakítottak ki. Jóska rögtön rájött, hogy a sokkal újabb épületben lehetnek a kiadó helyiségek.

Miután leállította a jármű motorját, egy középkorú házaspár lépett ki a kisebbik, régebbi épületből. Jóska is kiszállt az autóból és a gazdához sietett. Üdvözölték egymást, majd kezet fogtak.

A férfi, világoskék hosszú ujjú, lenge vászon ingben és szürke, vastag szövetnadrágban, állt előttük. A szerb parasztoknál ismert turacse[24] (turače) nadrágot viselte. Lábai a szíjas bőrsaruval együtt a vastag fűpázsitba merültek.

[24] A turacse (turače) széles szárú nadrág, lógó fenékkel, melynek lábszára a térden alul a lábvastagsághoz szűkül. Vranje területek lakossága viselte. Egyszerűbb, durvább, házi szövetből készült, díszítés és hímzés nélkül.

A sovány asszonyka haját, fekete fejkendő takarta, melynek két szárát a fejtetőre hajtotta vissza, valószínűleg a meleg miatt. Rövid ujjú, széles, buggyos ingét a ráncos szoknyájába gyűrte. Fehérnek tűnő, bokáig érő szoknyáját, barna gyapjúból szőtt pirossal mintázott kötény fedte. Ő is bőrsarut hordott.

– Szállás kellene kettőnk részére, körülbelül egyhétre. – szólt szívélyesen Jóska. – és Olgára mutatott aki épp abban a pillanatban lépett ki az autóból.

– Akkor Isten hozta magukat – válaszolt az ember – szerbül, de kicsit különös akcentussal. – Én Zdravko gazda vagyok. Feleségem Dára. Ő oláh származású keveset érti a nyelvet.

– Ebben a házban – és a nagyobbra mutatott, két különálló lakást alakítottunk ki. Egy egyszobást és egy kétszobást. A turisták számára építettük. Választhatnak. – magyarázta a tulajdonos.

– Szeretjük a kényelmet és sok hegymászó felszerelésünk is van, ezért a kétszobást választanánk. – szólt közbe Olga.

– Az valamivel drágább, nem baj? – kérdezte Zdravko aki Jóska felé fordult.

– Nem, nem… – Sietve adott Jóska egyetértő választ, majd folytatta -– Étkezni hol lehet itt a közelben?

– Szívesen készítünk a vendégek számára is ebédet, vacsorát, csak előre meg kell beszélnünk, mivel mi csak saját magunknak főzünk. Különben, az apátságon is lehet ebédelni de, ott csak sült pisztráng van.

– Az itteni folyóból? – kérdezte Olga.

– Igen, az itteni folyóból. Ha szólnak Dobra nővérnek, ő különleges módon készíti el… No de, jöjjenek és nézzenek körül a lakásban. – invitálta őket Zdravko.

A bejárati ajtó felett széles tornác védte a kilépőtt az esőtől. Épp annyi hely maradt alatta, hogy elférjen a faragott kerti asztal két paddal. Ezek után bementek. A bútorzat szegényesnek tűnt de, tisztának látszott. A konyha egyszerű felszerelése tea, kávé vagy a reggeli elkészítéséhez elegendő evőeszközt és csészét tartalmazott. A hűtő nyitva, üresen állt.

– Mindjárt bekapcsolom és hozok bele italt. – tüsténkedett a vendéglátó. Majd miután bekapcsolta a készüléket gyorsan távozott.

A nappali közepén, kecskelábú kerek dohányzóasztal állt két fotellal. Az ablakkal szemben kisebb gardróbszekrény, az ablak alatt pedig kanapé helyezkedett el. A hálószoba egy széles kétszemélyes ággyal rendelkezett. Jóska mindjárt magára vállalata, hogy a nappaliban a heverőn fog aludni.

Miután bevitték a táskákat és a holmijukat megérkezett Zdravko is. Két kezével mellére szorítva, egy üveg vizet, néhány doboz sört és egy félliteres pálinkát hozott magával.

– A pálinka házi, miénk, szilvából készült. Mi úgy hívjuk, hogy *meka* (lágy, puha). Egyszer főzzük, ezért gyenge, de zamatos italú. Így benne marad a szilva aromája. Nyugodtan kóstolják meg vacsora előtt. Dára nemsokára hozza a harapnivalót.

Lassan beesteledett. Friss hűvös levegő érkezett kintről a Homolje hegység irányából. Jóska felajánlotta, hogy üljenek ki a padra és kóstolják meg a pálinkát. Nem várva a válaszra, kivette az üveget a hűtőből, majd két pohárral kiült a padra. Öntött mindkét pohárba. Amikor Olga is kilépett meglátta a két decis poharat félig töltött sárga folyadékkal.

– Én nem iszom szeszes italt. – szabadkozott – Kihozom inkább a vizet.

A szemben lévő épületben már felkapcsolták a villanyt. A bentlakók mozgó árnyékai alapján úgy látszott, hogy valamire készülhetnek. Nemsokára a vendégek meg is tudták mire.

Megjelent az asszony tálcával a kezében és feléjük tartott. Amikor a teraszhoz ért, letette elébük és csak annyit mondott románul:

– Pofta buna! (jó étvágyat) – majd gyorsan visszatért a kis épületbe.

A tálcán Uzsicei (Užicei) tejföl, felszeletelt kolbász és fél cipó barna kenyeret találtak.

– Ezt nem szerbül mondta. – állapította meg Olga

– Szerintem románul. Mindjárt bemegyek, evőeszközért csak megiszom a pálinkát a te poharadból is. Ne vesszen kárba, mert nagyon finom. – szólt Jóska.

– Idd nyugodtan. Legalább jól fogsz aludni. Bemegyek én és kihozom.

Falatozás közben Olga elárulta, hogy Milán szülei, akivel egy rövid ideig élt Szerbia keleti részén születtek. Amikor látogatóba jöttek mindig, többek között, ezt a fajta tejfölt hozták.

– Milán anyja magyarázta el hogyan készíti. Azt is elmondta, hogy ne a vaj csoportjába soroljam. Az előállítási módjának alapján nem felel meg a sajtoknak sem, de különleges terméknek számít. Összetétele szerint a tejszín, a sajt és a vaj között van. – mesélte Olga.

A finom vacsora után lezuhanyoztak, majd pihenésre készülődve mindenki a saját szobájába indult. Mielőtt Olga átment a hálóba csak félhangon megjegyezte:

– Jóska ne próbálkozz.

Olga kellemetlenül érezte magát, mert nincs ablak. Így nem tudta, hol van. Azon kívül valami nyomást, szorongást is érzett az agyában. De, miért? Rögtön rádöbbent a válaszra. Tizenöt méterre a föld alatt találta magát. Fehér falak övezték. Az a tudat, hogy ha ott valami történik nincs menekvés, még nagyobb félelem érzetét keltette benne.

Tapogatni kezdte a falakat. Kijárat után kutatott. Az egyik pillanatban a tenyere besüppedt a falba, koncentrikus köröket képezve. Ott lehet a kijárat futott át a gondolat az agyán. Egész testével nekirugaszkodott a falnak.

Egy lépés után átkerült egy nagyobb terembe. Ott olyan szerkezetek sorakoztak, amelyeknek a rendeltetését nem ismerte. A szoba közepén műtőasztal állt, üresen. Csak mögötte ült valaki, aki Olga ikertestvére is lehetett volna, ugyanolyan volt a frizurája és ugyanolyan szabású és színű öltözéket viselt. Úgy hasonlítottak egymásra, mint két tojás.

– Nem is mondtad, hogy ikertestvéred van? – szólalt meg valaki a háta mögött.

– Nem az, nem az ikertestvérem. – válaszolt Olga, úgy, hogy nem is pillantott vissza.

– De hát úgy hasonlítanak egymásra! – szólalt meg újra a hang.

Most már nagyon érdekelte ki beszél a háta mögött, ezért odafordult. Nem látott senkit. A teremben csak ő volt és csak az, aki nagyon hasonlított rá. Ezért közelebb lépett a műtőasztalhoz, sőt meg is kerülte, hogy mellé állhasson.

Elborzadt, amikor meglátta, hogy nincsenek lábai. A hasonmása ott ült az asztal mögött és mosolygott. Kezeivel valami apró szerszámokat, különböző módon csoportosított. Csípőiből fémcsövek és huzalok lógtak ki. Ezek szerint az ott ülő kópia robotnak bizonyult amely még nem lett összeszerelve.

Olga végignézett saját magán. Hirtelen az a gondolata támadt, hogy ő is robot. Ezt nem akarta elhinni. Jobb kezével megcsípte bal karját.

Fölszisszent a fájdalomtól.

13.

Csak úgy tódult be a friss, mezei virágok illatával telített, magaslati levegő a nyitott ablakon át. Olga felült az ágy szélére. Még mindig a kellemetlen álma hatását érezte. Lassan, az ózondús levegőbe más aroma is keveredett a virágok illata mellé. Rögtön felismerte. A kávé!

Mivel tudta, hogy felderítés lesz a mai nap fő feladata, úgy válogatta ki öltözékét, hogy annak megfeleljen. Ezért, hogy könnyeben mozoghasson, másszon a sziklás, vízpartos terepen, rövid ujjú pólót és kék sortot vett fel magára. Feltételezte, hogy túrázás közben a kolostort is érinthetik, ezért a kis hátizsákjába hosszú ujjú, sötétszürke selyem inget és fekete vászonnadrágot is csomagolt a hegymászó felszerelés mellé. Ha úgy adódik, gyorsan átöltözik, hogy megfeleljen a kolostori elvárásoknak.

Amikor kilépett a házból, a teraszon ott ült Jóska Zdravko gazda társaságában, aki amint észrevette, hogy Olga közeledik, felállt és egy bólintás után átment az udvaron a kisebb épülethez. Jóska mellett megmaradt az üres hely Olga részére. A kávéja is már várta.

Az asztalon, Jóska kávéscsészéje mellett ott hevert egy kis ólomfigura. Olga is csatlakozott útitársához, de a kis észak amerikai indián ólomfigura iránt nem tanúsított érdeklődést.

– Szia, Jóska… Megtudtál valami érdekeset? – kérdezősködött Olga.

– Jó reggelt Olga. – köszönt szívélyesen Jóska majd folytatta – Igen, Zdravko elmondott olyasvalamit, ami számunkra, nagyon érdekes és fontos lehet. Amikor az ösvény után érdeklődtem, amely a kőkapu felé vezet, rám kérdezett: „Melyik kőkapuhoz?”

Ez a megjegyzés után, Jóska kézbe vette és felemelte a kis ólomfigurát. Újaival lassan forgatni kezdte az asztal felett. Olga csak ezek után figyelt fel a kis játékszerre és érdeklődéssel rákérdezett:

- Honnan került ide ez a kis ólomfigura?

- Ez az én szerencsét hozó talizmánom. A Szontai út nyolcas számú ház pincéjéből hoztam. Ez egy gyermekkori emlék, ő segített a napló megszerzésében is.

Olga elmosolyodott, de nem szólt semmit csak lehajtotta a fejét és kortyolt a kávéjából.

- Amikor a gazda látta, hogy értetlenül nézek rá – folytatta Jóska - elmagyarázta, hogy itt a zárda körül három ismert kőkapu áll a természetben…

– A szöveg melyik kaput nevezi meg? – kíváncsiskodott Olga miközben megint ivott egy kortyot a kávéjából.

– A gond az, hogy a napló csak egy kőkaput említ. Nem részletezi, hogy melyikről van szó. Szerintem Vaszile arról írt, amelyik legközelebb áll a kolostorhoz.

– Ez az új információ biztos, hogy megnehezíti a munkánkat a kutatásban. Jó, hogy az öreg elment, mert, mielőtt bármihez is kezdenénk, vannak dolgok, amelyeket meg kell beszélnünk.

Jóska bólintott.

– Szerintem ne siessünk. Először meg kell találni a barlangot, ha az egyáltalán létezik. Utána annak a bejáratát. Ha van benne víz, tudnunk kell milyen mély. A búvárruhát el kell rejteni a helyszín közelében, vagy magában a barlangban. Nem szeretném, ha naponta ide-oda hordozgatnánk, mert gyorsan kitalálnák az itteniek, hogy nem hegymászók vagyunk.

– Várjunk Olga. Rengeteg „ha" és „kell" szócskát használtál eddig. – szakította félbe Jóska. – Egyenlőre maradjunk annál, hogy: Elöször is meg kell találni a barlangot.

Észre sem vették, hogy az öreg ott áll az udvar közepén és feléjük integet:

– Kérnek valamit reggelire? – szólt hangosan.

– Nem köszönjük egyelőre elég a kávé. – válaszolt Olga.

A kérdés kicsit kizökkentette őket a gondolatmenetből, de gyorsan helyrerázódtak.

– A kőkapukhoz, vagy a zárdához, menjünk előbb? – kérdezte Olga.

– Szerintem a kőkapukhoz. Különben is ilyen öltözékben nem mehetsz a kolostorba.

- A ruhámmal nem lesz gond mert hozok magammal a hátizsákomban olyant amely oda is megfelel.

- Rendben... Szerintem mire átvizsgáljuk, a terepet kifáradunk és este lesz. Nem hiszem, hogy lesz arra még erőnk, hogy megnézzük a zárdát.

– Majd kialakul… majd kialakul. Én a finom pisztrángra szavazok. – szólt Olga.

Erre a megjegyzésre Jóska nem reagált csak egy gyors kézmozdulattal a kis ólomfigurát besüllyesztette a nadrágzsebébe.

- A talizmánt viszem magammal lehet, hogy szerencsét hoz...

Jóska még egyszer egyeztette az útirányt a kőkapuk felé a gazdával, majd a hátára vette a táskát, melyben egy hosszabb hegymászásra alkalmas kötelet elemlámpát és Olga ruháját vitték magukkal. Így felszerelve elindultak az első felderítő útjukra.

Az emelkedőn, talán két-három kilométert sem tettek meg, amikor meglátták a távolban az egyik magas kőkaput. Ott állt a gigantikus kőtömb, melynek a közepén óriási lyuk tátongott. Úgy nézett ki, mint egy kétpilléres híd, vagy egy hatalmas kapu. Formája miatt nevezhették el a helybéliek kőkapunak.

– Szokatlanul gyorsan ideértünk. – szólt lihegve Jóska.

– Igen, de most jön a lényeg. Meg kell találnunk a barlang bejáratát itt az első kőkapunál. Ha itt nincs, el kell mennünk a következőig.

– Igazad van, mindenképpen meg kell találnunk a barlang bejáratát.

– Ha gyorsan rábukkanunk, szerintem még elég időnk lesz arra is, hogy benézzünk a kolostorba. Nagyon csábítanak a finom pisztrángok... – ajánlotta Olga.

Olgán látszott, hogy jobban bírja a túrázást, jobb kondíciója van. Jóska pár perc pihenést kért és elhelyezkedett egy, a talajból kiálló sziklára. Az a rövid idő alatt, míg ült és pihent, hogy kifújja magát, körülnézett a környéken. Észrevette, hogy az ösvény szélén valaki szemetet hagyott maga után. Nem meszire tőlük látott egy üres papírzacskót melyben szendvics lehetett és egy kis kartondobozt *Ferranija* felirattal.

– Érthetetlen! Még ezen a szép tájon is szemetelnek a turisták. – fortyant fel Jóska.

– Sajnos ide, úgy látszik, nem csak igazi természetbarátok jönnek, hanem látványturisták is. – adott igazat Olga. – Megyek, felveszem és beteszem a hátizsák oldalrekeszébe. Majd Zdravko gazdánál kidobjuk a szemetesbe.

Pár perc pihenés után, újra nekiláttak a gyaloglásnak. A patakocska és a magas, terebélyes a kőkapu felé indultak. Nagyon örültek, mert úgy érezték, hogy jó úton járnak. Jóska meg is jegyezte:

– A patakocska folyásától felfelé kell keresni a barlangot.

Előttük, lent a keskeny völgyben, a folyócska medre rajzolódott ki, amely az első nagy kőkapu irányából vezetett. Viszont nem

mesze tőlük, ahol álltak, jobbra még láthatták a fák fölé emelkedő kolostor tornyát.

Az eddig felfelé vezető keskeny útvonal, most lefelé irányult. Pár száz méter után leértek a mederbe. A szárazság miatt nem találtak benne vizet. Egyes részein látszott, hogy nedves a talaj, ami azt bizonyította, hogy a patakmedrében vannak. A vájat jó útvonalnak mutatkozott, így elindultak benne a kapu felé.

Útközben a part szélén néhány érdekes embermagasságú, karcsú sziklatömbre bukkantak. Olyanoknak tűntek, mintha faragatlan obeliszkek lennének. Észrevették rajtuk néhány helyen, hogy valaki éles tárgyal, belevéste a nevét.

– Ezek a vésetek sem, természetszerető emberektől származnak. – jegyezte meg Olga.

A kanyar után, eléjük tárult egy kisebb méretű kőkapu, melyet a dombtetőről nem vettek észre. Elcsodálkoztak rajta és Jóska mindjárt megjegyezte:

– Ez lehet a három kapu közül az egyik.

Gyorsan átvizsgálták a körülötte lévő terepet. A kis mérete és a kopár sziklás oldala miatt, könnyen meggyőződöttek arról, hogy ott azon a helyszínen nem létezik barlang bejárat. Lehet, hogy az ott ért csalódás, vagy a nehéz gyaloglás miatt a kavicsos és sziklás terepen, Jóska újra pár perc pihenést kért Olgától.

– Mondhatom Jóska, hogy neked tényleg nincs elég állóképességed az ilyen túrázásokhoz. – állapította meg Olga.

– Ez talán azért van mert soha sem foglalkoztam sportolással. Engem inkább a munka és a velejáró siker érdekelt, nem pedig az ide-oda ugrálás vagy szaladgálás. – nyögte ki Jóska az egyik kőtömbhöz támaszkodva.

Olga nem tett megjegyzést az e fajta életfelfogásról. Inkább néhány lépést előre ment, hogy megtudja mennyit kell még gyalogolni a következő kőkapuig.

Néhány percnyi pihenés után tovább gyalogoltak, míg a nagykapuhoz nem értek. Ott már a vízfolyás, a patakocska csörgedezett. A nedves talaj miatt a meder mindkét oldalán buja nö-

vényzet takarta el a területet. Úgy döntöttek, hogy ott, elkezdik a részletes feltárást.

Lépésről-lépésre, a sziklameredély alján, kezükkel széthajlították a bokrok ágait, úgy vizsgálták át a helyszínt. Mindketten, először az egyik majd a másik partvonalat fésülték át. Már elveszítették a reményt, amikor egy gyér vízfolyásra bukkantak.

Ez a nyom nélkül, nehezen találták volna meg a bejáratot. A magas bozót, a sziklát takaró gyökerek és mohák teljesen behálózták. E mellett, maga a felső szikla is megroppant. Így, mindössze fél méter magas és egy méter széles nyílás maradt.

Jóska már úgy gondolta, hogy ez nem lehet az a barlang, amelyet keresnek, hisz csak kúszva lehet bemenni. Talán arrébb és tovább kell keresni, de Olga azt tanácsolta, hogy mégis nézzék meg a belsejét. Ha rövid a folyosó, akkor tényleg nem jó helyen járnak.

– Valakinek be kellene kúszni az elemlámpával. – mormogott félhangon Jóska.

Erre a megjegyzésre Olga két lépést hátraállt:

– Én?… Én ide nem megyek be. – szabadkozott Olga. – ki tudja, mi lehet az odúban?!

– Rendben… Akkor én bekúszom. Feltételezem, hogy ez nem a mi barlangunk, de ahogy mondod attól függetlenül, meg kell vizsgálni.

Jóska levetkőzött gatyára. Tartott attól, hogy kúszás közben besározza és összetépi ingét, nadrágját. Olga elővette a hátizsákból a hegymászó kötelet, majd hozzá lépett:

– Ezt a kötelet a derekadra kötöm. Kívülről tartalak. Ha valami baj van, csak kétszer egymás után rántsd meg. A búvárok is így szokták.

Jóska araszolva hason kúszva bement, a barlangba. Szerencsére pár méter után a vájat kiszélesedett annyira, hogy fel tudott egyenesedni. Bekapcsolta a kézi lámpáját és körülnézett. Nem mert tovább indulni addig, míg tüzetesen át nem vizsgálta a környezetét.

Jobbra tőle durva, egyenleten kövek álltak ki a barlang oldalából. Több helyen a moha csomók zöldre festették a sziklákat. A sekély víz a lába előtt, a folyosó távolabbi része felé szélesedett. Amikor a kézilámpa fényét ráirányította a víz felszínére, apró csillogó pontok jelentek meg rajta. Előbb azt hitte, hogy valami olyan kövecskék lehetnek a meder alján, amelyek ragyognak a víz alatt. Viszont, amikor balra irányította a fénysugarat a csillogás eltűnt. Csak akkor jelentek meg az apró fényfoltok, amikor a víz felszínére világított. Majd, amikor a barlang boltozatát világította be akkor jött rá, hogy a csillogás onnan ered. A víz felszíne, mint a tükör visszaverte a mennyezetről érkező fényt. A feje fölötti kövek villogtak különböző színekben.

A látvány ámulatba ejtette Jóskát. Egy időre elvesztette a lélekjelentétét, majd néhány perc múlva a kíváncsiságtól hajtva, elindult a barlang belseje felé. A víz előbb bokáig, majd ahogy messzebbre jutott egyre emelkedett a víz szintje, azaz lejtett a talaj. Nemsokára a hideg víz Jóska mellmagasságáig ért. Ott megtorpant, mert rájött, hogy nem mehet tovább, mert nem tud úszni.

Olga érezte, hogy meglazul a kötél. Nem tudta mitévő legyen, mert a kétszeres rántás nem érkezett. Várt.

Talán tíz perc sem telt el, amikor megjelent Jóska sáros arca a barlang kijáratán. Olga odasietett és karjánál fogva segített Jóskának talpra állni.

– Fantasztikus látvány. Az egész égbolt ott állt felettem. Fantasztikus élmény.

– Találtál valamit?

– Fantasztikus látvány, fantasztikus látvány. – ismételgette Jóska.

Olgának úgy tűnt mintha Jóska nem lenne magánál. Feltételezte, hogy megviselte a kúszás és a hideg víz. Már amikor fölsegítette látta, hogy több hosszú vörös karmolás van a hátán. Arra gyanakodott, hogy túl keskeny a bejárati folyosó és a sziklák okozták a sérülést. Míg arra várakozott, hogy Jóska lehiggadjon

tüzetesen megvizsgálta. A hátán kívül nem vett észre több karmolást, ám az egész teste csupa sár lett.

– Vissza kell mennünk a házhoz. Le kell zuhanyoznod és ott megnézem a sebeidet. Fertőtleníteni kell, nehogy begyulladjanak. Mondj már valamit, mi van a barlangban?

– Talán tizenöt-húsz métert mehettem, befelé amikor a víz elérte a mellkasomat. Nem mertem tovább menni. Megvilágítottam a barlang mennyezetét, és akkor, millió színes világító kövecske verte vissza a fényt. Fantasztikus látvány volt. Olyannak látszott, mint derült éjjel az égbolt.

– De szerinted lehet tovább, mélyebbre menni? – tért rá Olga a lényegre.

– Szerintem lehet.

Ez a néhány mondat után, Jóska kezdett megnyugodni. Olga több magyarázatot várt, de nem erőltette. Inkább újra azt ajánlotta, hogy menjenek vissza a lakosztályukhoz. Jóska bólintott majd felhúzta a nadrágját. Az ingét nem vette fel a kézben fogta. Így indultak vissza a lakhelyükre.

– Sajnálom, hogy ilyen balesettel kezdődött a barlang felkutatása – mentegetőzött Jóska.

– Ha valami rosszul kezdődik nem biztos, hogy a vége is olyan lesz. Szerinted, ez a barlang lehet az, amelyet keresünk?

– Talán igen, de nem ártana még körülnézni. Hátha van még a közelben olyan, amelyiket ki kellene vizsgálni.

– Igazad van, majd holnap újból körülnézünk. Mára azt hiszem elég lesz a keresgélésből. Most az a legfontosabb, hogy megtisztítsam sebeidet.

Amikor az udvarban leparkolt Toyotához értek, Dára teregette a frissen mosott ágyneműt. Észrevette őket és eléjük sietett. Rögtön szemügyre vette Jóskát. A véres karmolások láttán két kezével a fejéhez kapott és hangosan kiabálni kezdett:

– Karakondzsula![25] Karakondzsula!

[25] A Karakondzsula démont a szerbek a mai görögöktől kapták. Népszerű hiedelmükben vannak démoni női lények,

Ezek után hátrált, majd hirtelen berohant a házba. Olga nem értette a helyzetet, inkább azon gondoskodott, hogy Jóskát minél előbb zuhany alá kényszerítse.

Míg Jóska tussolt Olga kint várakozott a teraszon. Kikészítette az elsősegély dobozát. Kis idő múlva, az udvaron lassan átcammogott Zdravko gazda. Már közeledés közben csóválta a fejét és ez által sajnálatát fejezte ki a felesége viselkedése miatt.

– Mi az, amit kiabált Dára?

– Szerinte a Karakondzsula bánthatta Jóskát. Ilyen egyenletes és hosszúkás karmolásokat csak ő képes az áldozatainak okozni.

– De mi az a Karakondzsula – tette fel újra a kérdést Olga.

– A hiszékeny emberek szerint gonosz lény. Éjjeli koboldokként ismerjük. Olyanokat támad, akik nincsenek megkeresztelve. Nappal meghúzódik valamelyik odúban vagy kőszikla alatt. Férfiakra is, de legtöbbször nőkre támad. A nőknek az arcát, karját és hátát karmolja. Olyan esetről is hallottunk, hogy valakit vízbe akart fojtani. Ellene csak rúddal, kenyérrel és sóval lehet küzdeni.

– De látta már őt valaki? Hogy nézhet ki? – jöttek a kérdések Olgától egymás után.

– Én még egyszer sem találkoztam vele – mondta Zdravko, majd háromszor keresztet vetett – Az öregektől úgy hallottam, hogy törpe alakú, apró vézna szőrös nő. Bozontos szürke haja tarajozik. Csúnya kerek szájából kilátszanak a hegyes fogai. Végtagjai szőrösek. A hatalmas hold alakú, éles körmei, a legveszélyesebbek a kiválasztott áldozat számára. Csak egy piszkos gyapjúból készült, rojtos szoknyát visel.

Ahogy a gazda befejezte a magyarázást megjelent Jóska. Felsőteste továbbra is meztelen volt.

– Gyere, ülj le ide, hogy ellássam a sebeidet. – szólt Olga és intett, hogy üljön mellé.

A gazda is érdeklődéssel megfigyelte Jóska sebeit.

– Hát ezek a karmolások túl hosszúak. Az egymás melletti távolság is egyenletes. Hát… nem is tudom…

– Ugyan gazda, ma már senki sem hisz a szellemekben, démonokban. – magyarázta Olga, de közben kenegette a sérüléseket. – Gondolom mára elég az izgalomból. Jó lenne egy nyugodt délután.

– Jó lenne, de előbb menjünk a zárdába egy porció pisztrángra.

– Nem fog nehezedre esni? – kérdezte Olga megértően de örömmel, mert vonzónak találta az ötletet.

14.

A kolostorhoz vezető utat kitaposták a járművek. Hiszen ismerté vált és sok zarándok látogatta. Bár sétáltak, gyorsan a bejárathoz értek. Elcsodálkoztak, mert a nagy kétszárnyas tölgyfából készült kapu, mindkét szárnya nyitva állt.

Amikor bekukkantottak azt látták, hogy néhány autó áll ott leparkolva. Csomagtartó megpakolva csak az egyik Škoda tipusú gépjármű tetején volt. Mivel a rakományt vastag ponyvavászon takarta, Jóska feltételezte, hogy az autó túrázó vagy hegymászó családé lehet.

Szemben velük, egy hosszabb földszintes, kétvizes, zsindelyes tetővel ellátott épület állta útjukat. Mindkét oldalán a folytatásban magas kőfal húzódott. Az egyik falon keskeny bejáratot vettek észre.

Az épülethez közeledve egy apáca bukkant fel a kőfal kapuján. Gyorsan besietett az épület oldalába.

– Lehet, hogy ez a kolostor híres vendégfogadója? – kérdezte Olga érdeklődéssel.

– Szerintem az lehet. Más épületet amely arra hasonlítana itt nem látok. A kolostor többi része pedig el van kerítve azzal a kőfallal. – magyarázta Jóska.

Benyitottak az épületbe. A szerény fogadó mindössze négy asztalból és a körülötte lévő székekből állt. Az egyik sarkot, mellmagasságig érő faburkolatos paraván kerítette el. Egy idősebb nő-

vér, akit az előbb az udvaron láttak, szorgoskodott mögötte. Az lehetett a kis konyha, mert a fali polcok tele voltak tányérokkal és különböző edényekkel. A nővér előtt pedig a tűzhely lehetett, mert onnan sercegés hallatszott és pára felhő emelkedett.

Amikor az idős asszony meglátta őket csak kedvesen bólintott üdvözlésként. A helyiségben már ültek vendégek. Az egyik asztalnál idősebb házaspár, feltehetően nagyszülők, egyetlen lányunokájukkal, már ebédeltek. A másik asztalnál a bejárattal szemben egy fiatal szőke, dús, hullámos hajú nő ült egyedül. Fehér, szűk nyári ruhájának felső részét merész „V" alakú kivágás díszítette. Olga és Jóska rögtön észrevették, hogy a nő nincs tisztában a kolostori szokásokkal. Valakit várhatott, mert az asztalon előtte két teríték állt.

A két üres asztal közül kiválasztották az egyiket. Leültek és várakoztak. Aközben az egyedülálló nő felvette az adó-vevő kézi telefonkészülékét és tárcsázott valakit. Halk szavainak csak egy része érkezett el Olga füleihez.

– Hol vagy?… Igen… Jó... Most ne gyere… – még egy ideig hallgatta a bejövő hangot majd letette a készüléket.

– Valami szerelmi félreértés lehet – súgta oda Olga Jóskának. Jóska csak bólintott majd felállt. A nővérhez lépett. Annak mellén kis névjegytábla díszelgett. Fehér betűkkel DOBRA szócska volt ráírva.

– Tudnánk valamit rendelni? – kérdezte.

– Igen persze. De, itt csak sült pisztrángot lehet kapni.

– Az számunkra tökéletes. Két adagot kérünk. Valami innivaló?

– Sajnos csak vizet lehet, vagy házi szilvapálinkát, amit mi készítünk.

– Lehet. Két fityókkal[26] kérünk.

Amikor Olga meghallotta, hogy Jóska két kupicát rendelt elkomolyodott. Hiszen tudhatta, hogy ő nem iszik alkoholt. Az este

[26] A fityók egy alul hasas, felfelé szűkülő, 0,5 vagy 1 dl űrtartalmú üvegkorsó. Ismert a füles vagy fül nélküli változata is. Elsősorban a Dél-Alföldön és Bácskában használatos tájszó.

amikor megérkeztek Zdravko gazdához ezt elmondta neki. Már szólni akart, amikor Jóska megnyugtatta:

– Ne izgulj. Megiszom én mind a kettőt de ajánlom, hogy legalább szagold meg vagy a nyelved hegyével ízleld meg. Ezt a pálinkafajtát csak itt Szerbiában lehet kapni.

E csevegés közben, az idősebb házaspár az unokájukkal befejezte az étkezést és távoztak. Pár percre rá a telefonáló nő is vette a táskáját és kiment a teremből.

Időközben, megérkezett az ital Jóskáék asztalára. Mielőtt megízlelte, hosszan szagolgatta a nedűt.

– Fantasztikus illata van. Ha nem is ízleled meg, legalább ismerd meg az illatát.

Olga bizalmatlanul méregette a fityókot, majd felvette és beleszagolt.

– Mintha érett szilva illatozna. Ha nem búvárkodnék talán meg is ízlelném.

– Megértelek, de sajnálni fogod. Én, szívesen megiszom.

Időközben míg egymással voltak elfoglalva az apáca zavartan hozzájuk fordult:

– Hol van a fehér ruhás fiatalasszony és a férje? – kérdezte Dobra nővér. – Készen áll a megrendelt halételük.

– Ha nem jönnek hamarosan vissza, adja ide nekünk. Ők pedig várják meg azt, amit mi rendeltünk.

Dobra nővér egy ideig tétovázott majd döntött. Olga és Jóska kapták meg az elkészült sült pisztrángokat. Jóska gyorsan lehörpintette mindkét kupica pálinkát, majd nekilátott a falatozásnak. Olga is követte. Már, majdnem befejezték az ebédet, amikor a pult mögül újra megszólalt a nővér.

– Készen lett a maguk rendelése is. Nem tudom mi lesz ezekkel az adagokkal, hiszen a fiatalasszony a párjával nem jött vissza.

– Ne izguljon kedves Dobra nővér, majd mi kifizetjük és elvisszük. El fog az fogyni vacsorára. Pihenjen egy kicsit. Különben is, rajtunk kívül most már nincs más vendég az étteremben. Magára is ráfér a pihenés.

– Kitől tanulta elkészíteni ilyen ízletesen, ezeket a pisztrángokat? – kérdezte Olga.

A nővér közelebb lépett, szégyenlősen állva, elkezdte felfedni a titkát.

– Nagyon fiatal koromban, tizenhét éves sem voltam, amikor a szüleim úgy döntöttek, hogy az itteni kolostorba küldenek. Sokáig a noviciátus apácák közé tartoztam. Emiatt, legtöbbet a kertben és a konyhában dolgoztam. A két háború között sokszor erre járt egy oláh házaspár. Az asszony, Szahu Pelegia többször is megfordult a rendházban. Adományokat hozott és besegített a munkába. Mindig azt hangoztatta, hogy egy napon a férje kincsre bukkan, és a család meggazdagodik. Mi, mindannyian jót mosolyogtunk Pelagia állításán. Míg az asszony a kolostorban munkálkodott, férje a környéken kóborolt.

Egyik alkalommal megmutatta nekem hogyan kell pácolni a halat mielőtt, megsütöm. Azóta is úgy készítem. Azok a vendégek, akik egyszer megízlelik, visszajáró vendégekké válnak.

– Valószínűleg mi is azok leszünk de, mondja nővér ennek az oláh házaspárnak volt gyermeke?

– Igen, azt hiszem három fiú gyerekük született, de nem tudom a nevüket.

Késő délután lett mikor elbúcsúztak. Biztosították a nővért, hogy ők is rendszeres vendégek lesznek. Természetesen nem felejtették el elvinni a maradék sült halat.

Amikor kiléptek az étteremből, a parkoló üresen állt. Útközben a szállóhelyük felé, ismét visszatértek a kincskeresés témájához.

Olga arról érdeklődött, hogy amikor bekúszott a barlangba, látott-e olyan helyet, ahová elraktározhatnák a felszerelést és a többi eszközt, ami a kereséshez szükséges.

Jóska elmondta, hogy van egy párkányszerű kőzet mindjárt a barlang kiszélesedése elején. A sziklapárkány jóval a vízszint felett van. Akkora, hogy talán egy fakoporsó is elférne rajta – viccelődött Jóska.

Oda talán el lehet tárolni a felszerelést. Arról is szó esett, hogy másnap beutaznak a városba, néhány szerszámot vásárolni. Többek között ásót, csákányt és hosszabb feszítő vasat. Jóska azt tervezte, hogy kicsit kibővíti a bejáratot Olga számára.

Kora este lett mire megérkeztek a lakhelyükre. Ott már várta őket Zdravko gazda. Az asszony nem jött ki eléjük.

– Már tegnap akartam megemlíteni, hogy vigyázzanak. – ezekkel az intő szavakkal várta őket – Ne másszanak fel a kőkapu tetejére, mert könnyen beszakadhat. A legutóbbi földrengés óta az ívbolt megrepedt.

– Köszönjük a figyelmeztetést. – válaszolt Jóska a jóhiszemű aggódó szavakra, majd folytatta – Hoztunk egy kis sült halat a kolostorból. Remélem, elfogadja, de hol van Dára.

– Nem akar kijönni, még mindig fél a babonától.

– Holnap be akarunk menni a városba bevásárolni, de azért még itt reggelizünk. Készítsen az asszony valami jó reggelit.

– Rendben – de ahogy ezt kimondta megremegett alattuk a föld. Mindhárman ijedten megálltak az udvaron.

– Az utolsó földmozgás – szólalt meg Zdravko kis idő múlva ijedt hangon – talán száz évvel ezelőtt lehetett. Akkor a kolostorban is nagyobb kár esett.

– Talán jobb, ha egyenlőre nem megyünk be az épületbe – ajánlotta Olga megszeppent hangon – Maradjunk még egy ideig kint a teraszon.

Ezek után a tornác felé indultak a két pad irányába. Zdravko is követte a fiatal párt. Ő is jobban érezte magát kint a szabadban. Miután helyet foglaltak, Olga és Jóska szorosan egymás mellé az egyik padra, szemben velük pedig a gazda foglalta el a másik padot.

– Milyen lehetett az ezelőtti földrengés? – érdeklődött Jóska.

– Az erősebb lehetett, mint ez a mai. Akkoriban, még nem voltak turisták a környéken. Nagyapám mesélte, hogy egy környékbeli oláh származású ember életét vesztette, mert a földrengés ideje alatt, a középső, nagy kőkapura mászott. A földmozgástól elvesztette az egyensúlyát és a folyóba zuhant. Mindenki azt állította

róla, hogy gyengeelméjű lehetett, mert állandóan valami kincsről motyogott.

Jóska ajánlotta elsőnek, hogy menjenek be a szobába és feküdjenek le, mert elfáradt. Ezek után Zdravko is átsétált az udvaron és bement a kis, száz éves házikóba.

– Szerinted, nem lesz több földrengés? – kérdezte Olga félénk hangon miközben vetkőzni kezdett.

– Szerintem most már nyugodtak lehetünk elmúlt a veszély – bizakodott Jóska.

Gyorsan lezuhanyoztak egymás után, majd lefeküdtek. Olga félelmében nem csukta be a szobája ajtaját. Mindketten gyorsan elaludtak, mert elfáradtak.

15.

Jóska egy magas szirtről kémlelte a tengert. Fehér köd vagy felhő lehetett az, ami gomolygott előtte. Tovább ment. Amikor a szirt legmagasabb részére ért, nehéz döntéshelyzetbe került. A továbbhaladáshoz ugrania kellett. Feltételezte, hogy a köd alatt víz, azaz tenger van.

Ugrott. A köd alatt tényleg a tenger hullámzott. Úszni kezdett, de a víz hirtelen eltűnt. Kiderült, hogy hol a tenger, hol pedig a szárazföld váltakozik egymással. Sok úszás és gyaloglás után mégiscsak szerencsével járt. Hajóra bukkant. Egy fiatal tengerész segítette föl a hajóra. Amikor megkérdezte, hogy hol vannak a többiek, az ujjával a tenger felé mutatott.

– Búvárkodnak. Csak Olga van még velem a fedélzeten. Most készül ő is lemerülni.

Ahogy a fiatal matróz befejezte a mondatát előkerült Olga csíkos matrózruhában.

– Ha velem akarsz jönni, akkor fel kell venned a búvárfelszerelést – szólt Olga – Én is most fogok átöltözni.

A legközelebbi öltözőfülkében sok búvárfelszerelés állt. A fogasokon csüngtek a maszkok, légző csövek, az uszonyok, reduktorok, nyomásmérők, de még a kötelező súlyrendszer is. A merülő öltözékek csak úgy rendszertelenül hevertek egy nagy asztalon. A palackok ott sorakoztak a bejárati ajtó mellett.

Olga előbb Jóskát öltöztette fel. Derekára szíjjal súlyokat kötött majd felsegítette hátára a nehéz búvárpalackot. Amikor készen állt, ő is átöltözött. Meztelen testére húzta fel a gumi kezeslábast. Látszott, hogy a nők számára az overallt divatos szabásminta szerint állították össze. A felsőrészt ötletesen, két különböző színű anyagból állították össze.

– Akkor mehetünk – szólt Olga.

– De hol a te felszerelésed? – kérdezte Jóska, látván, hogy rajta csak a ruha van.

– Nekem nem kell – válaszolta és a hajó szélére sietett. Amikor odaért, nem is pillantott hátra, hanem csak fejest ugrott a tengerbe.

Jóska esetlen léptekkel követte. A víz alatt Olga már várta. Megfogta a kezét és lefelé irányította. Kis idő múlva több embert pillantottak meg a tenger fenekén. Legalább tízen lehettek.

Akárcsak Olga, ők sem rendelkeztek búvárfelszereléssel. Úszkáltak ide-oda, mintha keresnének valamit. Gyorsan mozogtak a tengerben. Úgy tűnt mintha ez lenne a természetes közegük.

Nemsokára találtak is valamit. A búvár egy tenyérnyi, arany női szobrocskát tartott a markában.

Olga megjegyezte:

– A szobrocska az Atlantisz[27] szigetről származik. Ilyen kincsből még sok van a tengerfenéken.

Jóska felült az ágyában, majd Olga szobaajtajához lépett. Olga sem aludt. Látszott, a tekintettéből, hogy valahol messze jár.

– Veled álmodtam. A víz alatt úszkáltunk – szólt Jóska

– Igen, és mit csináltunk ott?

[27] A legendás szigetnek a neve, amely Platón szerint egytermészeti katasztrófa következtében elsüllyedt.

– A tenger mélyén búvárkodtunk és találtunk valamit.

– Megtaláltuk az aranyat?

– Talán úgy is lehetne mondani, mert egy tenyérnyi arany női szobrocskára leltünk.

Olga elmosolyodott majd megjegyezte:

– Remélem az álmod meg fog valósulni.

– Hiszek… hiszek a kabalámban a kis indián törzsfőnökben.

Kint, az épület előtti teraszon, már várta őket a gazdag reggeli. Egy nagyobb, kerek kifényesített tálcán, felsorakozva állt a négy lehámozott keménytojás, a több szelet füstölt tarja, egy szelet sajt és természetesen egy nagyadag uzsicei tejföl. A kávézás után, lassan és élvezettel fogyasztották el a bőséges reggelit. Nem kellett sietniük, mert úgy tervezték, hogy a közeli faluba autóznak és ott néhány szerszámot vásárolnak.

A Jabukovaci vaskereskedésben, mindent könnyen megtaláltak.

Kora délután értek vissza a városból. Úgy döntöttek, hogy elviszik a felszerelést a barlanghoz. Nem akarták, hogy Zdravko gazda tudomást szerezzen arról mi is az igazi tervük. A kocsit a Vratna folyó partján hagyták. Onnan gyalog cipeltek mindent a kőkapu irányába. Ott, a barlang bejáratától néhány lépésre, találtak egy sűrű, virágzó boglárka cserjét, melynek szélén még csalán is nőtt. Ott elhelyezték a szerszámokat és a búvár felszerelését.

– Itt biztos nem találja meg senki. Holnap már a barlangban lesz minden. – bizakodott Olga

– Szerintem jó helyet találtunk de gyere, nézzük meg újra közelebbről a bejáratot. – ajánlotta Jóska – Jó lenne, ha találnánk egy kimozdítható követ. A szélesebb bejáraton könnyebben közlekedhetünk.

Szerencséjükre, az egyik sziklarészen repedést találtak. Ha sikerül kimozdítani, könnyebben lehetne bejutni a barlangba. Jóska kézzel megmarkolta és mozgatni kezdte. A kődarab engedelmeskedett.

– Holnap, ezt a kődarabot csákánnyal, könnyen el tudom távolítani. Akkor szélesebb lesz a bejárat. A sziklák nem karistolják össze a hátad.

– Igen, de remélem, hogy nem találkozom a híres Karakondzsulával. Te is velem jössz. A belső párkány mellett megvárhatod, míg búvárkodom. Úgy is segítened kell felrakni a hátamra a palackot.

– Természetesen, de én a mélybe nem megyek.

Másnap korán keltek. Mindketten a tervezett feladathoz idomították öltözéküket. Olga sötétbarna új nélküli fitnesz overallt húzott magára. A testhez álló, elasztikus ruha, felső részén rózsaszín anyagból készült széles csík, emelte ki a melleit. Fedetlen karjait egy hosszú ujjú cipzáras melegítő védte. Jóska, sötétkék szűk nadrágot és rövid ujjú pólót vett fel. Olga még egy kisebb hátizsákot is vitt a vállán. Váltó ruhát és ivóvizes palackot tett bele. Amikor Jóska meglátta nem bírta ki, hogy szóba ne hozza Olga öltözékét:

– Olga te annyira szereted hordani az egyrészes ruhákat. Észre vettem, hogy van neked belőlük több színben és szabásformában.

– Azt akarod mondani, hogy unalmasak?

– Nem… nem sőt ellenkezőleg nagyon is jól nézel ki bennük.

– Tudom, emiatt viselem őket.

Ezek után Jóska felemelte a nappali asztalról a kis indián figurát és inulás előtt a nadrágja zsebébe tette.

Az ismert ösvényen, gyorsan a barlanghoz értek. Ott elővették a felszerelést.

Jóska előbb a bejárat kiszélesítésén dolgozott. Felmérte, hogy néhány szikladarab eltávolításával, Olga is komótosan bekúszhat a barlangba. Feszítő vassal és csákánnyal kiszélesítette a bejáratot. A két hátizsákot amelyekbe a váltó ruhát és a búvár felszerelést csomagolták, egymás mögé kötötték.

Előbb Jóska kúszott be, tartva a kötelet, majd behúzta a zsákokat. Ezek után Olga következett. Neki is kúszni kellett, de sikeresen elérte Jóskát és a barlang kiszélesedett részét. Kúszás közben mindkettőjük ruhája sáros és vizes lett. Jóska elemlámpával igyekezett eloszlatni a félhomályt. A sziklapárkányon találtak annyi helyet, hogy mindkét hátizsák, a búvárpalack és a hegymászó kötél is komótosan elfért.

– Le kell vetkőznöm alsóra. A vizes öltözékre nem vehetem fel a búvárruhát. Viszont, ha a váltóruhámat veszem fel a búvár-

ruha alá és az is vizes lesz nincs miben visszamennem a lakóhelyünkre. Ezért kérlek, fordulj el. – szólt határozottan Olga.

– Értelek. Mindjárt a lámpát is lekapcsolom.

Jóska nem bírta ki, hogy oda ne kandikáljon Olga formás testére. Míg átöltözött a kevés fény, amely beáramlott a bejáraton keresztül körvonalazta Olga alakját. A szűk lila-fekete színű *Camaro* búvárruha nehezen csúszott a nedves bőrén. Végül több különböző, hajladozó, tekergő testmozdulattal sikerült magára húznia az elasztikus műanyag ruhát. Jóska felsegítette rá a mellényét és a palackot. Amikor Olga beöltözött, úgy nézett ki, mint bármelyik más tengeri búvár.

– Kés van nálad? – kérdezte Jóska.

– Kés? Gondolod, hogy szükség lesz rá?

– A szövegben valami karmolásról is említést tesz Dáriusz.

– Jó. Igazad van. Sohasem lehet tudni. Ott van. – mutatott Olga a hátizsákra. – Kettő is van belőle. Kérlek, vedd ki az egyiket.

Jóska matatott a zsákban, míg meg nem találta a késeket.

– Melyiket akarod? – kérdezte Olgát.

– Bármelyiket, úgy sem lesz rá szükség. – mondta Olga.

Jóska kiválasztotta a piros nyelű, kétélű kést. A másikat pedig a párkányra a zsák mellé helyezte.

Olga a lábszárára erősítette a kést. Egy lyukacsos műanyag táskát is kötött a derekára.

– Ebben hozom a kincset – szólt mosolyogva.

– Várj csak… vidd magaddal a kis ólomfigurát. Remélem az indián törzsfőnök segít a kutatásban hisz mindenki tudja, hogy az indiánok kiváló nyomkeresők voltak.

– Ennyire hiszel ebben a kis talizmánban?

– Igen. Ő segített abban, hogy megleljem a bőrkötésű naplót.

Olga erre a megjegyzésre nem szólt semmit csak gyors mozdulattal bedugta a kis figurát a ruhája alá.

Ezek után a hosszú hegymászó kötelet gondosan a csípőjére kötötte. Majd újból elmagyarázta Jóskának, hogy hogyan fog a kötél segítségével jelet adni, ha kell.

Jóska bólintott. Olga közel lépett Jóskához és mindkét kezével átkarolta a nyakát, magához szorította a testét és hirtelen szájon csókolta.

– Ha véletlenül nem látjuk többé egymást – magyarázta a tettét.

16.

Olga hátat fordított a bejáratnak és lassú, óvatos léptekkel, elindult a barlang belseje felé. A vízszint minden lépésénél emelkedett. Búvárlámpájával bevilágította az előtte álló utat. Amikor az áradat már mellmagasságig ért, úszni kezdett. Minden karcsapás után figyelte a fénysugarat és körültekintően haladt előre. A lábain lévő búváruszonyai felkavarták az apró üledéket.

Aggasztotta az előtte álló sötétség. Be kellett magának vallania, hogy kellemetlenül érezi magát, és elbizonytalanodott. Csak az a gondolat, hajtotta tovább, hogy a lehetséges felfedezés, a nagy kincsmennyiség a végén majd bőségesen kárpótolja.

Eddig még soha sem merült földalatti környezetben. A tengeren, amikor néhány méter mélyen úszott a tengerszint alatt a napfény mindig elárasztotta az egész körülötte lévő területet. Emiatt nem is kellett az elemlámpa. Anélkül is jól tudott navigálni a korallzátonyok között.

Hirtelen egy kőhalom állta útját. Különböző nagyságú szikladarabok hevertek a talajszinttől egészen a mennyezetig. Olga felismerte ezt az akadályt. Többször a tenger vize alatt is rábukkant ilyen kőrakásra. A tengerparti meredélyről szoktak leszakadni a kő darabok és a vízbe hullani. Itt is, azt feltételezte, hogy a régebbi földrengés mozdíthatta el a barlang boltozatát. Fölfelé kezdett úszni, hogy megállapítsa van-e rés a barlang mennyezete és a kőhalom között. Ott egészen magasan, rátalált egy hézagra, amely épp elegendőnek tűnt arra, hogy átúszhatott rajta a folyosó túloldalára, de csak úgy fért át a résen, ha levette a hátáról a palackot.

Mielőtt eldöntötte, hogy tovább úszik rápillantott a nyomásmérőre. A palackban lévő levegőnek mindössze, az egy negyedét használta el. Ez azt jelentette, hogy még nyugodtan folytathatja a felderítést. Amikor a halom tetejéről elmozdított néhány kisebb kősziklát könnyen átúszott a kőrakás másik oldalára. Ott újra a hátára emelte az acéltartályt.

Jóska nem észlelte milyen akadályba ütközött Olga. Csak azt látta, hogy hirtelen eltűnik a fény és a vizalatti rész sötét lett. Ezek után Jóska úgy vélte, hogy Olga a kanyar mögé érkezhetett. Számára nem maradt más hátra csak az, hogy várakozzon.

Akkor jutott eszébe milyen pompás csillogást látott utoljára a barlang mennyezetén. Arra irányította a lámpáját. A fény csak kiálló szikladarabokat világított meg. Nem látott ott semmiféle csillagos, égboltszerű villogó fényjátékot.

Olga a kőhalom másik oldalán, közel a barlang aljához, lassan és óvatosan úszott tovább. Megérezte a vele szembe érkező gyenge sodrást. Rövid idő elteltével elérkezett a barlangkanyarig. Ott a lámpa fényében észrevette az első szakadékot. Megállt és figyelmesen körülnézett. Bevilágította a sziklahasadék alsó részét. A fény nem érte el a szurdok medrét. Emiatt, lassan ereszkedni kezdett a barlang mélyebb részéhez.

Amikor ott a fenekéhez ért újra szétnézett majd úszni kezdett. Érkezése és mozgása felkavarta az apró homokszemcséket és a finom üledéket. A víz átláthatatlanná vált. Azon töprengett, hogy ha talán mozdulatlanul sokáig egy helyben marad a piszokkal teli víz leülepszik. Újra a nyomásmérőre pillantott. Látta, hogy a palackból, a levegő fele elfogyott. Ha a mutató a háromnegyedes jelezésig ér, okvetlenül vissza kel úsznia.

Ezért nem várhatott. Araszolva mindössze ötven-hatvan centiméteres talajtávolságból vizsgálódni kezdett. Több alkalommal, újaival érintette és tapogatta a laza talajt. A végén a kutatása eredménnyel járt. Egy hosszabb vékony vasdarab került a kezébe.

Amikor az arca elé emelte, látta, hogy egy nagyon rozsdás kardról van szó.

Ha a koponya is itt van valahol, akkor jó helyen járok. – gondolta magában Olga és ezért a kezével tovább kotorta az iszapot. Lassan a kőfalig ért, de nem találta meg az emberfejet. Visszafordult és az ellenkező irányba úszott. Amikor elhagyta azt a helyet ahol nemrég a rozsdás kardot találta a talaj hirtelen sötét fekete lett. Feltételezte, hogy az lehet a következő szakadék ahol a kincses ládának kell lennie.

Mielőtt örömében lemerült volna a mélyebb vízszintre, megfontoltan pont az ellenkező irányba, felfelé kezdett úszni. Elővigyázatossági szempontból tette ezt. Meg akart győződni arról, hogy van-e levegőréteg a barlang mennyezete és a víz szintje között. Amikor fölért, arca és teste mellmagasságig kikerült a víz felszínére. Óvatosan kinyújtotta a karját, de még akkor sem érte el a barlang tetejét. Kivette szájából a szívószelepet, hogy bebizonyosodjon arról, hogy milyen a levegő. Kettőt lélegzett és rájött, hogy tiszta, használható. Feltételezte, hogy amikor még régen, a barlang vízzel telítődött akkor szorulhatott oda be a levegő.

Ezek után visszahelyezte szájába a légző automata csatlakozását és fejjel lefelé irányította magát.

„Az lehet a másik mélyedés, amelyben a dukátok, az arany fekszik.” – feltételezte Olga. De, a gondolat vége többször is hang formájában megismétlődött az agyában:

– Arany, Arany, Arany…

Abban a pillanatban elkerülte figyelmét ez a hang, csak később pár perc után ijedt meg. Ez a gondolathang, amely furcsa módon jelent meg, arra utalhatott, hogy a levegőhiány miatt vagy a nagy mélység következtében jelentkezett. De, azt sem zárta ki, hogy a boltozati levegő melyet pár perce szívott magába szennyezett lehetett. Amikor a reduktorra nézett látta, hogy a levegő rendesen áramlik a szívószelepbe. A mélységmérő mutatója mindössze kilenc méteren állt. Azt sem zárta ki, hogy a hirtelen merülés okozhatta a furcsa hangokat, bár az ilyesminek kicsi lehetett az esélye, hisz Olga nagy tapasztalattal rendelkező búvár volt.

„Óvatosnak kell lenem.” – futott át agyán a gondolat – Az ilyen jelenségek valami különlegességre utalnak” – Ezek után újra visszhangot észlelt az agyában:

– Óvatosnak, óvatosnak, óvatosnak… Különlegességre, különlegességre, különlegességre...

Olga lassan úszott lefelé. Nem akarta újból felkavarni a homokot és az üledéket. Amikor a barlang fenekére ért az elemlámpa segítségével átvizsgálta a helyszínt. Tudta, érezte, hogy jó helyen jár. Nemsokára szeme előtt felcsillantak a láda mellett szanaszét heverő dukátok.

17.

Ez idő alatt Jóska tüzetesen átvizsgálta a barlang oldalait és a mennyezetét arra gondolván, hogy talán mégis előbukkannak a kis világító kövecskék.

A művelete nem járt sikerrel. Szomorúnak és fáradtnak érezte magát, e mellett fázni kezdett a lába. Helyet keresett a hátizsákok mellett a párkányon. Nem készült fel arra, hogy Olga búvárkodása ilyen sokáig tart. Ha tudja egy szendvicset is hozott volna magával. Olga is bizonyára fáradt, éhes és szomjas lesz, amikor visszaúszik.

A következő pillanatban nyögésre lett figyelmes. Arra gondolt, hogy Olga jön vissza és valami baj lehet vele. Csodálkozott ezen, mert a derekához kötött kötéllel nem jelezte, hogy rosszul van. Még a lélegzetét is leállította úgy figyelt a hangra. Akkor jött rá, hogy a különös erőlködés nem a barlang mélyéről, hanem a keskeny bejárat felől hallatszott.

Pár perc elteltével egy férfifej jelent meg a kiszélesedett résben. Jóska felhúzta lábait a szikla peremre és óvatosan előkereste a másik búvárkést. Amikor az ember már derékig bent volt a barlangban, Jóska ráismert a jövevényre. Imre a franciasapkás feküdt hason a sáros vízben. Ez alkalommal a francia sapka nélkül, nyögve, kúszott befelé. Jóska nagyon meglepődött.

– Hát te mit keresel itt? – kérdezte.

Imre úgy tett mintha nem hallotta volna a neki feltett kérdést. Nagy nehezen bal keze segítségével feltápászkodott.

– Már nagyon régen várakoztam kint a barlang előtt. A végén úgy döntöttem, hogy bemászok, és megnézem, mi van veletek.

– Semmi. A barátnőm Olga szereti a barlangbúvárkodást. Azért vagyunk itt. – magyarázkodott Jóska.

Imre úgy tett mintha nem hallotta volna Jóska magyarázatát. Amikor már stabilan állt felemelte a jobb kezét. Pisztolyt tartott melyet Jóskára szegezett.

– Hol az arany? – kiabált Imre.

– Milyen arany? – igyekezett Jóska tudatlannak tettetni magát.

– Ne játszd meg a hülyét. Mindent tudok. Anasztázia megfejtette a napló egy részét. Csak a helyszínt nem ismertük, ezért követtünk benneteket.

– Szóval ő telefonált neked a kolostor éttermében. Ha tudtam volna hogy néz ki a feleséged... ha nem szól neked, összefutunk.

– Ha tudtad volna… de nem tudtad. De ez most már nem lényeges. Utoljára kérdezem, hol vannak a dukátok?

– Nincs semmilyen kincs. Az egész napló csak egy jól kitalalt mese. – próbálkozott újra Jóska.

– Nem hiszem el. Ha úgy lenne, miért lennétek ti itt? Hol van a barátnőd?

– Mondtam, búvárkodik. Szereti feltárni a barlangokat.

– Hazudsz. Van időm, majd megvárom. Egy idő után biztos ki kell jönnie a víz alól. Add csak ide azt a hátizsákot. – parancsolta Imre.

Jóska ledobta a zsákot támadó lába elé. Imre ülve elhelyezkedett rajta, a pisztolyát továbbra is Jóskára szegezte.

Mindketten várakozási állapotba helyezték magukat.

Olga lassan, kinyújtott kezekkel úszott a kincs felé. Ujjai már néhány centiméterre lehettek az arany dukátoktól, amikor a karját megérintette egy polipszerű lény. Érezte, hogy nem medúza. A különleges apró pikkelyes világosbarna bőrű lény fején rit-

ka kenderkóchoz hasonló haj lebegett a vízben. Arca szempárral, orral és hegyes fogazattal teli szájjal rendelkezett. Testének alsó része kígyószerűnek látszott és vékony farokban végződött.

Miután a kis ismeretlen lény körültekeredett a jobb karján és kis fejével a könyökéhez simult, Olgát eluralta valami különös kellemes érzés. Egy meglepő gondolatsorozat suhant át az agyán. Ezt a teremtményt vagy a hasonmását látta már valahol. Rádöbbent, hogy ő vigyázhat a kincsre. Megengedi, hogy elvigyem az aranyat, ha megígérem, hogy őt átviszem a Vratna folyócskába. Onnan már könnyen elérheti a tengereket.

Ezek a szirénhangok olyan természetszerűen futottak át az agyán, mintha ez magától érthető lenne. Mintha valaki az akarata ellenére közléseket cserélne vele. Váratlanul, egy önálló kérdés is felmerült Olgában. Hogyan került ez a kis lény ide a barlang mélyébe? A sugallt gondolat válaszolt rá.

„Téves landolás."

Most már nyugodtan lenyúlhatott és belemarkolt a széttört ládikóba és a dukátokat beemelte az övéhez erősített lyukacsos zacskóba. Miután ezt a mozdulatot megtette háromszor-négyszer megszólalt a hátán lévő palackon a vészjelző a szelepen. Tudta, felismerte ezt a hangot, mert már többször is hallotta. Ilyenkor minél előbb a felszínre kell úsznia, mert fogytán van a levegő a palackban. Arra, hogy még elég sok pénz megmaradt a puha homokos talajban most nem gondolhatott. Ilyen helyzetben az életét kell mentenie. Gyors karcsapásokkal és lábmozgással a kijárat felé úszott. A kis lény az erőteljes vízsodrás miatt levált a karjáról. A következő pillanatban Olga agyában megjelent egy új gondolatsorozat:

„Gyere vissza a többi kincsért… Gyere vissza..."

„Vissza jövök amint újratöltöm a búvárpalackot..." – igérte meg gondolatban Olga.

Jóska csobbanást hallott a barlang mélye felől.

„Biztos Olga érkezik" – gondolta logikusan.

Imre is felfigyelt a kézcsapásokra. Lassú mozdulatokkal feltápászkodott. A csobbanás irányába fordította a fegyverét. Ezt a pillanatot használta ki Jóska és hevesen meglökte Imrét, aki megingott és hanyatt esett. A fegyver a kezében maradt és továbbra is Jóskára szegezte. Imre megtámaszkodott a barlang oldalába és úgy állt újra talpra.

– Ne próbálkozz még egyszer mert könnyen végzek veled. – most már komolyan fenyegetőzött Imre.

A víz alól, nagy lélegzetvétel közepette bukkant ki Olga feje. Amikor meglátta Imrét kérdően pillantott Jóskára.

– Ő Imre a franciasapkás, aki lefényképezte Vaszile füzetét. – magyarázta sajnálkozva, szomorúan Jóska.

– Igen… Igen. Én vagyok az. Látom, csillognak a dukátok a tarisznyádban. Add csak ide! – szólt parancsoló hangon Imre.

Olga ámulva dermedten állt. Nem tudta elképzelni hogyan kerülhetett ez az ember ide a barlangba. Imre türelmetlenül Olga felé indult. Jóska meg akarta állítani, de Imre félrelökte és hol rá, hol pedig Olga felé irányította a fegyvert.

– Add ezt ide. – szólt és ingerülten lerántotta Olga övéről a kis táskát az aranypénzzel. Bal kezével megemelte, hogy felmérje a súlyát.

– Ez nem mind. Biztos van ott még kincs. Ezt egyelőre megtartom. Ha akarod, hogy Jóska életben maradjon, siess vissza és hozd a többit. – pancsolta Imre.

– Nincs több… – szólt tétován Olga.

– Dehogy nincs. Van… Ez túl kevés ahhoz képest, mint amennyiről a napló írt.

– De, mi lesz Jóskával?

– Ö csak maradjon itt és nyugodjon. Majd én vigyázok rá – mondta Imre gúnyosan.

– Nem tudok újra vissza úszni, mert kiürült a búvárpalack. – válaszolta Olga.

– Ezt nem hiszem el neked. Hogyan tudtál kiúszni idáig, ha üres a palack…

– Nézd meg magad. A nyomásmérő a nullán áll. – magyarázkodott Olga.

– Akkor töltsétek fel. Nem hiszem el, hogy nem hoztatok magatokkal PCP pumpát. Valamennyit én is értek a búvárkodáshoz. Az ilyen kis térfogatú palackhoz rendszerint töltő pumpa is jár. Tudod kedvesem – folytatta gúnyosan Imre – ha nem hozod ki a többi kincset Jóska biztos nem fog élve távozni erről a helyről.

Olga ijedten Jóskára nézett az pedig eltompult tekintettel a párkányon lévő táska felé indult. Onnan kivette a pumpát és a tömlőt a palackhoz csatolta.

– Gyerünk… gyerünk, pumpáld tele levegővel a palackot. Legyen benne annyi, hogy Olga biztonságban érjen vissza az arannyal.

Jóskának nem maradt más hátra mint, hogy egyenletes kézmozdulatokkal feltöltse a palackot.

Az idő alatt, míg Jóska töltötte a búvárpalackot, Imre kirázta a sáros vízbe Olga holmiját a hátizsákból, amelyen nemrégen ült és felé nyújtotta.

– Itt van ez a nagyobb táska és nehogy üresen hozd vissza, mert akkor innen nem szabadultok.

Olga megvárta, hogy feltöltődjön a palack, majd amikor Jóska azt felsegítette a hátára csak azután vette magához a kis hátizsákot. Mivel az a palacktól nem fért a hátára így a mellére és a vállára erősítette.

– Na, most indulhatsz. Itt foglak várni. Az arany lesz a szabadulásotok ára. – adta ki az utasítást Imre.

Olgának nem maradt más választása, újból visszaúszott. Most már könnyebben és gyorsabban haladt mivel ismerte a járást. Amikor a kincses ládához ért észrevette, hogy a kis lény ott várja a dukátok mellett. Az előzőleg történtek annyira felkavarták a gondolatait, hogy el is felejtkezett róla. A kis lény tudta… biztosra vette, hogy Olga visszatér érte.

A kicsi mindössze fél méter hosszú teremtmény Olga közelébe úszott és a hat körmös újával óvatosan újra a bal karjába ka-

paszkodott. A tapintása puhának bársonyosnak tűnt. Ezért érdekes módon nem félt tőle.

Amíg egyik kezével a kis hátizsákot és a lényt tartotta a másik kezével lassú kétségbeesett mozdulatokkal pakolta a dukátokat. A kis lény továbbra is a karján maradt. Olga aggodalmát és szomorúságát az is növelte, hogy tudta ebből a temérdek dukátból neki nem jut semmi. Hiábavalóvá vált az egész kutatás. Ahogy telt a hátizsák, úgy üresedett a széttört láda a vízzel telt barlang alján.

Amikor a hátizsákot már félig megrakta, abbahagyta a pakolást. Érezte, hogy mennyire nehéz lett a rakomány. Nem mert kockáztatni, hiszen tudta, hogy a hátizsákot és a palackot visszafelé külön külön kell majd áttolni a keskeny résen a kőhalomnál.

Eszébe jutott valami... Leengedte a zsákot a láda mellé és a kezeivel matatni kezdett a dukátok közt. Nagyobb érméket keresett. Ráeszmélt, hogy valamennyit eldughatna belőlük a búvárruha és a teste közé. Feltételezte, hogy azt talán Imre nem venné észre és az lenne a jutalom kettőjük számára Jóskával.

A láda alján több a Harmadik Napóleon idejéből származó 100 frankost és néhány tízszer öt centiméteres aranyrudacskát talált. A rudacskák ujjnyi vastagok voltak. Ezekből kiválasztott két rudacskát és tíz érmét majd a búvárruha nyakánál a melle alá csúsztatta őket. Az érmék és a rudacskák a köldökéig süllyedtek és ott megállapodtak.

Miután elvégezte feladatát a felsőteste elejéhez emelte a súlyos hátizsákot és úszni kezdett a kijárat felé.

A következő pillanatban légzési zavar keletkezett a tüdejében. Elfogyott a levegő a palackból. Előbb azon csodálkozott, hogy miért nem jelzett a palack vagy a szívószelep, hogy fogytán van a levegő. Pillanatok alatt eszébe jutott a lehető menekülés. Felúszott a barlang tetejéig ahol az előbbi merülése alkalmával rátalált a barlang mennyezete és a víz szintje közötti levegőrétegre.

Ott töprengett néhány percig mitévő legyen. A palack, amelynek súlya van használhatatlanná vált. Ezért, azt le is vette a hátáról. Még csak a nehéz hátizsák maradt rajta. Próbálta felmérni milyen

messze van a kijárat. Lenne-e annyi levegő a tüdejében, hogy kiússzon a barlang elejére. Felismerte, hogy az lehetetlen a nehéz hátizsákkal. Biztos nem bírná ki olyan sokáig levegő nélkül. Azért azt is levette a válláról és elengedte. A zsák a temérdek kinccsel gyorsan lemerült a barlang fenekére a többi dukát mellé.

Érdekes módon az jutott eszébe, hogy nincs minden veszve. Majd később szerez új palackot és visszaúszik a kincsért. Eluralkodott rajta az a gondolat, hogy ha nagy levegőt vesz talán sikerül kiúsznia Jóskáig. Úgy is tett. Néhányszor nagyot lélegzett majd lemerült a víz alá. A karjára tekeredett kis lény semmiben sem hátráltatta.

„ Most már mehetünk. – gondolta magában – Miután mindketten kiúszunk, beengedlek a folyócskába és majd visszajövök a többi kincsért.

Gyorsan úszni kezdett a kijárat felé. A kis teremtmény körültekeredett a bal karján és görcsösen kapaszkodott. Végül is nem maradt más hátra mindkettőjük számára, nem maradhatnak ott örökké a barlangban.

18.

Ez idő alatt, Imre és Jóska arra vártak, hogy Olga szerencsésen visszatérjen. Jóska félmeztelen vizes teste miatt fázni, az aggodalomtól Olga életéért pedig remegni kezdett. Úgy gondolta, újra felül a párkányra. Ha nem áll a bokáig érő hideg vízben, talán jobban fogja érezni magát. Önkéntelenül a párkányhoz lépett, hogy felmásszon rá. Imre kezében a fegyverrel kísérte minden mozdulatát.

Jóska kitámasztotta magát a kezeivel a hideg sziklapárkányon. Jobb kezének ujjai megérintették az ott heverő másik búvárkés markolatát. Egyenlőre nem mozdult. Várta, hogy Imre ébersége alábbhagyjon. Úgy tervezte, hogy a késsel akkor ráront a betolakodóra.

– Hahó… hahó… Imre merre vagy. Minden rendben? – jött kívülről egy női hang.

Mindketten a szűk bejárat felé néztek. Amikor Imre lehajolt és válaszolni akart a nejének, Jóskának úgy tűnt, hogy ez a megfelelő pillanat a támadásra. Ki akarta használni Imre figyelmetlenségét és feléje indult, hogy rá támadjon a késsel és elvegye tőle a fegyvert. Sajnos, Imre időben észrevette Jóska mozgását és a pisztolya markolatával fejbe vágta. Jóska az ütéstől összerogyott és mozdulatlanul a sekély vízbe esett.

Imre csak ezek után szólt vissza Anasztáziának, hogy ne izguljon, mert minden rendben van.

Olgának már fogytán volt az ereje és a levegő a tüdejében, amikor a barlang elejére ért. Ott Imre már várta és újból ráfogta a fegyvert.

– Hol a hátizsák… Hol van a kincs – kiabált rá Imre.

Olga nem válaszolt, hanem látván Jóskát, hogy ott hever mozdulatlanul a vízben nem figyelt Imrére, hanem a társához sietett. Arra gondolt, hogy Jóska talán halott. Amikor le akart hajolni, hogy megvizsgálja, lélegzik-e még, Imre gorombán megfogta a karját és magához rántotta. Amikor tenyere Olga karjához ért a lény testét is megérintette.

Ezek után néhány másodperc múlva Imre elvesztette az eszméletét és a földre rogyott. Most már ketten feküdtek Olga lába előtt. Elsőnek Jóskához hajolt. A nyakán megérintette az ütőeret. Érezte, hogy Jóska szíve dobog csak eszméletlenül fekszik arccal felfelé.

Amikor Imrét vizsgálta, rájött, hogy ő is lélegzik, csak nincs magánál. Kivette kezéből a pisztolyt és a lyukacsos zsákot, amelyben a dukátok voltak. Egyenlőre mindkettőt a párkányra helyezte. Azokban a pillanatokban nem az arany járt az eszében, hanem az, hogy hogyan segíthet Jóskán.

Pár percnyi gondolkodás után rájött, hogy egyedül semmiképp sem tudja kihúzni mindkét eszméletlen embert. Mindenképp segítségre lesz szüksége. Elsősorban Zdravko gazdára gondolt.

Azt latolgatta, hogy ha a kötél egyik végét Jóska lábához köti és a másik végével kimászik a barlangból, talán Zdravko gazdával együtt

ki tudják húzni a barlangból. Amikor a párkányra nézett, hogy megkeresse a hegymászó kötelet, megpillantotta a dukátokat. Kicsit megnyugodott, mert rájött, hogy mégsem lesz hiábavaló a búvárkodása.

A következő pillanatban arra is gondolt, hogy talán újra a derekára köti a zacskót a dukátokkal és Jóska talizmánjával. Feltételezte, hogy nála biztonságba lesznek. A kis lény karmai inkább arra ösztökélték, hogy siessen a Vratna folyócskához és engedje őt a vízbe. Rájött, hogy mindenekelőtt őt kell biztonságba helyeznie. Gondolataiban tudta, hogy neki köszönheti a segítséget az arany felkutatásában és a fárasztó felszínre jutásban. Ezért az arany, a kötél, Jóska és Zdravko egyelőre várhat.

Mielőtt elhagyta volna a barlangot, a ruhái közül, melyeket Imre a vízbe dobot, csak egy félig száraz rövidnadrágot talált. Azt vette fel magára, gondolván, hogy csak egy búvárruhában nem jelenhet meg Zdravko gazda előtt.

Lassan kúszott kifelé. Vigyázott, hogy a kis teremtményt meg ne sértsék az éles kövek. Amikor nagy nehezen kiért a barlang bejárata elé, újabb meglepetés várta. Ott állt a barlang előtt egy fiatal szőke, dús, hullámos hajú nő, fehér előlgombolós hosszú ujjú ingben és farmeranyagból szabott sortban. Olga rögtön felismerte. Ez a nő volt pár nappal ezelőtt a kolostor vendéglőjében. Ő és a párja nem várták meg a frissen sült halat.

– Hol van Imre? – szólt erélyesen Anasztázia.

– Bent, Jóskával számolja a dukátokat – válaszolta Olga abban a reményben, hogy így elhárítja a támadást.

– Te most hová mész? Várjuk, meg míg kijönnek.

– Nem hiszem, hogy hamarosan kijönnek. – válaszolt nyugodtan Olga – Én majd visszajövök, csak elengedem ezt a szegény halacskát a folyóban – magyarázta és hátat fordított Anasztáziának, majd eltűnt a part felé.

Amikor Olga a Vratna folyó partjához ért leengedte a karját a vízbe. A lény elengedte magát és lassan úszni kezdett a víz felszínén. Mielőtt lebukott a mélybe, még egyszer Olga felé tekintett. Olga ezt köszönésnek vette és ő is felemelte a karját üdvözlésként.

Olga sietve vissza tért a barlanghoz. Lemondott arról az ötletről, hogy segítséget kérjen Zdravko gazdától. Úgy gondolta, hogy Imre párja segíthet abban, hogy kihúzzák a férfiakat.

– A férfiak összeverekedtek a kincsen, ami nincsen. – magyarázta Olga – Bent fekszenek eszméletlenül. Én bemegyek, és ha segítesz, egyenként kötéllel kihúzhatjuk őket.

– Jó. Segítek de, meglettek az arany dukátok? – érdeklődött Anasztázia.

– Most mondtam: Nem volt ott semmilyen kincs, sem dukát az egész egy nagy mese, átverés. – hazudott Olga.

A fiatalasszony előbb hitetlenül nézett Olgára, de rájött, hogy előbb a férfiakat kell kimenteni.

„Majd azután beszélünk a kincsről." – gondolta magában Anasztázia. – „Hiszen Imrének fegyvere van. Könnyen kikényszeríthetem az igazságot."

Olga újra bekúszott a barlangba. Jóska már ott ült a vízben és fogta vérző homlokát. Látszott rajta, hogy az ütéstől még nem jött teljesen rendbe. Felvidult, amikor meglátta Olgát.

– Vigyáznunk kell, mert kint vár bennünket Anasztázia. Megígértem, hogy egyenként kihúzunk benneteket. Az a tervem, hogy megkötjük Imre lábát. Te kimászol, és kívülről húzod, én pedig belülről tolom. Képtelen egyedül mozogni. Ájulása több napig is eltart.

– És mi lesz az arannyal? Apropó hol a hátizsák. Abban is kincsnek kell lennie? – kérdezte Jóska.

– Nincs hátizsák. Bennmaradt a barlang alján a láda mellett, mint ahogy a búvárpalack is.

– Mi történt? – kérdezte aggódva Jóska.

Olga néhány mondatban elmagyarázta mi történt. Nem feszegette azt a problémát, hogy talán kevés levegő lett belepumpálva a palackba. Mindenesetre, ha nem hagyja ott a palackot és a hátizsákot, nem tud élve kijutni a víz alól. Azt is elmagyarázta, hogy még rengeteg kincs maradt a tó fenekén.

– De a lyukacsos zacskó aranyat nem hagyjuk itt? – érdeklődött még mindig kábultan Jóska.

– Nem hagyjuk itt. Azt majd te kihozod – magyarázta Olga. – E mellett néhány nagyobb dukátot elrejtettem a búvár ruhám belsejébe. Majd megmutatom ha átöltözöm.

– A többi kinccsel mi lesz? Azt is ki tudod majd hozni?

– Igen, előbb új palackot kell venni. De, most intézkedjünk Imrével kapcsolatban. Ha nem kerül kórházba, meghalhat.

– Mentsem ezt az embert, aki meg akart ölni?

– Szerintem nem gondolta komolyan. A kapzsiság vezérelte. – Igyekezett Olga megmagyarázni Imre tettét. – Ha akarod, úgy is lehet, hogy előbb én kimegyek – ajánlotta Olga – Kintről húzom Imrét te meg tolod. Amikor kihúztuk te is kijöhetsz az arannyal.

– Ez már jobb öltet. Nem szeretném őrizet nélkül hagyni a kincset. Hisz az a miénk.

Ezek után megkötötték Imre lábát és a kijárathoz vonszolták. Olga kikúszott a kötél végével a kezében. Amikor kiért szólt Anasztáziának, hogy segítsen. Ketten megfogták a kötelet és húzni kezdték.

Abban a pillanatban, amikor Imre teste elindult kifelé megrázkódott a föld. Erős földrengés mozgatta meg a talajt. Nem mesze tőlük látták, hogy a kőkapu összeroskadt. Sziklák gurultak le a hegyoldalon. A barlang bejárata összeroppant majd eltűnt a kőtörmelék alatt.

Olga dermedten figyelte hogyan veszíti el Jóskát. Félrehúzódtak, hogy ne érje őket a kőtörmelék. Tekintete oda irányult ahol valamikor a barlangbejárata állt. Ott, most csak egy hatalmas kőhalom állt.

Mindent elnyelt a föld.

Dujó

1.

Kora reggel, Mária elindult a közeli erdő felé. Anyja azzal bízta meg, hogy hetente, járja be a hozzájuk közelálló Crnopac domborzatot, mely a Velebit hegylánc északi oldalán terjeszkedik. A sűrű tölgy és bükkfa erdőben sok gomba termett. Eleinte anyjával szedték az ízletes vargányát, a zöld ánizsgombát és a piros galambgombát. Néha, más fajtára is rábukkantak, de mivel nem tudták, hogy mérgező-e, inkább nem bántották. Mária így tanulta meg felismerni, azokat a gombafajtákat melyek fogyasztásra alkalmasak.

A kis településen, ahol a szüleivel lakott, még hat-hét család élt. Régen valaki Grab-nak nevezte el a térséget. Néhány négyzetkilométer dús legelő borította a földet a szétszórt házak körül. A kiváló minőségű fű juhok és kecskék legeltetésére nagyon alkalmasnak mutatkozott.

Az öreg Grébo, Mária nagyapja, a családi ház körül több diófát is ültetett még az Első világháború előtt. A család szegénységben élt. Mindössze néhány kecske, egy tucat birka és valamennyi tollas jószág legelészett a tanya körül. Az épület mögött annyi földet műveltek meg és vetettek be, amennyit a felnőttek fel tudtak ásni, mivel se tehenük, sem lovuk nem volt, ezért nem tudtak szántani.

A körülöttük lévő legelőt nem kaszálták, így Máriának, ballagás közben a gazos fű, néhol egészen a combjáig ért. Az egyetlen, több éves ruhája, mely lenvászonból készült, néhány helyen beszakadt. Az erdei tüskés bokrok hagytak rajta nyomokat. Jutazsákból, kézzel varrt, oldalszatyorral és egy jókora husánggal indult az erdő felé. A szatyor a gombák részére, a vastag bot pedig a farkasok elleni védekezés miatt kellett. Ott Likában, azon a területen ahol élt, sok farkas is tanyázott. Szülei többször azon mérgelődtek, hogy még abból a kevés jószágból is amennyijük van, bizony néha zsákmányoltak.

A háború, és annak befejezte sem érte el a kis települést. Úgy is lehetne mondani, hogy nem is érezték meg a háború viszontagságait és talán a kimenetelét sem tudták. A híreket, csak az arra tévedt vándorkereskedőktől, aki Gračac-ból, Otrić felé igyekeztek, tudhatták meg. Ezek a házalók, réz edényeket és fából faragott evőeszközöket árultak.

Egy ilyen alkalommal értesültek, hogy többet nem az Osztrák-magyar monarchiában, hanem Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban élnek. Az uralkodó többé nem I. Ferenc József császár hanem a szerb I. Sándor király. Ennek talán örülhettek is mert a Ránics család tagjai Likai szerbek voltak.

Mária ez alkalommal nem abba az erdőrészbe indult szüretelni ahol egy héttel azelőtt járt, hanem egy, még nem feltárt része felé haladt. Jól tette mert hamarosan rábukkant egy olyan helyre, ahol az avarból rengeteg barnás színű domború kalapú vargánya kandikált ki.

Szedés közben rájött, hogy annyi van belőlük, hogy kár lenne mind leszedni. Inkább a következő alkalomra is hagy belőlük.

Mária jól tudott tájékozódni az erdőben, de ez alkalommal kicsit elkalandozott és elvesztette az irányérzékét. Szerencsére, nem túl távol tőle, megpillantott egy kőszikla meredélyt, amely a faágak fölé emelkedett. Úgy gondolta, hogy ha felkapaszkodik rá, megpillanthatja melyik irányba kell mennie.

Ahogy a sziklák felé közeledett, annak a tövében, hirtelen farkasvonyítást majd morgást hallott. Csak feltételezni tudta, hogy farkasról van szó, mert a vonyítás olyan különös mély hangon szólt, hogy szinte nem is hasonlított a vadállat hangjára. E mellett, a hangot még a visszhang is kísérte. Hirtelen megtorpant, ledobta a megtelt szatyrát, a botot pedig mindkét kezével szorította. Felkészült a védekezésre. Várt. A támadás nem következett be. Hirtelen nem tudta mitévő legyen, hátráljon vagy támadjon. Azt már tudta, hogy a farkas nem támad, ha nincs rá valami különös, nyomós oka. Ezért várt.

Talán egy perc sem telt el amikor a szikla tövéből, egy bozót mögül megjelent az állat. Mária a szemébe nézett és szorosabban megmarkolta a husángot. A farkas nem állta ki a lány tekintetét. Kicsit lehajtotta az orrát, majd jobbra fordult és elvágtázott a fák közé.

Mária fellélegzett. Azon kezdett töprengeni, hogy milyen farkas fajta lehet az amelyiknek ilyen különleges a vonyítása. Amikor pár perc után megnyugodott és magabiztosabbá vált, megközelítette a bokrot. Még mindig elővigyázatosan szorongatta a furkós botot, felkészülve arra, hogy ha valami váratlan történik, megvédje magát.

Nem történt semmi. Amikor egészen közel ért a sziklatömbhöz, a bokor mögött egy birka magasságú széles, fekete odut talált. Bedugta a mélyedésbe a hosszú bot végét és kotorászni kezdett vele. Készenlétben állt, hogy ha valami támadás éri az oduból tudjon védekezni, de nem történt semmi. Ezek után még közelebb lépett és a bejárat felé hajolt, majd elkiabálta magát:

– Ááááá.

A hang többszörös ismétléssel tért vissza. Egy ideig azzal szórakozott, hogy különböző szavakat kiáltozott, majd eszébe ju-

tott miért is jött a sziklameredélyhez. A hazafelé vezető utat keresте. Fönt a sziláról meglátta merre fekszik a tanyájuk és könnyen visszatalált a megszokott útjára.

Hazaérve, szülei megörültek a nagy gombazsákmánynak. Mária úgy vélte, hogy csak a farkassal való találkozást említi meg. Az odut egyáltalán nem tartotta fontosnak.

2.

A Gračac és Gospić közötti, Likai vasútvonalat, 1924-ben kezdték építeni. Ezek a munkálatok, sok emberi erőt igényeltek. Így, a környező falvakból, városokból érkeztek a munkások az építkezésre. Közöttük, Gračacból érkezett, Breka Nikola is a 23 éves fiatalember.

A vasútvonal mindössze néhány kilométer távolságban kerülte el a Grab települést, ahol Mária élt a szüleivel. Akkoriban Mária már a tizenhatodik életévét töltötte be. Szívesen járt a készülő vasútvonalhoz nézelődni, később pedig, némi fizetésért, az étel készítésében segédkezni. Ott ismerkedett meg Nikolával aki udvarolni kezdett neki.

Egy sziklakrobbantás után a munkások felfedték egy hatalmas cseppkőbarlang bejáratát[1].

Mária és Nikola sokat sétáltak együtt a Crnopac nevű domb, lankás oldalán. Ezeket a sétautakat a fiatal lány választotta, mert ismerte az erdő ottani részét. Arra járt, amikor gombák után kutatott. Egy ilyen alkalommal amikor a kőszikla mellett jártak megmutatta az odut. Elmesélte a farkassal való találkozását és a különleges visszhangokat. Nikola érdeklődéssel figyelte, mert azt feltételezte, hogy az amit a kedvese felfedett az a Ceroveci barlang egyik bejárata lehet. Ezért úgy döntött, hogy közelebbről megvizsgálja.

[1] 1924-ben a Likai vasútvonal építése alatt, Nikola Turkalj felfedezte a Ceroveci cseppkőbarlangot a Crnopac domborzat közelében.

Csak meggörnyedve tudott bemászni. Néhány méter után kiszélesedett a belseje. De, sajnos nem lehetett sokat látni belőle, mert a bejáraton keresztül érkező fény nem világította be eléggé a barlangot. Ezért úgy döntött, hogy a következő találkozásuk alkalmával viharlámpát is hoz magával.

Így is történt. Amikor újra bemászott Mária is vele tartott. A barlang belseje tele volt szebbnél-szebb cseppkőoszlopokkal. A fehér és sárgás oszlopok a mennyezet részeiből jégcsapszerűen csüngtek alá. A fény és árnyék játékával különleges jelenséggel álltak szemben. A talajra hulló vízcseppekből alakult ki az állócseppkő, melyek között, nem csak fehér és sárga, hanem, vörös és narancsszínű rombos, gumós halmazokat[2] is lehetett látni.

A látvány olyan izgalmas és érzelem keltő volt, hogy Nikola ott merészelte először arcon csókolni Máriát. Később megtudták, hogy a felfedezésük nem kötődik a már feltárt Ceroveci cseppkőbarlanghoz.

Nemsokára 1926-ban összeházasodtak. Akkor Breka Nikola 25-éves, Raseta Mária pedig18-éves volt. Három gyerekük született: 1927-ben Milan, 1930-ban Maria, 1938-ban Dusán. Hármójuk közül sajnos csak Dusán maradt életben.

Még a második világháború kezdete előtt Grébo nagypapa meghalt, így a kis tanyát a Breka család vette át.

Amikor kitört a második világháború, Nikola nem akart bevonulni katonának. Inkább, megszökött és elbújt a barlangban. Mária, ott hetente látogatta és ennivalót vitt kedves párjának. Előbb az Olasz megszállók, majd a Gračaci usztasa[3] mozgalom tagjai, később pedig már a csetnikek[4] keresték. A háború vége felé a partizán felszabadító osztag rátalált és így közéjük kényszerült.

[2] A goethit, vagy tőzvasérc - vas hidroxid ásvány. A cseppkőbarlangokban megnyúlt tűszerű vagy rostos kristályhalmazokban, rombos rendszerben kristályosodik. Gumós halmazokban is megtalálható.

[3] A Független Horvát állam militáns szélsőjobboldali mozgalom tagjai 1941-1945 között.

[4] A csetnik szónak több jelentése is van, de legtöbbször a szerbekhez köthető irreguláris katonai alakulat tagját jelöli. A német megszállás után a Szerb emigráns kormányt támogatói és partizán ellenes alakulatok tagjai.

3.

Éva hangos sivalkodásra ébredt. Pár másodperc kellett neki ahhoz, hogy felmérje honnan erednek a hangok. Rájött, hogy nem a mellette lévő szobából, hanem a szomszéd udvarából érkezett a visongás. Megnyugodott attól a tudattól, hogy a házukban minden rendben van.

Amikor úgy döntött, hogy felkel és megtudja mi történik a szomszédban, az éles hang hirtelen elnémult. Egy ideig még hallgatózott és lustálkodott az ágyban. A szomszédból csak a megszokott tompa hangok érkeztek. Ezek a csörömpölő zajok, minden reggel megismétlődtek, amikor a betelepített Likai család egyes tagjai etetni kezdték a jószágokat.

A háború után a kitelepített, üresen álló szomszéd házba, egy Likai család költözött. Az idős házaspár egy gyermekkel érkezett. Akkoriban Dusán, a Dújó, mert mindenki így nevezte, nyolc-tíz éves lehetett. Nehezen szokták meg az új lakhelyüket. Nikola sokat panaszkodott, Éva anyjának, hogy honvágya van és ha lehetne visszamenne a Velebit hegység karszt vidékére. Egy alkalommal, megmutatta Jankának, Éva anyjának a gyerekfej nagyságú, egyenetlen rozsdabarna színű, éles oldalú követ. Az otromba tárgy, Jankát semmire sem emlékeztette, de érdekesnek találta, mert egyes oldalain, a benne lévő erek narancssárgára színeződtek. Olyannak tűnt, mint egy rozsdásodó vastömb.

Nikola elmondta, hogy az ottani cseppkőbarlangból hozta el, melyet felesége Mária fedezett fel még gyermekkorában. Azt is megemlítette, hogy a barlanghoz kellemes és kellemetlen emlékek is fűződnek. Inkább a szép események miatt hozta el magával ide Zomborba.

Éva újra hangokat hallott. Kifürkészte, hogy Dújó beszél. Valamit magyarázott, nem nagyon érdekelte a dolog, mert úgy gondolta, hogy valószínűleg a szomszéd valamit kölcsönözni akar. Ez rendszeresen meg szokott történni. Hol sót, hol cukrot kértek

mert bezárt a bolt, vagy elfogyott és hirtelen kellett. Tovább lustálkodott, mert szombatra, tanítási szünnapra ébredt.

Kezdte megszokni az iskolatársakat. Az elemiből, a zombori közgazdasági középiskolába kezdett járni. Új barátnőkre tett szert, mivel az iskolába nagyon sok lánytanuló járt. Titkárnőket, könyvelőket vagy kereskedelmi szakra képezték ki a diákokat. Többen, akik Zomboron kívül laktak mint Éva, naponta utaztak autóbusszal oda-vissza.

Éva anyja benézett a szobába. Amikor meglátta, hogy a lánya már ébren ül az ágy szélén megszólította.

– A szomszédban, a licsányoknál disznóvágás van. Ha érdekel, átmehetsz megnézni. Dújót küldték, hogy szóljon. Nálunk ilyesmit, biztos nem fogsz látni. Mert…

– Mert nem tartunk disznókat. – fejezte be Éva a mondatot.

Miután Janka kiment a szobából, Éva öltözni kezdett. Levette a bokáig érő, flanel anyagból vart hosszú ujjú hálóingét és meztelen testére felhúzta az ugyanolyan anyagból készült alsót. A bugyi a derekától a combjáig védte a felfázástól.

Akkoriban a háború után nagy volt a szegénység. Legtöbben, de talán mindenki, házilag varrott holmiban járt. A kevés, nehezen megkeresett pénzt, inkább élelmiszer vásárlásra fordították, mint ruhára. Ilyen szempontból Éva szerencsésnek mondhatta magát. Anyja, még lánykorában megtanult varrni. Több alkalommal is megkérhette, hogy olyan szoknyát vagy blúzt varrjon, amilyet az újságokban, vagy a tehetősebb ismerősein látott. Persze, ez az alsóra nem vonatkozott, hiszen azt úgy sem látta senki a szülőkön kívül.

Abban az időben, minden lány, csak ilyet hordott. A gazdagabbaknak volt pénzük selyem kombinéra és fűzővel egybekötött harisnyatartóra. Évának még selyemharisnyára sem tellett.

A vékony pamut harisnyát, a combja felső végén, körgumival erősítette meg. Fekete-fehér babos, hosszú ujjú blúzt, vett fel. Hogy meg ne fázzon, arra vastag kötött kardigánt húzott. Vastag karton anyagból készült, térdig érő szoknyát öltött. Tudta, hogy nem a legszebb, de ebben a szoknyában kényelmesen érezte ma-

gát. Kötényt nem hordott, de ez alkalommal mivel eltervezte, hogy átnéz a szomszédba, felvett egy kötényt, amit anyjától kért kölcsön. Tudta, hogy ott sok a sár és piszok, hát még ha disznót vágnak, vér is lehet. Kifésülte a haját mert a szomszédban az öregek mellett legény is van.

Mire átment, a hentesmunka már javában folyt. Egy hosszabb, vastag deszkákból eszkábált asztalon feküdt a hízó egyik fele. Az öreg, a szomszéd Nikola és a böllér arról szabdalták és válogatták szét a húst. Dújó anyja Mária, ott állt az asztal mellett és várta az utasításokat. Hol edény, hol kanál vagy törlőrongy hiányzott, de legtöbbször a pálinka.

Dújó tüzelt a kotla alatt melyben az abának való rotyogott. Amikor Nikola meglátta Évát abbahagyta a hússzeletelést és a kotlához sietett. Egy hosszú, hegyes acél szúróval, kikereste a léből az állat szívét. Az asztalhoz vitte és szólt Évának, hogy menjen oda. Amikor az odaért Dújó apja, egy szeletet vágott a koca szívéből és azzal kínálta Évát.

Éva előbb úgy gondolta, hogy nem fogadja el, mert kicsit undorítónak tűnt az egész. Már majdnem visszafordult, amikor meghallotta az anyja hangját a háta mögött.

– Fogadd el mert, ezt kedvességnek szánta az öreg. Nem szeretném ha elutasítanád, mert abból csak harag lehet.

Éva közelebb lépett és két újjal felvett egy szeletet az asztalról. Nikola egész idő alatt figyelte és várta Éva reagálását. Miután Éva legyőzte undorát és beleharapott a finom meleg húsba, rájött, hogy ez a legfinomabb falat amit eddig ehetett. Az egész eseményt nem csak a szomszéd figyelte, hanem Dújó is, persze más szemszögből. Őt inkább Éva szépsége érdekelte.

Évát, Dújó nem érdekelte. Látván milyen körülmények között él a szüleivel, inkább kerülete a találkozásokat vele. A disznóvágás alkalmával is csak anyja kedvéért ment át és azért, mert érdekelte, hogy hogyan történik az ilyesmi. Azelőtt csak a falusi osztálytársainak elmondásaiból hallotta, hogyan is zajlik egy ilyen esemény. Akkor is csak a kiváló és bőséges ennivalóról számoltak be.

Ami azt illeti Bezdánban a kisvárosban nem volt található nagy lehetőség a szórakozásra. A körülmények csak esti sétára a központban, házibulikra vagy a helyi kultúrszervezetekre összpontosultak. A házibulik nagyobb lehetőséget kínáltak az ismerkedésre, de sajnos azokból kevesebbet szerveztek a fiatalok a szegénység miatt. A kultúrotthonok pedig csak a sportot és a versmondást támogatták.

Éva érdeklődését, egy Konrád nevű iskolatársa nyerte el, amikor már a középiskola harmadik osztályába járt. Egy alkalommal, az autóbusz állomáson, Konrád a zombori gimnázium negyedik osztályos tanulója, hozzálépett. Látásból ismerték egymást. Ő is naponta utazott mint Éva. Az autóbusz amely Évát Bezdánból Zomborba hozta Küllödről indult. Konrád ott lakot Sváb származású szüleivel. Amikor hozzá lépet, remegő hangon, megkérdezte Évát, hogy járhatnánk-e együtt, udvarolhatna-e neki.

Konrád jóképű, magas, fekete hajú fiú volt. Talán első látásra Éva nem is lett szerelmes. Kellemes kézfogása és szórakoztató meséi mégis elragadtatták. E mellett, a többi lány irigykedve nézte a két fiatal közeledését. Ez a tudat, növelte Éva önbizalmát.

Sokk közös témát is találtak. Mindketten szerettek olvasni. Éva inkább a verseket, melyekből sokat tudott fejből, Konrád pedig a próza után érdeklődött. Eleiében legtöbbet az autóbuszban lehettek együtt míg Zombor felé utaztak. De az kevésnek bizonyult mert jobban szerettek volna kettesben maradni. Csak néha amikor kevesebb órájuk volt, hagytak ki egy-egy járatot hazafelé.

Legjobban annak az alkalomnak örültek amikor valamelyik Zombori osztálytársuk házibulit rendezett és mindketten hivatalosak voltak oda. Ott ahol laktak, Konrád Küllödön, Éva Bezdánban, az egyetlen szórakozási lehetőséget a kultúrotthon nyújtotta. Ott, hetente egy filmet lehetett megnézni, vagy bekapcsolódni a tánc, vagy drámai amatőr csoport tevékenységébe.

Évát a színészi csoport érdekelte. Be is választották egy előadásba amelyet Milán, a zombori amatőr rendező készített. Az akkoriban, közismert téma került színpadra. A partizánok harcolnak és győznek a németek ellen.

A bemutatóra Éva Konrádot is meghívta. Az előadás után véleményt is várt tőle.

– Te jól játszottad a sebesült gondozót, de a téma nem nekem való.

– Hogyhogy?

– Én a partizánokat nem hősöknek tartom.

Egy alkalommal amikor Vivien, Éva zombori osztálytársa, házibulit szervezett, mindketten hivatalosak lettek. Mivel a szülök nem voltak otthon jó hangulat kerekedett. Akkoriban, Éva és Konrád, már rég túl jártak az első csókon, elmélyült a kapcsolatuk.

A nagy házban, Konrád talált egy magányos szobát. Megfogta Éva kezét és odavezette. A lány úgy vélte, ez egy jó hely lehet, hogy nyugodtan csókolózzanak. A fokozott jókedv és hangulat, talán a kiváló alkalom arra bátorította Évát, hogy intim kapcsolatot kezdjen Konráddal. Az egészet nem tervezte, de a végén ott lefeküdt Konráddal.

Később, már minden alkalmat kihasználtak arra, hogy együtt lehessenek. Az óvintézkedésekről keveset tudtak. Mindketten vigyáztak amennyire lehetett.

Konrád nagyon elhanyagolta a tanulást. Nem csak a kapcsolatuk miatt hanem mintha valami későbbi terven járt volna az esze.

4.

A szomszéd Dújó, akkoriban már betöltötte a huszadik életévét. Dolgozni járt. A keresetének nagyobb részét, magára költötte. Városi legény akart lenni. Rendszeresen jár a fürdőbe. A Kalap utcai Tóni borbélynál borotválkozott. Szembetűnő jól öltözött, fiatalemberé vált. Ettől eltekintve szeretett átjárni segédkezni a szomszédba. Többször, amikor Éva is otthon tartózkodott, felkínálta a segítségét, még ha nem is kellett. A lány csak később jött rá, hogy azért, mert találkozni szeret vele. Egyszer munka közben meg is jegyezte:

– Te Éva, meglátod, egyszer a feleségem leszel.

Az udvarlás tetszett a lánynak, de esze ágában sem volt, hogy járjon vele vagy, netán a felesége legyen.

Egy nap, Konrád bejelentette, hogy a faluban, a helybeli betelepített lakosok, nagyon zaklatják a családját. Ezért, benyújtották a kitelepítési kérelmet. Németországba mennek, de előbb megvárják, hogy ő befejezze a középiskolát.

Március elején, egy szombati napon Konrád egyik barátja meghívta őket házibuliba. Zenét hallgattak és sokat táncoltak. Később félrehúzódtak kettesben az egyik szobába, szeretkezni. Bár jól érezte magát, mert Konrád nagyon is odafigyelően bánt vele, Éva úgy érezte, hogy a gondolatai nem ott jártak. Feltételezte, hogy azért, mert a kelleténél kicsit többet ivott.

A következő hétfőn, amikor Éva Bezdánban felszállt az autóbuszra, Konrád ne volt jelen. Éva mindjárt arra gondolt, hogy lekéste a járatott. Az ilyesmi vele is néhányszor megtörtént. Amikor másnap sem jelent meg érdeklődni kezdett Konrád iskolatársaitól. Az egyik gimnazistától, aki szintén Küllődön lakott megtudta, hogy Konrád az egész családjával kiköltözött Németországba. Ez a hír, az első pillanatban elképzelhetetlennek tűnt. Hiszen előző nap még együtt voltak, mulatoztak, szeretkeztek. Nem tudta elképzelni, hogy az ilyesmi megtörténhet. Gyötrelmes indulatok keringtek a gondolataiban azon a héten. A bánatát, senkivel sem osztotta meg.

Janka, erős pálinkát tartott az éléskamra legmagasabb polcán. Egy alkalommal a szomszéd Breka családtól kapta. Arra használta, hogy fertőtlenítse a sebeit. Néha nehézkes napjai alatt, vízzel hígította és pár korttyal, enyhítette lelki fájdalmait. Éva úgy gondolta, rajta is segíthet.

Azon a héten, Dújó vasmacskával jött át hozzájuk. Az udvarban lévő, ásott kerekes kút vödre, leszakadt és bennmaradt a kútban. Janka szólt neki, hogy próbálja meg kihalászni. A fiatalember, ott működött a kút körül, amikor Éva önbizalom-nélküli kicsit kábult állapotban, elhaladt mellette. A kertbe igyekezett, málnát szedni.

Mire megtelt a kis edény a kezében, Dújó is elvégezte a feladatát. A vödör kikerült a kútból. Odaszólt, Évának, hogy szívesen megmutatná a nyulait az udvarukban.

– Szép hófehér nyulaink vannak. Olyat biztos még nem láttál. – biztatta arra, hogy menjenek át.

Éva, akkoriban még élő nyulat sem látott, hát még fehéret. A málnával teli edényt letette a kút kávájára és Dújó után ment, aki az udvarukban lévő nagy pajta felé tartott, Éva pedig botladozva követte.

Bent, a fészer egyik oldalán, polcok sorakoztak a másikon pedig három sorban a nyúlketrecek. A polcokon lévő apró tárgyak keltették fel Éva figyelmét. Volt ott egy rádió, amely valószínűleg már nem működött, nagy ébresztőóra, hal alakú vágódeszka, átlátszó üveg félig tele pálinkával. A polc végén pedig, egy rozsda színű gyerekfej nagyságú, vesealakú, gumós kőszerűség, támaszkodott a deszkafalhoz.

Mielőtt szó esett a nyulakról, Dújó észre vette, hogy a lány a polcon lévő követ figyeli.

– Ugye, olyan mint egy kis műalkotás. Ez a különleges kődarab, Likából, a Velebit hegység Crnopac domborzatáról származik. Apám hozta onnan. Azt mesélte, hogy egy kisebb cseppkőbarlangban találta, amikor a háborús évek alatt, ott bujkált. Mindig azt állította, hogy a kő különös dolgokra emlékezteti. Nekem nem jelent semmit ezért neked adom. – mondta és levette a követ a polcról és a kezébe adta.

Éva elfogadta az ajándékot, mert úgy gondoltam, hogy nem értéktárgy, csak egy tetszetős kődarab.

A fészer hátsó oldalán a ketrecekben, hófehér kifejlett nyulak falatozták a herét. Ámultan nézegette őket, mikor Dújó hátulról mindkét kezével megfogta a melleit. A fiatal lány nem ellenkezett. Talán azért, mert Konrád cselekedete miatt, még bosszúálló indulatok keringtek benne. Éva hagyta, hogy Dújó magáévá tegye.

5.

A kórház épületének homlokzata nem változott. Régen, még a tizennyolcadik század végén építhették. A külső falak kinézése is ezt bizonyította. A vakolatlan, szürke egyhangú téglák, visszatetszést keltettek az érkezőbben. A füst, a városi por és leginkább az idő tette ilyen nyomasztó külsejűvé az épületet. Az ablaknyílás széleit és a bejáratot, vörös téglákkal rakták ki. Így valamelyest megtört a nagy piszkos felület egyhangúsága.

Hajnal fekete testhezálló kosztümöt viselt. A nadrág szárának hosszát még a tűsarkú cipő sem egyenlítette ki. Látszott, hogy ráférne egy kis igazítás. Egy közepes nagyságú táska lógott a vállán. A nagy, utazó bőröndöt a csomagmegőrzőben az autóbusz állomáson hagyta. Majd ha itt végez, mielőtt a szülői ház felé indul, felveszi.

Egy ideig álldogált az épület előtt. Azon gondolkodott, hogy mikor is járt itt utoljára. Talán akkor, amikor vakbélműtéten esett át. Az legalább húsz évvel ezelőtt lehetett. Akkor ismerte meg Danielt, akit mindig Daninak becézett. Ő kisebb zúzódások miatt feküdt a sürgősségi osztályon. Azóta nem járt Bezdánban. Egy értesítés késztette rá, hogy újra itt legyen a szülővárosában.

Amikor belépett az előcsarnokba a látvány egészen más benyomást keltett benne. A sima fehérre meszelt falak, a világoszöld bútorzat és az oldalajtók meghitt, bizalmas hangulatúvá tették a belső teret. Csak egy íróasztalból állt a recepció a folyosó egyik sarkában. Az asztal alsó részén, nagyobb plakáton vörös betűkkel hirdetmény állt:

„ Az általános szemészeti vizsgálat május 14.-én 9,00 órakor kezdődik az 5 számú szobában ”

Mögötte szorgoskodott a negyven év körüli nővér. Komoly papírmunkába bonyolódhatott, mert az ajtónyitásra sem reagált. Fehér köpenyét mar régen kihízta. Olyan feszesen álltak a gombok a mellein és a hasán, hogy Hajnal azt várta, melyik pillanatban pattannak le róla.

Ahogy az asztalhoz lépett, a nővér felemelte a tekintetét. Az érkező nem szólt semmit, csak átnyújtott egy gyűrött táviratot. A nővér átvette és szótlanul intett, hogy kövesse.

Az egyik szélesebb ajtón keresztül, másik folyosóba értek. A vakítóan fehér, hosszú folyosó beton padlózata, lefelé vezetett. Az oldalfalakon nem volt sem kijárat sem ablak. Csak a legvégén egy kétszárnyas vasajtó állt becsukva.

Bent a teremben, a boncasztalon egy holttest feküdt. Alsó testrészét lepedővel letakarták. A tetem mögött, hatvan év körüli, őszülő, szemüveges orvos ügyködött. Amikor meglátta az érkezőket, rögtön abbahagyta a munkáját és letakarta az asztalon fekvő testet. A jövevények felé indult, majd egyenesen a nővérhez lépett. Elvette tőle a sürgönyt és belenézett.

Az orvos a falba épített rekeszek egyikéhez lépett és kihúzta belőle a hosszú tálcát. Letakart test feküdt rajta. Az orvos az érkező tekintetét figyelte. Várta, hogy megemelje a fehér lepedőt.

Hajnal bólintott. Az orvos kitakarta a halott arcát. Hajnal kicsit megingott, igenlően bólintott majd a tenyerébe temette az arcát.

– Kérem, azonosítsa az elhunytat. – szólt szelíden az orvos.

– Igen ő az anyám. Éva, Csanádi Éva.

– Fogadja részvétemet a nagy vesztesség miatt.

Gyermekkorában, míg férjhez nem ment, Hajnal a Puszta utca közepe táján lakott, a gyógyfürdő közelében. A családi házuk mellett, nagy sváb ház állt. A Csanádi nagyszülők az Első világháború előtt még 1910-ben költöztek oda Óbecséről. A kőműves nagyapának kisebb vállalkozása volt. Tanyákat és lakóházakat épített. A Második világháború után, a mellettük lévő nagy házat Likából érkező menekülteknek ítélték oda. Az addig ott élő sváb családot, kitelepítették. Az öregedő likai házaspár, a Breka család, egy gyerekkel költözött be a házba. A háború előtt három gyerekük született, de csak egy maradt életben, a Dujó. Éva, Hajnal anyja nem barátkozott vele.

Amikor Hajnal 1953-ban megszületett a Csanádi házban már nem élt a nagypapa. A Janka nagymama nevelte iskolás koráig.

Anyja, Éva dolgozni járt. Nehéz évek álltak előttük. Még nehezebb helyzetbe kerültek, amikor a nagymama is meghalt. Éva és Hajnal egyedül maradtak.

Hajnal nem tudta ki az apja. Már gyermekkorában is furcsállotta, hogy a játszótársaiért többször az apukájuk érkezett az iskolába, érte pedig mindig csak az anyja jött. Amikor kérdezősködött, mindig azt az egyszerű választ kapta: „Apád elutazott messzire, de majd egyszer visszajön".

Akkoriban, még születése előtt, egyes munkák elvégzésénél a szomszéd Breka papa, járt át segíteni. Lekaszálta a füvet az udvarban, fát vágott, és felásta a kertet. Ezért legtöbbször egy csésze cikória kávét és néhány szál cigarettát kapott. Pénzt nem lehetett, mert mindenki nagy szegénységben élt.

Később a Breka papa a Nikola is megöregedett, ezért Dújó a szomszéd fiú vette át ezt a feladatot. Valószínűleg továbbra is ápolták a jószomszédi viszonyt, miután ő külföldre költözött. Tőle kapta az értesítést anyja, Éva haláláról.

Lassan cammogott az utcán, maga után húzva a nagy bőröndöt. A Puszta utcai házak közül keveset ismert fel, mert sokat közülük átépítettek. Családi házukhoz érve megfigyelte, hogy az épület homlokzata elég rossz állapotban van. Sok helyen lehullott a vakolat. Kézmagasságig, valaki ügyetlenül betapasztotta.

A kapubejáratnál tétován megállt. Visszafogta az a gondolat, hogy mivel találkozik a bejárat másik oldalán. A végén mégis megnyomta a kilincset. A kapu nem nyílott.

„Hát persze. Hisz most már nem él itt senki…" – futott át a gondolat az agyán.

A terhét letette a kapu előtt és a szomszéd, Breka Dújó háza felé folytatta a lépteit. Ott a kapu tárva nyitva állt. A Likaiaknál ez már berögződött szokás volt. Hisz azelőtt a hegyekben éltek. Még kerítést sem építettek a hegyoldali házuk körül.

Hajnal magabiztosan bement. A nagy sárhegyi kutya ugatni kezdett. Vastag lánccal kötötték ki. Az ugatásra az udvaron egy ismeretlen fiatal lány jelent meg. A sáros udvar miatt gumicsizmát

viselt. Testét farmernadrág és kockás, hosszú ujjú ing takarta. Az ing ujjai fel voltak tűrve. Úgy öltözködött, mint a nagyvárosi fiatal tini lányok, a gumicsizma kivételével…

Hajnal Dújót várta. Ismeretlenre nem számított. De hát ennyi idő után minden megváltozott.

– Igen, kit keres? – kérdezte a lány.

– A… már ott is jön, akit keresek – válaszolt Hajnal, mert meglátta, hogy Dújó jött ki az épületből. Rögtön megismerte Hajnalt. Gyűrött kék színű melegítőt viselt, amely legalább két számmal nagyobbnak tűnt a kelleténél. Kezet fogtak. A szomszéd fürkészve az asszony szemébe nézett várva, hogy a jövevény szólaljon meg.

– A kulcs. Nálad van a kulcs? – szólalt meg végül Hajnal. Dújó, mintha meg sem hallotta volna a kérdést, csak mosolyogva konstatálta.

– Nem változtál semmit. Arcod és testalkatod olyan, mint amikor tizenöt – húsz évvel ezelőtt elmentél. Mindig is szép lány voltál.

– Köszönöm szomszéd…

– Ez a szép fiatal lány a tiéd?

– Az egyik rokonom lánya. Szeret itt lenni, mert nálam mindent szabad. E mellett vigyáz is rám egy kicsit a rakoncátlankodó szívem miatt. Iva mutatkozz be a néninek. Ő a szomszédasszony, akiről meséltem neked.

Miután kezet fogtak Dújó szólt, hogy bemegy a kulcsért. Iva is vele ment.

Dújó az utcáról nézve a végház harmadik helyiség ajtaja mögött tűnt el a lánnyal. Ez volt az a szoba melyben a Breka család, érkezésükkor felállította a háromlábas kondért. Ha Janka nagymama nem megy át és nem mutatja meg a téglából és cserépből kirakott díszes sparheltet, és annak használatát, talán még évekig a szoba közepén bográcsban főztek volna.

Kis idő múlva a szomszéd előjött kulccsal a markában.

– Itt van egy cím és telefonszám. – szólt, amikor átadta a kulcsot és egy névjegykártyát. – Ez az ügyvéd, aki rendezi a hagyatékot. Éva elárulta nekem, hogy az utóbbi években naplót is vezetett. Az is az ügyvédnél van.

– Tudod-e hogyan halt meg anya?

– A vérnyomás és a cukor tette tönkre. Az utolsó heteiben átjártam hozzá, de én sem tudtam az egészségén segíteni. Így került a kórházba.

Hajnal megköszönte Dújónak a gondviselést majd elindult a szülőházuk felé.

6.

A kulcs könnyen megfordult a zárban. Ez azt jelentette, hogy valaki gondját viselte. A gangon keresztül a nappaliba lehetett bejutni. A szobában nem sokat változott a bútorzat, amióta Hajnal Danival kilépett a küszöbön.

A két Monte stílusú kényelmes, klasszikus és elegáns karosszék, még mindig ott állt az ovális, bükkfa asztal két oldalán. A jobboldaliban, Éva szokott elhelyezkedni és olvasni. Nagyon szerette a regényeket. Amikor egy kis szabadideje akadt, beült a fotelbe és búj ta a könyveket. Kiskorában, neki is sok mesét, olvasott. A fal melletti kanapé meg volt ágyazva. Valószínűleg Éva ott feküdt, mielőtt a kórházba került. Az ágy lábánál, ott állt a kerekes forgatható, egyszerű, barkácsolt állványon a tévékészülék. Praktikus megoldásnak látszott. Amikor Éva a karosszékben ült, akkor arra fordította a készüléket. Amikor pedig lepihent, akkor az ágya felé irányította.

A könyvespolc eltakarta az egyik falat. Roskadásig tele volt könyvekkel. A polc végén pedig, egy rozsda színű, gyerekfej nagyságú, vesealakú kőszerűség támaszkodott a könyvekhez. A kő középső részét, narancsszínű kristályosodás fedte. Ennek szélén egy csepp alakú vörös folt dominált. Emiatt különleges vizuális formá-

ra hasonlított. Olyannak tűnt, mint egy szobrász miniatűr alkotása. Az, hogy hogyan került a kő a polcra Hajnalt soha sem érdekelte, emlékei szerint mindig ott állt.

A másik falon, néhány nagyobb méretű fénykép díszelgett. Az egyiken Dániel és ő álltak az elefántcsont színű gépkocsi mellett. Amikor megismerkedtek, Dani már ezzel az autóval közlekedett. Nagyon szerette a gyorsaságot. Svájcban élt. Csak egy közeli rokona látogatására jött Bezdánba. Apjának a testvére élt ott a központban. A nagybácsi, nagyon szeretett horgászni. Egy alkalommal, rábeszélte Danielt, hogy menjenek együtt ki a Sodrosra. Ott, a meredek nedves parton, Dani megcsúszott. Ekkor horzsolta le karját és a gyomortájékát. Így került a kórházba, ahol találkoztak egymással.

A másik a híres Moncai autóversenyen készült. Mika, jó fotóriporter ismerősük készítette. Ő Danit minden versenyre kísérte. Ott a helyszínen, amikor meglátta Hajnalt a fiatalos kihívó cicanadrágban kapott a lehetőségben és készített róla néhány felvételt. Azon a képen Hajnal kívánatos mosollyal a fényképezőgépbe néz, míg mögötte száguldanak a gyors versenyautók.

A következő felvétel a Duna Újvidéki partszakaszán készült. A háttérben a Pétervárади vár látszott. Hajnal jól emlékezett a helyszínre, hisz ott a bástyasétányon csókolták meg egymást először.

A többi falra akasztott fénykép a monte-carlói kaszinó épületét és a budapesti Lánchidat mutatta be.

A fényképek alatt, egy háromrészes fiókos komód állt. Kinyitotta a legfelső fiókot. A fehérneműk között egy kézi, elektromos sokkoló feküdt. Mivel már jó ideje egyedül élt, Éva valószínűleg félt a betöréstől. Ezért vásárolhatta ezt az önvédelmi eszközt. A következőkben, néhány hálóinget talált. Éva használhatta, amikor kiköltözött a hálószobájából a nappaliba. A legalsó fiók nehezen nyílott. Ép emiatt ezért is érdekelte, hogy mi van benne. Amikor kihúzta, megdöbbenve látta, hogy tele van régi, kopott, rozsdás kőműves szerszámokkal. Ezek még a nagypapáé lehettek. Biztos a Janka nagymama őrizgette őket. Az ilyen szerszámok, néha kellenek a háztartásban is.

Azon töprengett, hogy a ház többi részét is átnézze, de fáradtnak érezte magát. Lesz még arra ideje, hisz néhány napot itt kell töltenie. Majd ha kicsit pihent akkor, végigfésüli a lakást és a fiókokat. Most úgy érezte, hogy erre nem képes, ezért beleült a baloldali karosszékbe. Még mindig arra számított, hogy anyja bejön és elfoglalja az általa szeretett, jobboldali fotelt.

Ott ülve végiggondolta, hogyan is jutott idáig. Majd ötven éves lesz és a végén egyedül maradt.

Az ezerkilencszáz hatvanas évek második felében, kórházi találkozásuk után, sokat sétált és szórakozott Danival. Ő jól beszélt franciául és németül, de törte a magyar nyelvet. Apja rögtön, a Második világháború után, Svájcba disszidált. Akkoriban még húsz éves sem volt. Kis idő múlva megnősült. Egy francia nőt vett el és a Fábri vezetéknevét, megváltoztatta Fabronra. Keményen dolgozott és vállalkozó lett. Daniel lett az egyetlen gyermekük.

Amikor Dani bemutatta kedvesét az apjának, a dolgok komolyra fordultak. Utána már felperegtek az események. Dani megkérte Hajnal kezét. Ő igent mondott, hisz a legény, kellemes beszédtárs, jó kinézésű, gazdag családból származott és nem utolsósorban bele is szeretett.

Hajnal az esküvő után kiköltözött a Jura kantonba ahol Dani szülei éltek. Ott, abban az időben apja építővállalattal rendelkezett. Ő építette fel nászajándékként lakóházukat a templom háta mögött.

A menyecske jól érezte magát az új környezetben. A szomszédok hamar befogadták. Megtanulta a francia nyelvet. Csak az nem tetszett neki, hogy a házuk épp a templom mögött a temető után következett. Akárhányszor kinézett az ablakon, mindig, a temető és az ott lévő kripták kerültek a látókörébe.

Dani nem akart építkezési vállalkozással foglalkozni. Őt inkább az autók és a száguldás érdekelte. A forma egyes versenyekre járt. Jól emlékezett arra a napra, amikor férje Franciaországba egy autóversenyre indult. Nem ment vele, mert nehezen viselte a terhességet.

A hetedik körben a mögötte száguldó kocsi, hátulról megérintette Dani versenyautóját. Emiatt az kirepült a pályáról és rögtön kigyulladt. Daninak semmi esélye sem maradt. A hír hallatán, a nagy megrázkódtatás miatt, elájult. Csak a kórházban tért magához. Négy év boldog házasság után özvegy maradt és ráadásul elveszítette a magzatát is.

A nagy vesztesség után Hajnal sokszor arra gondolt, hogy visszatér a szülővárosába az anyjához. Sokat küzdött a honvágya ellen. Úgy döntött, hogy valami elfoglaltságot keres magának. Emberek között akart lenni. Ezért azt tervezte, hogy a településen egy kis vendéglőt nyit. Apósa ebben támogatta, sőt még a vételárhoz is hozzájárult.

A vendéglő, lassan ismerté vált mert Hajnal posztertokkal díszítette fel a söröző falait. Sok neves autóversenyző képe mosolyogtak a vendégek felé. E mellett néhány sikeres fotós saját magáról és Daniról is felszegezett a falra. Sokan, főképp fiatalemberek látogatták. A mert ott jóízűen sörözhettek a tulajdonos kedves mosolya mellett.

Gondolataiba merülve Hajnal elszunnyadt...

7.

Hajnal egy keskeny patak mellett találta magát. Lassan sétált a meder peremén a frissen lekaszált fűben. A vízfolyás, egyes részein, olyan keskeny volt, hogy nyugodtan átugrálhatott a part másik oldalára, de ezt nem tette. Svájcban, a Jura kantonban járt ahol Danival élt. A kis település peremrésze felé haladt.

Hirtelen, egy olyan utcában találta magát, ahol még a kocsiutat sem építették ki. Befejezetlen, félig kész és szegényes épületek sorakoztak az utca mindkét oldalán. Hajnal érdeklődéssel figyelte a betonból készült épületvázakat. Kereset valamit de nem jutott eszébe mit.

Időközben, az eső is eleredt. Úgy döntött, hogy valahová bemegy. Kinyitotta az előtte álló félkész ház, farostlemezzel borított ajtaját. A nyílást olyan alacsonyra tervezték, hogy lehajtott fejjel kellett bebújni rajta.

Elképesztő látvány tárult elé. A sötét, nyirkos, földes padlózaton, több helyen is víztócsa keletkezett, mivel a zuhogó eső belefolyt. A bejárattól nem mesze, nagyobb földkupac állt. Bogarak ezrei nyüzsögtek rajta. Sok közülük már mozdulatlanul úszkált a kátyúk tetején. Undorítóak voltak azok, amelyek még mozogtak. Rájuk akart lépni, de eszébe jutott, hogy a reinkarnáció indiai változata szerint lehet, hogy valamikor, valamelyikük, ember lehetett, ezért hagyta őket élni. A halom mögött, egy sötét színű csiszolatlan, szögletes kőtömb állt. Annak tetején, egy fehér megmunkált, vese alakú, márványkő feküdt. A felső részén vörös elszíneződés látszott rajta.

Sírkő – gondolta magában. A látvány felkeltette az érdeklődését. A kőtömbhöz lépett. A fehér vesealakú kő urna lehetett. Hajnal megpróbálta megmozdítani. Nehezen ment. Úgy tűnt, mintha valaki készakarva oda ragasztotta volna. Kis erőlködés árán, mégis sikerült levennie. Csak ezután, vette a bátorságot, hogy belenézzen. A kevés hamu alatt, az urna alján, egy kis kék tárgy virított. Ezt a tárgyat valaki később tehette be, mert különben a hamvasztásnál elégett volna.

De, lehet, hogy nem is urna. A hamu pedig nem embertől ered – futott végig a gondolat Hajnal agyában. Némi tétovázás után benyúlt az üregbe. Megdöbbent amikor egy széles, lapos alumínium karikagyűrűt vett ki belőle. A gyűrűt az újára húzta. A nagysága megfelelt.

Hajnal, erős kopogásra ébredt. Nem tudta hirtelen felmérni, hogy hol van. A bejárati ajtó mögül, Dújó hangját hallotta. Odasietett, majd kitárta az ajtót. A szomszéd állt ott, kezében egy kisebb alumínium tálcával. A tálcán sárgállott a kalács.

– Hoztam egy kis harapnivalót. Tudom, hogy üres a hűtő. Miután Évát a kórházba szállították, én kapcsoltam ki.

– Istenem… Kukoricamálé. – megdöbbenve szólalt meg Hajnal – Utoljára még gyerekkoromban nálatok ettem belőle.

– Valószínűleg nem ilyent, mert ezt én készítettem. Anyám Mária ilyet nem tudott készíteni. Ebben a kukoricaliszt mellett sütőpor, cukor, túró, tej és három tojás is van.

– Gyere beljebb Dújó – szólt kedvesen, azzal a szándékkal, hogy megkínálja valami itallal.

Miután a szomszéd elhelyezkedett Éva karosszékében, Hajnal körülnézett állva a szobában. Kereste az italt.

– Van egy kis pálinka a konyhában. A mosogató feletti szekrénykében. – magyarázta Dújó szerényen.

Hajnal behozta a literes üveget két pohárkával és öntött mindkettőjüknek. Úgy érezte, hogy nem árt, ha ő is megiszik egy italt.

Egy ideig szótlanul kortyolgatták a pálinkát, majd végül Hajnal megszólalt.

– Mi történt azóta, hogy elmentem. Tudom, hogy Nikola és Mari elhunytak… Te… és te megnősültél?...

– Előbb apám majd utána anyám halt meg… Nem én nem nősültem meg. Iva vigyáz rám…

– A városban… van e valami újság?…

– Sok minden. Csak a nagyobb dolgokról számolok be. A Dunán megépítették a hidat. Becsukták a kötödét és a damasztgyártó üzemet. A maffiások felgyújtották Bujdosóék kocsmáját. Tudod, az a vendéglő, amely a falu bejáratánál állt. Az öreg Bujdosó Imre és felesége bennégtek a házban…

– És Gyurka a fiuk? – vágott közbe Hajnal.

– Az akkor nem tartózkodott otthon. Szabadkán tanult. Neki nem lett semmi baja. Az a hír járta, hogy a maffia megzsarolta a családot, de nem akartak fizetni.

– Most mi van Gyurival ? Együtt jártunk a gimnáziumba.

– Á… a Gyurka... Meghízott. Szabadkán befejezte a zenei konzervatóriumot. Gitározik és tanárként dolgozik az ottani középiskolában. Amióta leégett a kocsma, annak van, legalább tíz éve nem járt errefelé.

Dújó kis szünetet tartott. Hajnal ezt kihasználta és öntött mindkettőjüknek még egy pohárkával. A szomszéd egy fejbólintással megköszönte a pálinkát. Ivott belőle egy kortyot majd folytatta:

– Te itt maradsz, vagy visszamész Svájcba?

– Nem tudom még. Előbb átnézem a házat, majd beszélek az ügyvéddel.

Dújó megint bólintott, majd letette az üres pohárkát.

– Akkor én megyek. Ha kell valami, nyugodtan szólj. Rendszerint otthon vagyok. Ne felejtsd el megkóstolni a művemet. – szólt kifelé menet és a kalács felé intett.

– Jó, Dújó. Köszönök mindent.

Miután kikísérte a szomszédot, visszaült a karosszékbe. Megízlelte a kukoricamálét. Jóízűen, két szeletet is megevett belőle.

Az épület három szobából, konyhából és egy fürdőszobából állt. Az udvar végén a kert és a mellékhelyiségek helyezkedtek el. Az öreg Csanádi, amikor építette a házat még sertéseket és baromfit is tartott. Azok az ólak már rég óta üresen állnak. Elsősorban Hajnalt az érdekelte milyen állapotban van a lánykori szobája. Megvannak-e benne a bútorok melyeket használt.

Oda indult a nappaliból. Rögvest észrevette, hogy Éva kicsit átrendezte. Miután elment, az ágyát összecsukta és a sarokba állította. Helyére, nagyobb gardróbszekrényt tetetett. A másik, kisebb kombinált szekrény, még ott állt a helyén. Először oda, a fiókokhoz lépett. Érdekelték a régi fotók és a levelek, melyeket fiatal korában kapott.

Amikor kinyitotta a legfelső fiókot, a benne lévő tárgyak még mindig úgy álltak, ahogyan annak idején otthagyta. Miután férjhez ment, Éva azt ajánlotta, hogy égesse el az egészet. De, Hajnal

nem tett eleget anyja kérésének. Akkor még nagyon frissek voltak az emlékek a leánykori szerelmeire. Az események bizonyítékait, nem akarta csak úgy félre lökni, elfelejteni, tovább lépni rajtuk. Azóta is, ott fekszenek a legfelső fiókban. Különösen érdekelte az a levélköteg, amely huszonöt-harminc borítékból állt. Már kicsit kifakult rózsaszínű masnival voltak átkötve. A levelek alól néhány fotó sarka kandikált ki.

Gyuri gitározni szeretett és verseket írni. Hajnal mindig őt tartotta első nagy szerelmének. A levelek, melyekre rászegezte a tekintetét, szakításuk után érkeztek. Tartalmukra nagyjából emlékezett.

Mindegyikben, Gyuri arról írt, menyire szereti és, hogy bocsásson meg neki, mert csúnyán viselkedett vele szemben. Elismerte, hogy ő a hibás. Ha visszatér a karjaiba, többszörösen jóvá teszi mindazt, amit tett. Hajnal nagyon is emlékezett arra, milyen durva módon hagyta el őt Gyuri. Szántó Marit, a legjobb barátnőjét okolta a kapcsolatuk szétrombolásáért.

Abban az időben, Gyuri egy háromtagú kis amatőr zenekart alapított. A zenekar énekesnőt keresett. Őt nem érdekelte az ilyenfajta színpadra lépés. Nem is érezte úgy, hogy tehetsége lenne hozzá, de szerette a zenét. Rendszeresen eljárt a helyi művelődési otthonba a táncmulatságokra, melyeken Gyuri a zenekarával játszott.

Mari is odajárt. A végén beajánlotta magát és ő lett az együttes énekesnője. Kellemes hangja, és az akkori világslágerek szövegeinek ismerete jó benyomást tett a zenekarra. A táncoló, mulató fiatalok gyorsan megszerették. Éneklés közben jól mozgott a színpadon. Szabadabb, erotikus játéka, nagy benyomást keltett a fiúkban. Így Gyuriban is.

Akkoriban, mindkettőjük számára ez nagy igazságtalanságot jelentett. Gyuri azért sértődött meg, mert szerinte Hajnal, félreértette a dolgokat. Ő pedig azért, mert Gyuri gúnyolódott vele. Ezek a gyerekes gondok akkoriban, kamaszkorban, nagy jelentőségűeknek számítottak.

8.

Egyenlőre úgy döntött, hogy nem nézi meg a leveleket. Majd másnap, vagy harmadnap, amikor kicsit helyre jön anyja halála miatt. Érezni kezdte a fáradtságot. Annyi erőt vett még magán, hogy bekapcsolja a bojlert és összeszedje az ágyneműt melyben Éva feküdt. Visszaállította a kanapét üllő helyzetre, gondolván, hogy neki, a keskeny része is elég lesz. A szekrényben talált lepedőt, takarót, és megvetette magának az ágyat.

Amikor a fürdőszobában megmelegedett a víz, lezuhanyozott. A bőröndből elővette a hálóinget, amelyet magával hozott és bebújt az ágyba.

Bekapcsolta a tévét gondolván, hogy valami unalmas műsor mellett gyorsan elalszik. Az egyik csatornán dokumentum filmet jelentettek be. Amikor elkezdődött a műsor kiderült, hogy tudományos filmről van szó, mely egy szívműtétet mutat be. A páciens egy kislány volt. Rögtön kikapcsolta a készüléket és oldalra fordult. Így akarta rákényszeríteni magát, hogy elaludjon.

Mentőautó szirénája riasztotta fel. Rövid ideig tülkölt. Valahol a szomszédságban állhatott meg. Ezek után nem tudott elaludni. Azon járt az esze, mi mindent kell elvégeznie a következő napon. Mindenesetre elhatározta, hogy bekapcsolja a hűtőt, majd feltölti néhány napra élelmiszerrel. Úgy emlékezett a Puszta utca végén a gyógyfürdő közelében, nyitottak egy élelmiszerboltot. Reggel kávézás után oda megy bevásárolni.

A következő feladata az lesz, hogy felkeresi az ügyvédet. Dújó valószínűleg tudja, merre lehet az a Szabadság út. Amikor még itt lakott, akkoriban nem emlékezett ilyen utcanévre. Vagy újonnan épült utcasorról van szó, vagy valamelyik létezőt átnevezték.

Reggel korán felkelt. Hálóingben a konyhába indult kávét készíteni. Végigkutatta a konyhaszekrényeket, de nem talált kávét. A cukor ott állt a polcon, egy átlátszó befőttes üvegben, de kávé sehol.

Így, a reggeli kávézás helyett, lezuhanyozott és felöltözött. Feltételezte, hogy az üzlet korán nyit és ott megveheti mindazt, amire szüksége van. Jól emlékezett, a bolt még mindig ott állt a sarkon. Felújították és bevásárló központ lett belőle. Amikor benyitott, nagy meglepetésére, Mari állt a pénztár mögött.

– Hát te nem énekelsz? – kérdezte Hajnal kicsit csípős hangon.

– Te meg nem Svájcban vagy? – válaszolt ugyanúgy Mari.

– Meghalt az anyám, azért jöttem vissza. – szólt most már szelídebben – Veled mi lett?

– A Jocihoz mentem.

– A dobos Jocihoz? Az, aki annak idején dobolt a zenekarban?

– Igen. Van két lányom... Megvagyok.

Hajnal bólintott és elindult a polcok közé. Nem akart tovább beszélgetni Marival, hisz akkoriban nagyon haragudott rá. Semmi értelme, hogy újra barátkozzanak.

Néhány készételt, kávét, kenyeret, szalámit, sajtot, paradicsomot tett be a bevásárló kosarába. Fizetett és kiment az üzletből. Kint nagy levegőt vett, hogy csillapítsa a találkozás miatti felindultságát.

Otthon, megfőzte a kávét és reggelizett. Az tervezte, hogy utána átmegy Dújóhoz. Feltételezte, hogy ott van telefon. Onnan felhívja az ügyvédet és tőle megtudja, merre van az a Szabadság út. Éva sosem vezette be a telefont. Valószínűleg, financiális okok miatt.

A kutya ugatni kezdett amikor átment a szomszédhoz. Iva jött ki az épületből ugyanabban az öltözékben, amit tegnap viselt. Tőle tudta meg, hogy a mentők náluk voltak. Dújó az éjjel nagyon rosszul lett. Ő hívta a mentőket. A mentőorvos, úgy döntött, hogy jobb ha beviszik a kórházba. Beszélgetés közben, mindketten bementek az első szobába, a nappaliba.

– Mi történhetett vele, hogy egyszeriben ilyen rosszul lett. Hisz tegnap még, nekem úgy tűnt semmi baja. – csodálkozva kérdezősködött Hajnal.

– Szerintem valami nagyon felizgatta. – magyarázta Iva – Már akkor nem érezte jól magát, amikor visszajött magától. Talán a pálinka hatott rá.

Hajnal csóválta fejét.

– Hisz ő kérte az italt. – majd folytatta – Telefonálhatok? Az ügyvédet szeretném felhívni.

A lányka csak bólintott és a kis asztalkára mutatott ahol a telefon állt, utána kiment a szobából. Hajnal felhívta az ügyvédet. Megtudta, merre van az irodája. Egészen új utcasor épült a központtól nem mesze.

– Ne tessék fáradozni. – mondta előzékenyen az ügyvéd – Ha megfelel, inkább én jövök magához olyan tíz óra körül.

Hajnalnak persze, hogy megfelelt. Legalább addig is körülnézhet a lakásban. Megköszönte Ivának a telefon használatát és kifejezte reményét, hogy Dújó pár nap után, jobban lesz.

9.

Az ügyvéd, pár perccel tíz óra után, becsengetett az ajtón.

– Karality Iván vagyok. Fogadja részvétemet a vesztesége miatt. – mutatkozott be az ügyvéd, majd kezet fogtak. Hajnal észrevette, Iván kézfogásában, hogy lagymatag, visszahúzódó, ötven körüli, férfiről van szó.

– Maga ugye, nem idevalósi? – tette fel a kérdést Hajnal.

– Igen… Nem. Zombori származású vagyok, de évekig nem itt éltem. – adott igazat Hajnalnak. Közben az asztalra tette a táskáját és kihúzott belőle egy dossziét.

– A kedves édesanyja felhatalmazott, hogy a végrendeletét én hajtsam végre. Itt van a szerződés, melyben a felhatalmazást kaptam. A lényeg a következő:

– Először is, ha nem jelenik meg egy hónapon belül a halála után, akkor felhatalmazást kaptam, hogy adjam el a házat minden

ingósággal együtt. Kutassam fel magát Svájcban és levonva a költségeket, küldjem el az eladásból származott összeget. Mivel megjelent, erről nincs szó.

Másodszor, a naplót, amelyet az utolsó években irt, ha nem tudom átadni magának, égessem el. Erről sincs szó, mivel megjelent. A naplóval kapcsolatban úgy rendelkezett, hogy csak kizárólag önnek a kezébe adjam. – majd, kivett a mappából egy A-4-es nagyságú leragasztott borítékot, melyet átadott Hajnalnak, és folytatta – Ha megengedi, a hagyatéki tárgyaláson, amelyen ön az egyetlen örökös, képviselném és az összes adminisztratív dolgokat intézném.

– Rendben Karality úr intézkedjen. A ház eladásáról pedig, majd később értesíteni fogom, miután eldöntöm, hogy maradok-e, vagy visszamegyek Svájcba.

– Értem. Kérem, akkor ezt a felhatalmazást tessék itt aláírni.

Miután Hajnal ezt megtette és a másodpéldányt megkapta, az ügyvéd elbúcsúzott.

Hajnal nem tudta elképzelni, miért kezdett az anyja naplót írni. Ez nagyon érdekelte. Emiatt, rögtön a karosszékbe ült és kinyitotta a borítékot. A boríték csak egy egyszerű vonalas iskolás füzetet tartalmazott.

„Ha olvasod lányom ezeket a sorokat, akkor én már nem vagyok az élők soraiban, te pedig visszajöttél Svájcból” – Ezekkel a szavakkal kezdődött Éva írása, majd így folytatta: *„Szeretnék sok mindent megmagyarázni neked. Most, ahogy írom ezeket a sorokat bánom, hogy mielőtt elutaztál nem ültünk le beszélgetni. Vannak olyan események amelyeket el kell mondanom. Főként azokat amelyek téged is érintenek. De hát, gyorsan elmentél. Láttam, hogy szerelmes vagy, teli örömmel.*

Az ötvenes évek elején, tizenhat éves koromban, Janka mama, a te nagymamád beíratott Zomborba a közgazdasági középiskolába. Mi akik Zomboron kívül laktunk, naponta utaztunk autóbusszal oda-vissza.

Az első udvarlóm akkor jelent meg, amikor már a harmadik osztályba jártam. Az autóbusz állomáson, Konrád a negyedikes tanuló lépett hozzám. Ő is naponta utazott Küllődről. Konrád jóképű, fiú volt a többi lányok irigykedve néztek rám.

Rég túl voltunk az első csókon, amikor kapcsolatunk elmélyült. Lefeküdtem Konráddal. Vigyáztunk az óvintézkedésre amennyire lehetett.

Akkoriban a szomszéd Dújó, már betöltötte a huszadik életévét. Jól öltözött fiatalemberré vált. Ettől eltekintve szeretett átjárni segédkezni anyámnak. Többször, amikor én is otthon voltam, felkínálta a segítségét. Csak, később jöttem rá, hogy azért mert találkozni szeret velem. Egyszer, munka közben meg is jegyezte:

„Te Éva meglátod, egyszer a feleségem leszel."

Tetszett, hogy udvarolt, de semmi más.

Egy nap, Konrád bejelentette, hogy családja kéri a kitelepítést. A faluban nagyon zaklatták. Németországba szándékoztak menni.

Egy szombati napon, Konrád egyik barátjánál buliztunk. Ott az egyik szobában utoljára szeretkeztem Konráddal.

A következő hétfőn, Konrád nem jelent meg az iskolában. Megtudtam, hogy Konrád az egész családdal kiköltözött Németországba. Az első pillanatban, a hír hihetetlennek tűnt. Hiszen előző nap még együttvoltunk, szeretkeztünk.

Gyötrelmes indulatok keringtek a gondolataimban azon a héten. A bánatomat senkivel sem osztottam meg. Anyám erős pálinkájából ittam, hogy enyhítsem lelki fájdalmaimat.

Azon a héten, Dújó vasmacskával jött át hozzánk. A kút vödre leszakadt és bennmaradt a mélyben. Azt próbálta kihalászni. Amikor ott működött én önbizalom-nélküli kicsit kábult állapotban, elhaladtam mellette. Dújó odaszólt, hogy szívesen meg mutatná a nyulait az udvarukban.

A fészer hátsó oldalán, sorakoztak a nyúlketrecek. Ámultan nézegettem őket, mikor Dújó hátulról, mindkét kezével, megfogta melleimet.

Akkor sem, de még most sem tudom, miért nem ellenkeztem. Talán azért, mert Konrád tette miatt, keserű, bosszúálló indulatok keringtek bennem. Hagytam, hogy magáévá tegyen.

De nem az én odaadásom a lényeg, mert talán az csak rám tartozik, hanem valami ennél sokkal fontosabb. Teherbe estem. Konráddal és a Dújóval való szeretkezés elégé egybeeső időben történt. Emiatt nem tudhatom bizonyosan, hogy kicsoda az apád.

Valahogy, sikerült befejeznem a harmadik osztályt azt állítva, hogy a hízásomért hormonzavarok a hibásak.

Amikor később, kérdezősködtél ki az apád,mindig azt állítottam, hogy egy Konrád nevezetű férfi, aki kiszökött külföldre. Rá tudtam hárítani a felelősséget, mert, őt nem lehetett a későbbiekben sem kérdőre vonni.

Azért nem akartam elmondani neked, és senkinek sem, mert a bizonytalanság terhét csak magamra vállaltam.

Szégyellem magam a történtekért.

Szégyellem, hogy apa nélkül kellett felnevelkedned.

Szégyellem magam, hogy nem tudom megmondani valójában kicsoda is az apád.

De, most eljött az ideje, hogy mégis tudomást szerezz mindenről.

Ha, a napló után van még annyi lelki erőd, hogy megbocsáss. Kérlek tedd meg. Mindig is szeretni foglak.

Anyád, Éva."

Hajnal könnyes szemekkel tette le ölébe a naplót. Egy ideig némán mozdulatlanul ült a karosszékben.

Majd önkénytelenül szorongatni kezdte a papírt melyen íródott a levél. Eluralkodtak rajta az igazságtalanság és a keserűség gondolatai:

„Jogom van… jogom lett volna megtudni ki az apám… „

Ezek után teljes elszántsággal elhatározta, hogy holnap bemegy a kórházba és ott meglátogatja Dújó szomszédot.

Másnap, délelőtt, újból ott állt a kórház épülete előtt. Amikor belépett az előcsarnokba, a fogadó a folyosó egyik sarkában most

is csak egy íróasztalból állt. Az asztal alsó részéről levették a plakátot. A negyven év körüli nővér mögötte szorgoskodott.

Hajnal az asztalhoz lépett és megszólalt:

– Breka Dújóhoz jöttem látogatóba. Tegnap hozták a mentők ide a kórházba.

A nővér felemelte a tekintetét és egyszerűen válaszolt:

– Breka Dújó ma reggel elhunyt. Kicsoda maga?

Lajos és a varjak

Lajos a Szontai út legvégén, a vágóhídon túl és még azon is túl, a temető mellett, egy bádogtetővel fedett vályogházban élt. Lehet, hogy nem egyedül, de ha volt is társa, azt soha sem látta senki. Valószínűleg azért, mert nem hagyta el az omlatag tákolmányt.

Kinézése, viselkedése és beszédmodora miatt Lajost mindenki kerülte. Sokan féltek tőle. Az aszott arcbőrének felső részét, a fején lévő kerek, fekete kopott kalap mindig árnyékba borította. A déli naptól sokszor, amikor az utcabeliek szembe jöttek vele, csak a torzonborz fehéredő bajusza tűnt fel.

Panyola szabású durva sötétbarna nadrágot viselt. Annak mindkét szárát felsodorva kurtította. Az anyag eredeti színe és részei eltűntek a sok rávarrt folttok alatt. Néhol, a folt hátán folt új mintázatot jelenített meg a nadrágján. Másik pantallója nem lehetett, mert éveken keresztül télen-nyáron csak abban járt. Nyáron, kockás vászonanyagból vart, inget hordott melynek ujját felgyűrte.

Gyomortájékán pedig lebegtette. Hidegben, télen, sűrűn szőtt vastag jutazsák anyagból kézzel vart kabátot viselt. Életévét külleme alapján nem lehetett pontosan megsaccolni. Talán úgy ötven és hetven év közötti lehetett.

Nyár volt, amikor Öcsit, az utcában lakó fiatal srácot, a kovácshoz küldték. Nagyapja szólt, hogy vigye el a fejszét a mesterhez, mert kicsorbult az éle. Így az nap Öcsi nem horgászni, hanem a kovácshoz igyekezett fejszével a vállán.

A kovács, akinek a vezetékneve is Kovács volt, a hosszú utca közepén túl lakott. A műhelye, amely a járda és a kövesút felé nyílt, közelebb helyezkedett el vágóhídhoz, mint a városhoz.

Sándort, a kovácsot és feleségét Julcsát, Öcsi jól ismerte. Többször is járt náluk. Hol kézi szerszámot javítani, hol a tehéntejből saját kezűleg készült, finom házi túró miatt, melyet Julcsa sikerített.

Amikor a műhely bejáratához ért, Sándor épp egy almásderes csődört patkolt. A paripa tulajdonosa a középkorú lány, vagy talán fiatalasszony, a ló pofaszíját bal kezével szorosan tartotta, a jobb tenyerével pedig nyugtatta, simogatta a lovat. Feltehetően lovaglás után kereste fel a mestert, de a western típusú nyerget időközben levették a ló hátáról, mert az ott feküdt a széles munkaasztalon. Ebből csakis az következett, hogy szereti a híres John Ford rendezte cowboy filmeket.

Az ügetés következtében, fekete dús csapzott haja a kék kockás ingének a vállára tapadt, melynek alsó részét a feszesre húzott széles szíj mögé a kék farmer-nadrágba gyömöszölte. Lábain szürke, rojtos disznóbőr csizmát viselt. A lány, vagy asszony öltözéke és arcbőre ápoltnak látszott. Viszont a kovács kinézete ennek az ellenkezőjét bizonyította.

Rövid göndör haja rálógott az portól és füsttől izzadt piszkos homlokára. Bő ingét és nadrágját vastag bőrkötény fedte, amely nehezítette a mozgását, de viszont védte a parázstól. Hosszú szárú megvasalt bakancsot hordott. Kezei, inge és köténye olajosak és piszkosak voltak.

Öcsi ilyenkor mindig sajnálta, hogy nem hozta magával a fényképezőgépét. Szeretett fényképezni és mindig megragadta a különleges látvány. Most is a két ellentétes figura érdekesnek tűnt egy felvétel készítésére.

Egy ideig ott állt a ló a gazdája, és a kovács között, várván, hogy sorra kerüljön. Sándornak nem tetszett, hogy figyelik minden mozdulatát. E mellett a ló piszkítani kezdett. Ez a látvány nem volt élvezetes, ezért félrefordította a fejét. Akkor szólt hozzá a kovács idegesen.

– Menj be Julihoz! Ma reggel csöpögött le a friss túró. Lehet, hogy megkívánod.

Öcsi bólintott majd bement a műhelybe. A lakóépületet csak a műhelyen keresztül lehetett megközelíteni. A fejszét letette a helyiség közepén lévő hatalmas üllőre. Mielőtt kinyitotta a hátsó kijáratot körülnézett. A hosszú vastag deszkákból készült munkaasztal tele volt kacattal és szerszámokkal. A felette lévő valamikor fehérre meszelt falon lógtak a kalapácsok és különféle harapófogók. Kiváló különleges csendéleti képekre adott ötletet a látvány.

Sándor okosan húzta fel a lakóépületet és a mellékhelyiségeket. Azok nem érintkeztek a műhely falával. Tudta, hogy a tűz, a forró lángok, ha elszabadulnak, kárt tehetnek a hajlékában.

A telek szélesre és hosszúra kerekedett. Az udvar nagy részét akácfákkal kerítette be. Azok most már az égbe nyúltak. Kint a verandán ott szorgoskodott Julcsa. Csak a hátulját lehetett megpillantani, mert tekintette valahová az udvar végére összpontosult. Sötétszürke klott ruhája a bokájáig ért. Derekán csak egy világosabb anyagból készült pánt és a masni látszott. Az jelezte, hogy elől köténye van. Ökölbe szorítva mindkét kezét, azokat derekára szorította.

A tornác tartógerendájára felkötött fehér pelenkaanyag göngyölegből lassan csöpögött a savó. Julcsa észre sem vette az érkezőt. Csak akkor fordult meg amikor meghallotta Öcsi hangját.

– Gazdasszony, hallom van friss túró.

– Igen… de, nézd, mit csinál az a szerencsétlen ember! – szólt és egy pillanatra Öcsi felé fordult, majd újra az egyik magas akáca fa felé fordította az arcát. Öcsi is követte a tekintetét. Akkor

figyelt fel arra, hogy az udvar végén a magas és terjedelmes fa legmagasabb ágain egy ember himbálózik. Varju károgás közepette a fészekből zsákmányol.

– Az… talán az nem a Lajos? – érdeklődött Öcsi figyelve abba az irányba.

– De igen. – Érkezett a válasz.

A fiú önkéntelenül néhány apró lépéssel hátraállt. Egyrészt félt a Lajossal való találkozástól, másrészt érezte, hogy zsibognak a lábai. Bár fiatal volt, az utóbbi időben nem bírt több ideig egy helyben állni. Ilyenkor mindig valami ülőalkalmatosság után leskelődött.

Juli észrevette szorongását és karonfogva a tornácon lévő ablakalatti deszkapad felé irányította. Ott mindketten lepihentek.

– Meg kell várnom, hogy lejöjjön a fáról. Öreg már és félek, hogy bajt okoz magának. E mellett megígértem, hogy a zsákmányát elkészítem – szólalt meg újra a gazdasszony.

– Nem fél tőle?

– Nem. Nincs miért. Az apósom jól ismerte a szüleit. Amióta visszajött Argentínából, többször járt nálunk. Néha kisegítő idénymunkára, néha pedig megszabadított minket a varjaktól. Egyedül él. Hiányolja a társaságot. Nagyon szeret mesélni.

– Hát én ezt soha nem néztem volna ki belőle. Nekem sokkal idősebbnek tűnik. Lajos ott született? – kérdezte megdöbbenve.

– Dehogy. Apósom, míg élt sokat mesélt Lajosról és a szüleiről. Akkor is ott laktak ahol most a bádogtetős vityilló áll. A telek mindig is a tulajdonukban volt. Háború alatt bombatámadás érte. Szerencsére akkoriban már üresen állt. Jó időben, még a háború elől mindhárman Lajos apja, anyja és ő kivándoroltak Dél-Amerikába. Lajos apjának, a Péter bácsinak mindig az járt az eszében, hogy szőlészettel foglalkozzon. Valamelyik újságban, azt hiszem a *Vasárnapi Újság*-ban olvashatta, hogy Argentínában az Andok szárazföldi lankás oldalán nagy bortermelő vidékek húzódnak.

– Péter bácsi itt is szőlészettel foglalkozott? – következett az egyértelmű kérdés, Julit megszakítva.

– Nem igazán. Csak néhány tőke volt a ház kőrül. – válaszolt Juli – De, ott jön már Lajos, három varjú fiókával. Őt megkérdezheted. Meglátod, szeret beszélgetni.

– Olyan idősnek és félelmetesnek látszik. Hány éves lehet? – kérdezősködött tovább Öcsi.

– Ötvennél valamivel több.

Lajos a szokásos öltözetében közeledett. Juli felállt, hogy bevárja az érkezését. Öcsi is követte, mert érdekelte mit hoz magával. Jobb kezében a három élettelen fióka nyakát szorongatta, bal keze a kalapja karimáját fogta. Így, hajadon fővel nem nézett ki félelmetesnek. Talán azért is, mert teljesen kopasz fejtetője világosan csillogott a napon.

Kaján mosolya a győzelmét igazolta. Nem csoda hisz túl járt a varjak eszén. Elérte a védett fészküket. Arcvonásai alapján Julinak igaza lehetett, csak Öcsinek tűnt több évvel idősebbnek. A könyöke alatt, a karja, amelyben a kalapját hozta véres csík folyt lefelé. Az akácfa tüskéi megsebezték. Úgy tett mintha a verandán csak Juli tartózkodna, ezért mindjárt felé fordult.

– Julcsa… elkészítenéd…?

Öcsi észrevette, hogy jó viszonyban lehetnek, mert tegeződtek.

– Ha megkopasztod és kibelezed őket. Csak úgy vállalom…

– Pár pillanat alatt meglesz… – szólt és indult teljesíteni Juli kérését.

Az asszony bement a konyhába. Az idő alatt, hátat fordítva az udvaron lévő fúrott kézi kút mellett, Lajos úgy dolgozott, mint egy kopasztó gép. Pillanatok alatt eltávolította a varjú fiókák tollait és belső szerveit. Karjáról a vér is eltűnt. Mire Juli megérkezett a zománcos vájdlinggal a madarak készen is álltak a főzésre.

Öcsi látta, hogy egymással vannak elfoglalva, ezért visszaült a lócára.

– Levest vagy sülve? – kérdezte Juli.

– Levest… Levest Julcsa. Megint nagyon fáj a fejem.

– Megfőzöm a levest, ha megígéred, hogy megfejted az éjjeli álmomat.

– De, tudod Juli – próbálta Lajos elhárítani a kérést – mondtam már, hogy az nem bizonyít semmit.

– Jó, jó, csak ülj le oda Öcsi mellé és beszélgessetek. A zsenge húsból gyorsan kész lesz a leves. Evés közben megtárgyaljuk…

Lajos engedelmeskedett. Miután leült Öcsi a karján lévő sebet figyelte. Újra vérezni kezdett. Ajkával odanyúlt és nyelvével lenyalta a vörös folyadékot.

– Julitól hallom, hogy Argentínába voltál. – szólt Öcsi elég szelíden, nehogy megsértse. Nem tudta, hogy van-e beszélő kedve.

Egy ideig nem válaszolt, csak a karját nyaldosta. Már úgy tűnt, hogy majd csak némán ülnek egymás mellett míg elkészül a leves. Öcsi oldalról, egész közelről fürkészte Lajos arcvonásait. A beteges színe és ráncos bőre miatt, sokkal öregebbnek tűnt, mint valójában. Teste is, karjáról ítélve vézna, sovány lehetett. Némán ott üldögéltek egymás mellett, az egyik a levesére a másik a baltájára várt.

Kis idő múlva Lajos mégiscsak megszólalt. Az előbbi kérdésre, kérdéssel válaszolt.

– Te is itt a Szontai úton laksz? Ott ahol az a két lány?

Öcsi igenlően bólintott.

– Ja… azért szólítanak Öcsinek. Te vagy a kis testvér.

– Mért jöttél vissza? – érkezett a következő kérdés Öcsitől. Az előbbi témát akarta folytatni.

– Mert ott Dél-Amerikában nincsenek varjak.

– Varjak… ?

– Igen. Az öregemmel, ketten jöttünk vissza. Akkoriban őt már a halál környékezte. Remélte, hogy a varjak meggyógyítják, megmentik. Itt, ahol született, itt akart meghalni amikor eljön az ideje.

Ezek a mondatok után egy gondolatnyi időre lehajtotta fejét. Utána az akácfák felé szegezte a tekintetét és elkezdett mesélni.

Igaznak bizonyult, amit Juli az előbb elmondott. Péter úgy döntött, hogy innen a Szontai útról mindhárman kivándorolnak Argentínába. Lajos Pétert nem apának, hanem Öregemnek említette.

– Furcsa, hogy apádat öregemnek nevezed. A nagyon nagy korkülönbség miatt?

– Nem. Sőt, majdhogy idősebb bátyámként is szóba jöhetett. Csak annyi, hogy nem ő volt az édesapám. Anyám ezt csak Tolombóban az Andok lábánál vallotta be. Igazi apámat soha sem ismertem meg.

A további rövid történéseket is elmondta. A kivándorlás nem hozott jobblétet a családnak. Tolombo egy kis falu mely Argentína belsejében, az Andok háta mögött található.

– Igaz, vannak ott szőlőültetvények, de nem olyan termékenyek, mint Európában. – folytatta Lajos – A köd, amely a magas hegylánc oldalán lesiklik, sokat késlelteti a termés beérést. Ezért az Öregem más kereseti lehetőség után kutatott.

Nem mesze lakhelyünktől egy romba dőlt bánya bejárata tátongott. Az ott lakók elmondása szerint a tizenötödik században az Inkák, drága, sötétben világító köveket találtak benne. Az Öregnek az az ötlete támadt, hogy feltárja a bányát. Úgy gondolta, hogy talál ott még valamennyi drágakövet, de talán aranyat is. Bár a helybeliek óvatosságra intették, mert a hosszú és szerteágazó tárna több helyen is bedőlt. Több falubeli család hozzátartozója az aknákban maradt. Ő nem ijedt meg az intéstől. Remélte, hogy szerencséje lesz és még talál kincset az üregekben.

– Biztos sikerre számított. – jegyezte meg Öcsi.

– Jól emlékszem, – folytatta Lajos figyelmen kívül hagyva Öcsi megjegyzését, – amikor az első próbálkozása után visszajött a hajlékunkba, leült az asztal mögé és egy elég hosszú jegyzéket írt. Felvázolta milyen szerszámok és felszerelés kell ahhoz, hogy a munkához kezdjen. Többek között megemlítette azt is, hogy az én segítségemre is szüksége lesz. Anyám ezt ellenezte. Inkább felajánlotta, hogy ő megy majd segédkezni.

Sajnos, a többszöri próbálkozás sem hozott eredményt. Ő akkor sem vesztette el a bizalmát. Ásott tovább. Anya is ott dolgozott vele.

Az egyik nap a több hetes fejtés után a mélyebb üregben, különleges tetszetős kőre bukkant. Az ököl nagyságú, lencse ala-

kú, fehér kő felszínén, szalagszerű barna, zöld és kék sávokkal, vonalakkal tarkított jellegzetes szépsége volt. Az Öreg nem értett a kövekhez, de meg akarta tekinteni a színét és küllemét a napfény hatására.

Ráparancsolt az asszonyra, hogy lapáttal szélesítse ki az üreget. Feltételezte, hogy ott még hasonló drágakövekre bukkan. Az érdekes szalagszerű sávok miatt úgy vélte különös hatása és értéke lehet a kőnek.

Ahogy kiért a tárna bejáratához, hatalmas morajlást halott a háta mögött.

Sajnos úgy történt ahogy a helybeliek megjósolták. Megtörtént a baj. A tárna része bedőlt és az asszonyt maga alá temette.

Az Öregem hiába sietett eltakarítani a földhalmot, mire a testéhez ért, anyám meghalt. Akkor sem, de még most sem tudom ezt megbocsájtani neki.

Még talán egy hónapig ástunk reménykedve, – folytatta – de sikertelenül. Az Öreg egyre gyengébb és fáradtabb lett. A falusi javasasszony segítségét kértük. Amikor a mágusasszony szemügyre vette meggyógyítani nem tudta. A végén elmagyarázta mi segíthet valamelyest rajta.

Elmondta, hogy messzi földön ahol melegebb az éghajlat él egy fekete madár. Ö maga az öreganyjától tudta, hogy az a károgó madár valamikor varázsló-álomfejtőnek született. Egy rosszul sikerült álomfejtés miatt a mágus, fekete károgó madárrá varázsolta. Az álomfejtő ereje megmaradt, csak a továbbiakban, senki sem mert tőle javallatot kérni mert olyan csúnya a kinézése és torz hangja van.

Az Öregem rögtön tudta, hogy melyik madárról van szó. – mesélte tovább Lajos. – A varjak miatt indultunk vissza. Hiszen ismerte a különböző fajtájukat. Itt ahol születtem a Szontai út végén, rendszerint a diófák gyümölcsét dézsmálták.

Visszafelé, a hajon, sokmás utassal az olcsóbb a harmadosztályú hálófülkében helyezkedtünk el. Útközben a Sydney-i kikötőben új utasok érkeztek a hajóra. Köztük néhány geológus is, akik

urán után kutattak Ausztráliában. Sugármérő berendezés is volt náluk.

Nagy riadalom keletkezett, amikor a hajón bekapcsolták a készüléket. Megállapítottak egy veszélyes sugárzást. Elsőként magukra gondoltak. Azt hitték, hogy sugárfertőzöttek.

Kis idő múlva rájöttek, hogy a sugárzás nem tőlük ered. Kutatni kezdtek a forrás után. Amikor hozzám és az Öreg közelébe értek a készülék mintha megbolondult volna. Mi voltunk a sugárzás forrása. Alapos kérdezősködés után arra gyanítottak, hogy sugárszennyeződést az inkabányából szerzett kőtől kaptuk.

Amikor az Öregem elővette a követ és megmutatta nekik akkor keletkezet a nagy riadalom. Az achát[1] felszínén vagy belsejében radioaktív szennyeződés volt. A követ rögtön elvették tőlünk és egy vastagfalu fém ládikóba zárták.

Elégették ruháinkat. Egy kitartó zuhanyozás alá vetettek bennünket. De, sajnos az ilyen aprólékos tisztálkodás után sem tűnt el a vészjel a berendezésből.

Ezt azzal magyarázták, hogy a sugárzó anyag, valószínűleg a bányapor belélegzésével a került szervezetükbe. Az Öreg nem hitt a geológusoknak. A drágakövet visszakövetelte, de hiába. Mindig csak azt ismételte, hogy a bányában az Inkák szellemei megigézték. Határozottan megbízott abban, hogy majd a varjak kigyógyítják.

Ezek után én félni kezdtem a láthatatlan veszélytől. Ott a hajófülkében furcsa álmaim jelentkeztek. Lehet, hogy már előbb is álmodottam, de reggelre nem emlékeztem a történésekre. Míg ott bezárva a hajón a semmi tevés miatt sokat aludtam, ébredés után mindig emlékeztem álmaira.

Amikor végre hazaértünk, a hosszú utazás és a legyengült szervezetünk pihenésre késztet. Az Öregnek még annyi ereje volt hogy segédkezzen a bádogtetős kunyhó építésénél. Az épületet a régi telkükön, a temető mellett épült fel.

[1] Achát (kalcedon) egyik mikrokristályos változata. A szalagos, sávos jellegzetese féldrágakövek közé sorolja.

– Az Öreg nemsokára ágyba eset – folytatta Lajos – Én naponta hoztam a barnán pettyezett kék tojást varjú fészkekből. Azokat nyersen itta, a fiókát pedig ha azt kapott felnyársaltuk. Elejében nem ettem a fekete madárból. Inkább élelem fejében napszámosodtam. Míg végeztem a rám bízott munkát, már akkoriban sokat fájt a fejem.

Péter, az Öreg, két hónap után meghalt. Megvalósult várakozása, hogy a szülő városában, Zomborban temessék el.

Akkoriban már meghaladtam a huszadik életévemet. Egyedül hantoltam el a szomszédságban lévő temetőbe. Egy rövidebb és egy hosszabb kerítéslécből készítettem keresztet. Név-nélküli sír lett azon a helyen. Csak nekem volt tudomásom arról ki fekszik a föd alatt.

Volt olyan, hogy napokig nem kaptam munkát. Ilyenkor nem is ettem. Kimentem az Öreg sírjához és ott elüldögéltem az elhantolt lábánál. Talán, ilyenkor azt vártam, hogy segítsen rajtam az elhunyt. Egy ilyen alkalom alatt született meg korgó gyomrom mellett a fájó fejében az a gondolat, hogy talán a varjak nekem is segíthetnének. Ha nem is gyógyítanának ki, mert akkoriban abban nem is hittem, de talán megnyugtatják éhérzetét.

– A temető másik végén lévő kiserdőben fészkeltek. – szólt közbe Öcsi.

– Igen. Míg az Öreg élt odajártam fészkeket rabolni. Elejében a madarak hangosan károgva szárnycsapkodással igyekeztek elzavarni. Később, valahogy, mivel észrevették, hogy nem dézsmálok, hanem csak két-három tojást veszek el tőlük, vagy ép egy megtermett fiókát, csak felrepültek. Később jövésekor már nem is lármáztak. Mintha tudták volna, hogy húsuk csillapítja fájdalmaimat.

– Sokat dolgoztál a Csaplárnénál? – kérdezte Öcsi mert ő is jól ismerte a családot. Rabiátus unokájuk van, a Nándi. Mindenkivel állandóan verekszik. Többször még Öcsivel is összekapott.

– Igen. Egy alkalommal két tonna „orosz” barnaszenet talicskáztam be az utcáról a Csaplár nagymama udvari kamrájába. Az öregasszony jómódú volt. Nem szerette a társaságomat, viszont többször is a nehéz fizikai munkák elvégzésére alkalmazott. Szeretem a mogorva

asszonynál dolgozni, mert az bőven megfizette munkámat. Bár sokszor néhány szép szó is többet jelentett volna az adomány.

Munka végeztével pénzt, egy vekni kenyeret és tenyérnyi szalonnát kaptam. A pénzt eltettem az élelmet pedig, úgy döntöttem, hogy társaságban az Öreg lábánál fogyasztom el.

Beérve a temetőbe a kiserdő felet ideges szárnycsapkodásra és hangos károgásra lettem figyelmes. Az összes ott fészkelő varjú a fák felet a levegőben körözött. Ilyen riadalmat utoljára akkor láttam, amikor először mentem fészkelni. Akkor is arra gondolt, hogy valaki lopni akart a fekete madaraktól.

Figyelni kezdtem az erdő lombjait, hátha észre veszem a riadalom okát. Még a kalapomat is lejjebb húztam a homlokára, hogy az több árnyékot vessen arcomra. A varjuk sokasága közt egy nem odavaló szürke madarat észleltem. Lassú erőteljesnek szárnycsapkodással, szokatlanul egyenes vonalban repült ide-oda és nem hagyta el az erdősávot mindaddig, míg meg nem jelentem. Akkor hirtelen irányt váltott és a temető széle felé, az Öregem sírját vette célba. Nemsokára, mire odaértem a holló már lereszketed a kerítéslécekből készült keresztre. Mintha a varjú mellettem és az Öreg mellett talált volna menedéket. Ilyen közelről jól szemügyre vettem a holló tollazatát.

– Hát nem olyannak tűnt mint a többi fekete madár? – érdeklődött Öcsi.

– A háta és a testalja hamuszürke, míg feje, torka, szárnyai, farktollai és a combján levő tollak fényesen fekete színűek voltak. A jellegzetes szürke-fekete színezetével a dolmányos varjúra hasonlított. A mai napig is azt állítom, mert azt, nemigen lehet összetéveszteni a kormos varjúval.

Nem zavartam el a keresztről. Inkább leültem a hant mellé a pázsitra. Szétterítettem zsebkendőmet és vágtam a vekniből. A holló egy rövid károgó hangot eresztett ki magából. Úgy tűnt, hogy a varjú hozzám szól. Vágtam egy karéj kenyeret és az Öreg sírjára tettem. A madár leszállt fekete lábait rátéve, erős vaskos csőrével csipdesni, szaggatni kezdte a szeletet.

– Azóta minden éjjel álmodok. – folytatta Lajos – Sokszor nehéz izzasztó álmaim vannak. Önkénytelenül előjönnek emlékeim. Magam előtt látom az Öreg görnyedő testét miként a falusi javasasszony segítségét kéri. Újra és újra látom a jelenetet, amelyben az ottani mágusasszony megvizsgálta, majd a végén fejét csóválva kijelenti, hogy messzi földön él egy fekete madár, talán az segíthetne rajta. A károgó valamikor varázsló-álomfejtőnek született, de megigézték. Az álomfejtő ereje megmaradt, csak csúnya a kinézése és torz hangja van. Ettől még jobban megfájdul a fejem. – fejezte be Lajos hosszadalmas történetét.

Öcsi kérdezni akart még valamit, de Julcsa kijött a konyhából és félbeszakította.

– A leves kész. Hazaviszed, vagy itt megeszed a konyhában?

– Ha megengeded, itt elfogyasztom a konyhában.

– Jót választottál, mert úgysem engednélek el addig, míg el nem mondom utóbbi álmomat.

– Evés közben szívesen meghallgatom, ez lesz a fizetségem, de jövendölést ne várjál tőlem. – szólt a végén Lajos és beindult a konyhába. Juli intet, hogy Öcsi is kövesse.

A konyha nem épült tágasra, de tisztának tűnt. Az ebédlő asztal két székkel a verandára nyíló ablak alatt helyezkedett el. Rajta már füstölgött a meleg levesestál. Két tányért is helyezett rá Julcsa, valószínűleg arra gondolván, hogy Öcsi is megkóstolja a hollólevest.

Szembe a másik fal előtt, tele poharakkal és tányérokkal, a széles, üveges konyhaszekrény foglalta el a helyét. A másik falnál a mosogató konyharész és közvetlen mellette a zománcozott bádogból készült tűzhely, melynek a füst elvezető csöve ezüstszínű festékkel lett bemázolva.

Lajos rögtön leült az asztalhoz. Várta, hogy Öcsi társuljon. Mivel azt ő nem tette Julis ült le szembe vele. Öcsi egy zsámolyt talált a konyhasarokban, azt húzta közelebb az asztalhoz és ráhelyezkedett.

Lajos merített magának Juli pedig elkezdte mesélni álmát:

– Fiatal lányként bementem a zombori Kaszinó kikövezett udvarába. Átsétáltam rajta majd az öltöző felé vetem az irányt. A női öltöző felől hangos kiabálás, majd nevetés hallatszott. A hangok irányába fordultam. A zuhanyozóban a női hangok közé egy férfihang is keveredett. Feltételeztem mi történik. A fiatal táncos lányok közé, nem véletlenül, beosont egy férfi színész. Nem nyitottam ki az ajtót, nehogy riadalom legyen, ezért csak beszóltam.

– Akármelyik fiú is van bent, rögtön jöjjön ki a női tusolófülkéből. – Erre az intésre csend lett. Rövid várakozás után Imre a fiatal táncos mindkét kezével a nemi szervét takargatva szaladt ki a folyosóra. Meglátva engem az öltözők felé vette az irányát. Ijedtében a női részbe fordult. Amikor észrevette, hogy megint rossz helyen jár, kirohant és átszaladt a saját öltözőjébe.

Erre a jelenetre Lajos felkapta fejét és Julcsára nézet.

– Ugyan Julcsa… te sohasem foglalkoztál néptánccal… és a mezítelen férfi…

– Ne szakíts félbe Lajos… Hallgass végig… Az álmomat mesélem, elfelejtetted – szólt kicsit idegesen Juli.

Miután Lajos újra kanalazni kezdte a levest a háziasszony folytatta álmát.

– Amikor a tánccsoportban a kedélyek lenyugodtak végigmentem a próbatermeken és egy kereplővel felhívtam a figyelmüket. Tudatni akartam velük, hogy vendégszereplésre megyünk. A magyar, szerb és orosz népviseleteken kívül, vegyék elő és készítsék el a muzulmán népviseletet is, mert azt is visszük magukkal.

Egy kisebb mikrobusszal indultunk útnak. Hatan, azaz három táncospárként utaztunk. Az én párom Sándor volt, de álmomban még nem jártunk együtt. Ő vezette a kisbuszt.

Miután minden szükséges felszerelést és ruházatot bepakoltunk a csomagtérbe, elindultunk.

A lányok, Ella, Margit és én osztálytársak voltak a gimnáziumba. A fiuk Sándor, Győző, Feri különböző iskolákból jöttek. Megvoltunk egymással mert szerettünk táncolni.

Amikor kiértünk a városból, letérnünk az autóútról. Egy hatalmas fennsíkon kellett áthaladnunk. A lapályon, ameddig a szem ellát, egy fa vagy bokor sem került elénk. Csak egy keskeny patak kanyargott az utunk irányában. Messze, nagyon messze hegycsúcsok kéklettek.

Hosszan tartott az út. Tűzött a nap. A párás levegő miatt mindannyian vetkőzni kezdtünk. Útközben sokszor meg kellett állni. Vagy eltévedtünk, vagy valakinek pisilnie kellett. A fiúk és a lányok már látták egymást ingben, gatyában. Voltunk már olyan helyen is, ahol csak egy öltöző állt rendelkezésünkre.

Mindannyian leizzadtunk, mire a hegyek közelébe értünk. Ott már sokkal kellemesebb volt az éghajlat. A poros nyári út a hegylánc felé vezetett. Néhol olyan gödrök tátongtak, hogy Sándornak nagy ívben a bozótos gyepre kellett kanyarodni. Nem remélhettünk jobbat, mert mindenfelé csak poros földes út állt előttünk a hegyszoroson át, a hegylánc másik oldaláig. Kanyargós, szerpentin vezetett felfelé. – mesélte Juli.

Lajos már a harmadik tányér levest kanalazta. Öcsi szótlanul, figyelmesen hallgatta a mesét. Kicsit közelebb vitte a zsámolyát és középre az asztal mellé ült. Juli elé tette a másik tányért, de ő félénken félretolta.

– Amikor elértük a fennsíkot, végtelen virágos rét fogadott bennünket. A virágtenger nemsokára utunk mindkét oldalán is elterjedt. Megálltunk, mert a virágot akartunk szedni. Csak akkor amikor besétáltunk a virágok közé, akkor ismertük fel, hogy álmodozó virágtengerről van szó. A mák virágjáról. Sándor veszélyt sejtett. Visszairányított minket a buszba. Meg is értettem, hisz a mákvirág szirmai nem tartósak, gyorsan lehullanak.

Sándor igyekezett minél gyorsabban kivezetni a járművet az ültetvényből. Hosszú utazás után végre kikecmeregtünk a máktermesztő vidékről. Hogy mennyire veszélyessé válhatott volna az utazás, azt a mákültetvény végén láttam. Ott tíz-tizenöt szakállas, turbános, állig felfegyverezett férfi őrizte a telepet. Nem katonáknak tűntek a szó szoros értelemben, inkább önkéntes magánhadseregre emlékeztettek.

Szerencsére nem bántottak bennünket.

Az utunk egy csatorna töltése mellett vezetett. A csatorna egyik oldalán utaztunk, a víz pedig a másik oldalán folyt. Épphogy elhagytuk a mákültetvényeket a jármű hátsó tengelye eltört. Sándor fogta a fejét. Ő maga megjavítani nem tudta. Törött tengellyel pedig nem lehetett tovább utazni. Nagyon nehéz helyzetbe kerültünk.

Akkor a töltés tetején megjelent egy vadászruhába öltözött szőke dús hajú fiatal lány. Az egyik kezében idegesen egy nagy halat lóbált, a másikban pedig egy patkót szorongatott majd Lajoshoz szólt. Ezek a szavak után Juli szünetet tartott.

– És… és… – avatkozott be idegesen Öcsi – és mi történt azután? A lánnyal?

– Kínomban felébredtem. – fejezte be Juli álmát, tekintette pedig az ablakon keresztül valahová a végtelenbe szállt.

– Varjak nem voltak? – kérdezte Lajos csipkelődő hangon.

– Nem. Varjak nem voltak. – válaszolta kis idő múlva Juli. Úgy tett mintha nem venné észre az udvariatlan hangot, majd folytatta – Mit jelenthet az ilyen álom: veszélyt – talán nem valami rosszat?

– Veszélyt. Ez azt jelenti, hogy megjelenik egy lány, vagy épp lehetett fiatalasszony lóháton. Feltehetően lovaglás után kereste fel Lajost. Fekete dús haja a kék kockás ingének vállára tapadt. Alsó részét a feszesen szorított széles szíj mögé a farmer-nadrágjába gyömöszölte. Lábain szürke rojtos disznóbőr csizma díszítette. Öltözéke és arcbőre ápolt…

– Te miről beszélsz? Hisz a táncos lányok közül egyikünk sem viselt farmer nadrágot. Ilyesmi nem volt az álmomban. Honnan veszed ezt?... Ez a lány nem is volt az álmomban…

– Az álmodban nem, de a valóságban igen…

NÉHÁNY SZÓ AZ ÍRÓRÓL

Németh Árpád 1945-ben Zomborban született.

1968-ban a belgrádi televízió újvidéki szerkesztőségében kapott operatőri állást, majd beiratkozik a zágrábi Színház és filmművészeti főiskolára melyet 1975-ben be is fejezett.

Az operatőri munkásságának kiemelkedő műsorait még ma is emlegetik: Az öreg halász, Lifka Sándor, Statisztikusok, Fekete glóbusz, A hét magyar ballada, Buda Brakusz, Vera és Erzsike, Késdobáló stb.

Rendezői munkásságából említésre méltó például: Szerelmi költészet, Grimasz, Bumeráng-gyermekfilm. E mellett a vajdasági magyar-ajkú írókról, művészekről több portréfilmet is rendezett: Németh Istvánról, Kopeczki Lászlóról, Burány Nándorról, Pap Józsefről, Gál Lászlóról, Dr. Bori Imréről és másokról.

1988-ban az Erőltetett menet című dokumentumfilm készítéséért mely Radnóti Miklós utolsó napjairól szól, a Budapesti M-1 televízió Nívó díjjal jutalmazta.

Később tagja lett a Vajdasági kulturális és oktatási titkárságnak, majd a Vajdasági filmszövetség elnökévé választották.

2000-ben rohamosan gyengült a látása és a Városi vakok és gyengén látók szervezetének tagja lesz. A szervezetben a magyar nyelvű hangos újságot, a Viszhangot, a mai napig is szerkeszti.

Két színházi előadást is rendezett amatőr vak és gyengén látó színészekkel.

Irodalmi munkássága:

2006 A kamera mögül -Történetek az Újvidéki televízió múltjából. Megtalálható: Írott és hangoskönyv formájában:
http://mek.oszk.hu/04700/04762
http://mek.oszk.hu/04700/04763
2009. A P. P. Némethekről – Családregény. Szerzői kiadás.

Megtalálható:
http://mek.oszk.hu/06900/06904
2010. Priče i snovi- Novellák.
Megtalálható: Írott és hangoskönyv formájában:
http://mek.oszk.hu/11000/11028
http://mek.oszk.hu/11000/11029
2010. Scenarijum- filmforgatókönyv
2014. Breskvica – regény
Megtalálható: Írott és hangoskönyv formájában:
https://mek.oszk.hu/15100/15103/
https://mek.oszk.hu/15100/15104/index.phtml
2020. Álmaim - Snoviđenja Kétnyelvű kiadás.
Megtalálható: Írott és hangoskönyv formájában:
Álmaim I https://mek.oszk.hu/18600/18649/index.phtml
Álmaim H https://mek.oszk.hu/19900/19937/index.phtml
https://mek.oszk.hu/21700/21741/index.phtml
2020. A kő – Kamen – Regény. Kétnyelvű kiadás.
Megtalálható: Írott formában:
https://mek.oszk.hu/21700/21741/index.phtml
https://mek.oszk.hu/21900/21995/index.phtml

Útkereső próbálkozás öszekötni rég történt eseményeket a sokkal későbbiekkel, felismerni hasonlóságokat és egyáltalán meglelni azokat a szálakat, melyeken az ember képzelőereje összefüggésbe hoz váratlanul betoppanó, ám mégis lehetséges mozzanatot a mindennapok valóságával, megszokott menetével. Az ember hite a földi léthez kötődik, de a képzelőerő szintetizálja a létezés valóságát az égi magasságig emelkedő fantáziával és gyakran túllép a realitás határain. Így születhet meg egy hajtóerő, amit nevezhetnők akár reménynek is. Ez velünk van ősidők óta és az ismeretanyag gyarapodásával olyan szellemi terméket is létrehoz, mint a mese vagy számtalan, írásban is testet öltő romantika. E könyv meséje a valamikori török fennhatóság alatt álló, aldunai kladovói vár eleste idején kezdődik. A menekülő várparancsnok nemcsak az életét igyekszik menteni, hanem kincses ládáját is, melynek titokzatos eltűnése lesz a további események vezető fonala. Az évszázados léptékben haladó mesébe fokozatosan szövődik a fiatalos hévvel érkező szerelem, különös álmok titokzatossága, a rejtélyes kincskeresés, a hátráltató akadályokkal való megbirkózás... A könyv ilyen formán kelthet feszültséget a romatikus történeteket kedvelőknél, de azoknál is akik szűnteelenül remélik: Egyszer majd úgy is rátalálnak valahol a világ valamelyik rejtelmes zugában a saját kincsesládájukat.

Bosznai Győző

TARTALOM

A kőkapu 3
1. 3
2. 7
3. 13
4. 15
5. 20
6. 24
7. 29
8. 35
9. 38
10. 41
11. 47
12. 51
13. 56
14. 65
15. 70
16. 75
17. 78
18. 84

Dujó 89
1. 89
2. 92
3. 94

4. 98
5. 101
6. 105
7. 108
8. 113
9. 115

Lajos és a varjak 121

Néhány szó az íróról 137

Tartalom 141

Kiadó
Újvidéki városi vakok szervezete,

Szerkesztő
Velibor Pilić

Nyomda és tördelés
KriMel, Budiszava

Példányszám:
200

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.511.141(497.11)-32

NÉMETH, Árpád, 1945-
A kőkapu / Németh Árpád. - Újvidék : Városi Vakok Szervezete, 2021 (Budiszava : Krimel). - 142, 154 str. ; 21 cm

Prištampano: Kamena kapija / Arpad Nemet ; [preveo sa mađarskog autor]. - Tiraž 200. - Str. 137-139: Néhány szó az íróról / Bosznai Győző. - Str. 149-150: Kamena kapija / Jovan Gagrica. - Str. 151-152: Tragom Arpadove nepresušne pripovedačke inspiracije / Velibor Pilić.

ISBN 978-86-88025-09-6

1. Немет, Арпад, 1945-: Kamena kapija

COBISS.SR-ID 43355401

Arpad Nemet

Kamena kapija

novele

Arpad Nemet

KAMENA KAPIJA

Novi Sad
2021

Zahvaljujem se svima onima koji su doprineli da se ova zbirka pripovedaka štampa, a to su:

Gradska uprava za kulturu grada Novog Sada
Gradska organizacija slepih Novi Sad
Savez slepih Vojvodine

Preveo sa mađarskog:
Arpad Nemet– autor teksta na mađarskom.

Lektor i recenzija:
Jovan Gagrica

Urednik:
Velibor Pilić

ISBN 978-86-88025-09-6

Kamena kapija

1.

Mlitavo gojazni Ozor muhafiz[1], zapovednik tvrđave Fetislam[2] na samoj obali Dunava, peo se laganim koracima, po kamenim stepenicama, do jedne od šest novoizgrađenih kula na vrhu odbrambenog zida.

Uvek je nosio, baš kao i ovom prilikom, visoko namotan beli turban. Bio je oniži rastom, te ga je turban nesumnjivo činio višim. Tom poželjnom izgledu je doprinelo i njegovo neobično visoko čelo. Bio je po svoj prilici kratkovid, jer su mu oči na okruglom licu neprestano čkiljile kroz poluzatvorene kapke. Ispod bujnih brkova ubrzano je dahtao na širom otvorena usta. Dugo lenstvovanje oslabilo mu je ionako omlitavelo telo.

---

[1] Turski čin koji označava zapovednika tvrđave (muhafeze)

[2] Turski naziv za Kladovo, utvrđenje koje su Turci podigli 1524. godine (*Feht-ul-islam*, što u prevodu znači *Kapija mira*).

Raskopčan kratki kaputić, ukrašen crvenim vezom, ipak je landarao oko njega: nije ga mogao zakopčati zbog gojaznog stomaka. Sivi široki pojas, naročite izrade, smatrao je najvažnijim delom odeće. Nosio ga je ispod kratkog kaputa. U njemu je čuvao novac, a služio mu je i da zadene oružje. S leve strane je nosio jatagan[3], a s desne fino ukrašenu kuburu[4]. Kuburu je nasledio od oca i na nju je bio naročito ponosan.

Od šest kula izabrao je upravo onu koja gleda na Dunav. S valjanim razlogom, jer se iz tog pravca mogla očekivati najezda neprijatelja. A svakako i zato što se baš na toj kuli, na stubu ukrašenom konjskim repom, vijorila zastava: crveni barjak sa belim polumesecom i zvezdom. Posle Kosovskog boja, bio je to ostvareni san Murata Drugog.

Naredio je Amiru, svom mazuru[5], da konstruiše mali podijum. A kada ga napravi, da ga smesti na jednu od šest kula. Zapovedio je da podijum bude pored zastave. A zbog vlastite udobnosti, da bude prekriven širvan tepihom. Poželeo je i da mu se tu donesu i postave nargile.[6]

Amir je još istog dana izvršio naredbu i udovoljio svom kapetanu. S vremenom je primetio da njegov gospodar Ozor muhafiz često noću izlazi na kulu, gde ostaje duboko u noć posmatrajući severni deo zvezdanog neba. Satima je Ozor snatrio o tome kako li to izgleda nebo nad Istambulom. Bio je opsednut željom da se tamo preseli i da bude u blizini svog sultana.

„Alah je veliki – tvorac je zemlje i neba. Povezao je potoke s rekama i morem. Svakome ko brodi Dunavom dostupan je bilo koji deo Zemljine kugle, pa čak i sasvim drugi kraj sveta. Ali, mene zasad interesuje samo Bosforski moreuz i Istambul. Kao i

[3] Jatagan je mač nalik na sablju s jednom oštricom, kojim se barata jednom rukom. Duljina oštrice je od 60 do 80 centimetara, specifičnog je oblika - savijena prema napred.

[4] Kubura je starinsko vatreno oružje koje se puni barutom i jednim metkom. Nalik je pištolju.

[5] Posilnik - kapetanov pomoćnik

[6] Naprava koja se koristi za pušenje aromatizovanog duvana

ostalim dvorjanima, i meni bi puno značili novac, harem, slatkiši nakon obilja jela i, naravno, dokoličarenje“ – sanjario je u dugim besanim noćima.

Ove i slične misli rojili su mu se u glavi čak i kada je kiša meteorita osvetlila nebeski beskraj. Učinilo mu se da je jedna padajuća zvezda, kao neko ogromno usijano topovsko đule, zamakla nedaleko, svega nekoliko kilometara od tvrđave. Biće da je pala negde prema zapadu, blizu manastira i poznate kamene kapije na reci Vratna. Silina udara izazvala je manji potres tla.

Istinski loša vest ipak nije stigla s meteoritom, nego s glasnicima koji su izveštavali sa severa Carstva. Nagoveštavali su mogući napad, jer je austrougarska vojska ojačala i predstavljala je opasnost za područje oko utvrđenja Fetislam.

Ta pretnja mora da je bila stvarna – zašto bi inače beogradski paša zaplovio Dunavom ka Istambulu na svom omanjem rečnim brodu, opremljenom lakim sahalaz[7] topovima.

Ali neki, makar i privremeni nagoveštaj smirivanja napetosti bio je glavni razlog što paša nije žurio. Zaustavio je lađu pre prolaska kroz dunavsku klisuru i Ozoru ostavio sanduk pun zlatnih predmeta i dukata. Istini za volju, za taj poklon je uzeo polovinu osmanskih vojnika i naredio da ga prate tokom dalje plovidbe.

– Ukoliko Fetislam bude napadnut – govorio je Ozoru utešno – ovim blagom moći ćeš okupiti veći broj plaćenika. Na lađi, ja imam još devet takvih sanduka.

Zlato mu je pružalo izvesnu sigurnost, ali zadavalo je i ne malu brigu. Muhafiz je danima razmišljao gde da smesti blago. Ako utvrđenje bude napadnuto, kauri[8] će ga sigurno do temelja pretresti u potrazi za blagom. Zbog toga je trebalo naći naročit prostor za siguran smeštaj okovanog sanduka. Sanduk inače nije bio velik, svega dva lakta dužine i jedan lakat širine.

---

[7] Şahalaz je liveni, laki top, često upotrebljavan na rečnim brodovima. Topovska đulad nisu bila teža od pola kilograma.

[8] Pogrdan naziv za one koji nisu islamske veroispovesti, u prvom redu hrišćane; nevernici

Već sledećeg jutra, pre nego što je pronašao odgovarajuće mesto za blago, tvrđava je napadnuta. Ovoga puta ne iz pravca iz kojeg je neprijatelj očekivan, nego sa južne strane. Iz tog pravca stigla je družina od preko stotinu dobro naoružanih hajduka[9]. Njihov vođa, Vuk, dojahao je ispod tvrđave, na pomamnom konju i s mušketom u naručju. Izgledao je zastrašujuće, obrastao u neurednu bradu i guste brčine. Široke šalvare i oko glave nemarno obavijen turban, tako da je jedan kraj slobodno lepršao u vazduhu, dodatno su činili njegovu pojavu još jezivijom.

Razbojnici su otimali sve što se dalo oteti, spaljivali sve što se dalo spaliti, a svakog Turčina doslovce su iskasapili. Pronašli su i kovčeg pun dukata. Harambaša je poticao iz jednog malog mesta, Jabukovca. Smatrao je da će biti najbolje da dukate, uz pomoć nekolicine poverljivih ljudi, smesti kod svog jataka.

Sledećeg dana harambaša je izabrao desetak najodanijih ljudi i naredi im da se zapute obalom rečice Slatine. Blago su natovarili na magarca i krenuli prema Jabukovcu. Već u popodnevnim časovima stigli su do ušća potoka Soje i reke Vratne. Odlučili su da zanoće u manastiru na obali reke. U manastiru je u to vreme živelo više monahinja i jedan pravoslavni popa. Prispelu družinu su smerno primili i skromno ugostili.

U ranu zoru gromoglasna vika jednog od pratilaca blaga razbudila je ostale.

– Nema magarca ni sanduka! Sve je nestao preko noći...

Koji trenutak kasnije shvatili su da među njima nema ni Muje. Nestao je zajedno sa sandukom i magarcem.

Nije im trebalo mnogo da na obali reke Vratne, u blizini kamene kapije, pronađu magarca kako mirno pase sočnu zelenu travu. Ali, sanduk i Mujo kao da su u zemlju propali. Članovi male družine našli su se u silnom strahu i odmah se dali u potragu. Dobro su znali da ako ne pronađu zlato, njihova glava će se naći u torbi.

[9] Naziv za odmetnike na prostorima pod osmanskom vlašću, najčešće na području jugoistočne Evropa.

2.

Sestra Mira je brzim koracima prelazila uzdignutu i natkrivenu spoljnu terasu koju su držali debeli potporni stubovi. Skoro da je bilo sasvim svanulo kada se uputila u biblioteku manastira Vratna. Mala sobica u kojoj su bile smeštene stare, rukom pisane knjige naslanjala se na desni zid crkvenog broda. Stoga je svaki put morala da prođe kroz crkvu, tačno ispred ikonostasa. Kad god bi to činila, redovno se pribojavala da će tamo sresti glavnu sestru Kalinu. A ako je sretne, Kalina će joj odmah naložiti da obavi neki posao.

Stoga je i nastojala da što nečujnije otvori vrata na bočnom ulaza u manastirsku kapelu. Ovog puta zaista je imala sreće, budući da se nijedna od monahinja nije zatekla u hladnom prostoru bogomolje. Zastala je za trenutak i skrušeno klekla ispred oltara. Na brzinu se tri puta prekrstila desnom rukom, a odmah zatim šmugnula kroz bočna vrata levo.

Od ranog jutra, Mira je listala knjige u biblioteci. U tom hladnom, vlažnom i skučenom prostoru nameštaj se sastojao od jednog tesanog stola, klupe i dve police. Na njima su ležale knjige i neki zapisi u veoma lošem stanju. Pored polica na zidu bio je obešen kalendar. Na gornjem listu bio je zaokružen datum: subota, 22. maj 1803. Sutradan, u nedelju, padala je slava Manastira Vratna – Sveti Nikodim. Po spisima iz 1600. godine, uzima se da je on osnivač Manastira.

Na vrhu jedne police, pored praznih papirnih listova, ležala su dva drvena rama veličine knjige i neki valjak. U jednom od drvenih okvira, umesto crteža ili slike, bila je postavljena zarđala, gusto pletena žičana mreža. U belom platnenom džačiću pored okvira Mira je našla sitnu piljevinu. Nije se nikako mogla dosetiti čemu bi ta piljevina moglo da posluži pri pisanju crkvenih knjiga.

Sestru Miru su zanimale baš te najstarije knjige. Pronašla je jednu koju je pop Dušan napisao rukom krajem sedamnaestog veka. U tim spisima se spominje da je Homolje i okolinu naselilo

stotinjak vlaških porodica iz Rumunije. Većina došljaka zaustavila se i trajno ostala u okolini Jabukovca. Višenacionalno stanovništvo u tim krajevima živelo je u siromaštvu, baveći se pretežno stočarstvom i zemljoradnjom. Sredinom devetnaestog veka u te krajeve doselilo je i nekoliko porodica iz Grčke.

Upravo je taj period posebno zanimao sestru Miru, jer je čula od oca da su i oni poreklom Grci. Od njega je i naučila grčki i latinski. Kada joj je prerano preminula majka, zapali su u veliku nemaštinu i otac se ubrzo propio. Više puta u pijanom stanju nasrtao je na nju. Brzo su joj dojadili očeva grubost i pijanstvo i sa napunjenih četrnaest godina života – zamonašila se. Otišla je u Manastir, ne zbog preterane pobožnosti, već što je tamo napokon našla spas, i od nemaštine, i od očevog zlostavljanja. Od njenog dolaska u Manastir Vratnu i otpočinjanja života sa ostalim monahinjama prošlo je skoro četiri godine.

Iz Dušanovog rukopisa saznala je i to da su ovim prostorima harali hajduci pod vođstvom harambaše Vuka, koji je, kako je zapisano, oslobodio Fetislam od turske vlasti.

Toliko se udubila u čitanje da nije čula ulazak glavne monahinje Kaline. Tek se odazvala na njeno ponovljeno obraćanje.

– Sestro Miro, čekaju te u kuhinji. Dosta je čitanja! Trljanje drvene klupe zadnjicom samo je gubljenje vremena. A poslovi trpe! – reče s blagim prekorom sestra Kalina. – Sutra je nedelja. Dolaze nam hodočasnici iz okolnih mesta...

Mira je brzo ustala i vratila spise na policu, a zatim krenula put kuhinje u pratnji glavne monahinje.

Ostale monahinje su već užurbano radile. U velikoj oraniji kuvale su supu od ovčetine. Za to je potrebno više časova, sve dok meso ne omekša. Sestra Ana je bila zadužena da pazi na vatru ispod pozamašne posude. Mira je pritekla baš njoj da pomogne.

– Gde si to bila?! Pa, vidiš i sama da nam je svima redom potrebna pomoć! – osetio se blagi prekor u rečima sestre Ane.

Mira nije odmah odgovorila – samo je uhvatila veliku drvenu varjaču i započela da energičnim pokretima meša supu.

– Zašto te uopšte i pitam – nastavila je sestra Ana osornim glasom – kad znam da si se krila u čitaonici.

Mira je, ne prestajući s mešanjem, samo klimnula glavom, da bi koji trenutak kasnije, sva ozbiljna, progovorila:

– Htela sam te još prošli put nešto pitati... U biblioteci sam, pored knjiga, naišla na neobične predmete. Nekako mi se čini da te stvari nemaju nikakve veze sa čitanjem i pisanjem. Na polici sam, pored knjiga, našla dva drvena okvira i vreću sitne piljevine...

– Imaju li drveni okviri gustu žičanu mrežu?

– Da, da…

– Onda su to predmeti neophodni za izradu papira.

Mira je u čudu pogledala sestru Anu.

– Znam to pouzdano. Moj dalji rođak je bio knjigovezac. Pomoću takvih predmeta je pravio listove papira različite debljine. Verovatno je tako i pop Dušan radio. U njegovo vreme teško je bilo nabaviti papir.

Mira je tako dobila dugo očekivani odgovor i odmah je požurila do sestara koje su mesile hleb.

Radile su to vrlo znalački. U drvenom koritu zamesile su kukuruzno i pšenično brašno. Nameravale su da ispeku svež hleb, uz koji će hodočasnicima ponuditi i malo mesa i sira. Pored toga, spremala su i zobenicu. Takođe su na duže štapove naticale isečeno ovčije meso, koje će pristigli sami ispeći na žaru.

Sestra Mira se radovala predstojećoj slavi. Redovan posetilac Manastira u tim danima bio je dvadesetdvogodišnji Vlah, Darius. Prvi put su se sreli pre nekoliko godina. Darius je čuvao stado ovaca, a sestra Mira je došla na reku Vratnu.

Tada se još nisu upoznali, samo su im se pogledi sreli. Mira je brzim pokretom zagrabila vodu i žurno se vratila u Manastir. Oboje su posle toga u potaji iščekivali da se sretnu. Mira je češće odlazila na reku, a Darius je rado saterivao ovce nadomak velike drvene manastirske kapije. Prilikom većih crkvenih praznika znao je pokucati na vrata, nudeći na dar koju ovcu ili jagnje, samo da bi nekako sreo ili samo video sestru Miru. I Mira je jednako željno

očekivala njegov dolazak za majsku slavu. Za slavu su pristizali mnogi gosti i u tom metežu obično bi se našla prilika da njih dvoje porazgovaraju.

Darius bi veoma rado oženio Miru. To je nekoliko puta i napomenuo. U njegovoj porodičnoj kući našlo bi se dovoljno mesta i za njih dvoje. Ovce donose skroman ali siguran prihod. Dobro je znao i jednako dobro osećao da Miru manastirski život ne drži zbog njene duboke pobožnosti, već zbog bega od oca i ljute neizvesnosti. Darius bi joj svakako obezbedio skroman život i neophodnu sigurnost.

Mira je zatražila malo vremena, kako bi razmislila o tome. Tim pre što nije znala kakve sve posledice može da ima svojevoljno napuštanje Manastira.

Stoga je i zatražila savet od monahinje Ane koja je uvek bila na njenoj strani i uvek od pomoći. Glavnu monahinju Kalinu je izbegavala, jer ona nikada nije blagonaklono prihvatila Mirin dolazak u Manastir. Kalina je zaista bila veoma pobožna i dobro je znala prave razloge zašto je Mira tu. I nije propuštala priliku da stavi primedbe na ponašanje mlade iskušenice.[10]

Monahinja Ana je hrabrila mladu sestru Miru. Pričala joj je i o svojim nekadašnjim nedoumicama. Onomad su je roditelji nagovarali da se zamonaši. Prihvatila je njihov savet i ne znajući kakav je težak život i oskudica očekuju u manastiru. Da je to s početka znala, napustila bi Manastir i pre isteka iskušeničkog roka. Za nju je sada već kasno da istupi, a nema kod koga ni da se vrati.

Za mladu sestru iskrsla je retka prilika – i Ana je nagovarala Miru da tu priliku ne propusti.

– Što se tiče postupka razrešenja, ne vidim da u tome ima bilo kakvih problema – objašnjavala je uverljivo. – Jer, ti u suštini i nisi prava monahinja. Još uvek si iskušenica.

Danima je Darius, s razlogom, napasao ovce blizu Manastira. Tamo su se prostirali bujni pašnjaci obrasli gustom travom, a i očekivao je da se Mira napokon pojavi svaki put kad bi doterao

[10] Ona koju u manastiru pripremaju da postane kaluđerica.

ovce. Oko zidina su pasle i manastirske ovce, ali se nikada nisu mešale sa Darijusovim stadom.

Jednom prilikom, dok se odmarao na obali reke, spremala se strašna oluja. Gomilali su se tamni oblaci i ovce su nagonski krenule prema kapiji Manastira, da se zaštite. Darijusovo stado se priključilo ostalim ovcama. Blejanje ovaca navelo je Kalinu da širom otvori veliku kapiju. Stado je naglo jurnulo unutar manastirskih zidina.

– U stadu su i moje ovce. Trebamo ih razdvojiti! – vikao je Darius Kalini.

– Sačekaj napolju! Znaš da je to ženski manastir! Muškarcima je zabranjen ulaz, izuzev za manastirsku slavu. Kada prođe nevreme, pustiću stado ponovo napolje. Tada možeš razdvojiti tvoje ovce – rekla je Kalina i zatvorila veliku kapiju.

Dariusu nije preostalo ništa drugo nego da se, sav mokar i prozebao, šćućuri u podnožju velike kapije i sačeka prestanak nevremena. U jednom trenutku kapija se odškrinula i Mira je jedva provirila kroz uzan otvor.

– Oko dvesta-trista koraka uzvodno, pored obale – objašnjavala je – nalazi se prirodna kamena kapija. Neposredno iza nje, u podnožju stena, ima ulaz u jednu manju pećinu. Ako se na plašiš, tamo možeš bez brige da sačekaš prestanak oluje.

Koliko je prostrana špilja nije znala reći, jer zbog straha nikada nije ušla u nju. Za tu pećinu saznala je od monahinje Ane. Kalina je tvrdila da se tamo preko zime skriva medved, ali ona nikada nije u blizini videla medveda.

Darius je pažljivo saslušao Mirino objašnjenje, rešen da je upita šta je konačno odlučila... Ali, baš kada je hteo da postavi to pitanje, Mira je već nestala iza manastirske kapije.

Krenuo je žurno pored obale da nađe pećinu. Kada je prešao nešto preko stotinjak koraka, naišao je na prirodni most u obliku kamene kapije. Ispod stena, kako je Mira objasnila, trebalo bi da je ulaz u jamu... Ali, otvora nije bilo. Osvrnuo se nekoliko puta, a onda je začuo žubor potoka. Prišao je steni sledeći šum vode.

Stena je bila prekrivena gustim žbunjem i korenjem. Zbog tako bujne vegetacije nije ni primetio otvor. Snažnim pokretima pomerio je rastinje i zakoračio u špilju. Odmah je naišao na gust zastor prašnjave paučine – pouzdan znak da tu odavno niko nije ulazio. Rukama je razgrtao paučinu praveći sebi prolaz. U uskom hodniku žubor vode je bivao sve jači. Darius je pretpostavljao da je to zbog obilne kiše. Mora da je unutrašnjost pećine poplavljena...

Prošlo je nekoliko časova u iščekivanju, ali nevreme se nije stišavalo. Obuzimala ga je srdžba što je vlastitom nepažnjom dopustio da mu se stado priključi manastirskim ovcama. Ali, čim se stiša oluja vratiće se do Manastira i, udarajući pesnicom po ulaznim vratima, dati znak da puste njegove ovce. Bio je veoma ljut na monahinju Kalinu, ali dobro je znao da žene iz manastira neće zadržati tuđe...

Najednom ga je počela kopkati znatiželja. Šta li se to nalazi u dubini pećine odakle dolazi buka!?

Odlučio je da krene u unutrašnjost pećine, sve dok bude dopiralo i najmanje svetla. Pošao je napred sitnim bešumnim koracima. Vukao je noge po debelom sloju prašini. Da, da – još jednom mu je prostrujala pomisao – ovuda godinama niko nije prolazio. Čak ni medved...

U jednom trenutku pod nogama je osetio čvrst predmet. Šutnuo ga je nogom kako bi bar malo bolje dokučio o čemu se radi. Predmet se pomerio tek za pola koraka. Darius se sagnuo da izbliza osmotri šta bi to moglo biti. Tek kada je podigao zagonetni predmet i oduvao prašinu s njega, shvatio je da u ruci drži handžar[11] ukrašen dragim kamenjem.

Nije mogao poverovati vlastitim očima. Ruka mu je zadrhtala od uzbuđenja. Okrenuo se i pošao ka izlazu, prema svetlu, da proveri da li je to stvarno osmansko ručno oružje. Na svetlu je handžar izgledao mnogo bogatije ukrašen. U tim trenucima uzbuđenja zaboravio je na oluju, na ovce, na manastir... Jedino što ga

[11] Handžar je dvosekli orijentalni nož sa valovito zavinutom oštricom. Ima bogato ukrašenu ručku.

je opsedalo bila je drhtava pomisao da tamo možda još ima sličnih dragocenosti. Ali, istog časa se prisetio da ne bi bilo uputno već sad krenuti dublje u pećinu. Dan je uveliko odmakao i postajalo je sve mračnije. Stoga je odlučio da potragu za blagom nastavi sledećeg dana, kad bude za to mnogo bolje opremljen.

Stigavši kući ukućani su mu oštro prigovorili što je napustio stado. Darius se pravdao da su ovce u Manastiru, da su sve na broju i da će ih sutradan doterati kući. To je umirilo roditelje, budući da su i sami znali da monahinje ni za živu glavu ne bi otuđile nečije stado. O pećini i handžaru nije prozborio ni reči. Bio je odlučio da ukućane o svemu obavesti tek ako u pećini još nešto pronađe. Stoga je još isto veče sakrio handžar na skrovito mesto u staji.

Te noći morila ga je nesanica. Neprestano su mu navirale raznorazne misli dok je ubeđivao sebe: mora da pećini skriva još neko bogatstvo...

3.

U daljini, između dve litice, krivudala je malena reka nalik potoku. Neko vreme Darius je posmatrao jutarnji pejzaž, da bi potom krenuo niz padinu. Bio je bosonog i rosom natopljena trava golicala mu je tabane. Pogled nalevo otkrivao mu je stado crnih ovaca. Stigavši u podnožje, potražio je puteljak duž obale rečice koja se probijala kroz klanac. Našao ga je nekih stotinjak metara dalje. Put mu je najednom preprečila omanja vrtača pokrivena slamom. Iz središta tog udubljenja dizao se šiljati stub. Oko stuba, neravnomernim ritmom, obigravao je dečak star desetak godina. Dečak zamagljenih očiju, u pocepanim, blatnjavim gaćama, stalno je posrtao i često zamalo padao. Darius mu je prišao nameravajući da mu pomogne, ali dečak ga je tako silovito odgurnuo da se za tren oka našao na klizavoj obali.

Dečak je zao, pomisli, što je i otvoreno pokazao svojim ponašanjem. A izgledom podseća na Čarugu[12]... Čisto za sebe, Darius ga je tako i nazvao. Želeo je ipak da ga upita zašto se tako ponaša, ali kada se popeo nadomak njega, Čaruga je već kliznuo niz blatnjavu obalu pravo u rečicu.

Darius je krenuo za njim, ali se naglo okliznuo i odjednom se našao u vodi. Uspeo je da se uhvati za granu stabla nasukanog uz obalu. Dok se tako praćakao, Čaruga je već preplivao reku i ispeo se na drugu obalu. Baš su tu, i baš tada, pristizali nekakvi ljudi noseći okovane sanduke. Čaruga se mirno priključio čudnoj družini. Želeći da pokaže svoju snagu, podigao je na izgled težak sanduk. Pokušao je da ga, preplivavajući reku, prenese na drugu stranu. U tom pokušaju zamalo se nije udavio.

Darius je požurio da što pre napustio ovo mesto. Uspeo se je na uzvišenje i krenuo niz suprotnu padinu brda. Tamo su se ređale parcele sa zasadima vinove loze. Bila je sezona berbe. Sa čokota unizanih u dugačke redove monahinje u crnom brale su grožđe.

Iza nepreglednih vinograda nazirala se drvena straćara. Darius je prvo zapazio samo slamnati krov, a kako se sve više približavao mogao je da vidi celu kućicu. Bila je u veoma lošem stanju. Daske i balvani od kojih je bila sagrađena na mnogim mestima su bili polomljeni ili istrunuli. Na slamnatom krovu zjapile su poveće rupe. Iz njih su izletale ose u velikim rojevima. Brvna na ćoškovima bila su nakrivljena – trulež ih je duboko zahvatila. Ulaz u kućicu zevao je prazninom. Otkinuta drvena vrata ležala su nedaleko, u travi.

Već je bio odlučio da napusti tako zapušteni prostor kada je iza kućice primetio ogroman stari čokot. Krupni, zdravi i zreli grozdovi podatno su se nudili i on je poželeo da ih ubere.

Predomišljao se da li da otkine koji grozd i odmah potom ode, ili da uđe u oronulu brvnaru i potraži vlasnika... Odlučio se ipak za ovo drugo.

[12] Jova Čaruga, razbojnik iz Slavonije početkom 20 veka.

U trenutku kada je zakoračio prema ulazu, iz polutamnog otvora se pojavila Lada[13], prelepa, stasita, zlatokosa devojka u beloj, uz telo pripijenoj vilinskoj haljini. Na levoj podlaktici njihala joj se pletena korpa za voće. Darius je bio zatečen njenom iznenadnom pojavom i izuzetnom lepotom. Ko još usred toplog dana kreće u berbu?! – pitao se zbunjeno.

Darius je za korak ustuknuo kad je ugledao kako rojevi osa čas lebde, čas ubrzano kruže oko njenog tela. Činilo mu se da ga Lada nije ni primetila dok je gracioznim hodom, zaobilazeći kućicu, išla ka starom čokotu. Ose su je i dalje pratile u korak, kao da su nerazdvojni deo njene tajanstvene predstave.

Darius je ipak odlučio da uđe u kolibu. Već pri prvim koracima u vazduhu je osetio sladunjav miris. Oko njega je posvuda vladao mrak... Najednom je začuo tiho zujanje koje se postepeno pojačavalo...

„Bujica ili ose" – prostrujalo mu je kroz glavu. Nije sačekao da dokuči o čemu se radi – izjurio je napolje glavom bez obzira. Napolju ga je sačekala Lada. Lebdeći u vazduhu, u rukama je čvrsto držala čudesno ukrašen handžar. Bila je spremna za napad...

Darius se probudio iz košmara kašljući. Ležao je na slami rasutoj po zemljanom podu ovčarnika.

Za vreme doručka ispričao je majci jutarnji san. Ne samo zbog neobičnosti, nego i zato što je majka Živka umela da tumači snove. Radila je to komšijama i prijateljima za sitnu napojnicu. A znala je i da proriče sudbinu. Sve je to uvećavalo skromne prihode koji su mahom trošeni za hranu.

– Onaj ko sretne boginju Ladu, makar i u snovima, biće bogat čovek – kratko je uzvratila majka. – Volela bih da se to i tebi dogodi. Ali, sada najpre pođi do Manastira i zamoli da puste naše ovce. Bila bi velika šteta da ih Kalina zadrži.

[13] Lada – u staroslovenskoj mitologiji, boginja ljubavi, lepote i plodnosti; do prolećne ravnodnevnice, živi u svetu mrtvih zvanom Irij.

4.

Pre nego što je krenuo, Darius je spakovao sveću i svežanj borovih luča[14].

Kada je stigao do obale reke Vratne, premišljao se da li da najpre proveri ovce ili da se uputi u pećinu i istraži je. Ono što se desilo u tom trenutku odlučilo je umesto njega. Kapija Manastira se naglo rastvorila i čitavo stado ovaca nahrupilo je napolje. Više nije imao izbora: jedino je mogao da ovce usmeri na ispašu u blizini pećine i, makar nakratko, zaviri u nju.

Kada se uverio da su sve ovce na broju i da mirno pasu, pošao je da kako-tako proveri špilju. Usudio se ući do onog mesta gde je prethodnog dana pronašao zakrivljen i neobično ukrašen nož. Upalio je sveću. Nejak plamen osvetljavao je samo zidove pećine. Ispred njega, u dubini prostora, vladao je mrkli mrak kroz koji je dopirao žubor vode. Odlučio je da ovog puta ipak ne ide dalje. Snop luča i ugašenu sveću smestio je na tlo pećine, odmah pored zida.

Valjalo je sačekati dan kada će ovce morati ostati u staji, bilo zbog nevremena ili nekog drugog razloga. Tada će imati kada da na miru i detaljno istraži špilju. Narednih dana dolazio je s ovcama nekoliko puta nadomak ulaza, ali se nije usuđivao da krene u istraživanje pećine.

Konačno, sledeće nedelje zakucala je kod njih grupa mladih ljudi koji su išli od sela do sela i nudili da ostrižu ovce. Nisu se najavljivali. Banuli bi kod domaćina. Ukoliko bi ih on primio, uradili bi posao. Kada bi ih neki vlasnik stada odbi, nastavljali su dalje i pokucali na sledeća vrata. Darius je procenio da je baš to prilika za njega. Ovce tog dana nisu išle na ispašu, a ukućana je bilo u dovoljnom broju da pomognu u striženju.

[14] Luč je najčešće komad borovog drveta, premazan smolom ili voskom, koji, zapaljen, dobro osvetljava prostor; sinonimni nazivi su joj *bakilja*, *buktinja*, *zublja*.

Rešio je da ceo dan provede pretražujući špilju. Poneo je sa sobom i dulajku[15] napunjenu vodom do samog vrha.

Laganim, opreznim koracima kretao se napred držeći sveću ispred sebe. Od mesta gde je pronašao skupoceni predmet hodnik špilje protezao se ravno, s malim nagibom nadole. Svetlo koje je jedva dopiralo spolja nestalo je posle izvesnog vremena. Hodnik se naglo lomio udesno. Pošao je samo još nekoliko koraka, a onda se pred njim isprečila široka provalija. Kao da se tlo obrušilo u ponor. Pomislio je da je to kraj puta, ali i njegovih očekivanja.

Ipak, rešio je da ne odustane. Zanimala ga je dubina ponora. Razmišljao je da baci upaljenu sveću, ali ubrzo je shvatio da to baš nije dobra ideja. Prilikom pada, sveća bi se ugasila. Setio se da ima i luč. Plamenom sveće zapalio je snop borovog iverja i bacio ga u tamninu. Koji trenutak kasnije svetlo je obasjalo ponor. Baklja je pala na zemlju blizu nekog metalnog krsta. Nešto dalje odsijavala se površina vode.

Pažljivom procenom ustanovio je da strma vododerina i nije preterano duboka. Bude li se obazrivo spuštao, držeći se za kamene izbočine, možda može bezbedno da se spusti. Svetlo koje je dolazilo od bačene luči u mnogome mu je pomoglo da osmotri stene. Znatiželja ga je neodoljivo vukla u opasan poduhvat. Naročito predmet na dnu ponora nalik metalnom krstu. Još više iščekivanje da će dole naći tajnovite dragocenosti...

Tek pri silaženju shvatio je da je ponor dublji nego što mu se to učinilo. Ipak mu je pošlo za rukom da se bezbedno domogne dna. Podigao je baklju i krenuo ka metalnom predmetu. Kada je stigao bliže i osvetlio prašnjavi prostor, iz tame se pojavila ljudska lobanja. Prizor ga je prestrašio toliko da mu je trebalo nekoliko minuta da dođe k sebi. Konačno se smirio i počeo pomno da posmatra nejasno osvetljen prostor ispred sebe. Ubrzo je zapazio da, pored lobanje, tamo su bile razbacane i ljudske kosti. Neke od njih su se jedva nazirale ispod zgužvanih, dotrajalih dronjaka.

[15] Dulajka - Posuda napravljena od tikve kruškastog oblika, sa jajastim vrhom na kojem se nalazio otvor za sipanje tečnosti.

Iznad lobanje, iz debelog sloja prašine, virila je tamna čoja nalik na nekadašnji fes. Ostali ostaci odeće i obuće podsećali su ga na predmete koji su se nekad davno nosili u njegovom kraju. Široki, ručno tkan pojas u boji, kožni opanci i gunj u raspadanju upućivali su na to da su pripadali kakvom hajduku ili drumskom razbojniku.

Kada je malo primirio osećaj grozote, kleknuo je pored lobanje i dlanom je razgrnuo prašinu kako bi bolje video krstast predmet. Ispostavilo se da je krst zapravo rukohvat i nakrsnica nekog mača. Podigao ga je i tek tada shvatio da je u pitanju jatagan. Oružje je bilo sasvim jednostavne izrade, bez ikakvog ukrasa. Nipošto se ne može porediti sa finoćom i lepotom handžara – u sebi promrmlja Darius.

Spustio je jatagan u prašinu i krenuo u obilazak. Načinio je samo nekoliko koraka i našao se pred ustalasanim jezerom koje je prekrivalo najveći deo prostora. Podigao je visoko svetleću luč, tako da je prilično dobro mogao da vidi i obalu na suprotnoj strani. Iz gotovo okomite stene izbijala je vodena bujica. Razložno je pomislio da tako naviruća voda održava uvek isti nivo jezera. Ali, brzo je zaključio, jezerska voda mora negde i da otiče – inače bi odavno poplavila ovaj prostor, pa čak ispunila i celu pećinu. Valjalo je potražiti mesto gde voda iz jezera odlazi, tim pre što mu je sinula ideja da bi se njen vanjski izlaz – izvor na površini zemlje, mogao nalaziti negde u blizini kamene kapije.

Pažljivo obilazeći jezero nije mogao da otkrije gde bi to mogao biti otvor kroz koji voda otiče i tako održava postojani nivo jezera. Poslednje što mu je palo na pamet bila je pretpostavka da se taj otvor verovatno nalazi na dnu jezera.

Obazrivo je prišao ivici obale da to proveri. To ga je i spaslo, jer je ivica obale bila vrh veoma strmog odrona sličnog onom niz koji se prethodno spuštao.

Oprez ga nije napuštao: legao je potrbuške i puzeći prišao ivici. U desnoj ruci je i dalje visoko držao upaljenu baklju. Kada je dopuzao do ivice, luč je uperio ka površini vode. Nije mogao da

poveruje očima... Sa dna jezera odsijavali su neki sjajni predmeti. Najviše je bilo onih koji su ličili na oveću dugmad svetložute boje, a nalazili su se oko okovanog, pri padu polupanog sanduka. Neki predmeti, kao što su ogrlice i narukvice, još uvek su ležale u kovčegu, pored preostalih zlatnika.

Darius je samo čuo da postoji novac od zlata. Nazivali su ga dukatima, ali ih nikada do sada nije video. Nije mu bilo jasno ko bi mogao da ostavi toliku količinu blaga na dnu pećinskog jezerca.

Budući da nije znao da pliva, Darijus se nije usudio da uđe u vodu. Ležeći na stomaku, pokušao je levom rukom da dohvati zlatnike. Uronio je ruku koliko god je mogao, ali nije dosegao dno. Voda je bila mnogo dublja nego što je to izgledalo sa obale. Počeo je da mlatara rukom levo-desno u nadi da će tako stvoriti vrtlog koji će na dohvat ruke podići bar neki zlatnik. Iznenada ga je ščepala za podlakticu neka nevidljiva sila i počela vući nadole. Sav obamro od straha trgnuo je ruku unazad i okrenuo se na leđa. Na podlaktici je primetio više dubokih ogrebotina. Možda je u pitanju bila neka riba ili nepoznata vodena životinja?! – pokušavao je da nedoumicom ublaži strah. Neko vreme je ležao i duboko dahtao. Trebalo mu je vremena da se koliko-toliko smiri. Kada je napokon došao sebi, pogled mu je zastao na svodu pećine. Po njemu su svetlucali sitni kružići. Svetleće tačkice pojavljivale su se u talasima. Za trenutak je izgledalo kao da gleda noćno zvezdano nebo. Začudilo ga je što to ranije nije primetio. Nije znao šta bi to moglo biti i najpre je pomislio da su možda u pitanju svici.

Sad već prilično sabran, pogledom je žurno prošarao ravan oko sebe, svestan da baklja polako dogoreva. Očajnički je tražio neku granu ili poduži koren pomoću kojih bi se domogao makar nekog od bleštećih zlatnika. Nažalost, pronalazio je samo kamenje i tanje korenje, koje bi se lomilo i raspadale čim bi ga dodirnuo.

Skoro da je izgubio svaku nadu, kada se prisetio jatagana... Požurio je da ga uzme i njime pokuša da dohvati zlatnike. Gurnuo je ruku s mačem toliko duboko da mu je u jednom trenutku voda ovlažila lice. Nije se više plašio ponovnog napada iz dubine – uz-

dao se u oštricu mača. Vrh jatagana je dodirnuo poklopac kovčega, ali to nije bilo dovoljno da zagrabi zlatnike.

Sav razočaran seo je pored lobanje, na debele naslage prašine. Već skoro potpuno dogorelu baklju zamenio je svećom. Imao je još koji trenutak vremena da razmisli kako može doći do zlatnika.

Prvo ga je zanimalo oruđe koje bi bilo najpogodnije za izvlačenje blaga na obalu. Prisetio se da bi to možda mogla biti neka velika kašika, ...ili kutlača, pa čak i čabrica, na podužem štapu. Znao je da u kući ima dosta predmeta koje može da prepravi za ovu namenu i to ga je umirivalo.

Drugo što ga je kopkalo bilo je pitanje, kako je ta velika količina zlatnog novca dospela u jezero. Pridigao se sa prašnjavog tla i krenuo da još jednom pažljivo osmotri strmi usek niz koji je jedva sišao. Odmah mu je na pamet pala pomisao da je zlatnike mogao doneti neki hajduk ili razbojnik. Neoprezno ulazeći u pećinu, lopov nije bio te sreće da primeti provaliju koja je zjapila u tami hodnika odmah posle okuke. Pao je u provaliju i verovatno se toliko izlomio da nije više mogao da se pokrene. Okovani sanduk s blagom otkotrljao se dalje i završio na dnu jezerca...

Već se smračilo kada je Darius stigao kući. Ukućani su ga opet izgrdili, jer je tog dana bilo dosta posla oko striže ovaca. Radnici su žurili da što pre završe posao kako bi mogli da se presele kod drugog gazde. Otac ga je najviše prekorevao, jer su ostali ukućani morali da zapnu da bi omogućili nesmetanu strižu ovaca. Zapretio mu je kaznom zato što je, umesto da pomogne kod kuće, uludo traćio vreme lutajući po okolnim brdima.

Kasno naveče, kada su svi seli za sto, Darius je ispričao šta mu se događalo proteklih dana. Govorio je o nevremenu i o Miri koja ga je uputila da se od kiše skloni u pećinu. Ispričao je i kako je tamo našao handžar i okovanu škrinju sa zlatnicima.

Ukućani mu nisu verovali. Smatrali su da je sve to izmišljotina kojom se nastoji opravdati što toga dana nije pomogao u obavljanju mnoštva neodložnih poslova.

Darius je to odmah uvideo i da bi odagnao sumnju svojih najbližih, hitro je otišao u staju, doneo handžar i stavio ga na sto. Otac je, najpre s nevericom, potom sa zgranuto, zurio u njega. Drhtavom rukom je podigao kratko orijentalno sečivo i jedva čujno izustio:

– Za ovo može da se dobije veoma mnogo para...

– Ostvario ti se san, sine. Bićeš bogat čovek... – bojažljivo a radosno je dodala Živa, Dariusova majka.

Da su bili siromašni, znao je celi Jabukovac. Ako bi krenuli da troše mnogo više nego do sada, komšije bi to odmah primetile. Možda bi ih čak napali i opljačkali. Zato su odlučili da jednom nedeljno iz jezerceta uzmu samo onoliko dukata koliko im je potrebno za nešto lagodniji život.

Sutradan je Darius pronašao u bašti poduži rašljast štap. Na njegov kraj je učvrstio krpenu kesicu. Ubrzo se zaputio u pećinu sa štapom i kesicom, pomoću kojih lako može da dograbi potreban broj zlatnih novčića.

Vraćajući se radostan kući, svratio je usput do Manastira i pokucao na kapiju. Sestra Ana je otvorila vrata...

– Gde si, Dariuse?! Mira te već odavno čeka. Želi da napusti manastir..

5.

„Dobila si zadatak. Izabrana si.”

Prostor je bio nepoznat za Olgu Švarc kada je otvorila oči. U prvom trenutku, zbog uznemirenih i zamršenih misli, nije znala gde se nalazi.

Tropska vrućina je vladala prostorijom. Bela površina plafona ispunjavala joj je vidno polje. Učinilo joj se kao da neko pokušava da razgovara s njom. Pošto nije videla nikoga, pogled je usmerila ka prozoru. Tamo, na stolici ispod prozora, ležao je crni

ronilački kombinezon kratkih nogavica. Ronilačko odelo za nju nije imalo nikakvog značaja, te je pogled zaustavila na prizoru koji je uokvirivao širom otvoreni prozor.

Zgrada bolnice u kojoj je ležala sagrađena je na padinama brežuljka, tako da je u podnožju mogla da vidi malo selo sa okolinom. Stanovnici su svoje domove krečili u belo, dok su vrata i prozori bili tamnoplave boje. U jednom trenutku je pomislila da se nalazi u nekom slovačkom selu. Ali, čim je ugledala more iznad dalekih krovova, promenila je mišljenje. Možda se ipak nalazi negde u Andaluziji, ili u Tunisu...

Ovako pomućene misli nisu dozvoljavale Olgi da razmišlja o Africi. Dobro je znala, uprkos svemu, da u životu nikada nije bila na tom kontinentu. Brzo se okrenula na suprotnu stranu... Tamo se nalazio još jedan krevet, ali potpuno prazan. Na stolici, iza ležaja, sedela je sredovečna medicinska sestra u belom mantilu. U ruci je držala otvorenu knjigu. Čitala je neki roman... S naporom izoštravajući pogled, Olga je uspela da pročita ime autora i naslov na koricama knjige: Đula Gobi Feher – *Ludi svetac*. Od naslovne reči *ludi* malo je uzdrhtala i odmah se obratila sestri:

– Gde se ja to nalazim?

Sestra je mirno odložila knjigu, ustala sa stolice i prišla Olgi.

– U gradskoj ste bolnici. Dobro je što ste se probudili. Treba da Vam uzmemo krv za analizu. Napala Vas je neka nepoznata meduza i verovatno ubola. Zbog toga ste spavali više od dvadeset i četiri sata. Idem odmah da obavestim sestru Žužanu. Ona je zadužena da od pacijenata uzima uzorke krvi.

Nakon kratkog vremena ubrzani kloparajući koraci nagoveštavali su dolazak sestre Žužane. Mlada devojka, je bila napadno odevena. Tanki beli radni mantil jedva da joj je pokrivao gaćice. Hitro je pripremila podeblju iglu. Olga se malo uspaničila. Nije uspela ni da zucne – mada se spremala nešto da kaže – a igla se već zarila u venu. Mlaz krvi briznuo je niz Olginu podlakticu. Sestra se zbog toga nije nimalo uzbuđivala. Namestila je providnu epruvetu ispod mlaza i sakupila dovoljno tečnosti.

Pre nego što je otišla, postavila je tampon na oštećenu venu.

– Treba čvrsto da držite tampon najmanje petnaest minuta! Za to vreme krvarenje će sigurno prestati – objasnila je samozadovoljno i žurno izišla.

Olga nije odgovorila, samo je, odobravajući, klimnula glavom i ponovo pogledala prema prozoru.

Polako je počela da se priseća svih predašnjih događaja. Bila je na Hrvatskom primorju, u Rogoznici, gde je letovala, tačnije, radila. Ovo mesto joj je preporučio očev prijatelje Mirko, inače rođen u tom gradiću smeštenom tridesetak kilometara južno od Šibenika. Mirko se kasnije preselio u Sombor. Više puta joj je pričao da je to mesto izuzetno pogodno za ronilački sport. Ako je neko željan živopisnih morskih grebena, s mnoštvom raznovrsnih riba, Rogoznica je idealno mesto za takav sport. Olgi se svideo Mirkov romantični opis morske obale, pa je odlučila da tamo letuje.

Već nekoliko godina Olga provodi celo leto u Rogoznici. Tu je naučila da roni u mesnom ronilačkom klubu. Sate i sate je provodila ispod površine mora i tako stekla veliko iskustvo. Uz pristojnu naknadu, krenula je da obučava grupe mladih ronilaca i upućuje ih u tajnovite dubine mora. Tako je povezala prijatno sa korisnim.

Pre tri godine, Mirko je pomogao Olgi da od njegovog dobrog prijatelja iznajmi prostrani magacin uz samu obalu. Poveću kuću od kamena podelila je na dva funkcionalna prostora. Manji je služio za njen baravak, a veći je bio predviđen za turiste i polaznike škole ronjenja. U tom prostoru su se mogli presvlačiti i pripremati za ronjenje. Tamo je bila smeštena i neophodna ronilačka oprema.

Kad god je ronila, uvek bi oblačila klasično gumirano odelo sa dugim rukavima i nogavicama. Ali, toga dan je bilo izuzetno toplo i zato je odlučila da na sebi ima odelo kratkih nogavica.

To joj se osvetilo. Tokom ronjenja, nešto ju je dodirnulo. Olga je to osetila. Nije bila meduza. Videla je da joj se oko gole butine obavilo neko tamnosivo zmijasto stvorenje. Nije bilo duže od pedesetak centimetara. Prednji deo tela bio je veličine šake, a završni

je činio kratak rep. Olga je godinama ronila. Za to vreme videla je mnogo neobičnih morskih životinja, ali takvu još nikada nije srela.

U trenutku je samo osetila nežan dodir. Nije to bio ni bolan ubod, ni neprijatno peckanje, ni snažan osećaj žarenja. A ipak se onesvestila. Na unutrašnjoj strani butine samo se crvenio izduženi beleg. Zbog toga su ostali iz njene grupe lakomisleno zaključili da je to sigurno bila meduza.

Ponovo je pogledala prema opremi i levom rukom podigla pokrivač. Videla je, a to je koji tren ranije i osetila, da je gola.

Nedugo zatim začula je ponovno kloparanje Žužaninih papuča, te je usredsredila pogle u tom pravcu. Mlada, izazovno obučena sestra pojavila se u društvu stasitog muškarca s prijatnim osmehom na licu. Mora da je bio lekar, jer mu je oko vrata visio stetoskop. Olga je poznavala takav tip muškaraca. Mahom su to ljudi koji o sebi imaju izuzetno visoko mišljenje i pri tom su ubeđeni da su neodoljivo privlačni. Čim je primetio Olgine pokrete ruku, odmah je krenuo da objašnjava:

– Morali smo da svučemo s Vas elastično gumirano odelo kako bi mogli prikačiti kontrolne uređaje. Ostao vam je crveni beleg na butini. Stoga smo pretpostavili da je u pitanju bila meduza.

Olga nije skrivala ozlovoljenost. Smatrala je da je takav postupak zbog male povrede na butini bio ponižavajući. Sestra Žužana je odmah pročitala njenu ljutnju i odlučno stala u odbranu lekara.

– Ja sam Vam svukla ronilačko odelo. Doktor nije mogao da Vas pregleda u gumenom kombinezonu...

Olga nije odgovorila na njeno objašnjenje. Znala je za lekare koji, zbog sopstvenog užitka, isuviše revnosno pregledaju i leče pacijente. Naročito kada je u pitanju mlada devojka ili žena lepog izgleda. I sama je imala priliku da upozna lekara sličnih sklonosti. Čak je kraće vreme i živela s njim. Kada je napunila dvadeset godina života, u Somboru je upoznala Milana. Milan je tek završio medicinski fakultet i bio je stažista u tamošnjoj bolnici. Njihov zajednički život trebalo je da se u dogledno vreme okonča brakom. Olga je tek kasnije saznala da je Milan imao naviku da pažljivo,

''do detalja'' pregleda mlade devojke i žene. Zbog toga je njihova veza bila narušena za manje od godinu dana...

Olgina prisećanja prekinuo je lekarov glas. Uveravao je Olgu da joj je krvna slika odlična. Ubod nije ostavio nikakav nepoželjan trag na krvotok. Negativni nalazi nisu dali neko iole prihvatljivo objašnjenje za dugotrajnu nesvesticu. Međutim, njena iscrpljenost mogla bi biti sasvim opravdan razloga za malaksalost...

– Kada sam nedavno otvorila oči, neko je razgovarao sa mnom...?!

Olga nije dobila odgovor na ovo neočekivano pitanje, pa je odmh nastavila:

– Ko me je dovezao ovde?

– Spasioci, naravno. Među Vašim mladim početnicima bio je jedan razborit mladić. Procenio je situaciju i pozvao hitnu pomoć. Na Vašu veliku sreću!... Pali ste u komu, koja se mogla veoma loše završiti. Sada je situacija stabilna. ...No, beleg sa Vaše butine skoro je nemoguće odstraniti. Pretpostavljam da ćete se u daljem lečenju pridržavati saveta lekara. Što se mene tiče, možete koliko sutra napustiti bolnicu... – bio je decidan mladi lekar.

Odmah zatim, u pratnji Žužane, napustio bolesničku sobu. Druga sestra je, ostavši u sobi, istog trenutka nastavila da čita omiljeni roman.

Da bi proveraila sebe i pažljivo razmotrila razlozge svoje nezgode, Olga je stala da propituje sveukupna dešavanja u proteklom periodu. To što je tu, nadomak nje, sedela nepoznata osoba nije joj nimalo smetalo...

"Već s početka ove sezone moje putovanje se nije odvijalo na uobičajen način, kao ranijih godina. Kada sam stigla u Sarajevo dočekala me je neuobičajena gužva. Slavila se godišnjica uspešnog atentata na Prestolonaslednika. U tom sam gradu obično provodila jednu noć, tek da bih se odmorila, a sledećeg dana sam nastavljala putovanje k moru. Ovoga puta nisam našla prenoćište, te sam celu noć provela na putu za Rogoznicu.

Inače, polazak iz Sombora uvek planiram tako da izbegnem ovo okupljanje u Sarajevu. Ovog puta sam to potpuno smetnula s uma.

I tako..., čini mi se da je ovogodišnja sezona za mene završena. Najbolje će biti da što pre otputujem kući. Sledeće godine vodiću ronilačku školu istim elanom. Svakako, izbegavaću odelo sa kratkim rukavima i nogavicama. Ova neprijatnost me neće zaustaviti u omiljenom poslu i uživanju na moru. Samo, moram ubuduće biti obazrivija“ – pomislila je u sebi Olga.

6.

U jednoj od soba Hotela „Internacional”[16] Josip Barić, zvani Joca, prelistavao je *Somborske novine*. Duže se zadržavao na čituljama. Tražio je poznanike, makar među preminulima. Najmanje deset godina nije bio u rodnom gradu. Morila ga je nostalgija za rodnim krajem gde je proveo detinjstvo. Osim toga, kopkalo ga je i to da li će uspeti da pronađe olovnu figuricu sakrivenu u podrumu kuće u kojoj je onomad živeo. Bio je to mali olovni odlivak severnoameričkog Indijanca, tačnije, indijanskog poglavice.

To u ono vreme, istina, nije znao – samo se divio neobičnom ukrasu od unizanog krupnog perja oko odvažnog lica.

Taj minijaturni kip, još kao dete, prisvojio je od Blesića[17] koji je stanovao u istoj ulici. Više se nije sećao imena tog dečaka sa Sonćanskog puta, jer su ga svi nazivali podrugljivim nadimkom – Bleso. Ali, sasvim se jasno sećao da je svega jendom bio u njihovoj kući i kako je tom prilikom olovna figurina dospela u njegove ruke...

Bilo je to davno – mogao je, baš kao i Bleso, imati jedva devet godina – kada ga je ovaj jednoga dana zaustavio na ulici.

– Dođi, Čaruga, u dvorište. Treba nam tvoja pomoć – umilnim glasom mu se obratio Blesa.

Josip je bio veoma iznenađen: zar da neko od njega zatraži pomoć?! Prvo je pomislio da je u pitanju neka varka, da neko želi

[16] Hotel se ranije zvao *Sloboda*.
[17] Pavle Blesić, otac? – slikar iz Sombora

da se grubo poigra s njim. Već je inače bio navikao na to da ga svi omalovažavaju i ismevaju. Ipak, računao je da Blesa nije sposoban za tako nešto, niti mu je to namera, pa je pošao za njim.

Zapazio je već iz travnatog dvorišta da kuća ima svega tri prostorije. Bila je sagrađena na uzanoj parceli i imala je trem s potpornim stubovima zidanim ciglom. Kuća je po svoj prilici pripadala starijem bračnom paru Popić. Popići su imali ćerku jedinicu, koja je živela s njima, i maloletnog unuka Blesu. Njih četvoro stanovali su u ovom oskudnom i skromnom prostoru.

Sva deca u ulici su poznavala staroga Popića, koji je prema njima gajio netrpeljiv odnos. Josip se prisetio da je nekom prilikom čuo da starac radi kao prodavac u prodavnici obuće *Bata*, na glavnoj ulici. Njegova žena, niska i suvonjava, redovno se pojavljivala, koji minut posle dvanaest časova, na stepeništu ispred ulaznih vrata. Uvek odevena u crnu haljinu, s crnom maramom na glavi, stajala bi neko vreme na najvišem stepeniku i, nikada ne silazeći naniže, šarala niz ulicu pogledom, čas levo, čas desno. Nedugo zatim povlačila bi se u kuću, zatvarajući za sobom uzanu kapiju.

Samo desetak minuta kasnije stizao je kući stari Popić, u tankoj prugastoj košulji dugih rukava i u ispeglanim svetlosivim pantalonama, čvrsto upasanih kožnim kaišem već prilično pohabanim oko kopče. Nikada se nije zaustavljao na ulici da bi bar reč-dve prozborio s komšijama. Uvek je žurno ulazio kroz manju kapiju, ispred koje je, koliko do pre koji minut, stajala njegova supruga i radoznalo zirkala na obe strane ulice.

Svi u ulici su nagađali da Blesa, sudeći po prezimenu, ima neke veze sa poznatim slikarom. Istina, takvu pretpostavku niko od njih nije mogao sa sigurnošću potvrditi. Ali, da je verovatno tako potvrđivali su ramovi raznih veličina s razapetim slikarskim platnom. Stajali su naslonjeni na spoljni zid terase. Uz njih su se nalazila i i dva duguljasta vitražna prozora. Sasvim blizu, na jednom starom, bojama umazanom stolu, ležale su mnogbrojene olovne figurice.

Olovni odlivci ne veći od pet-šest centimetara – u veoma raznolikoj odeći, stojeći, u pokretu ili na konju – odmah su privukli Jocinu pažnju. Njihova sivosrebrnasta boja presijavala se na sunčanim zracima.

Josip je zabezeknuto zastao u dvorištu samo da bi krajičkom oka zirnuo na vitraž i olovne figurice. Nešto slično tome – u životu još nikad nije video. Ali, Bleso ga je neumoljivo usmeravao prema kraju dvorišta. Tamo ih je čekao Bata, dečak koji je stanovao odmah tu, s preke strane ulice i približno bio njihov vršnjak. Pored Batinih nogu, u travi, ležao je drveni čamac premazan debelim slojem smole. Joca je dobro poznavao Batu, jer su se sva deca sa Sonćanskog puta igrala zajedno, bilo da su Srbi ili Mađari. Znao je da je Bata Mađar i to mu nimalo nije smetalo.

– Braca i ja uspeli smo da sagradimo ovaj čamac – objašnjavao je Bleso. – Ali, zbog smole je postao tako težak da ga ne možemo pomeriti. A moj deda je naredio da ga pomerimo tamo, pored šupe, još pre nego što se on vrati s posla. Njemu smeta što je nasred dvorišta.

Kada su, s velikom mukom, njih trojica podigli čamac, crna lepljiva skalamerija je, usled težine, pukla po sredini. Na zvuk lomljave, začuo se piskav prodoran glas iz srednje sobe. Joca nije nikoga video, ali je pretpostavljao da pripada onoj istoj ženi u crnom koju ponekad vidi kako stoji na pragu ulaznih vrata.

– Kakva je to buka i lom u dvorištu? Šta to rdite...?! Napolje..., svi napolje! Idite svojim kućama!

Prestrašeni Bleso ispustio je čamac i u strahu potrčao da se sakrije iza poslednje šupe u dvorištu. Braca se takođe istinski uplašio od neobično kričavog glasa, pa je, glavom bez obzira, istrčao na ulicu. I Josip je brzo krenuo za Bracom, ali je kretanje usmerio ka konku: zgrabio je usput sa stola jednu od mnoštva olovnih figurica.

Tako se odlivak željene figurine našao u Jocinom posedu. Kada se dokopao ulice, krišom je otvorio šaku. U njoj se nalazio severnoamerički indijanski poglavica, na konju...

Blesa se nikada nije raspitivao za nestalu figurinu. Verovatno nije mnogo mario za igru s olovnim vojnicima, pa zato nije ni primetio da nedostaje...

Kada je stigao kući, u zgradu s brojem osam, malog olovnog Indijanca sakrio je u pukotinu vlažnog podrumskog zida. Kad god bi mu se kasnije prohtelo, sišao bi u podrum i tamo se igrao s figurom. Nije smeo da je iznese na ulicu, znajući da bi mu je druga deca otela. Neposredno pre nego što se odselio iz kuće, olovnog Indijanca sakrio je još dublje u pukotinu zida.

Pošto nije pronašao ništa zanimljivo u novinama, odložio ih je u nadi da će u svom starom domu pronaći nešto što bi moglo da oživi njegova sećanja na mladalačke dane.

Iskreno se radovao što je ponovo u svom rodnom Somboru. Joca se rodio u iznajmljenoj dvorišnoj kući na Sonćanskom putu broj osam. Tamo je proveo detinjstvo živeći s majkom i sa dve sestre. Tamo je i dobio nadimak Čaruga[18]. Već se tada zarekao da će se iščupati iz velike neimaštine tako što će jednog dana postati bogat. A kada se obogati, kupiće celu zgradu u kojoj je proveo detinjstvo. Postaće vlasnik broja osam na Somborskom putu.

Oko podne, Joca je sišao u restoran da ruča. U vreme njegovog detinjstva ovaj hotel se zvao Hotel *Sloboda.* Onomad, nije ni pomišljao da zaviri u predvorje. Seo je za slobodni sto u restoranu i posmatrao pridošlice. Pogledom je tražio poznanike. Posle kraćeg vremena zaključio je, ne bez tuge, da baš nikoga ne poznaje.

Kada mu je napokon prišao konobar, Joca je najpre poručio predjelo.

– Za predjelo, *Somborski sir*[19] sa kobasicama. Kasnije ću glavno jelo...

Samo jednom je bio u prilici da proba ovaj po svemu jedinstven sir. Bilo je to davno, kada je imao svega četrnaest godina.

[18] Jovo Stanisavljević Čaruga – slavonski Robin Hud, razbojnik i pljačkaš na području Slavonije i Like tokom Prvog svetskog rata i nakon rata.

[19] Sir koji se proizvodi samo u okolini Sombora i predstavlja lokalni gurmanski specijalitet.

Tada je mu je bila ustaljena obaveza da iz dana u dan, vodi u šetnju dva psa doktora Holčuha. Jednom prilikom, baš kad je posle šetnje vezivao pse, doktorova ćerka Eva doručkovala je u osmougaonoj baštenskoj kućici. Devojčici se zacelo nije svideo sir i ponudila ga je Joci.

Porodica Holčuh mu je kasnije poveravala i neke baštenske poslove. Kada je napunio osamnaestu godinu, doktor ga je preporučio na upražnjeno mesto kurira u osiguravajućem zavodu. Posle je zavod otvorio ispostavu u Bečeju, pa je i on bio tamo premešten.

Na novom poslu i u novom okruženju, Joca se sprijateljio sa izvesnim Mirkom Hajduom, starijim saradnikom u bečejskoj filijali. Mirko je zapravo tražio ortaka za jednu izglednu poslovnu prevaru. Prevara je uspela i obojica su namakli prilično bogatstvo. Mirko je i nadalje želeo da s Jocom ostane u vezi. Jednom je ponudio Joci, oprobanom ortaku, da zajedno letuju na Jadranskom moru, u Rogoznici. U tom malom primorskom mestu Mirko je nasledio od roditelja prizemnu kuću sa dve sobe. Kuća je, kao i obično, bila prazna i njih dvojica su mogli sasvim komotno da provedu godišnji odmor. Josip je oberučke prihvatio ponudu i tako su se obojica, Mirkovim kolima, uputili na srednji Jadran.

Jocu nije naročito zanimalo kupanje u moru jer nije znao da pliva. Vreme je mahom provodio na obali, posmatrajući sa zanimanjem šta se tamo dešava. Najviše su ga zanimale aktivnosti ronioca početnika. Predvodila ih je mlada instruktorka koja je svesrdno nastojala da učenici što pre nauče osnovna znanja ronilačke veštine.

Josipovo interesovanje za ronioce, a pogotovo za rad instruktorke, nije promaklo Mirku.

– Zove se Olga. Ako sam dobro obavešten, ona je kao i ti, iz Sombora. Mislim da joj se još uvek niko ne udvara. Toliko je zaokupljena ronjenjem i pedagoškom ulogom da je muškarci i ne zanimaju.

7.

Na krivudavim putevima kroz Bosnu, Olga je zaspala. U snu joj se neprestano pojavljivalo malo morsko stvorenje i iznova milovalo njeno telo. Stigavši u Sarajevo, trbalo je da presedne u drugi autobus. Imala je dovoljno vremena do polaska autobusa za Sombor. Stoga je odlučila da se prošeta Baščaršijom i da u nekoj od tamošnjih poslastičarnica popije kafu. Rešila je da iskoristi priliku i uz kafu proba pravu tursku baklavu s orasima. Poručila je kafu, ali je u poslednji trenutak odustala od baklave. Prisetila se da je za njen ukus ipak nenadmašna baklava kojom se toliko puta sladila u somborskom *Pelivanu*.

Već se spustila duboka noć kada je Olga stigla u Sombor. Pre nego ih je i otključala, detaljno je pregledala ulazna vrata. Nije zapazila bilo kakav trag pokušaja nasilnog ulaska u stan. Kad god se varaćala s puta, nakon dužeg odsutvovanja, Olgu je redovno opsedao strah da je neko u međuvermenu provalio u njen stan.

Kada je ušla, sa strepnjom je uključila svetlo. Prošarala je pogledom kroz stan i umirila se. Sve je bilo na svom mestu, baš kao što je i ostavila pre dva meseca. Bilo joj je drago što se ponovo našla u svom domu.

Kad su njeni roditelji preminuli, Olga je prodala porodičnu kuću na Sonćanskom putu. Kupila je nov stan, bliže centru, u Kosovskoj ulici. Uselivši se u stan, opremila ga je po vlastitom ukusu. Osim modernog nameštaja, stanu su davali osobeni ton i predmeti postavljeni na vidna mesta, koje je godinama vadila sa dna mora.

Neimari su dnevnu i spavaću sobu povezali velikim dvokrilnim vratima koja su uvek bila otvorena. Iz dnevna sobe moglo se izići na prostranu terasu s pogledom na uređeno dvorište.

U dnevnoj sobi pored zida stajao je ugaoni kauč u obliku slova „L“. Ispred, na dohvat ruke, postavljen je niski stakleni sto. Naspram sedeće garniture, uz zid, namešten je orman s policama i novim televizorom velikog ekrana. U uglovima prostorije Olga je smestila

stalke za sobne biljke, ali su na njima, umesto saksija, stajali ronilački trofeji. Bilo je tu veoma lepih korala, raznobojnih morskih zvezda i mnoštvo raznolikih školjki. Na jednom stalku bila je postavljena oveća grčka amfora. Nečija nestručna ruka pokušala je da je restaurira: na trbušastoj oblini vidno je nedostajao komad keramike. Dekor sobe je upotpunjavala fotografija velikog formata, na kojoj Olga, u belom bikiniju, zanosno pretražuje koralni greben.

Spavaća soba bila je jednostavno nameštena. Veliki francuski krevet dominirao je prostorom. Stona lampa sa zglobom za podešavanje, pričvršćena na noćnom ormariću, bila je pouzdan znak da Olga ponekad noću čita u krevetu. Veliki garderober sezao je bezmalo preko celog zida. Pored, u uglu, bio je radni sto sa pisaćom mašinom. Njome je ponekad posvršavala neophodne administrativne poslove koji se tiču ronilačkih kurseva.

Veoma se umorila od putovanja. Čak je tri puta presedala dok je stigla u Sombor. Skinula je sve sa sebe i krenula pod tuš. Nije ni večerala, nego je odmah otišla u krevet. Ubrzo je zaspala.

Posle ručka Josip je krenuo prema Sonćanskom putu. Napuštajući zapadni deo Venca stigao je i prošetao pored vatrogasnog doma i skrenuo u ulicu Belog goluba. Na kraju te ulice počinjao je Sonćanski put. Sam početak ulice ga je zbunio. Prva kuća i limarska radionica porodice Škorućak nestale su, a na istom mestu se uzdizala visoka dvospratnica.

Kao dete, ulazio je nekoliko puta u dvorište ove mnogočlane porodice. Petar Škorućak, limar, bio je dobroćudan zanatlija. Radio je, zajedno s dva svoja sina, u prostranoj radionici punoj svakojakih limarskih i metalnih drangulija. Izrađujući različite oluke, kanalizacione cevi, limene kade i lavore, Petar je našao vremena i volje da za decu iz ulice napravi nesvakidašnje pomagalo za plivanje. Zavarivanjem je hermetički zatvarao velike petolitarske cilindrične limenke iz Unrinih paketa koji su stizali kao međunarodna pomoć. Bile su podešene tako da su se kaišem mogle pričvrstiti na leđa neplivača. Sva deca, pa tako i Joca, tu napravu su naziva-

li *plucer*. Zaista je bila pogodna za kupanje one dece koja su na Štrandu tek učila da plivaju.

Pre nego što je zašao u ulicu, Joca je pogledom potražio berbernicu čika-Andrije. U dečačkim danima najčešće su ga šišale majka ili starija sestra. Međutim, za neke posebne prilike majka ga je slala kod berberina, da mu on valjano sredi čupavu kosu. Nije mogao a da se ne priseti kako mu je jednom prilikom ostareli Andrija odsekao delić leve ušne školjke. I sada je nesvesno podigao ruku da opipa jedva primetni ožiljak na obodu uva... Ali, ni mala berberska radnja više nije bila tu: na tom mestu je stajala prodavnica mešovite robe.

Krenuo je dalje ulicom. Neke kuće s početka parne strane promenile su izgled. Bile su novije. Na trenutak je pomislio da je zalutao...

Šetnja nije trajala duže od petnaestak minuta. Josip to nije ni primetio, jer su ga morile neke druge brige. Trebalo je da smisli uverljivu priču koja će ubediti sadašnje stanare kuće da ga puste u dvorište i u samu zgradu. A kada bude zamolio da siđe u podrum, to će tek iziskivati objašnjenje koje otklanja podozrivost.

Stigao je do broja osam i veoma se rastužio. Na uličnoj, oronuloj zgradi izgoreo je krov. Ugljenisane pocrnele grede sablasno su strčale spram neba. Neko je iščupao i odneo prozorska okna. Od velike dvostrane kapije ostala je samo jedna strana, a i ona je, izlomljena, ležala na zemlji.

Stojao je s nevericom, kao ukopan, čudeći se šta se to zaista moglo desiti od njegovog poslednjeg boravka. Pogledao je kroz ulazni otvor u unutrašnjost dvorišta. Svuda naokolo širilo se nisko, gusto izraslo šiblje i zakorovljena trava narasla do kolena. Dvorišnu kuću u kojoj je stanovao sa majkom i sestrama neko je porušio sve do visine očiju. Tragovi krađe građevinskog materijala videli su se na svakom koraku.

Malo mu je laknulo što neće morati da objašnjava nepoznatim stanarima zašto je došao, a opet, veoma ga je rastužilo što je zatekao neočekivanu pustoš.

Odlučio je da uđe u dvorište. Pošao je najpre ka porušenoj zgradi u kojoj su onomad stanovali. Odmah je primetio da je soba u kojoj su svi živeli bila prepuna smeća. Gotovo se nije moglo prolaziti od izlomljenih cigala, dasaka i plastičnog materijala.

Ispred silaznog stepeništa u podrum nalazio se pozamašni džbun i razbacana gomila kojekakvog materijala. Zacelo, tamo godinama niko nije ulazio. Sagnuvši se, rukama je raščistio prolaz. Bojažljivo je sišao u podrum. Prisetio se kako su ga sestre znale da plaše duhovima koji tobože obitavaju u toj mračnoj prostoriji. Činile su to najčešće onda kada nisu želele da ih uznemirava dok su pušile cigarete i ljubakale se sa momcima.

Elena, Josipova starija sestra u tinejdžerskom uzrastu, volela je da se izazovno oblači, ne libeći se da pritom istakne ionako bujne grudi. U školi je bila kažnjavana nekoliko puta zbog pušenja. U dva navrata je ponavljala razred i uspela nekako da završi srednju medicinsku školu.

Porodica Šimić živela je u susedstvu, u velikoj švapskoj kući sa brojem četrnaest. Posedovali su malo krojačko preduzeće i zapošljavali, nezvanično desetak radnika, mahom krojačke struke. Imali su sina jedinca, Savu. Elena se ustremila na Savu i uspela da mu osvoji srce.

Savina majka se odlučno protivila sinovljevoj vezi. Znala je dobro iz kakve je Elena porodice. Uprkos svemu, Jocina sestra je dosta lako uspela da nagovori zaljubljenog Savu da pobegnu od roditelja. Nešto kasnije su zajedno emigrirali u Italiju. Verovatno su se tamo dobro snašli, budući da se dugo nikome nisu javljali.

Ana, Josipova mlađa sestra, više se bavila sportom nego učenjem. Odlazila je u Sokolski dom da igra rukomet. Bila je vitka i lepo građena devojka. Oblačila je prilično izazovne haljine i mnogi momci su priželjkivali njeno društvo. Jedan od njih je bio i Novica, mladi profesor fiskulture. Novica je voleo planinarenje – bio je član planinarskog društva.

Jednom prilikom je nagovorio Anu da s njim i ostalim članovima društva otputuje u Sloveniju na planinarenje. Tamo, na li-

ticama Alpa, pod nikad razjašnjenim okolnostima, Ana je pala u provaliju i izgubila život...

Usred ovih sećanja na sestru i naglo oživljenih uspomena obazrivo je pošao ka drugoj strani podruma.

Potporni stubovi u podrumu su bili vidno pomereni, a jedan deo plafona se urušio. Kroz taj otvor probijala se dnevna svetlost. Bilo mu je neobično što ga u podrumu nije dočekivao mrkli mrak. U sredini podruma uzdizale su se nabacane daske i prljave, izgužvane haljine. Prizor je bio zastrašujući, ali to ga nije obeshrabrilo. Tačno je znao gde se nalazi pukotina u koju je sakrio figuricu. Sa zebnjom, pogleda prikovanog za urušenu tavanicu, prilazio je tom mestu. Gurnuo je ruku u pukotinu i brzo je napipao mali predmet.

Pod plimom nadošlih emocije, pažljivo je očistio olovnog Indijanca. Već se okrenuo da izađe iz podruma kad je na suprotnom ravnom zidu zapazio ciglu neuobičajene veličine, koja je stršala toliko da samo što nije ispala. Odmah je pomislio da iza te cigle mora da se nešto nalazi. Prišao je tom zidu. Da bi oslobodio ruke spremio je olovnu figuricu u džep pantalona. Želeo je da ona bude na sigurnom mestu.

Tek je posle lakim pokretom izvukao ciglu iz šupljine. Otvor veličine kutije za cipele zjapio je ispred njega. U otvoru se jasno nazirala sveska u kožnom, braun povezu. Pre nego što je izvukao svesku, obazrivo je proverio da se u rupi ne skriva miš ili možda pacov. Uverio se da nepoželjnih gostiju nema i tek tada je rukom izvukao kožni predmet. Mahinalno je otresao prašinu sa sveske i pošao prema izlazu, računajući da će na dnevnom svetlu moći bolje da vidi ono šta je našao.

Čim je zakoračio napolje našao se ispred Steve-beretke, muškarca pedesetih godina, s naočarima i u svetlosivoj košulji kratkih rukava. Preko košulje je nosio zeleni prsluk od šatorskog platna, načičkan džepovima raznih veličina. Foto-aparat *Nikon* visio mu je o vratu. Na desnom ramenu landarala je poveća foto-torba prepuna različitih objektiva. S leve strane struka udobnih farmerki klatio se čitav svežanj ključeva.

Josip ga je poznavao iz viđenja. Ne samo Joca – ceo grad ga je poznavao, jer je svuda zabijao nos, stalno nešto zapitkivao i neprestano fotografisao. Prezime mu je znala verovatno samo supruga. U Somboru svi su ga zvali Steva-beretka. To ime mu je dao neko ko je zapazio da ovaj osobenjak nije skidao s glave francusku kapu, ni zimi, ni leti. Nikada se nije odvajao od stare izbledele kape na kojoj su bili sasvim vidljivi tragovi znoja.

Steva-beretka je imao foto-radnju u centru grada. Znao je to i Josip. Mnogi su smatrali da je ta radnja samo paravan za njegovo pasionirano zanimanje za antikvitete. Obožavao je predmete iz minulih vekova, kao što su komadi nameštaja, stare knjige, ulja na platnu, zidni satovi... Znao je da zalazi u stanove za koje je pretpostavljao da u njima može naći izvesne starine i strastveno ih je fotografisao.

Joca je prvi put upoznao Stevu-beretku još kao dete. Došao je u dvorište njihove kuće i stao nagovarati Anu da pozira pred njegovim foto-aparatom. Mlada devojka je rado izvršavala zahteve sve dok Steva-beretka nije zatražio od nje da se skine i pozira bez odeće. Ana nikako nije pristajala na to i tako zaradila nekoliko šamara. Posle tog incidenta Steva-beretka je nestao...

I eto, sada se, nepozvan, ponovo pojavio u dvorištu.

– Šta Vi tražite ovde? – iznenađeno zapita Josip.

– Ja?! – gotovo s čuđenjem prozbori Steva-beretka i odmah zatim uzvrati: – A šta ti tražiš ovde?

– Ja sam ovde stanovao!

– To je verovatno bilo davno. Kuća je prazna već nekoliko godina. Beskućnici su se uselili i slučajno zapalili zgradu. Inače, ja sam ovdašnji. Tačnije, ne stanujem u blizini, nego u centru grada. Tebe ne poznajem. Ovde sam došao samo da fotografišem. Zanimaju me ruševine. Takvih motiva ovde ima na pretek.

Steva-beretka je odmah zapazio svesku sa kožnim povezom u Josipovoj ruci.

– Daj mi to, samo da pogledam!... Mene zanimaju takve stvari.

Josip nije stigao da mu se suprotstavi. Sveska se najednom našla u rukama Steve-beretke.

– Ne dirajte!... Dajte mi to nazad!... To je moje!... – vikao je Josip, isprekidano i bezuspešno. Steva-beretka mu je okrenuo leđa i počeo da lista svesku.

– Interesantno... Zanimljivo... – mrmljao je više za sebe, ne obraćajući pažnju na nervoznog i uplašenog Josipa. – Meni se čini da je pisano na latinskom jeziku..., ili možda na grčkom?... Vidi, vidi, ovde je i neki crtež... Kao da obeležava neki prostor. Ovo je sigurno neki stari zapis.

Umesto da vrati svesku, prišao je jednom oronulom zidu i postavio je u uspravan položaj. Josip je tog trenutka shvatio da njegova sveska više nije u opasnosti. Steva-beretka se potpuno zadubio u njeno fotografisanje. Otvarao je pohabanu kožnu svesku i njemu zanimljive stranice pažljivo kadrirao *Nikonom*.

Josip je video da se Steva-beretka naprosto uživeo u komponovanje „mrtve prirode“. Sačekao je pogodan trenutak, prišunjao mu s leđa, zgrabio svesku i strpao je u nedra.

– To je moje! Moje je... – ponavljao sav uzdrhtao.

– Dobro, tvoje je, neka ti bude. Nisam imao nameru da ti je otmem, samo me je zanimalo da malo pogledam. Znaš, jako se uzbudim kada vidim takve starine...

Josip je žurno napuštao zapušteno dvorište, a Steva-beretka je i dalje fotografisao motive urušene kuće. Koračajući uzbuđeno prema hotelu, osvrnuo se nekoliko puta kako bi bio siguran da ga niko ne prati. Pređašnje loše iskustvo teralo ga je na obazrivost. Nije nameravao da vadi svesku ispod sakoa sve dok se ne dokopa mira i sigurnosti hotelske sobe.

8.

Pri kraju ajnforta nalazile su se spiralne metalne stepenice. Vodile su u četvorosobni stan na spratu. Stan se nalazio iznad širo-

ke ulazne kapije i fotografske radnje u blizini centra. Posle stričeve smrti Steva-beretka se uselio u stan sa znatno mlađom životnom saputnicom.

Opreznim pokretima je otključavao kapiju. Ako probudi Anastasiju, moraće dugo da joj obrazlaže zašto je stigao kući tek iza ponoći. Čim je ušao u stan krenuo je brzo da se presvlači još u dnevnoj sobi. Pri tome je i nehotice zaustavio pogled na fotografijama iznad otomana.

Na zidu su visile dve fotografije velikog formata. Na desnoj, izuzetno dobro snimljenoj fotografiji u boji, ležala je Merlin Monro, potpuno gola, na crvenom platnu. Fotografiju je snimio poznati holivudski fotograf Tom Keli. Levo od ove stajala je crno-bela fotografija gole Anastazije. Bilo je posve vidljivo da je to pokušaj Steve-beretke da Anastaziju snimi u istoj pozi u kojoj je snimljena i svetski čuvena filmska diva. Mada su ove dve žene ličile jedna na drugu, fotografije su se ipak razlikovale. Kelijevo delo bila je reprodukcija, dok je Stevino bilo autentično. Golišav, samo u gaćama, nekoliko minuta se divio i jednoj i drugoj fotografiji, prisećajući se po ko zna koji put kako je upoznao Anastaziju…

Pre nekoliko godina, jednog letnje toplog nedeljnog prepodneva, Steva je krenuo u vožnju biciklom duž Štranda. Neko mu je tih dana rekao kako gradske vlasti nameravaju da stare, od dasaka napravljene kabine, zamene novim. Steva je snimao sve što je u Somboru na izdisaju, u skorom nestajanju, te je odlučio da pre rušenja snimi i trošne drvene kabine.

Na stepeništu otvorenog bazena sedela je Anastazija u društvu veselih prijateljica. Steva-beretka je odmah zapazio neobično lepu devojku. Njena plava, bujna, valovita kosa sezala je do ramena. Izgledom lica i telesnom građom veoma je podsećala na čuvenu Merilin Monro. Čak se i šminkala tako da što više liči na nju.

Prišao je šarmantnoj plavuši i zamolio je da načini nekoliko fotografija. Ona je odmah pristala, ali pod jednim uslovom: da je snimi tako da te fotografije može poslati na lokalni konkurs – *Najlepša devojka plaže.*

Steva-beretka se pri snimanju zaista svojski potrudio. Među sijaset fotografija izdvajale su se one koje su vidno isticale Anastazijinu lepotu. Na konkursu te godine ona je ubedljivo pobedila, u prvom redu zahvaljući vlastitoj lepoti, ali i Stevinim fotografijama.

Posle nekoliko meseci svakodnevnog viđanja i zabavljanja, odlučili su da nadalje žive pod istim krovom. Steva-beretka se tome iskreno radovao i nije mu nimalo smetalo što je Anastazija prethodno imala ljubavnika. Zaista je toliko zavoleo ovo dražesno i ženstveno biće da joj je od milja skratio ime u – Ana.

Poprilično velika razlika u godinama mlađahnoj Anastaziji takođe nije nimalo smetala. Važnije joj je bilo to što je imala osećaj sigurnosti i dovoljno novca za ne male troškove. Osim toga, još kao devojčica je imala želju da postane glumica i ta ambiciju nije splasnula ni u zajedničkom životu. Steva-beretka se ozbiljno zauzeo za to da njegova dragana dobije makar neku manju ulogu u Somborskom pozorištu.

Na trenutak je osetio da mu postaje hladno. Brzim pokretima je obukao trenerku i ušao u laboratoriju. Bio je nestrpljiv i želeo je da još noćas razvije film koji je toga dana snimio. Izvadio je malu kartonsku kutiju iz foto-torbe u kojoj su bili filmovi *Feranija*[20] . Odabrao je film na kome su bili snimci sa Sonćanskog puta. Steva-beretka je rado koristio *Feranijev* proizvode, jer je na njih imao popust kao vlasnik foto-radnje.

Anastasija se ujutro prva probudila. Prethodne večeri se uzalud trudila da izgleda što privlačnija u laganoj, providnoj spavaćici: Steva-beretka te noći nije spavao pored nje. Vidno napeta, pošla je u kuhinju da za sebe spremi kafu. Primetila je da njen dragi spava u gostinjskoj sobi. Bio je to pouzdan znak da je veoma kasno došao kući.

Vrata foto-laboratorije su bila širom otvorena. Zavirila je unutra. Na laboratorijskom stolu ležale su izrađene, još uvek vlažne fotografije. Razgledala ih je sa naročitim zanimanjem... Otkako

[20] *Ferranija* je poznata italijanska fabrika koja je proizvodila filmove za snimanje i foto-papir raznih dimenzija.

je primetila da Steva krišom snima, ne samo portrete i mrtvu prirodu, nego i akt-fotografije mladih devojka, odlučila je da na to dobro pripazi. Ali, ove fotografije nisu bile takve. Prikazivale su sve same ruševine. Među njima je primetila i nekolicinu onih koje su za motiv imale kožnu svesku sa čudnim slovima… Nije joj bilo teško da shvati da je tekst pisan rukom u svesci – na grčkom jeziku.

Ubrzo je začula šum iza svojih leđa. Okrenula se i ugledala Stevu-beretku, u izgužvanoj trenerci, naslonjenog na laboratorijska vrata.

– Šta ti tražiš ovde? – zapitao je.

– Gde si snimio ove listove...? – odgovarala je pitanjem na pitanje.

– Aaa, ove... Zar kompozicija nije dobra!? To su ruševine u stilu „mrtve prirode“... Na Sonćanskom putu se nalazi jedna izgorela, porušena kuća. Tamo sam fotografisao.

– Gde je sveska? – zapitala je, uzbuđeno njišući fotografiju s tekstom na grčkom ispred Stevinog nosa.

– Nemam ga. Sveska nije kod mene. Nalazi se kod jednog mladića. Njega sam sreo u dvorištu oronule kuće. On je našao svesku povezanu kožom. Uzeo sam je samo toliko da napravim nekoliko fotografija.

– Samo da znaš, tekst govori o dukatima.

– Dukati? Kako znaš?

– Pročitala sam…

– Ti možeš da pročitaš ova slova…!?

– Ne glupiraj se, Stevo! Pričala sam ti da ponešto razumem grčki. Ove redove je neko napisao na tom jeziku. Moja baka je rođena u gradiću Kalandri blizu Atine. Tamo je upoznao dedu dok je pratio grupu mađarskih turista... – objašnjavala je Anastazija, sada već pomalo uvređeno, i nervozno krenula prema prozoru...

Nasuprot njihovom stanu, Ahmet, vlasnik poslastičarnice *Pelivan*, upravo je otvarao vrata radnje.

Steva nije obraćao pažnju na Anastazijinu srdžbu. Prodornim pogledom bio je prikovan za njenu providnu spavaćicu. Čim

je to primetila, odgurnula ga je i protutnjala u dnevnu sobu, i dalje držeći neobičnu fotografiju.

– Zakasnio si! – odsekla je nervozno i obukla kućni mantil. – A gde je ostatak teksta?

9.

Josipu se činilo da je najsigurnije ako nestane iz grada. Još istog dana vratio se u svoj stan Bečeju. Za olovnu figuricu, nostalgično čuvanog indijanskog poglavicu na konju našao je istaknuto mesto u vitrini dnevne sobe.

Razmišljajući, u vezi pronađenog rukopisa, prvo što mu je palo na pamet bilo je da snimi svaku stranicu. Originalni dokument je sakrio, a koristio je samo snimljene kopije. Pokušavao je da odgonetne o kakvom se to pismu radi. Pretpostavljao je da će odgonetanje onoga što tekst sadrži potrajati možda i nekoliko meseci, ali ga to nije brinulo.

Nije mu trebalo mnogo vremena da dokuči da se radi o tekstu na grčkom jeziku. Nabavio je stoga grčko-srpski rečnik. Reč po reč, rečenicu po rečenicu, stranicu po stranicu – pomoću rečnika je uporno prevodio rukom ispisani tekst.

Već na prvoj stranici, Vasile, pisac teksta, podrobno je predočio rodoslov vlaške porodice Sahu. Ovaj deo rukopisa Josipa nije naročito zanimao, jer je vrvio od imena, godina rođenja i godina smrti. Vasile je strelicama tačno upućivao na to ko je s kim i u kakvom srodstvu.

Posle detaljnog crteža, mape rodoslova, rukopis se nastavljao istorijatom porodice. Mihail i njegove žene Fružina prvi put su čuli legendu o porodici Sahu od dede Dariusa još davne 1860. godine. Vasile je opet tu priču doznao od svog dede Mihaila pred Prvi svetski rat.

Početkom osamnaestog veka stiglo je u Rumuniju nekoliko stotina porodica, a s njima i porodica Sahu. Naselili su se u seve-

roistočnom delu Srbije, u okolini sela Jabukovac. Tamo su zatekli bujne pašnjake za uzgoj stoke i dosta obradivog zemljišta. Te krajeve je tada naseljavalo etnički mešovito stanovništvo. Živelo se oskudno, od uzgoja stoke i obrade zemlje.

Vasileov prapradeda Darius Sahu, početkom hiljaduosamstote godine, bežeći pred velikom olujom, potražio je bilo kakav zaklon na obali reke Vratne. Kod kamene kapije, sasvim slučajno, naišao je na uzani ulaz u špilju. Čekajući u privremenom utočištu da prestane nevreme, mladalačka znatiželja ga je terala da pretraži unutrašnjost pećine. Činilo mu se da je napuštena i da pre njega niko još nije kročio u nju. Hodajući u polumraku, opankom je zakačio veoma lep, skupoceno ukrašen handžar. To ga je navelo da promeni mišljenje...

Zašao je dublje u pećinu i na dnu bistrog jezerceta ugledao je okovan sanduk pun zlatnog novca. Pećina i jezero su dobro skrivali dragoceno blago. Uzeo je samo nekoliko zlatnika. Nije imao razloga da sav novac ponese kući. Kada bi porodici ustrebalo novca, posećivao je špilju. Tako pogodno mesto za čuvanje tolikog bogatstva, na porodičnom imanju ne bi našao. Od tada je porodica Sahu vidno bolje živela. Kupili su nekoliko hektara zemlje i brojno stado ovaca.

Na žalost, lagodan život nije dugo potrajao. Posle nekoliko meseci opet je naišlo strašno nevreme. Obilne kiše i nabujale podzemne vode izazvale su urušavanje pojedinih delova pećine. Voda je napokon poplavila pećinu i neprestano se izlivala iz nje. Uskoro se desio i zemljotres, pa se obrušio, najvećim delom, i sam ulaz u pećinu. Darius više nije mogao da dopre do sanduka s blagom. Do kraja života svake nedelje je obilazio zatrpani ulaz, ne bi li se domogao zlata, ali ta mu se želja nije ispunila.

Nastavak priče Vasile je takođe čuo od dede Mihaila, a ovaj od svog dede Dariusa.

Sredinom devetnaestog veka u severoistočne krajeve tadašnje Srbije doselilo se nekoliko porodica iz Grčke. Vasileov deda oženio se devojkom iz jedne od tih porodica. Zvala se Fružina.

Živeći u sretnom braku, izrodili su četvoro dece. Sinovi su se zvali Filip i Ketuš, a ćerke Galina i Pelagija. Pelagija je, nakon udaje za Ilijana 1880. godine, postala Vasileova majka. Vasile je imao još dvojicu braće – Horaka i Miloša.

Vasileov otac i obojica braće poginuli su u Prvom balkanskom ratu. Vasile je inače odrastao uz babu, rođenu Grkinju, koja ga je privolela da uči grčki i latinski. On je to prihvatio, budući da je želeo da postane profesor latinskog jezika.

U zapisima se ne spominje kako je Vasile stigao u Sombor. Samo se na kraju sveske nalazi notirano da je dobio poziv za vojsku 1914. godine. Kao da je predosetio da se više nikada neće vratiti u Sombor, zabeležio je legendu o kovčegu s dukatima i o porodici Sahu. Vasile nije imao naslednika. Njegovom smrću ugasila se loza porodice Sahu.

Josipu je trebalo dosta vremena da odgonetne priču o istorijatu porodice Sahu. Možda zbog prevoda ili zbog pomalo nejasnog opisa, nije tačno znao ko je kome rod, ali je čvrsto verovao u legendu o postojanju kovčega s dukatima negde u okolini manastira Vratne.

Javila mu se neodoljiva želja da proveri istinitost legende. Započeo je da planira putovanje u te krajeve Srbije. Iz zapisa je znao da je pećina poplavljena. Sam nije umeo da pliva i valjalo je pronaći nekog ko je sposoban za to. Setio se Olge koja je držala kurseve ronjenja u Rogoznici.

10.

Jednog vedrog proletnjeg jutra, dok su pili kafu u dnevnoj sobi, Steva-beretka se požalio na Anastazijino ponašanje. Zapravo, negodovao je što je ona, dok je on vredno radio u fotografskoj radnji, prepustila se zabavljanju u pozorišnom klubu zajedno s ostalim glumcima.

– Hajde, dragi, ne budi smešan! Ta, znaš kakvi smo mi glumci!? Međusobno razgovaramo o novim ulogama i dobro se zabavljamo prepričavajući greške koje ponekad načine kolege – umirivala ga je Anastazija.

– Da, da… Ali, čuo sam i to da si nedavno sedela u krilu mladog glumca i ljubila ga.

– Pa, jeste… Probali smo moju novu ulogu… Naime, igram ulogu izazovno odevene uličarke, a kolega Miša mi je prijatelj u toj predstavi… Ne moraš biti ljubomoran! Miša i ja smo samo kolege… i naš odnos je sasvim drugarski.

Tim rečima je Anastazija pokušavala da razuveri Stevu-beretku, uzimajući istovremeno sa stola prazne šolje za kafu i odlazeći mirno prema kuhinji. Bila je sigurna da će je njen dragi razumeti i bez rezerve prihvatiti njeno objašnjene.

Usput je zastala za trenutak pored prozora i, kao što to uobičajeno čini, pogledala ljubopitljivo na ulicu. Ispred poslastičarnice *Pelivan* ugledala je devojku, tačnije ženu, odevenu moderno i mladalački.

– Dođi brzo...! – pozvala je Stevu. – Pogledaj onu devojku! Želim da imam takve pantalone...

Dok je Steva ustao i stigla do prozora, žena je ušla u poslastičarnicu.

– Zakasnio si… Ušla je kod Ahmeta… – rekla je neraspoloženo Anastazija i nastavila kretanje ka kuhinji. Steva se neko vreme zadržao ispred prozora, očekujući da ipak vidi tu ženu s pantalonama. Ali, ona se nije pojavljivala.

Samo koji minut kasnije došetao se jedan mladić koji je obazrivo prilazio poslastičarnici. Steva se odmah uzbudio.

– Ana! Ana! Dođi brzo…! Tamo je mladić koji je pronašao dnevnik na grčkom jeziku…

Kad je Anastasija stigla do prozora, iznenađeno je uzviknula:

– Pa, to je Joca… Onaj Joca, koji je vodao pse. Viđao sam ga kod doktora Holčuha.

Nekoliko minuta pre deset časova Olga je ušla u poslastičarnicu. Nosila je na sebi *overal šorc* od plavog, namerno pohabanog teksas platna. Metalna dugmad s prednje strane ređala su se od visine grudi pa gotovo do međunožja. Ova mladalačka uniforma odgovarala je njenom sportski građenom telu. Nije volela da kasni, zbog toga je i ovaj put stigla nekoliko minuta ranije na zakazani sastanak.

Sela je za slobodni sto pored staklenog, izložbenog zida poslastičarnice. Polako je pijuckala poručenu, već pristiglu kafu. Ispred nje na stolu, na dohvat ruke, stajao je tanjirić na kojem se neodoljivo šepurila baklava sa orasima. Cenila je poslastičarnicu *Pelivan* još od rane mladosti. Bila je njena stalna mušterija. Oduvek se tu prodavala sveža šampita i odlična baklava. Poznavala je i vlasnika, Ahmeta, a i on je dobro znao nju. Uvek kada je kročila u ovu poznatu somborsku poslastičarnicu, nije morala ništa da poručuje. Pozdravila bi Ahmeta, a ovaj bi je samo iz učtivosti upitao: „Uobičajeno?!“ Olga je na to klimnula glavom i sela za prazan sto.

Ovoga puta došla je po pozivu, a ne iz zadovoljstva. Došla je na sastanak.

Poziv je stigao iznenada, putem telefona. Gospodin Josip Babić ljubazno joj se predstavio. Njegovo ime Olgi nije ništa značilo. Već je htela da spusti slušalicu kada je govornik sa drugog kraja žice odlučnim glasom izgovorio:

– Čaruga... Čaruga... Zar..., zar se ne sećaš? Sonćanski put broj osam!...

– Onaj Čaruga koji je u dvorišnoj zgradi živeo sa dve sestre i majkom?

– Da... – sada već smireno je potvrdio Josip. – Želeo bih da ti predložim jedan neuobičajen posao.

– Pa, ne znam... Nismo se videli već skoro dvadesetak godina.

– Molim te, dođi sutra u *Pelivan*. Tako, oko jedanaest časova. Tamo ću ti sve objasniti...

Olga je spustila slušalicu i tek tada su joj navrla sećanja iz detinjstva. Svako naselje, kvart, pa čak i ulica, imali su bar po jednu vucibatinu, bezobraznog, prljavog i slinavog dečaka. Na Sonćanskom putu to je bio Čaruga. Olga se više nije sećala ko mu je dao taj nadimak. U svakom slučaju, pristajao mu je zbog nekih rđavih postupaka i nepristojnog ponašanja. Čaruga je bio plavokos dečak pegavog lica, bosonog, prljav i uvek spreman za tuču i sitnu krađe ili prevare. Sa sestrama i majkom zaista je stanovao u broju osam.

Njegove sestre Olga je poznavala samo iz viđenja. Nisu se družila s njom, jer su bile mnogo starije. Oblačile su se skromno, ali uvek izazovno. Pušile su već u mlađem dobu i družila se s muškarcima. Brata nisu volele jer je bio vanbračno dete. Majka ga je šamarala za najmanju sitnicu, a sestre su ga udarale i nogama i rukama. Olga se prisetila da su je roditelji čak plašili Čarugom: „Ako budeš nevaljala, odnet ćemo te kod Čaruge."

„ I sada taj dečak želi da se susretnemo...?" – pomalo zabrinuto razmišljala je Olga. Ali, na kraju krajeva, zanimalo ju je šta je preostalo od onog bosonogog, prljavog dečaka kojega niko u ulici nije voleo, i šta on može da ponudi kao zanimljiv posao.

Dok je čekala Čarugu – drugog imena mu nije znala – pokušavala je da sebi dočara kako sada može da izgleda nekadašnji plavokosi, pegavi, bosonogi dečak, sav u dronjcima.

Tačno u jedanaest časova ulicom je došetao jedan pristojno obučen muškarac. Olga ga je primetila kroz izlog. Zastao je ispred ulaza u poslastičarnicu. Pogledao je na svoj ručni sat i otvorio ulazna vrata. Još s vrata je pogledao unaokolo. U poslastičarnici u to vreme nije bilo nikoga osim jedne majke sa ćerčicom, vidno umazane šampitom koju je halapljivog gutala, i Olge koja je sedela pored širokog prozora.

Olga je podigla glavu, pogledala prema došljaku i dobro ga osmotrila. Približavao joj se mlad čovek, plavokos, koščatog lica, skladno građen, u sivom letnjem odelu. Tog momka nikako nije mogla poistovetiti sa prljavim, slinavim, odrpanim dečakom koga se dobro sećala.

„Ovde se sigurno radi o nekoj prevari“ – razmišljala je u sebi Olga. –„Taj čovek ne može da bude Čaruga!“

– Olga... Jesi li to ti?… – prozborio je pomalo nesigurno kada je stigao do njenog stola.

– Da, ja sam. A ti si Čaru... Izvini, Josip?

– Da, ja sam – potvrdio je Josip i sačekao da Olga prva pruži ruku. Po stisku ruku oboje su procenili da susret po svoj prilici kreće u poželjnom pravcu.

– Ako se dobro sećam, ti si stanovala na broju osamnaest. Kasnije su to promenili u broj dvadeset.

– Jeste... – sa nevericom je potvrdila Josipove reči. Tu činjenicu je mogao znati samo onaj ko je stvarno stanovao na Sonćanskom putu. – Da, da... U broju dvanaest, stanovali su Ličani, došljaci. Zbog stalne međusobne svađe katastarski su ih razdvojili, a naredni brojevi su promenjeni.

– Vaša kuća – nastavljao je Josip – bila je preko puta kuće porodice Popić. Tamo je stanovao i onaj dečak Bleso sa svojom majkom... Pretpostavljam da vaša kuća još postoji?

– Da, ali više ne stanujem tamo. Roditelji su mi umrli, pa je kuća prodata. Ali, reci već jednom zašto si me pozvao?

– Posmatram te još iz detinjstva – nastavi Josip svoju priču, kao da i nije čuo njeno pitanje. – Već si tada bila lepa devojka, baš kao što si i sada. Često sam te krišom posmatrao dok si prolazila ulicom. Uvek sam imao želju da ti nekako priđem, ali, kao i ostala deca iz ulice, ti si me izbegavala.

– Žao mi je. Šteta što nemam fotografiju da ti pokažem kakav si bio onomad. Velika je razlika između sadašnjeg i ondašnjeg Čaruge... – nastojala je Olga da nekako ublaži tu njegovu inače istinitu opasku.

– Pretpostavljam da u tvojim očima danas sasvim drugačije izgledam. Ali, da krenemo na posao. U poslednje vreme, vlastitom snalažljivošću, stekao sam nešto novca. Onda me je u jednom trenutku savladala nostalgija, neka neodoljiva čežnja za dvorištem gde sam proveo detinjstvo. Otišao sam na Sonćanski put broj

osam, gde sam živeo sa majkom i sestrama. Želeo sam iz tamošnjeg podruma da uzmem neke sitnice koje bi me kod kuće u Bečeju podsećale na to gde i kako sam nekada živeo…

– Kuća je sada ruinirana i puna smeća – nastavio je nakon kraćeg predaha. – S ne malo straha sišao sam u podrum. (To je onaj isti podrum u koji su krišom odlazile moje sestre da puše i ljubakaju se s mladićima.)

– E, da, šta je sa tvojim sestrama? – prekide ga Olga.

– Elena, moja starija sestra, osvojila je Savu… Znaš onog bogatog Šimatića iz naše ulice? Sada žive u Italiji.

– A Šta je s Anom...?

– Ana je poginula prilikom planinarenja u Alpima.

– Žao mi je... Primi moje saučešće.

– Hvala. Ali, ja bih da nastavim o onome zbog čega sam te pozvao. U podrumu, iza jedne oveće sivkaste cigle, našao sam svesku u kožnim koricama. Ispostavilo se da je to zapravo dnevnik porodice Sahu. Jedan od potomaka te porodice, zvao se Vasile, zapisao je legendu o skrivenim dukatima.

Sve vreme dok je pričao o tome šta je saznao, pogled mu se često zaustavljao na ulici. Olgu je to primetila i u pogodnom trenutku ga je zapitala:

– Očekuješ još nekoga?

– Ne, samo mi se ponekad učini da me Steva-beretka uporno prati...

– Govoriš o čoveku koji ima fotografsku radnju?

– Da, baš o njemu.

– Dobro, ali kakve veze on ima i s tobom i s dnevnikom?

– Ima, tako što se on već nalazio tamo kada sam ja izlazio iz podruma. Video je dnevnik u mojim rukama. Od tada me stalno prati.

– Razumem… Ali, ja ne vidim nikoga u blizini. Danas je nedelja pa foto-radnja ne radi. Slobodno pogledaj na drugu stranu ulice – tamo nećeš nikoga videti. Kada završiš ovu priču, ponovo ćemo razmotriti činjenicu da je i on video dnevnik. Šta se desilo kasnije?

– Otišao sam iz Sombora i posle upornog i dugotrajnog rada na dešifrovanju teksta, rešio sam zagonetku.

Zatim je Josip detaljno ispričao o čemu se govori u dnevniku. Istorija i rodoslov porodice Sahu su ga manje zanimali. Daleko više i detaljnije se pozabavio legendom o dukatima. Po onome što piše u dnevniku,veliko bogatstvo još uvek počiva u pećini pod vodom, ali je za sada nedostupno.

– Pošto ja nisam sportski ronilac – završavao je Josip priču – tražim pouzdanog partnera, a da je i profesionalni ronilac, koji će pomoći da zajedno dođemo do potopljenog bogatstva. Ako ga pronađemo delimo ga u srazmeri 40:60, s tim da ja snosim sve troškove ovog poduhvata.

– A gde se nalazi pećina? – upitala je Olga, sada već u ozbiljnom razmišljanju da prihvati posao.

– Ako se slažeš, sutra ujutru se vidimo. Ponesi sa sobom opremu za ronjenje. Planiraj da ćemo se tamo zadržati oko nedelju dana.

– Čekaj, čekaj, Josipe, nije to tako jednostavno. Moja ronilačka oprema se nalazi u Rogoznici, malom mestu Hrvatskog primorja.

– Da, znam. Tamo sam te upoznao prošlog leta... Bila si u jednodelnom kupaćem kostimu. Odmah me je privuklo tvoje vitko, atletski građeno telo... Ovde u stanu nemaš opremu za ronjenje?

– Ne! A zašto bih je i imala?! Ja ne ronim u Dunavu...

Na Josipovu licu se ugledala blaga senka nelagode što na to uopšte nije mislio. Razočarano je pogledao prema izlogu baš u trenutku kada je Olga nastavila:

– Ali..., ako i dalje smatraš da bi mogli postati pouzdani partneri, postoje tri mogućnosti da dođemo do opreme: Jedna je da otputujemo do Rogoznice i da iz skladišta uzmem opremu. Druga mogućnost je da usput svratimo u Novi Sad, ili još bolje u Beograd, i tamo kupimo potrebnu ronilačku opremu. Napokon, mogli bismo da od nekog rentiramo ili pozajmimo ronilačku opremu... Ali, tu mogućnost bih nerado prihvatila, zbog lične bezbednosti.

– Koliko bi iznosila kupovina nove opreme? – zainteresovao se Josip.

– Ronilačko gumirano odelo, maska, boca s kiseonikom i ostali dodaci sigurno će koštati oko hiljadu dolara. Ipak, predlažem ti baš tu opciju. Polovinu iznosa platiću ja, pod uslovom da, kada se istraživanje završi – uspešno ili neuspešno, zadržim kupljenu opremu. Ne bi smetalo da imam još jedan komplet za moj posao na moru. Tebi ionako neće trebati, jer ne znaš da plivaš.

– U redu. Kad budemo prolazili kroz Beograd na putu do mesta istraživanja, zaustavićemo se i nabaviti svu neophodnu opremu.

– Kada bismo krenuli? – upita Olga, sada već vidno zadovoljna.

– Ako nemaš ništa protiv – sutra ujutro. Biću u osam sati ispred tvog stana. Računaj na to da ćemo biti odsutni najmanje nedelju dana.

11.

Olgica, desetogodišnja devojčica, bezbrižno je koračala Sonćanskim putem, odevena samo u crne kratke gaće od klot-platna[21] i u belu majicu s bretelama. U desnoj ruci je nosila praznu plehanu kantu plave boje, mašući njome napred-nazad. Išla je po vodu s nedavno iskopanog arteškog bunara. Bunar je bio okružen četinarima i s nekoliko niskih stabala gloga.

Da bi stigla do vode morala je proći pored kuće u kojoj je stanovala porodica Čaplar. Kad god bi ovuda prolazila, Olgicu je podilazila izvesna jeza. Bojala se debelog Najdana Čaplara. Bio je njenih godina i nikako joj nije bilo jasno zašto taj debeljko voli da zadirkuje devojčice, pa čak i da ih šamara. Najdan je uvek nastojao da bude u društvu dečaka i da im naširoko i nadugačko

[21] Gusto jednobojno (obično crno) platno, materijal za postavu.

priča o svojim ribolovačkim veštinama i podvizima. Inače je cela porodica Čaplar, počevši od dede pa sve do Najdana, bila poznata kao pecaroška porodica.

Ostavljajući za sobom deo ulice ispred kuće Čaplarovih, Olgica je ubrzala korake kako bi što pre stigla do bunara. Na putu joj se nenadno isprečio travom obrastao bedem visok desetak metara. Užasnuta zbog neočekivane promene njoj dobro znanog prostora, zastala je ispred zemljanog uzvišenja, pitajući se gde je to nestao bunar. Dok je tako unezvereno stajala, bedem se najednom počeo razmicati. U bedemu se stvorio prolaz u vidu tunela ozidanog neobrađenim kamenom. Oprezno je prišla nastalom otvoru kako bi možda videla kuda to tunel vodi. Učinilo joj se da ozidani prolaz nije predugačak: na njegovom drugom kraju prilično jasno je nazirala obrise arteškog bunara.

Skupila je svu svoju hrabrost i zakoračila u polumračni prostor. Nije odmakla više od desetak koraka kada se ulaz iza nje naglo zatvorio. Drhteći od silnog straha smogla je ipak snage da zaključi kako povratka više nema... Mogla je ići samo napred, pogotovo što je zapazila da se izlaz na drugoj strani tunela primetno proširio.

Krećući se prema tom proširenju, ubrzo se suočila sa novom preprekom. Deo tunela, ili sada već sve šire pećine, baš tu ispred nje, bio je poplavljen. Nije mogla odrediti dubinu vode, pa je čučnula da bi rukom napipala dno. Mora da je voda bila prilično duboka, jer ni vrhom nožnih prstiju nije mogla dotaći dno.

Uspaničila se pod sve jačim osećanjem zarobljenosti. Vratiti se nije mogla – ulaz je bio zatrpan, a ispred se, svom širinom tunela, postiralo duboko jezero. Uz to je očajnički primetila kako se odron iza njenih leđa polako približava mestu gde je upravo stajala.

Usredsređeno je gledala prema izlazu odakle je jedva dopirala prigušena svetlost... Malko joj je laknulo kad je u daljini primetila prazan plutajući čamac. Klizio je mirnom površinom vode i bivao sve bliže i bliže. Sad je već mogla da vidi izgled čamca: bio je veoma primitivne izrade, grubo istesan iz debelog balvana.

Patrljci odsečenih grana davali su mu još sablažnjiviji izgled. Sačekala je da spasonosno plovilo dopluta do njenih nogu, pa je tek tada uskočila u njega.

U tom primitivno izrađenom čamcu nije bilo vesla, te je morala zaveslajima otvorenih pesnica usmeravati čamac ka izlazu. Prilikom jednog zamaha desnom rukom kroz vodu Olgica se zaprepastila kad je ugledala nekoliko svetlosmeđih zmijolikih bića omotanih oko njene šake i podlaktice. Svega pedesetak centimetara duga tela bila su u nesrazmeri s njihovim glavama veličine dečije pesnice, a završavala su se tankim repom. Svako od tih čudnovatih bića piljilo je u Olgicu s par molećivih očiju. Nisu je ni najmanje povredila, samo su je uporno posmatrala prodornim pogledom. Devojčica im se više čudila, nego što ih se pribojavala. Ta mala stvorenja su joj bila pre simpatična, nego zastrašujuća i ružna.

Olgica je pogledala u vodu s leve strane čamca. I tamo je bilo mnoštvo malih jeguljastih stvorenja s velikim očima. Plivala su ispod površine vode taman toliko duboko i tako mirno da je jezero ostajalo providno i ravno kao staklo. Nagnuvši se malo preko čamca, Olgica je u vodenom odsjaju ugledala svoje lice i gornji deo tela kao u nekom zatamnjenom ogledalu.

S te staklene površine najednom joj se osmehnula sportski ošišana plavokosa devojka od kojih dvadeset i pet godina. A kad je istegla vrat i pogled oborila na vlastita prsa, videla je da umesto bele kratke majice sa tankim bretelama na sebi ima grudnjak popunjen okruglim, lepo oblikovanim grudima. Na donjem delu tela nije više imala gaće od crne klot-tkanine, nego helanke boje peska. Krojem i čvrstinom nova odeća je podsećala na neko jednostavno ronilačko odelo ili odelo za surfovanje. Olga nije bila nimalo iznenađena što je najednom postala žena...

Čamac u kojem je sedela iznenada je ubrzano zaplovio prema izlazu. Osvrnula se da pogleda šta se to zapravo dešava i ugledala gola mišićava leđa stasitog muškarca. Snažnim koracima grabio je prema izlazu, vukući Olgin čamac pomoću debelog užeta. Nije mogla videti lice svog spasioca – bio je okrenut prema izlazu, ali

je pouzdano znala, snagom začudnog osećanja, da je to, sada već odrasli Najdan Čaplar.

Čim je prošla kroz prošireni izlaz iz tunel-pećine Olga je spazila široku peščanu obalu. Najdan je vukao čamac sve do spruda, kako bi joj olakšao iskrcavanje. Kada se pramac čamca zario u pesak ona je radosno iskočila na peščanu obalu. Tek tada je Najdan zapitao Olgu:

– Jesi li videla mala stvorenja? To su moji mamci koje kačim na udicu i tako lovim velike somove…

– Molim te, nemoj to više raditi. Ona su tako umiljata stvorenja. Verovatno su došla iz svemira...

Olga se probudila sva u znoju. Svukla je sa sebe vlažnu pidžamu i otišla u kupatilo da se dobro istušira. Posle doručka se dala na detaljno odabiranje odeće koju će poneti na predstojeće izazovno i delikatno putovanje.

Na izbor garderobe u velikoj meri je uticala Jocina tajnovitost. Valjalo se pripremiti za nepredvidiv teren i neizvesne vremenske prilike. Nije znala da li će ih put odvesti negde u planinske ili u neke ravničarske predele.

Zato je najpre pripremila odeću, obuću i druge potrebštine za slučaj planinarenja. Setila se tragične sudbine Josipove sestre Ane na jednom takvom pohodu. Nije želela da i sama prođe slično. U posebnu torbu stavila je planinarske cipele, šlem, planinarsko uže i sve što je potrebno za bezbedno penjanje po brdovitim vrletima. U torbi je još bilo mesta i za deblju odeću.

U drugu putnu torbu brižljivo je poslagala laganiju, letnju i jesenju odeću. Ubacila je i nekoliko kupaćih kostima koje je obično koristila prilikom ronjenja.

Tog dana Josip je zaustavio polovnu *Tojotu* ispred zgrade u Kosovskoj ulici u kojoj je stanovala Olga. Približavala se jesen, ali danju je još uvek vladala letnja žega. Olga se pojavila ispred zgrade u narandžastoj bluzi kratkih rukava i u plavom šorcu. Na

nogama je imala sportske cipele. U rukama je pridržavala samo ručnu torbu osrednje veličine.

– Samo toliko...? Pa gde je ostala oprema? – upitao je Josip čim je ugledao Olgu.

– Imam još dve torbe – gore su, u stanu. One su malo teže.

Josip je odmah shvatio da treba da pođe za njom i donese preostali, teži prtljag.

– Šta si natrpala u ovaj veliki ranac da je tako težak? – prostenja Josip.

– Planinarsku opremu! – kratko odseče Olga.

– Šta će ti takva oprema...!?

– Ne znam, Josipe... Nisi mi rekao gde idemo, pa sam morala da se obezbedim ...

– Da, u pravu si. Možda će trebati. Ni ja nisam bio tamo gde je pećina.

Torbama i ličnim prtljagom napunili su do vrha gepek terenskog vozila. Ušli su u automobil i krenuli put Beograda. Naravno, vozio je Josip.

U Beogradu, u prodavnici *Amfora*, Olga je nepogrešivo birala, kao po unapred pripremljenom spisku, neophodnu ronilačku opremu. Bila je to oprema dovoljna za ronjenje samo kraće vreme i u plitkim vodama. Kada je prodavac stavio na pult sve izabrane predmete kako bi izračunao iznos i naplatio robu, Josip se istinski začudio:

– Zar je potrebno toliko stvari da bi mogla roniti?!

– Nažalost, da. Još sam nastojala da budem malo i štedljiva: uzela sam samo jednu bocu od deset litara i ručnu pumpu – uzvrati Olga.

– Pumpu...? Šta će nam pumpa?! Pa, ja u kolima imam pumpu... – i dalje se čudio Josip.

– Ovo je takozvana PCP pumpa i snažnija je od tvoje. Koristi se za punjenje ronilačke boce.

– Misliš da će je trebati ponovo napuniti?

– Ne mogu to znati unapred. Zavisi od toga koliko dugo moram da ostanem pod vodom.

– Koliko dugo možeš biti pod vodom sa ovom bocom?

– Ako štedim vazduh, oko 30 minuta – lakonski će Olga.

– Kako možeš štedeti vazduh? Pa, moraš disati...!?

– Da, ali ako radim nešto naporno, tada dišem ubrzano. To je isto kao kad na površini slobodno udišem vazduh. Ako se, na primer, nečega uplašim, tada mi srce ubrzano kuca i zahteva više kiseonika.

– Jesi li kupila opremu i za mene? – šalio se Josip.

– Ne budi smešan, Josipe! Pa ti ne znaš ni da plivaš.

12.

Krenuli su na put prisećajući se tokom vožnje mnogih događaje iz detinjstva. Josip je predložio Olgi da ga slobodno može zvati Joca, a ne Josip. Josip je nekako zvanično, a oni se već dugo poznaju iako se niz godina nisu videli.

U rano popodne stigli su nadomak rečice Vratne, u selo Jabukovac. Selo se nalazilo na svega četiri-pet kilometara od manastira.

– U ovim krajevima rado prihvataju turiste. Dolazi mnogo hodočasnika. Od Jabukovca pećina je udaljena samo nekoliko kilometara. Jedno malo naselje nalazi se između ovog sela i manastira. To sam primetio na mapi. Naselje broji svega desetak kuća. Ukoliko bi tamo našli prenoćište, bilo bi to zaista idealno. Udaljeno je svega dva kilometara od mesta koje tražimo – uzbuđeno je objašnjavao Joca.

– Pa, krenimo u to malo naselje! Ako tamo ne nađemo prenoćište, još uvek se možemo vratiti u Jabukovac – uzvratila je Olga manirom iskusnog terenca.

Naselje se pružalo duž kraće ulice. Na ulazu u naselje stajala je tabla s natpisom *Vratna.*

– Izgleda da naselje administrativno pripada manastiru – procenio je Joca.

Zaustavili su auto kod prve kuće. Gazdu su zatekli u dvorištu. Objasnio im je da na izlazu iz Vratne, u pretposlednjoj kući, domaćin izdaje sobe hodočasnicima. Odatle nije daleko do kamene kapije, vidikovca i manastira.

Gazdinstvo je imalo široko dvorište. Ulazna kapija bila je otvorena i Joca se nije libio da pravo s ulice uđe kolima. U dvorištu, jedna naspram druge, bile su podignute dve kuće.

Manja kuća, od ćerpiča, čije su zidove pridržavali vodoravno postavljene i neobrađene grede, bila je omalterisana blatom. Izgledala je veoma trošno, jer je na nekim mestima blato pootpadalo. Strmi krov na četiri vode nagoveštavao je da su ovde zime duge, a padavine česte i izdašne. Ispred dotrajalih ulaznih vrata, na dobro održavanom travnjaku, bilo je postavljeno nekoliko klupa od grubo tesanog drveta. Služile su ukućanima za odmor. Pored kuće, omeđen neobrađenim razmaknutim daskama, nalazio se nepokriven omanji prostor. Mogao je to najpre biti tor ili ovčarnik, ali ovoga puta sasvim prazan. Na kraju dvorišta uzdizala se oveća kamara cepanica, na vreme spremljenih za zimski ogrev.

Naspram male seoske kućice isticala se nova, znatno veća kuća od cigle, koja je sigurno obuhvatala prostor od najmanje dva komforna stana. Joci je odmah bilo jasno da je namenski građena za iznajmljivanje.

Iz one nešto manje kuće, izišao im je u susret sredovečni bračni par. Joca je napustio vozilo i pozdravio ih uz stisak ruke.

Čovek je na sebi imao svetloplavu tanku košulji dugačkih rukava. Nosio je pelengir čakšire od nevaljanog sukna, umetnutog tura i širokih nogavica do sredine listova. Takve pantalone nosili su seljaci u Srbiji. Na nogama je imao opanke koji su se jedva videli iz gusto izrasle trave. Mršava žena imala je na glavi crnu maramu, nevezanu, samo s oba kraja posuvraćenu na teme. Izgledalo je, zbog vrućine. Široku košulju kratkih rukava upasala je u naboranu suknju. Prljavo-bela suknja sezala joj je do članaka, istina, do ispod kolena prekrivena tkanom vunenom pregačom. Kao i njen muž, i ona je nosila opanke.

– Trebalo bi nam prenoćište, najmanje za nedelju dana. Nas je dvoje – prozbori Joca ljubazno.

– Eee..., onda, dobro došli dragi gosti! – odgovori čovek s primetno vlaškim akcentom. – Ja sam gazda Zdravko. Žena mi se zove Dara. Ona je rodom Vlahinja, tako da nešto malo razume srpski.

– U ovoj kući – pokaza na veći objekat – ima dva zasebna stana. Jedan manji i jedan veći. Građeni su za turiste i putnike namernike. Slobodno možete izabrati koji želite.

– Mi volimo da smo komotni, a imamo i dosta opreme za planinarenje. Zato, uzećemo onaj veći, dvosobni – umeša se Olga u razgovor.

– On je nešto skuplji. Ako to nije problem...? – upita Zdravko okrenuvši se Joci.

– Ne, ne..., nije problem! – lako se saglasi Joca sa Olginom željom. – A ima li negde u blizini mesto gde se može obedovati.

– Mi ćemo vam rado pripremiti ručak ili večeru, samo to treba unapred da najavite. Znate, kuvamo samo za sebe... Inače, može se ručati i u Manastiru Vratna. Ali, tamo možete dobiti samo pečene pastrmke.

– Iz ove reke? – razdragano upita Olga.

– Da, iz reke Vratne. Monahinja Dobra će vam izvanredno spremiti pastrmke, samo treba da je potražite. Ali, pođimo da pogledate smeštaj!.

Široka nadstrešnica iznad ulaznih vrata štitila je stanare od nevremena. Ispod nje je bilo taman toliko prostora da se smesti sto od pletenog šiblja i dve drvene klupe. Zdravko je koračao napred otvarajući ulazna vrata. Ušli su sve troje. Nameštaj u sobama bio je skroman ali čist. Vlasnik je u priručnoj kuhinji već unapred spremio sve ono što je neophodno za spremanje kafe ili čaja. Tamo se takođe nalazilo posuđe za kuvanje i pribor za jelo. Vrata od frižidera bila su otvorena: bio je prazan.

– Odmah ću ga uključiti u struju. Doneću i nešto da se popije.

Čim je uključio frižider, otišao je po piće.

Nameštaj u dnevnoj sobi bio je izrađen u stilu *kozje noge*. Takav nameštaj proizvodio se odmah posle rata. U sredini sobe stajao je okrugli sto s dve fotelje. Tik do prozora bio je postavljen otoman sa naslonom, a uz naspramni zid mali garderober.

Spavaćom sobom je dominirao veliki francuski ležaj. Da ne bi bilo nedoumica, Joca je odmah izjavio da će spavati u dnevnoj sobi, na otomanu.

Dok su njih dvoje unosili prtljag i opremu iz terenskog vozila stigao je i gazda Zdravko. Na grudima je stiskao obema rukama flašu vode, nekoliko boca piva i pola litra rakije.

– Rakija je naša, domaća... Šljivovica. Mi je zovemo *meka.* Pošto je samo jednom pečemo, nije jaka, ali ima finu aromu. Slobodno je probajte pre večere. Dara će uskoro doneti nešto za meze.

Pala je noć. U blizini su se prostirale Homoljske planine. Sa šumovitih padina i travnatih proplanaka stizao je svež, prohladan vazduh. Joca je predložio da sednu na terasu i da kušaju rakiju. Nije ni sačekao Olgin odgovor, a već je uzeo bocu iz frižidera i izneo je napolje. Seo je na klupu, bocu i dve čaše stavio je na sto i natočio piće. Kada je Olga pristigla, odmah je zapazila da su čaše dopola napunjene žućkastom tečnošću.

– Ja ne pijem alkohol! – bila je izričita. – Doneću sebi vodu.

U kući preko puta već su palili svetla. Kroz prozorske zavese kretale su se siluete, kao kad se nešto priprema. A šta to, Olga i Joca su uskoro saznali: iz tame ulaznih vrata izronila je Dara pridržavajući poslužavnik s obe ruke. Žurno je stigla do terase, odložila oval pred njih na sto i uz blagi naklon prozborila:

– Pofta buna!

Jednako brzo se udaljila kao što je i došla. Na ovalu je bilo užičkog kajmaka, narezane kobasice i nekoliko kriški crnog hleba.

– To što je Dara rekla nije bilo na srpskom – primeti Olga.

– Po svoj prilici je izgovorila na rumunskom – uzvrati Joca. Odoh u kuhinju da donesem pribor za jelo. Samo da pre toga ispijem *meku* i iz tvoje čaše. Ne bih želeo da propadne. Šljiva je jako dobra.

– Samo pij, bez brige! Bar ćeš bolje spavati. Idem ja da donesem pribor.

Tokom večere Olga je otkrila Joci da su roditelji čoveka s kojim je kratko živela – zvao se Milan – rođeni u istočnoj Srbiji. Kad god bi dolazili u posetu sinu donosili su, između ostalog, i retko dobar kajmak.

– Milanova majka je, ne jednom, objašnjavala kako priprema kajmak, koji nije ni puter, ni masni sir, a opet je prirodno dobijen i veoma ukusan mlečni proizvod. Poseban je čak i u odnosu na užički kajmak, koji je nešto između sira i putera – ispričala je Olga.

Posle prijatne i obilne večere, istuširali su se i pripremili za spavanje. Svako je krenuo u svoju sobu. Olga je preko ramena poluglasno dobacila:

– Ne pokušavaj..., Joco!

U prostoriji nije bilo prozora. Olgu je najpre preplavio neprijatan osećaj, a zatim je naišla i nesvakidašnja teskoba. Nikako nije mogla da dokuči gde se to nalazi. Saznanje da se iz ove prostorije ne može pobeći udvostručio je osećaj nelagodnosti.

U momentu joj je sinula pomisao da se po svoj prilici nalazi duboko pod zemljom. Svuda oko nje dizali su se beli ravni zidovi. Prišla je jednom od njih i dlanovima potražila mogući izlaz. Na sledećem zidu dlan joj se utopio u površinu i jasno su se pojavili talasasti koncentrični krugovi.

„To mora da je izlaz" – ohrabrivala je sebe i snažno se naslonila... Uspela je da prođe kroz zid celim telom i našla se u drugoj prostoriji. Pred njom su se redali neobični uređaji i instrumenti čiju namenu nije mogla da odredi. Jedino što je prepoznala bio je oveći hirurški sto na sredini sobe. Stajao je potpuno prazan. Za stolom je sedela osoba čiji je izgled bio veoma sličan Olginom. Pogotovo su lice i kosa bili verne kopije. Čak je i bluza imala isti kroj i bila je od istog materijala. Zaista su ličile jedna na drugu, kao jaje jajetu.

– Nikada nisi spominjala da imaš sestru bliznakinju – začula je glas iza sebe.

– Ja nemam sestru i zato ona nije moja bliznakinja – odgovori Olga i ne osvrnuvši se.

– Ali, po izgledu ste jako, jako slične – bio je uporan glas nevidljivog.

Olgu je sada već neodoljivo kopkalo ko to govori iza njenih leđa, pa se osvrnula. Nije primetila nikoga. U prostoriji su bile samo ona i osoba koja je veoma ličila na nju. Prišla je hirurškom stolu, zaobišla ga i stala pored svoje dvojnice...

Užasnula se kada je primetila da ona nema noge. Njena kopija je spokojno sedela za stolom i smešila se. Rutinski je razvrstavala neki sitan alat. Iz presečenih bedara su joj visile razne cevčice i tanki kablovi. Šta je drugo mogla da zaključi nego da se radi o robotu koji još nije do kraja sklopljen. Trgnuvši se, Olga je ispitivački pogledala samu sebe. Na trenutak je pomislila da je možda i ona robot. Nije mogla da poveruje u tako nešto, pa je levom rukom uštinula svoju desnu nadlakticu. Toliko snažno da je jauknula od bola…

13.

Svež planinski vazduh strujao je kroz otvoren prozor. Osećao se istovremeno ozon i miris livadskog cveća. Olga je duboko udahnula i sela na ivicu kreveta. Još uvek je u njoj tinjala nelagoda zbog noćašnjeg sna. Ali, do ivice kreveta dopirao je još nekakav drugi miris... Ubrzo joj je bilo jasno da je to miris kafe.

Znala je da će ovaj dan proteći u izviđanju okoline. Da bi se lakše kretala na kamenitom rečnom prostoru obukla je kratku bluzu i braun zelenkaste helanke. A ukoliko krenu i prema manastiru, za tu zgodu pripremila je tamnosivu svilenu košulju dugih rukava i

crne lanene pantalone. Sve je to spremila u ruksak do vrha ispunjen potrepštinama za penjanje.

Na terasi je zatekla Jocu u društvu s domaćinom Zdravkom. Čim je spazio Olgu, ustao je i pouzdanim korakom odšetao dvorištem, oslobađajući za nju mesto za stolom sa tek skuvanom kafom. Pored Jocine šolje na stolu našla se i mala olovna figurica severno-američkog indijanca. Olga nije odmah obratila pažnju na mali predmet, nego je sela ispred za nju pripremljenu jutarnju kafu.

– Zdravo Joco! Jesi li saznao nešto novo? – upita Olga.

– Jesam... Dobro jutro, Olga! – prijateljski se osmehnu Joca. – Kada sam ga zamolio da nam objasni najkraći put do kamene kapije, zapitao me je: *Do koje kapije...?* Videvši na mom licu zbunjenost, odmah je dodao: *U ovom kraju postoje tri kamene kapije.*

Posle tih reči Joca je podigao olovnu figuricu i prstima obe ruke zamišljeno počeo da ga obrće. Olga je tek tada primetila figuricu i zapitala:

– Odakle ti ta igračka?

– To je moj talisman iz podruma kuće sa brojem osam. Ona me je dovela do dnevnika.

Olga je iznenađeno pogledala Jocu, a zatim sela da srkne malo kafe.

– Koju kapiju spominje dnevnik? – upitala je začuđeno Olga, nemirno otpijajući gutljaje kafe.

– U tome i jeste problem. U tekstu se pominje samo jedna kapija. Ne navodi se određenije o kojoj kapiji se radi. Pretpostavljam da je u pitanju ona koja je najbliže manastiru.

– Ove nove informacije sigurno će nam otežati istraživački rad – zabrinula se Olga.

Joca je potvrdno klimnuo glavom.

– Što se mene tiče, ne treba da žurimo. Najvažnije je da pronađemo špilju, ako ona uopšte postoji. Ukoliko je poplavljena, moram znati koliko je tamo voda duboka. Predlažem da opremu za ronjenje sakrijemo negde blizu pećine, ili čak u nju. Ne bi bilo dobro

da je svakog dana nosimo tamo-ovamo, jer bi ovdašnji žitelji brzo shvatili da mi nismo planinari.

– Sačekaj malo, Olga! U tvom izlaganju mnogo je toga „ako“ i „treba“ – prekinu je Joca. – Smatram da je prva i najvažnija stvar da pronađemo pećinu.

Dok su tako žustro razgovarali, nisu odmah ni primetili Zdravka na sred dvorišta kako im maše rukom. Kada su pogledali ka njemu, doviknuo je:

– Želite li nešto za doručak?

– Ne, hvala, za sada je dovoljno i kafa – odgovorila je Olga.

Gazdino pitanje ih je samo za trenutak zaustavilo i uskoro su nastavili započeti razgovor.

– Da li da najpre krenemo prema kamenoj kapiji ili prema manastiru? – upitala je Olga.

– Mišljenja sam da najpre treba da pronađemo kamenu kapiju koja je najbliže manastiru. Inače u ovim helankama ne bi te pustili u manastir.

– Manastir nije problem... Spremila sam u ruksak odgovarajuću odeću…– odgovorila je Olga.

– To je dobro...Znamo gde se manastir nalazi. Dok istražimo nepoznati teren, sigurno ćemo se umoriti... A možda će brzo zatim pasti i suton...

– Videćemo, videćemo... Ja ovog trenutka glasam za ukusnu pastrmku! – presekla je Olga šaljivo.

Na tu primedbu Joca nije odgovori. Spremio je olovnu figuricu u svoj džep i samo kratko objasnio:

– Nosiću je uvek sa sobom. Ona treba da nam donese sreću...

Kasnije, Joca je sa Zdravkom još jednom proverio najkraću putanju do kamene kapije, a odmah potom, jednim zamahom ruke, zabacio je vešto ranac na leđa. U njemu su poneli samo namotaj s podužim penjačkim užem i baterijsku lampu i Olgine odevne predmete. Mirno su pošli na svoje prvo izviđačko pešačenje.

Nisu prešli ni dva-tri kilometra, a već su u daljini ugledali kamenu kapiju. Prerast, odnosno most od kamena, meštani su

nazivali kamenom kapijom. Bila je široka oko petnaest, a visoka oko trideset metara. Nastala je prirodno, veoma davno, postepenim urušavanjem pećine.

– Stigli smo neverovatno brzo – sav zadihan procedi Joca.

– Smatram da prvo treba da proverimo da li uopšte ima pećine u blizini te kamene kapije. Ukoliko je ne nađemo, moramo nastaviti da je tražimo kod sledeće kapije – predložila je Olga.

– Da, u pravu si. Svakako moramo da pronađemo ulaz u pećinu.

– Možda ćemo imati vremena i da ručamo u manastiru. Osvojile su me one fine pastrmke... – bila je iskrena Olga.

Već ranije je bilo primetno da Olga bolje podnosi kretanje uzbrdo. Imala je više kondicije. Joca je zatražio nekoliko minuta odmora. Bio je veoma zadihan. Ona se tome nije protivila, jer je videla kako se Joca znoji i ubrzano diše.

U blizini je ležala kamena gromada na koju se Joca s olakšanjem spustio. Dolazeći napokon do daha, ljubopitljivo se osvrnuo oko sebe. Primetio je u blizini omanju gomilu razbacanog smeća. Pažnju mu je privukla papirnata kesa s jedva načetim sendvičem, a odmah uz nju prazna plastična boca za sok i mala kartonska kutija s natpisom *Ferrania*.

– Neshvatljivo! Čak i u ovako prelepom pejzažu turisti nemarno razbacuju smeće! – vidno ljutit se brecnuo Joca.

– Nažalost, čini se da ovde ne dolaze samo pravi ljubitelji prirode – složila se Olga.

S njihove desne strane, nedaleko od mesta predaha, mogli su videti manastirski toranj kako nadvisuje vrhove stabala. Svega nekoliko minuta odmora bilo im je dovoljno da, osveženi, nastave put u pravcu kamene kapije i potoka koji je vijugao dolinom. Bili su radosni, jer su osećali da su na dobrom putu.

Ispred njih se zaista ugledala nevelika dolina sa plitko usečenim koritom potoka koji je krivudao iz pravca velike kamene kapije. Staza se sada spuštala ka dolini, pa im je i kretanje bilo znatno olakšano. Posle nekoliko stotina metara naišli su na jednu vododerinu. Već dugo je trajala suša i njome nije tekla voda. Primetili su

na nekoliko mesta da su zemlja i pesak vlažni i zaključili da se već nalaze u koritu potoka. Napredovali su sasušenim usekom, uvereni da im je to pouzdan vodič koji će ih odvesti do kapije.

Usput su, s obe strane korita, nailazili na usamljene i vitke kamene gromade visine čoveka. Izgledale su kao neki neobrađeni obelisci. Na nekima od njih jasno se videlo kako je neko, verovatno oštrim predmetom, urezao svoje inicijale.

– Ni ove gravure ne potiču od čuvara prirode – više kao za sebe, primeti Olga.

Posle jedne, nešto oštrije krivine pred njima se razlio neobičan prostor u kojem se naglašeno isticala omanja kamena kapija. Nju nisu mogli videti sa platoa gde su se ranije odmarali, jer su se kameni obrisi kapije u potpunosti stapali s okolinom. Joca je bio iznenađen i poluglasno je izneo ličnu pretpostavku:

– To bi mogla biti jedna od one tri kapija.

Nevelik prostor i golet kamenitog okruženja omogućili su im da teren dosta brzo pretraže. Nisu naišli na bilo kakav otvor ili veći ulaz u eventualnu pećinu, pa su uskoro krenuli dalje. Možda zbog ovog malog nesupeha, a možda još više zbog podužeg pešačenja po šljunkovitom terenu i manjim kamenim uzbrdicama, tek – Joca je ponovo zamolio Olgu za mali predah.

– Pa ti, Joco, zaista nemaš dovoljno snage – primetila je ona.

– To je verovatno zato što se nikada nisam bavio sportom. Više su me u životu zanimali posao i profesionalni uspeh, nego beskorisno trčanje tamo-amo – pravdavao se Joca, pridržavajući se, sav zadihan, za obližnju kamenu vertikalu.

Olga nije našla za shodno da kaže nešto o takvom Jocinom stavu, već je produžila desetak koraka napred. Nameravala je da odoka proceni koliko im još treba hoda do velike kapije.

Posle nekoliko minuta odmora nastavili su pešačenje, sve dok nisu stigli nadomak velike kapije. Usput su naišli na vlažnu zemlju, a ubrzo i na uzan i plitak potočić. S obe strane vodotoka raslo je gusto isprepleteno šipražje. Oboje su se lako složili da ovaj prostor valja detaljno pretražiti.

Korak po korak, rukama su razgrtali grmlje pri podnožju litice da bi se uverili postoji li tamo kakav pećinski otvor. Nažalost, ni na ovom području nisu pronašli ono što su tražili.

Posle nekoliko minuta odmora prišli su velikoj kapiji. Primetili su da kroz nju protiče mali potok. Veoma su se obradovali potočiću, jer su pomislili da su sada sigurno na dobrom putu. Joca je predložio da krenu uzvodno, prema izvoru, gde bi trebalo da se nalazi i špilja.

Idući u tom pravcu, naišli su na usku vododerinu koja je zamicala iza visoke stene. Izvor se nije mogao videti, jer je ceo prostor bio zarastao žbunjem i rastinjem. Probijali su se razmičući gustiš i napokon ugledali otvor širok i visok pedesetak centimetara. Joca je pomislio da tako mala šupljina teško da može biti ulaz u pećinu. Bila je, naime, toliko uzana da se kroz nju moglo provući samo puzeći potrbuške.

– To ne može biti špilja koju tražimo. Ulaz je suviše mali. Trebali bi da krenemo dalje – reče Joca.

– Da li je to prava špilja ili nije, to tek tek da utvrdimo – bila je uporna Olga – Neko od nas dvoje moraće da se uvuče s baterijskom lampom i da to bolje pogleda. Ukoliko je pećinski hodnik kratak, tada nismo na dobrom mestu.

Na tu primedbu Joca je ispitivački pogledao u Olgu, koja je odmah odstupila dva koraka unazad:

– Ja? ...Ja se tamo ne zavlačim! – odbacila je Olga takvu mogućnost. – Ko zna šta se unutra nalazi!?

– Dobro. Onda ću ja! Uprkos tome što i dalje mislim da je to gubljenje vremena i da ovde nije pećina koju tražimo – pomalo naprasno izusti Joca, istovremeno prihvatajući izazov.

Joca se brzo skinuo. Ostao je samo u gaćama. Pretpostavljao je da je prolaz blatnjav i klizav i nije želeo da pocepa ili isprlja košulju i pantalone. Olga je prišla i vešto mu vezala konopac oko struka.

– Držaću ovaj drugi kraj konopca sve vreme. Budeš li imao neki problem, trgni konopac dva puta. Tako rade ronioci.

Puzeći po tlu Joca se oprezno uvlačio kroz uzani otvor u steni. Nakon nekoliko metara hodnik pećina se naglo proširila. Uspravio se i voda mu je dopirala samo do članaka. Ali, što se dalje kretao, voda je bila sve dublja i dublja. Hodnik je imao nagib nadole. Zastao je. Nije se usuđivao da krene dalje pre nego što pažljivo osmotri okolni prostor.

S njegove desne strane, od podnožja zida pa sve do svoda pećine, ređale su se izbočine od grubog, oštrog stenja ponegde obraslog mahovinom. Dole, ispred Jocinih nogu, plitka voda se širila ka unutrašnjosti hodnika. Usmerio je svetlost baterijske lampe na površinu vode i ugledao sitne, iskričave tačkice. Najpre je pomislio da je to odsjaj svetlucavih kamenčića razbacani po dnu. Ali, čim je usmerio snop svetlosti ulevo, sjaj je tog trenutka nestao. Sitne svetlosne pege pojavile su se tek kad je ponovo osvetlilo površinu vode.

Baterijskom lampom osvetlio je i strop pećine. Pod jakim snopom svetla sitni kameni kristali zasvetlucali su duginim bojama. Joca je ostao zadivljen lepotom još neviđenog prizora. U zanosu je i nesvesno zakoračio ka unutrašnjosti pećine. Voda mu je najpre sezala do kolena, ali što je više koračao napred dno je postajalo sve nagnutije, a voda sve dublja. Uskoro mu je hladna voda bila u visini grudi. Odjednom se trgao i zaustavio. Uplašio se duboke vode, poput svakog neplivača.

Čekajući napeto ispred ulaza, Olga je osetila da je konopac olabavio. Nije znala šta da radi – dvostruki trzaj nije stizao do nje. Čekala je...

Prošlo je nekoliko dugih minuta pre nego što se Jocino blatnjavo lice promolilo kroz uzani kameni otvor. Olga je priskočila i uhvatila ga za ruku kako bi mu pomogla da se uspravi.

– Fantastičan prizor! Ceo nebeski svod prostirao se iznad mene. Neverovatan doživljaj!...

– Jesi li pronašao nešto?

– Neverovatan..., neverovatan prizor... – ponavljao je Joca.

Olgi se činilo da Joca halucinira. Pomislila je da je možda još uvek bunovan zbog hladne vode i napornog puzanja. Još dok mu je

pomagala da ustane, primetila je da na leđima ima nekoliko dugačkih ogrebotina. Videla je i sama da je ulaz veoma uzan – oštre ivice kamena su ga zacelo ozledile. Pričekala je da se smiri i tek tada je pažljivo pogledala zadobijene brazgotine. Osim na leđima, nije ih bilo na ostalim delovima tela. Ali, zato je po celom telu bio blatnjav.

– Treba da se vratimo u prenoćište. Moraš dobro da se istuširaš, da bih ti pogledala rane i dezinfikovala ih. Kaži već nešto...! Šta si našao u pećini?

– Ušao sam otprilike desetak metara, kada mi je voda doprla do stomaka. Nisam se usudio ići dalje. Baterijskom lampom osvetlio sam svod pećine. Mnoštvo svetlećih kamenčića odbijalo je svetlost. Prizor je bio fantastičan. Bilo je kao kad iz potpunog mraka gledaš vedro zimsko nebo.

– Šta misliš, može li se ići dalje, u dubinu pećine?

– Mislim da može.

Joca se sasvim umirio posle ovih nekoliko reči. Olga nije očekivala tako štur odgovor, ali na daljem razgovoru nije insistirala. Ponovila je kako bi valjalo da se što pre vrate u iznajmljeni stan. Joca je samo klimnuo glavom i obukao pantalone. Košulju je poneo u ruci. Tako je ostao potpuno go do pojasa.

– Žao mi je što je započelo ovako kilavo... – gotovo se izvinjavao Joca.

– Ništa to ne mora da znači! Ne budi malodušan! Bolje da mi kažeš da li te ova pećina ičim podseća na onu koju tražimo?! – hrabrila ga je Olga.

– Možda je baš ta, ali neće biti na odmet da potražimo i neke druge. Mora da u blizini ima još pećina – nadam se, sa komotnijim ulazima.

– U pravu si, sutra ćemo nastaviti potragu. Za danas je bilo dosta! Sada je najpreče da ti što pre očistim rane...

Kada su stigli u dvorište, zatekli su Daru kako prostire sveže opranu posteljinu. Primetila je njihov dolazak i pošla im u susret. Odmah je zapazila krvave brazgotine na Jocinim leđima. Sva zgranuta, uhvatila se za glavu i stala da glasno viče i zapomaže.

– Karakondžula[22]! Karakondžula!...

Tek što je izgovorila te čudne reči, okrenula se i sjurila u kuću. Olga je sve to zabezeknuto gledala, ne shvatajući u čemu je problem. U ovom trenutku bilo joj je najvažnije da Joca što pre stigne pod tuš i da se dobro opere.

Dok se Joca tuširao, Olga je sedela na terasi i strpljivo ga čekala. Pripremila je pribor za prvu pomoć kako bi mu odmah sredila rane. Njeno čekanje prekratio je gazda Zdravko. Došetao je polagano, odmahujući glavom sad levo, sad desno. Očigledno mu je bilo neprijatno što se Dara tako ponela.

– Šta je to Dara vikala? – preduhitri ga Olga.

– Ona misli da je gospon Jocu ogrebala karakondžula. Tako dugačku i ravnu ogrebotinu samo ona može da ostavi na svojoj žrtvi.

– Dobro, dobro, ali šta je to karakondžula?

– Po paganskom verovanju nekih ljudi, ona je zlobno i podmuklo stvorenje. Najčešće napada ljude koji nisu kršteni. Ne bira, istom snagom ozleđuje muškarce kao i žene. Ženama obično grebe lice, ruke i leđa. Muškarcima najčešće samo leđa. Čuli smo i za takve slučajeve – da je nekoga želela da udavi u dubokoj vodi. Po danu se sakriva u nekoj špilji ili ispod kakve stene. Protiv nje se čovek može boriti samo močugom, hlebom ili solju.

– Da li je neko već video to stvorenje? Zna li se kako izgleda? – zaređala je Olga s pitanjima.

– Ja se još nikada nisam sreo s njom... – skrušeno reče Zdravko i tri puta se uzastopno prekrsti. – Kako sam čuo, to žensko stvorenje je mršavo, dlakavo i patuljasto. Kovrdžava kosa joj je neuredna i pokriva deo lica. Iz nakazno razvučenih, gadnih usta vire joj veliki šiljasti zubi. Čak su joj i udovi dlakavi. Nosi stalno istu prljavu suknju od vune, s resama na prednjoj strani.

[22] Karakondžula je demom koji su Srbi nasledili od Grka. Iako nema dokaza o postojanju karakondžuli, postoji određen broj ljudi koji i dalje veruju u postojanje ovog mitološkog bića.

Baš kada je gazda Zdravko završio svoje izlaganje, Joca je izašao iz sobe. Bio je nag do pojasa.

– Dođi, sedi ovde da ti pregledam i sredim te ozlede! – mahnula mu je Olga i rukom pokazala da sedne tik pored nje.

Gazda Zdravko je znatiželjno zagledao ogrebotine na Jocinim leđima.

– Ogrebotina su dosta dugačke. Razmak između njih je nepravilan. Pa, ne znam... Ne bih mogao ništa reći... – češkao se po kosi Zdravko.

– Ma, hajde gazda, danas baš niko ne veruje u duhove i demone – pokušala je Olga da prikrati razgovor o ovoj temi, pažljivo čisteći Jocine rane. – Mislim, da smo se danas već dovoljno iznervirali... Zaželela sam se jednog mirnog popodneva.

– Bilo bi dobro da posetimo manastir. Rado bih pojeo dobru porciju pastrmki – prihvatio je Joca, sada već sasvim opušteno, Olgin izazov.

– Neće te to još više umoriti?! – našali se Olga, dajući tako do znanja da i njoj, čim se pomene jelo, ne silaze s uma pastrmke spremljene na poseban, manastirski način.

14.

Put kojim se moglo stići do manastira bio je ugažena tragovima brojnih vozila. Manastir je postao nadaleko poznat i posećivali su ga mnogi hodočasnici. Brzo su stigli do ulazne kapije. Visoka dvokrilna vrata od hrastovine bila su širom otvorena. To ih je malo začudilo.

Odmah iza kapije bilo je parkirano nekoliko vozila. Samo je jedno od njih, *Škoda,* imalo krovni prtljažnik pretrpan stvarima i pokriven ceradom. Joca je to uočio i u sebi je pomislio da je to najverovatnije auto neke porodice koja je došla da planinari.

Ispred njih se otvorilo prostrano dvorište. Njenom jednom stranom protezala se dugačka zgrada s krovom od šindre i na dve

vode. Na oba kraja zgrade nadovezivala se visoka kamena ograda sa samo jednim uskim prolazom. Baš dok su prilazili, primetili su da je jedna monahinja izašla na taj uzani prolaz ograde i brzo se ušunjala u dugačku zgradu.

– Ova zgrada je verovatno taj čuveni riblji restoran – nagađala je Olga.

– Sasvim je moguće... Ne vidim neko drugo zdanje koje bi tome služilo. Sam manastir zacelo je opasan onim visokim kamenim zidom – iznosio je Joca svoja zapažanja.

Ušli su u zgradu. Konak, bio je skromno opremljen. U sredini prostorije bila su postavljena četiri stola sa odgovarajućim brojem stolica. U desnom uglu bio je namešten zidani paravan do visine grudi. Starija monahinja, verovatno ona koja je upravo ušla pre njih, obavljala je nešto iza tog zida. Izgledalo je da je to mala kuhinja, jer su na zidnim policama bili poređani tanjiri i krupnije posuđe. Monahinja je pripremala jelo na šporetu: čulo se cvrčanje vrelog ulja, a iznad paravana dizali su se pramičci pare.

Za drugim stolom, naspram ulaza, sedela je usamljena mlada devojka ili žena, bujne talasasto-plave kose. Nosila je na sebi usku belu letnjoj haljini sa napadnim „V“ izrezom na grudima. To, da takva odeća nije bila prikladna za ovaj prostor primetili su odmah Joca i Olga. Verovatno je čekala nekoga: sto za kojim je sedela bio je postavljen za dve osobe.

Monahinja ih je odmah primetila i pozdravila ih mahnuvši glavom. Za par stolova su već sedeli gosti. Za jednim stolom su obedovali stariji bračni par i devojčica, verovatno, njihova unuka.

Seli su za jedan od dva preostala slobodna stola i čekali da budu posluženi. Za to vreme, mlada žena, u beloj haljini, pokušavala je da voki-toki aparatom pozove nekoga. Do Olginih ušiju stizala je tek pokoja reči.

– Gde si...? Da... Dobro... Ne dolazi sada...!

Mlada žena je neko vreme napregnuto slušala glas iz aparata, a zatim završila razgovor.

– U pitanju je neka ljubavna zavrzlama za onim stolom – ote se Olgi.

Joca nije nalazio za shodno da bilo šta kaže. Mirno je ustao i prišao kuhinji. Na grudima monahinje ugledao je pločicu na kojoj je pisalo: Dobra.

– Možemo li naručiti nešto za jelo? – bio je direktan.

– Da, svakako. Ali, ovde se mogu dobiti samo pečene pastrmke.

– To nam i odgovara. Molio bih dve porcije. Ima li nešto da se popije?

– Samo voda, ...ili domaća rakija koju mi proizvodimo.

– U redu. Onda, molim Vas, dve rakije.

Olgi se smračilo pred očima kad je čula da Joca poručuje dve rakije. Već je htela da interveniše kada je Joca šeretski umiri:

– Nemoj se nervirati! Ja ću da popijem obe rakije. Ali, preporučujem ti da makar pomirišeš i vrhom jezika okusiš pravu manastirsku... Ovu vrstu rakije čovek može popiti samo u Srbiji.

Stariji bračni par i devojčica već su bili završili s ručkom da bi zatim platili i nečujno otišli. Samo koji minut kasnije od stola je ustala i mlada žena u uskoj beloj letnjoj haljini i bez žurbe, njišući kukovima, napustila je restoran.

– Izgleda, Olga, da nas brineta napušta.

– Verovatno joj je dojadilo čekanje. Poneki muškarci imaju tako visoko mišljenje o sebi da smatraju kako žene moraju sve da učine za njih – nije se uzdržala od kritičkog tona Olga.

Napokon je stiglo piće za Olgin i Jocin sto. Pre nego što je i okusio rakiju, dugo je uživao u njenom mirisu.

– Ima izuzetnu aromu. Ako i ne želiš da je probaš, makar je pomiriši!

Olga je dugo neodlučno gledala u čašicu rakije, dok je napokon nije podigla i pomirisala.

– Oseća se na zrelu šljivu – reče ravnodušno i punu čašicu odloži na sto. – Da se ne bavim ronjenjem, možda bih je i probala.

– Potpuno te razumem, ali zažalićeš. Ne brini, ja ću popiti obe rakije.

– Gde je onaj bračni par? – začu se monahinja Dobra. – Gotova je pečena riba koju su poručili.

– Mislite na onu mladu ženu u beloj haljini? – priupita Joca.

– Da. Došla je s mužem. On je ranije otišao odavde... Mislila sam da nešto radi oko automobila.

– Ako se ubrzo ne vrate, poslužite njihovu ribu nama. Oni neka sačekaju porcije koje smo mi naručili.

Dobra je malo razmislila, a zatim odlučila da tako i uradi. Joca je na brzinu popio obe rakije. Čim su pastrmke stigle na sto, oboje su se sa zadovoljstvom latili ručka. Olga je primetila da pastrmka, osim svog ribljeg, ima i dodatan, poseban ukus. Priznala je, otvoreno, da tako spremljenu ribu još nikada nije jela. Joca nije imao vremena da bilo šta kaže – bio je odveć zauzet uživanjem u ukusnom mesu pastrmke.

Već su bili pri kraju s jelom, kad se Dobra ponovo oglasila iz kuhinje.

– Završila sam i vaše porcije. Ne znam šta da radim sa ovim pečenim ribama ako se bračni par ne vrati?!

– Nemojte se brinuti, sestro Dobra! Platićemo sve četiri porcije, a ove dve ćemo poneti sa sobom. Imaćemo izvrsnu večeru. Odmorite se malo! U konaku ionako nema drugih gostiju osim nas. Zaslužili ste da malo predahnete.

– Od koga ste naučili da pripremate tako ukusne pastrmke? – s neskrivenim laskanjem upita Olga.

Monahinja ponosno pridiže glavu, napravi korak bliže njihovom stolu i poče razdragano otkrivati tajnu svog kuvarskog majstorstva.

– Bila sam veoma mlada, imala sam svega sedamnaest godina, kada su roditelji odlučili da me pošalju u manastir. Dugo sam bila iskušenica zajedno sa još dvema novopristiglim devojkama. Najčešće su nas slali da radimo u bašti i u kuhinji. Između dva rata, u manastir je često navraćao jedan bračni par iz okoline. Žena, Pelagija Sahu, donosila je darove i pomagala u raznim poslovima,

dok je njen muž uglavnom lutao okolinom tražeći nekakvo skriveno blago. Boraveći ovde i radeći s nama znala je često da priča kako će njen muž jednom pronaći to blago i tada će postati veoma bogati. Sve smo se dobro zabavljale slušajući Pelagijinu priču. Niko nije verovao da će se to zaista i dogoditi.

Jednom prilikom Pelagija mi je pokazala kako treba marinirati ribu pre pečenja. Od tada pastrmke tako i pripremam. Oni koji nam dođu u goste i jednom okuse tako ispečenu ribu, često i posle navraćaju.

– Verovatno ćemo i mi postati gosti povratnici. Ali, kažite, sestro Dobra, ona porodica Sahu..., jesu li imali dece?

– Da. Mislim da su imali troje muške dece. Ali, ne znam im imena.

Bilo je kasno popodne kada su se oprostili od monahinje. Uveravali su sestru Dobru da će i njih dvoje postati njeni stalni gosti. Naravno, poneli su preostale dve porcije pečenih pastrmki. Joca je još jednom sa zahvalnošću naglasio kako će imati bogovrsku večeru.

Kada su izašli iz restorana na parkingu pored kapije više nije bilo kola.

Na putu do prenoćišta glavna tema su im ponovo bili zlatni dukati i kako doći do njih. Olgu je posebno zanimalo da li u pećini postoji pogodno mesto gde bi se mogle smestiti potrebne stvari za istraživanje i ronilačka oprema. Joca je potvrdno odgovorio: odmah iza uskog ulaza, tamo gde se hodnik naglo širi, postoji udubljenje u steni. Nije preterano duboko, ali je prilično dugačko. Toliko dugačko, pokušavao je da se našali, da bi se u njega mogao smestiti mrtvački kovčeg. Olgu nije nimalo dotakla Jocina duhovitost – pre svega je htela da zna da li je to udubljenje na dovoljnoj visini iznad vode. Laknulo joj je nakon još jednog Jocinog potvrdnog odgovora. Sada je bar znala da tamo može da smesti svu opremu u slučaju da ronjenje i ceo ovaj poduhvat potraju više dana.

Razgovarali su i o tome da sledećeg dana odu u Jabukovac. Trebalo je da kupe neophodan alata, ponajpre ašov, lopatu, budak

i dužu metalnu ćuskiju. Joca je planirao da bar malo proširi ulaz u pećinu, kako bi se Olga što manje mučila i izbegla opasnost da se već pri ulasku povredi.

Stigli su kasno. Gazda Zdravko ih je strpljivo čekao. Dara nije bila s njim.

– Hteo sam vam još juče reći da pripazite! – brižno ih dočeka Zdravko rečima upozorenja umesto pozdrava. – Nemojte se penjati na kamenu kapiju! Za vreme poslednjeg zemljotresa kameni luk je napukao. Lako se može sve stropoštati.

– Hvala Vam na upozorenju! – skrati priču Joca. – Doneli smo malo pečene pastrmke. Nadamo se da ćete prihvatiti naš mali poklon. Ali, gde je Dara?

– Ne želi da izađe. Boji se noći. Jako je sujeverna.

– Sutra ćemo da odemo u grad. Pre polaska, hteli bismo da doručkujemo. Može li nam ona nešto spremiti?

– U redu. Svakako...

...Baš tog trenutka zemlja ispod njih je počela da podrhtava. Sve troje su stajali nasred dvorišta ukočeni od nedokučivog straha.

– Poslednji zemljotres se desio pre stotinjak godina – drhtavim glasom prozbori gazda kada se već smirilo podrhtavanje tla. – Svakako jači od ovoga, tako da je i manastir bio oštećen a kamena kapija napukla.

Olga se vidno uplašila, što se dalo naslutiti i iz njenog uzdrhtalog glasa:

– Možda bi bilo bolje da neko vreme ne ulazimo u kuću...?!

– Slažem se – prihvati sugestiju Joca. – Ostaćemo izvesno vreme napolju, sedeći ovde na klupi.

Sve troje su ćutke pošli prema tremu s klupama. Bilo je primetno da se i Zdravko bolje oseća na otvorenom prostoru. Seli su tako da je Olga bila pored Joce, a domaćin naspram njih.

– Koje jačine je mogao biti zemljotres od pre sto godina? – interesovao se Joca.

– Pretpostavljam da je ondašnji bio mnogo snažniji od ovoga danas – rezonovao je Zdravko. – U to vreme malo porodica je

živelo u ovim krajevima, a nije bilo ni turista. Kraj su posećivali samo ljudi iz okolnih sela u dane manastirske slave. Deda mi je pričao da je u to vreme poginuo i jedan meštanin, Vlah. Pentrao se, baš u vreme potresa, na veliku kamenu kapiju. Tokom pomeranja tla izgubio je ravnotežu i pao u reku. Ovdašnji seljani su govorkali da je bio slabouman i da je neprestano bulaznio o nekakvom blagu.

Sve troje su se uskoro vidno smirili i Joca je predložio da uđu u sobu. Hvatao ga je umor i san. Zdravko je prošetao dvorištem i ušao u malu, staru kućicu.

Olga je poslednja ostala na klupi. Još uvek bojažljiva, upitala je Jocu:

– Misliš da se zemljotres neće ponoviti...?

– Mislim da smo za sada bezbedni. Uđi, Olga, vreme je za odmor.

Najzad je ušla i ona i odmah se počela pripremati za spavanje. Svlačeći se, još jednom je svom saputniku uputila pogled pun strepnje i neizvesnosti.

– Ne brini! Siguran sam da je opasnost prošla. Možeš biti potpuno mirna! – uveravao je Joca.

Pre spavanja istuširali su se i odmah legli. Olga ovoga puta nije teatralno zatvorila vrata spavaće sobe. Oboje su brzo zaspali. Bili su veoma umorni.

15.

Laganim koracima Joca se peo ka vrhu grebena. Usput je zastajkivao i pogledao u nebo da proveri, valjaju li se to niski olujni oblaci ili gusta magla na horizontu. Konačno je stigao do vrha, ali i pred odsudnu odluku. Da bi krenuo dalje, morao je da skoči. Pomisao da podnožje grebena zapljuskuje duboka voda, tačnije more, veoma ga je hrabrila.

Skočio je... Ispod magle zaista se prostiralo zatalasano more. Tek što je počeo da pliva, voda je naglo nestala. Samo što je nači-

nio korak-dva po čvrstom tlu, opet je morao da pliva. Naizmenično smenjivanje mora i obale odvijalo se brzim ritmom. Obuzimao ga je sve jači osećaj da pliva u reci ponornici. Posle napornog pešačenja i još napornijeg plivanja napokon je stigao do nečega...

Ispred njega stvorila se lađa nasukana na obalu. Prišao je brodu s kojega mu je jedan mladić, očigledno mornar, pomogao da se popne na visoku palubu. Odmah je zapitao mornara gde su ostali s broda. Mornar je pokazao rukom prema moru.

– Ostali rone. Istražuju. Samo je Olga tu, na palubi. Ali, i ona se sprema da roni.

Mornar nije ni dovršio potonju rečenicu kad se s druge strane palube pojavila Olga. Bila je obučena u prugastu kratku mornarsku majicu.

– Ako želiš da kreneš sa mnom pod vodu, moraš obući ronilačku opremu – rekla je Olga, bez ikakvog pozdrava. – Ja sada idem da se spremim.

Najbliža kabina bila je prepuna opreme. Ronilačka odela bila su nabacana bez nekog reda na dugački drveni sto. Boce s kiseonikom ređali su se pored zida prostorije. Na vešalicama su visile maske, disalice, regulatori, podvodna svetiljka, nož, tegovi... U stvari, sva neophodna oprema i uređaji za ronjenje.

Olga je najpre pomogla Joci da obuče odelo za ronjenje. Zatim mu je namestila boce na leđa i tegove oko struka. Tada je i sama krenula da se priprema. Skinula je prugastu majicu i ostala bez odeće. Nije ništa oblačila ispod ronilačkog odela. Njeno odelo se razlikovalo od onog koje je Joca imao na sebi. Bilo je modernijeg kroja i dvobojno, što je isticalo lepotu ženskog tela.

– Pa onda..., možemo li da krenemo? – upitala je Olga.

– Ali, gde je tvoja oprema? – pitanjem je uzvratio Joca, začuđen što ona ima na sebi samo odelo.

– Meni ne treba! – kratko je odsekla i požurila ka ivici broda. Nije se ni osvrnula, samo je naglavačke skočila u more.

Joca je nezgrapnim koracima prišao ivici palube i uz vodeni pljusak nestao u plavoj dubini. Olga ga je sačekala pod vodom.

Uhvatila ga je za ruku i povukla nadole. Uskoro su naišli na ostale ronioce. Kao ni Olga, ni oni nisu imali kompletnu opremu. Bilo ih je desetak. Plivali su u različitim pravcima. Sticao se utisak da istražuju morsko dno. Brzo i spretno su se kretali pod vodom, kao da im je voda prirodno stanište.

Jedan od ronilaca ubrzo je ushićeno pokazao, u visoko uzdignutoj ruci, upravo nađenu zlatnu figuricu žene, ne veću od desetak centimetara.

– Figurica potiče sa ostrva Atlantida[23]. Takvih dragocenosti ima još mnogo na dnu mora. Moraćemo ih sve pronaći...

Joca se trgao i odmah zatim pridigao na ležaju. Još uvek je bio pod utiskom sna. Lenjo je sišao s postelje i krenuo ka Olginoj sobi. Ona je već bila budna. Videlo se da razmišlja o nečemu, veoma usredsređeno.

– Sanjao sam te. Bio sam s tobom pod vodom – procedi sanjivo Joca.

– Stvarno, a šta smo radili?

– Ronili smo na dnu mora i našli smo nešto.

– Našli smo zlato?

– Može se i tako reći, budući da smo pronašli figuricu od zlata.

Olga se nasmejala i šeretski dodala:

– Nadam se da će se tvoj san ostvariti.

– Verujem… verujem u svoj talisman u olovnu figuricu indijanca.

Njihov razgovor prekinuo je Zdravkov glas s dvorišta:

– Spremili smo vam doručak.

Na terasi, na stolu, zaista ih je čekao bogat doručak. Na velikom okruglom, uglačanom poslužavniku bili su poređani četiri oljuštena tvrdo kuvana jaja, narezana dimljena pečenica i gomilica

[23] Atlantida je mitsko ostrvo koju je prvi pomenuo starogrčki filozof Platon u svojim dijalozima Prema njemu Atlantida je bila pomorska sila koja je usled prirodne katastrofe potonula u okean za jedan dan i noć.

užičkog kajmaka. U pletenoj korpici, pored, bilo je nasečeno nekoliko kriški domaćeg crnog hleba.

Doručkovali su polako i s velikim uživanjem. Nisu žurili, jer su planirali da posle doručka odu do obližnjeg sela i tamo kupe neophodne priručne alatke.

Na miru su popili i kafu a zatim odmah krenuli u nabavku. U Jabukovcu, u gvožđari, kupili su sve ono što im je bilo potrebno za uspešan terenski rad.

Već u rano popodne vratili su se nazad u svoj konak. Odlučili su da još za dana prenesu opremu do pećine. Da gazda Zdravko ne bi posumnjao u razloge njihovog boravka, auto su ostavili na obali reke Vratne, a ne u njegovom dvorištu. Odatle su krenuli peške natovareni opremom.

U blizini špilje pronašli su gust žbun ljutića u cvatu. Ispred žbuna je rasla gusta bujna kopriva. Opremu i alat sakrili su u taj žbun.

– Nadam se da u ovaj žbun niko neće zavirivati i sasvim slučajno naći opremu. A već sutra, ona će biti u pećini – uveravala je Olga.

– Da, i ja mislim da smo našli odgovarajuće skrovište do sutra – saglasi se Joca. – Dođi! Hoću da pogledam mogu li pomeriti neku stenu na ulazu i tako ga proširiti.

Razmičući ga rukama, zašli su u šipražje i detaljno pregledali stene oko ulaza. Joca je pronašao jednu pukotinu koja je zjapila između litice i kamena veličine ljudske glave. Prišao je i rukom ga razmrdao.

– Taj kamen se može izvaditi. Sutra ću to pokušati ćuskijom ili budakom. Tako ću proširiti ulaz, da ne izgrebeš leđa.

– Dobro, ali pretpostavljam da ćeš i ti ući. Sama ne mogu da nemestim bocu na leđa. Dok budem ronila, čekaćeš me pored udubljenja s preostalom opremom.

– Svakako. Samo da ne idem u dublju vodu…

Sutradan su rano ustali. Oboje su se spremili za predstojeći posao. Olga je obukla tamnozeleni *fitness overall* kratkih rukava.

Elastični materijal pripijao se uz njeno telo. Ružičasta traka od istog materijala protezala se preko grudi, ističući njihovu bujnost. Preko toga je obukla trenerku dugih rukava. Tako obučena, uprtila je manji ruksak.

– Olga, zar ti toliko voliš da nosiš te jednodelne kombinezone? Primetio sam da ih imaš u raznim bojama i krojevima.

– Pa zar mi ne stoje dobro? – upitala je pomalo zlobno.

– Nisam to hteo da kažem. Zaista ti dobro stoje. Naglašavaju ti lepotu tela, pogotovo ženstvenost. Samo da znaš, tako odevena zaista si zgodna.

– To znam i sama, zato ih i nosim.

Joca je uzeo sa stola u dnevnoj sobi olovnog indijanca i smestio u džep tamnoplave pantalone. Na gornji deo tela obukao je majicu kratkih rukava.

Olga je ponela i omanji rameni ruksak. U njega je spremila rezervno odelo i plastičnu bocu punu vode.

Staza do pećine im je bila dobro poznata, tako da su brzo stigli. Usput su pokupili iz žbunja opremu i alat. Joca je, najpre budakom a zatim ćuskijom, proširio ulaz. Napukla stena lako je popustila. Sada se prolaz toliko proširio da je Olga mogla sasvim komotno da propuzi u pećinu.

Dve sportske torbe sa bocom i ronilačkom opremom vezali su kanapom jednu za drugu. Najpre je upuzao Joca držeći kraj kanapa. Čim je ušao, za sobom je uvukao i torbe. Na redu je bila Olga. Malo puzeći, malo četvoronoške, dosta lako je ulazila u pećinu.

Na početku proširenja pećinskog hodnika čekao je Joca. Nemo su pogledali jedno u drugo: oboje su bili mokri i blatnjavi. Joca je baterijskom lampom osvetljavao unutrašnji prostor, pomažući tako Olgi. Bocu sa kiseonikom i dve velike torbe sa planinarskim konopcem i pumpom za vazduh smestili su u udubljenje pećinske stene.

– Moram da skine ovaj kombinezon! Sav je mokar i preko njega ne mogu da obučem ronilačko odelo – bila je odlučna Olga.

– Ponela sam u malom ruksaku rezervnu odeću, ali, ako se i ona ovlaži, neću imati u čemu da se vratim do našeg prebivališta. Zato, molim te da se okreneš dok to obavim.

– Razumem. Odmah ću isključiti baterijsku lampu.

Joca ipak nije izdržao da ne baci bar iskošen pogled ka obnaženom telu. Iako slabašna, svetlost koja je prodirala kroz uzani otvor ulaza bila je dovoljna da istakne obrise naglašeno ženstvenog telesnog sklada. Veštim pokretima tela i udova brzo je uspela da se uvuče u elastični kostim. Uzano ronilačko odelo, ljubičasto-crni *Camero,* naprosto se slepilo s njenim mokrim telom. Joca joj je pomogao da obuče prsluk i da stavi bocu na leđa.

– Imaš li nož kod sebe? – upita Joca

– Nož!? Misliš da je potrebno da nosim nož sa sobom?

– U svesci s kožnim povezom Darius spominje neke ogrebotina na podlaktici.

– U pravu si, nikada se ne zna. Tamo je – pokazala je rukom na jednu torbu.

– Imam dva noža. Izvadi mi jedan!

Joca je otvorio torbu i pipajući pronašao noževe.

– Koji želiš?

– Bilo koji. Mada, ...ipak mislim da mi neće biti potreban.

Joca je izabrao nož sa crvenom drškom i dve oštrice. Drugi je stavio na ivicu udubljena, pored ruksaka.

Olga je kaišem vezala nož ispod desnog kolena. Uz struk je pričvrstila rupičastu kožnu tašnu.

– U ovome ću da donosim dukate – rekla je pomalo nesigurno ali sa blagim osmehom.

– Čekaj… stavi u nju i moj talisman. Nadam se da će ti pomoći…

– Zar ti toliko veruješ u ovu figuricu?…

– Da. Ona mi je pomogla da nađem kožni dnevnik.

Olga je slegla ramenima i brzim pokretom ruke smestila mali predmet u kožnu tašnicu.

Zatim je rutinirano je vezala planinarski kanap oko vlastitog struka i još jednom objasnila Joci signalne znake putem konopca. Joca je potvrdno klimnuo glavom. Olga mu je nečujno prišla i nežno ga poljubila u usta.

– To je za svaki slučaj. Ako se ne sretnemo više... – prošaptala je i krenula u dubinu mračnog hodnika. Joci je još samo ostalo da prati svetlost lampe koja se udaljavala.

16.

Olga je baterijskom lampom osvetljavala hodnik neposredno ispred sebe i opreznim koracima napredovala u dubinu pećine. Sa svakim njenim korakom visina vode je rasla i pružala sve snažniji otpor telu. Kada joj je voda stigla do grudi, počela je da pliva. Olga je strpljivo i lagano ronila iznad samog dna. Vidljivost pod vodom bila je dobra do izvesnog vremena.

Naizmenični udari nožnih peraja i zaveslaji ruku sve više su dizali fini talog s dna i tako mutili vodu. Olgu je to brinulo – morala je biti još opreznija. Mračni pećinski prostor izazivao je kod nje osećaj nelagodnosti. Štaviše, postajala je sve zabrinutija i nesigurnija. Ali, pomisao na moguće veliko otkriće, na bogatstvo kao nagradu, nadjačavalo je bojazni i strahove i guralo je napred, sve dalje i dalje.

Olga nije nikada ranije ronila u tako maračnom podzemnom okruženju. Kada je plivala u moru, nekoliko metara ispod površine vode, sunčeva svetlost je i dalje jasno obasjavala sve oko nje. Ponekad bi ponela ronilačku baterijsku lampu kako bi bolje razgledala koralne grebene.

Najednom je neočekivano naišla na gomilu kamenja. Stenje različite veličine uzdizalo se od dna vode pa sve do stropa pećine. Olga nije bila preterano iznenađena ovom preprekom. Na slične gomile kamenja nailazila je nekoliko puta roneći u moru. Sa strme obale ili s podvodnih morskih litica, prilikom jačih pomeranja

tla, stene su se obrušavale u dubinu. I ovom prilikom je pomislila: mora da je neki od ranijih zemljotresa baš na tom delu pokrenuo i urušio svod pećine.

Zaplivala je nagore s namerom da proveri postoji li neki prolaz između svoda i gomile stenja. Začas je pronašla mali otvor. Procenila je da bi se mogla provući kroz njega kad na leđima ne bi imala ronilačku bocu.

Pre nego što je bocu skinula s leđa, pogledala je na manometar. Kazaljka je pokazivala da je potrošena tek četvrtina kiseonika. Dakle, mogla je slobodno nastaviti dalje.

Pomerila je nekoliko manjih kamenica s vrha gomile, skinula bocu i pažljivo se provukla kroz uzani prolaz. Zatim je rezervoar s kiseonikom ponovo pričvrstila na leđa i nastavila da roni, sada još pažljivije pribojavajući se novih iznenađenja. Posle kraćeg vremena stigla je do jedne krivine.

Joca nije mogao videti prepreku na koju je Olga naišla. Zato je i pomislio, čim je nestalo svetla baterijske lampe, da je Olga zamakla iza neke okuke. Nije mu preostalo ništa drugo nego da čeka Olgin povratak.

Odjednom se prisetio prelepog prizora prilikom svog prvog ulaska u pećinu. Usmerio je lampu prema svodu. Svetlosni snop je osvetlio samo kamene izbočine. Nikakav prizor nalik na očaravajuće zvezdano nebo nije mogao da primeti.

Olga je stigla do brida litice strmo zasečene u dubinu. Zaustavila se na kamenoj ivici i usmerila svetlo u dubinu vode. Ali ono nije dopiralo do dna pećinske provalije. Ipak se otisnula s litice i krenula pažljivo da se spušta. Uskoro je dotakla zaravnjeno dno.

Njeno doticanje dna i kretanje po njemu uskovitlali su sitna zrna peska i fini krečnjački talog. Voda je najednom postala neprozirna. Ukoliko neko vreme ostane mirna, pomislila je, mulj će se sigurno slećim, a voda izbistriti. Pogledala je na manometar da proveri kako stoji sa zalihom vazduha u boci. Već je bila potrošila polovinu

kiseonika. Dobro je znala da kada kazaljka pokaže da je utrošeno tri četvrtine zapremine, tog trenutka će morati da krene natrag.

Nije imala vremana za čekanje. Valjalo je da barem pri samom dnu istraži prostor. Više puta je rukom prelazila po muljevitom dnu da bi se uverila ima li tamo nečega. Na kraju je njena upornost urodila plodom. Samo koji metar dalje, kao kroz maglu, zapazila je kako iz debelih naslaga sitnog peska i mulja proviruje ljudska lobanja.

„Na dobrom sam putu“ – utešno se hrabrila – “Ako ovde negde leži i mač, tada sam baš na mestu koje pominje dnevnik.“ Prstima je dalje pretraživala pesak i tako stigla sve do kamenog zida, ali mača nije bilo. Okrenula se i zaplivala u suprotnom smeru. Tek što je za sobom ostavila lobanju, dno je odjednom postalo tamno. Gotovo je bila sigurna da tu završava ravno dno, a voda postaje znatno dublja. Ponadala se da bi baš dole, ispod vodene tame, mogla biti škrinja s blagom.

Ta pomisao je bila zaista uzbuđujuća, ali ne toliko da bi previdela ličnu bezbednost. Pre nego što je zaronila u dubinu tame, zaplivala je nagore, prema pećinskom svodu. Htela je da se uveri da li između njega i nivoa vode postoji vazdušni međuprostor.

Osetila je da izranja iz vode i da su se njeno lice i gornji deo tela, sve do visine grudi, našli u vazdušnom čepu. Ispružila je ruku prema svodu, najviše što je mogla, ali ga nije uspela dotaći. Izvadila je iz usta usisni ventil i udahnula nekoliko puta. Vazduh je bio čist i pogodan za disanje.

Vratila je ventil u usta i usmerila se svom snagom ka dnu pećine. „Tamo se sigurno nalazi kovčeg s blagom!“ – još jednom se javila Olgi obećavajuća pomisao. Istog časa počeo je u njenoj glavi da odzvanja ponavljajući glas:

„ Kovčeg...blago... Kovčeg...blago... Kovčeg...blago...

Odmah nije obratila pažnju na taj glas, ali koji trenutak kasnije istinski se uplašila. Dobro je znala da ovi unutrašnji glasovi mogu da potiču od nedostatka vazduha ili od prevelike dubine. Pogledala je na reduktor – vazduh je normalno proticao do njenih

usta. Dubinomer je pokazivao da je na svega devet metara... Nije li onda u pitanju pećinski vazduh ispod svoda koji je udahnula pre koji trenutak, a koji je možda zagađen!? Može biti da je iznenadno unutrašnje glasanje izazvano naglim spuštanjem u dubinu?! Ali, i to je malo verovatno s obzirom na njeno veliko iskustvo u ronjenju, sticano tokom mnogo časova provedenih ispod površine vode.

Usporila je ronjenje ka dnu, ne želeći da ponovo zamuti vodu. „ Moram da budem pažljiva “ – pomisli zabrinuto. – “Ovakve stvari mi se još nikad nisu događale.“

Ponovo je osetila odjek sličan svom glasu:

„ Moram da budem pažljiva... pažljiva... pažljiva...“ A odmah zatim: „..Nikada nisu događale... Nikada nisu događale...“

Svetlosni snop baterijske lampe najednom je osvetlio okovan kovčeg i rasute zlatnike. Ustreptale misli su joj se tog trenutka nezadrživo usmerile tamo...

17.

Joca je i dalje detaljno ispitivao svod i pobočne zidove pećine ne bi li makar negde ugledao one svetleće kamičke koje je onomad video. Bez obzira koliko se upinjao, od zvezdanog neba nije bilo ni traga. Rastužio se. Osećao je kako ga sustiže umor. Mokre noge su mu počele da zebu. Popeo se i seo na ivicu udubljenja, pored ranaca. Učinilo mu se da Olgino ronjenje odveć dugo traje, a on to nije očekivao niti se pripremio za tako dug boravak u pećini. Da je to znao, poneo bi sa sobom flašu vode i neki sendvič. Sada bi mu to dobro došlo, a pogotovo bi prijalo Olgi kad se bude vratila umorna i žedna...

Njegovo naklapanje prekinulo je neko čudno stenjanje. Pomislio je da se Olga vraća i da joj se nešto dogodilo. To ga je čudilo, jer konopac je neprestano držao u ruci, a Olga mu putem njega nije uputila nikakav uznemiravajući znak. Zaustavio je načas disanje, kako bi tačnije odredio odakle ono dolazi. Brzo je zaključio da ti

neobični zvuci dolaze iz pravca ulaza u špilju, a ne iz unutrašnjosti pećine.

Samo nekoliko trenutaka kasnije u proširenom otvoru ulaza pojavila se muška glava. Joca je nečujno podigao noge i uvukao ih pod sebe, a zatim napipao ronilački nož. Čovek je gotovo celim telom već bio upuzao u pećinu. Joca je odmah prepoznao da je novopridošlica glavom – Steva-beretka. Ležao je na stomaku u blatnjavoj vodi i jedva primetno se pomerao stenjući. Ovog puta bez francuske kape na glavi.

– Satima sam vas čekao ispred pećine. Na kraju sam se odlučio da se ušunjam i pogledam šta je s vama.

– Ništa. Moja devojka Olga voli speleologiju. Zato smo ovde. A šta ti tu tražiš!? – viknuo je na njega Joca prilično uplašenim glasom.

Steva-beretka se uspravio i podigao desnu ruku. Držao je pištolj i usmerio ga ka Joci.

– Gde je zlato? – zapitao je naredbodavno.

– Kakvo zlato? – naivno će Joca.

– Nemoj da izigravaš budalu! Sve znam. Anastasija je otkrila šta piše u dnevniku. Samo, nismo mogli odrediti gde se nalazi blago. Te listove nisam fotografisao. Zato smo vas pratili.

– Znači, ona je bila u manastirskom konaku kada i mi. Da sam znao kako ti izgleda žena…

– Da si znao... Ali nisi! Sada to više nije važno. Poslednji put te pitam: gde je zlato? Gde su dukati?

– Nema tu nikakvog blaga. Ceo dnevnik je samo dobro izmišljena priča – pokušao je da slaže Joca.

– U to ne verujem. Da je tako, zbog čeka biste vi bili ovde? Gde ti je devojka?

– Rekao sam ti da roni! Voli da istražuje pećine...

– Lažeš! Imam vremena – sačekaću... I tako će jednom morati da izroni... Daj mi ovamo taj mali ruksak! – iznenada naredi Steva-beretka.

Joca je bacio Olginu torbu ispred Stevinih nogu, a ovaj je odmah seo na nju. I dalje je držao pištolj uperen u Jocu. Obojica su sa strepnjom i nestrpljenjem isčekivali Olgu.

Olga je lagano zaranjala u tamnu dubinu s ispruženom desnom rukom ispred sebe. Kada su joj prsti bili tik iznad bleštećih dukata, neki čudnovati plivajući stvor dodirnuo joj je ruku. Olga je pouzdano znala da to nije meduza. Svetlosmeđa koža posuta sitnim krljuštima i lelujajuća duga kosa slična vlaknima kudelje bila su najlakše uočljiva obeležja tog stvorenja. Ispod naboranog spuštenog čela škiljilo je par buljavih očiju, virio spljošteni nos i širila se velika usta sa šiljastim zubima. Donji deo tela bio je zmijastog oblika i završavao se rutavim repom. Cela životinja, riba ili stvor imala je svega pedesetak centimetara. Na dodir, Olga je trgla ruku unazad, ali se nije uplašila. Dodir je, uprkos tome, bio mek, gotovo nežan...

Olgu je preplavio ugodan osećaj. Za trenutak je potisnula zlatnike u drugi plan. Zapitala se kako je to malo biće uopšte dospelo u tako mračni svet. Odgovor je došao sam po sebi:

„Loše prizemljenje“.

Činilo joj se da je takvo biće već negde videla. Ako ne baš takvo, onda veoma nalik njemu. I što je više mislila o ovom stvorenju, to je više njome gospodario naum, motiv i žarka želja da ga odavde izbavi, prenese ga do reke Vratne i tamo pusti. A reke su, od najmanje do najveće, međusobno uvek nekako povezane i uvek stižu do mora. Tako će se i ovaj stvor naći tamo gde pripada. Odlučila je da uradi onako kako joj unutrašnji glas nalaže.

Tek što je donela neopozivu odluku, shvatila je da sada može mirno da zagrabi, više puta, u sanduk s dukatima i da napuni svoju kožnu torbicu. Na peščanom dnu pored kovčega ostalo je još dosta zlatnika.

Na ventilu boce s kiseonikom iznenada se oglasio alarm. Nije joj bilo prvi put da čuje signal koji upozorava da je količina vazduha u boci pri kraju. Imala je prilike da ga već ranije čuje u više navrata dok je ronila u moru. U takvim slučajevima potrebno je što pre ispli-

vati na površinu. Nije više bilo vremena čak ni da zažali što će na mekom peskovitom dnu ostati tako mnogo zlatnika. Valjalo je doslovce spasavati život. Plivala je prema izlazu brzim pokretima ruku i nogu. Od njenih ubrzanih pokreta mali stvor se uplašeno povukao. Istog časa Olginim mislima prostrujao je onaj isti ponavljajući glas:

„Vrati se… po ostalo! Vrati se… po ostalo!“

„Samo da napunim bocu…“ – promrsila je u sebi Olga.

Joca je začuo pljuskanje vode u dubini pećine.

„Sigurno dolazi Olga!“

Šumove plivanja čuo je i Steva-beretka. Teškom mukom je ustao i uperio oružje u tom pravu. Joca je to video i odmah pokušao da iskoristi povoljan trenutak. Snažno ga je odgurnuo, očekujući da će ovaj ispustiti oružje. Istina, Steva-beretka je izgubio ravnotežu i pao na leđa, ali pištolj je i dalje čvrsto stezao u ruci, sada ponovo uperen u Jocu. Jedva se podigao iz vode i mulja, držeći se za zid špilje.

– Nemoj to da pokušaš ponovo!... Bez razmišljanja ću te upucati! – sav besan je pripretio Joci.

Istog trenutka na površini vode izronila je Olgina glava. Ugledala je Stevu-beretku, pa je, gazeći kroz sve pliću vodu, upitno pogledala Jocu.

– On je taj Steva-beretka koji je fotografisao Vasileov dnevnik – zbrzao je Joca.

– Da, da... Ja sam taj. Već vidim dukate u onoj kožnoj torbi. Daj to ovamo!

Olga je stajala na mestu, kao ukopana, ne znajući šta da čini. Nije mogla da shvati kako se ovaj čovek stvorio u pećini. Steva-beretka je nestrpljivo krenuo prema njoj. Joca je pokušao da ga zaustavi, ali ga je on odgurnuo držeći na nišanu pištolja čas Olgu, čas njega.

– Daj mi to! – dreknuo je i strgnuo s nje kožnu torbicu punu dukata. Podigao je plen levom rukom i, onako na odstojanju, merkao njegovu težinu.

– To nije sve. Tamo pod vodom sigurno ima još dukata. Ovo što je ovde, zasad tu i ostaje, to jest kod mene. A ti, ako želiš da Joca ostane živ, vrati se i donesi preostale zlatnike! – grubo je ucenjivao Steva-beretka.

– Nema više... – rekla je Olga molećivim glasom.

– Kako nema? Ima! To je premalo u odnosu na iznos zapisan u dnevniku.

– Ali, šta će biti sa Jocom?

– On ostaje ovde. Ja ću da pazim na njega – s reskim sarkazmom odbrusi Steva-beretka.

– Ne mogu nazad, jer se ronilačka boca ispraznila – požalila se Olga.

– Ne verujem ti! Kako si mogla doplivati do nas, ako je prazna...?!

– Pogledaj i sam! – odbrusila je Olga i skinula bocu s leđa. – Senzor pritiska skoro je na nuli...

– Pa, onda je napuni! – srditim glasom je naređivao Steva-beretka. – Nešto se i ja razumem u gnjuračku opremu. Za tako malu bocu sigurno ste poneli i pumpu. Samo da znaš, draga moja! Ako ne doneseš i preostalo zlato, Joca neće izaći živ iz ove rupe.

Olga je uplašeno pogledala Jocu. On joj je uzvratio otupelim pogledom, načinio korak-dva ka torbi na kamenoj polici i iz nje izvadio pumpu i kratko crevo. Napokon je crevo priključio na bocu...

– Hajde, hajde, napumpaj bocu! Neka za Olgu bude dovoljno vazduha da može bezbedno otići i vratiti se sa zlatom.

Joci nije preostalo ništa drugo nego da ravnomernim pokretima ruku dole-gore punio bocu. Za to vreme Steva je slobodnom rukom podigao Olgin mali ranac, istresao iz njega sve stvari, ne mareći što su pale na vlažno i blatnjavo tlo.

– Evo ti! Ovo je veća torba. Ne vraćaj je praznu, jer u suprotnom – ni jedno od vas dvoje neće izaći odavde! – zapretio je Steva-beretka.

Olga je sačekala da boca bude napunjena. Uz Jocinu pomoć stavila je bocu na leđa i na ramena navukla mali ruksak tako da joj je ležao na grudima.

– Kreni već jednom! Ovde te čekam... Zlatnici će biti cena vašeg izbavljenja – ironično je siktao Steva.

Olga je još jednom zaplivala u dubinu pećine. Sada je ronila brže i lakše, jer je pouzdano znala šta je sve, i gde, čeka na tom putu. Kada je stigla nadomak kovčega s blagom, prvo što je ugledala bio je mali stvor. Lakim zamasima repa plivao je oko razbacanih dukata. Olgi se činilo da je to stvorenje odnekud znalo da će se ona vratiti po njega. A, eto, ona je bila potpuno zaboravila na njega, pritisnuta sticajem niza nepovoljnih događaja...

Stvorenje je doplivalo do njene ruke, nežno se pričvrstilo šestoprstnim kandžama za lakatni zglob i omotalo se oko Olgine podlaktice. Baš zbog tog nežnog, mekanog i baršunastog dodira Olga se nije uplašila svoga gosta. A pred sobom je imala i ozbiljan zadatak. Jednom rukom je pridržavala mali ruksak, a drugom je brižljivo i s velikim naporom sakupljala zlatnike. Mali stvor je sve vreme ostao pripijen uz njenu podlakticu.

Olgu je neprestano opsedala briga šta će biti s Jocom i s njom. Kako stvari za sada stoje, shvatila je da od gomile blaga, ma kako ona bila velika, za njih dvoje neće ostati ništa. Njihovo istraživanje je postalo uzaludno i beskorisno.

Dok je punila ruksak, praznio se razbijeni kovčeg s dna poplavljene pećine. Napunivši ranac do polovine, zastala je upozorena težinom zlatnika. Znala je da će ruksak i bocu s kiseonikom morati odvojeno da progura kroz uzani otvor iznad gomile stenja. Stoga i nije smela sa prepuni ruksak.

Dosetila se još nečega... Spustila je ranac pored sanduka i počela rukom da kopa po blagu tražeći najveće zlatnike. Lukavo je smislila da baš te, najteže dukate sakrije u gumirano ronilačko odelo. Verovala je da je Steva neće pretraživati i da će tako makar malo nagraditi svoj i Jocin trud.

Na dnu sanduka pronašla je više francuskih franaka iz doba Napoleona Trećeg. Ali, bilo je tu i zlatnih poluga debljine muškog palca, približno širokih pet i dugačkih deset centimetara. Izdvojila je dve poluge i desetak zlatnika od sto franaka. Otvorila je cibzar na grudima i spustila u nedra zlatnike i poluge. Lako su skliznuli između tela i ronilačkog odela i zaustavili se negde ispod pupka. Zatim je podigla otežali ruksak i namestila ga na grudi. Laganim pokretima ruku i nogu otisnula se naviše i nastavila da roni prema izlazu.

Samo koji trenutak kasnije osetila je da sve teže diše. Vazduh iz boce bio je potrošen. Ali, kako je to bilo moguće, kad ventil na boci nije dao nikakav zvučni signal...!? Nije bilo vremena za nagađanje – trebalo je što hitnije doći do vazduha... Istog trenutka se setila da spas mora potražiti ispod stropa pećine, gde postoji vazdušni čep.

Brzim pokretima uspela je da se dokopa spasonosnog vazdušnog prostora. Udahnula je duboko nekoliko puta i odmah počela razmišljati šta dalje da radi. Boca na leđima postala je neupotrebljiva, beskorisni teret kojeg se istog časa oslobodila. Ostao joj je samo težak ruksak dopola napunjen zlatnicima... Procenjivala je razdaljinu do izlaza iz pećine. Želi li ostati živa, moraće u jednom dahu da roni do Joce i Steve-beretke. S rukaskom na grudima ili leđima to je nemoguće izvesti. Skinula je i njega i pustila da potone zajedno sa zlatom na dno pećine, odakle ga je nešto ranije i uzela. Pri tome se tešila pomišlju da sve nije izgubljeno. Nabaviće novu, veću bocu i, koliko sutra, vratiće se po blago.

Ako, udahne duboko i posluži je sreća, možda bi mogla isplivati nadomak ulaza. Konačno, drugog izbora nije ni imala. Skoncentrisala se, nekoliko puta duboko udahnula, a zatim zaronila...

Malo stvorenje se čvrsto pripilo uz Olginu ruku kako joj ničim ne bi zasmetalo u ostvarenju ovog životnog poduhvata. „Isplivaćemo zajedno!“ – samouvereno je pomislila u sebi. „Čim stignemo ispred pećine, pustiću te u potok i vratiću se po ostalo blago.“

Veštim zamasima ruku i pokretima nogu brzo je plivala prema izlazu. Maleno stvorenje grčevito se držalo i sve više pripijalo uz Olginu desnu ruku.

18.

Steva i Joca su nestrpljivo isčekivali Olgin povratak. Joca je bio polunag i počeo je da drhti od hladnoće. I ne samo od hladnoće: drhtavicu je podsticala i velika zebnja zbog toga što se Olga nikako ne pojavljuje. Krenuo je nekoliko koraka unazad s namerom da iziđe iz hladne vode koja mu je kvasila stopala sve do članaka i da sedne na udubljenje u pećinskoj steni. Steva je, s uperenim pištoljem, pomno pratio svaki Jocin pokret.

– Halooo! Halo, Stevooo! Gde si? Da li je sve u redu? – začuo se ženski glas ispred ulaza u pećinu.

Obojica su se okrenuli prema uzanom otvoru. Kada se Steva usredsredio na to da odgovori na dozivanja koja su dolazila izvana, Joci se učinilo da je to pravi trenutak da napadne... Hteo je da iskoristi Stevinu nepažnju i da mu otme oružje. Ali, Steva je na vreme primetio Jocino kretanje, spretno je izbegao napad i pri tom uspeo da protivnika snažno udario po glavi drškom revolvera. Joca je od udarca izgubio svest i pao nepomično u plićak. Steva više nije ni obraćao pažnju na Jocu, nego je požurio da odgovori Anastaziji:

– Sve je u redu, dragaaa! Ne briniii…! Sve je u reduuu!…

Olga je već bila na kraju snage i izdržljivosti pluća kada je izronila ispred izlaza. Tamo je Steva, s pištoljem u ruci, čekao na njen povratak. Kada je primetio da ne nosi ruksak, besno se razderao:

–Gde je ranac...? Gde je zlato...?

Olga se nije osvrtala na njegovu dreku, budući da je odmah primetila da Joca nepomično leži u plićaku. Uplašila se da je možda mrtav. Ne časeći časa, krenula je da ga pogleda. Dok se saginjala, Steva je Olgu grubo uhvatio za ruku i privuka k sebi. Pri tome je dotakao telo neobičnog stvora priljubljenog uz Olginu podlakticu. Istog trenutka je izgubio svest i pao pored Joce u vodu. Sada već u očaju, Olga je posmatrala dva nepomična muška tela kako leže ispred njenih nogu. Prvo se sagla da proveri Jocin puls. Na vratnoj

žili kucavici uverila se da je živ. Bio je sasvim bez svesti, okrenut licem prema gore.

Kada je pregledala Stevu shvatila je da i on diše, samo što ni on nije pri svesti. Istrgla je iz njegovih ruku pištolj i kožnu vreću sa dukatima i sakrila ih ispod torbe u udubljenju pećine.

U tim trenucima nije razmišljala o zlatu, neogo kako da spasi Jocu. Padale su joj na pamet razne mogućnosti, ali je na kraju zaključila da sama neće moći da, kroz uzani prolaz, na svetlo dana izvuče dva obamrla tela. Terebaće joj svakako nečija pomoć. Pomislila je na gazda Zdravka... Smislila je odmah i plan: Jednim krajem konopca vezaće Jocine noge. Drugi kraj će poneti sa sobom i izvući se iz špilje. Pomoću konopca, ona i Zdravko mogli bi lako da izbave onesveštene u pećini, najpre Jocu, a zatim i Stevu.

Potražila je planinarski konopac u velikoj torbi. Dok ga je uzimala, pogled joj je pao na kožnu vreću s dukatima. Prizor je istog trenutka odobrovoljio Olgu: ipak istraživanje nije bilo uzalud...

U jednom trenutku je pomislila da malu kožnu vrećicu sa zlatom i Jocinim talismanom ponovo prikači sebi oko struka ali Kandže malog stvora prekinule su njeno razmišljanje. Opominjale su je da njenog malog saputnika odnese tamo gde je i obećala: do obližnjeg potoka i njegovih bistrih brzaka. A to je bilo najmanje što je mogla da mu se oduži – i za pronalaženje blaga, i za iscrpljujući povratak bez boce s kiseonikom.

Joca, Zdravko, konopac i zlato mogli su još malčice da sačekaju.

Pre nego što je krenula iz pećine potražila je nešto od odeće. Sve što je imala u torbi bilo je mokro, jer je Steva istresao torbu u blatnjavu vodu. Ostao je suv samo jedan polu suv šorc. Obukla ga je preko gumenog odela. Pred gazda-Zdravka ipak nije mogla samo u ronilačkom kombinezonu. Polagano i obazrivo puzala je kroz izlazni tesnac. Naročito je pazila da se njen mali bezimeni prijatelj ne povredi o oštre kamene ivice.

Najzad je s mukom ispuzila na svetlo dana i čist vazduh. Ali, tamo je čekalo novo iznenađenje... Ispred ulaza u pećinu stajala

je mlada stasita plavuša. Bila je to ona ista žena koju je videla u manastirskom restoranu. Na sebi je imala belu bluzu dugih rukava i teget šorc od grubog platna.

– Gde je Steva? – upitala je Olgu neprijateljskim glasom.

– U pećini je, s Jocom. Broje dukate.

– A gde si ti pošla? Sačekajmo ih da izađu!

– Ne verujem da će u dogledno vreme da se pojave. Ja ću se vratiti, samo hoću da odnesem i pustim u reku ovu sirotu "ribicu" – objasnila je Olga i nastavila da korača ka reci.

Stigla je začas do obale Vratne i spustila ruku u žubornu vodu. Malo čudo se odvojilo od njene ruke i započelo polako da pliva po površini. Pre nego što je zaronilo dublje, još jednom je zahvalno pogledalo Olgu. Olga je to razumela kao pozdrav, pa je i sama odmahnula rukom.

Olga se žurno vratila do pećine. Odbacila je prvobitni naum da zatraži pomoć od gazda-Zdravka. Zaključila je da bi joj u izvlačenju Joce i Steve bila sasvim dovoljna i Anastazijina pomoć.

– Obojica u nesvesti leže u pećini. Posvađali su se žestoko oko zlata, kojega inače nema – rekla je Olga. – Ja ću najpre da uđem, a zatim ih jednog po jednog možemo izvući pomoću kanapa.

– U redu, svakako ću pomoći. Ali, da li ste našli dukate? – nepoverljivo priupita Anastasija.

– Malopre sam ti rekla: nema ničega u pećini. Sve je to bila samo najobičnija bajka – slaga Olga.

Anastasija je i dalje s nevericom gledala Olgu, prihvatajući da joj je ipak potrebna pomoć.

„Posle ćemo razgovarati o zlatu" – pomislila je u sebi. „Na kraju krajeva, Steva ima pištolj. Lako možemo da ih nateramo da saopšte istinu o zlatu."

Olga je ponovo upuzala u pećinu. Joca je već sedeo u vodi i držao se za okrvavljenu glavu. Videlo se po njemu da još nije oporavljen od udarca. Radost što vidi Olgu nije mogao da sakrije.

– Moramo da budemo oprezni. Napolju se nalazi Anastasija, Stevina žena. Obećala sam joj da ćemo vas pojedinačno izvući iz peći-

ne. Najbolje će biti da Stevi vežemo noge. Ti ćeš izaći prvi i kanapom ga izvlačiti, a ja ću ga gurati s unutrašnje strane. Ova njegova nesvestica može da potraje više dana. Onomad sam to i sama iskusila.

– A šta će biti sa zlatom? E, da..., i šta je s ruksakom? – priupita Joca.

– Nema ruksaka.... Ostao je u pećini pored sanduka, baš kao i prazna boca...

– Šta se to tamo desilo...? – prekide je nestrpljivi Joca.

Olga je ukratko ispričala šta se sve dogodilo prilikom njenog drugog ronilačkog pohoda na zlatnike. Namerno nije pomenula da je u boci možda bilo premalo vazduha... Ali zato je podvukla kako nije imala izbora: da bi izvukla živu glavu, morala je zbaciti sa sebe i bocu i ruksak sa zlatnicima.

– Nadam se da kožnu vrečicu s dukatima nećemo ostaviti u pećini – osmehnu se Joca.

– Ne, nećemo je ostaviti. Ti ćeš je izneti! – uzvrati Olga. – Kada izvučemo Stevu, tada i ti možeš izaći sa zlatom.

– Da spasavam čoveka koji me je hteo ubiti?!

– Mislim da nije imao ozbiljnu nameru. Pohlepa je njime ovladala... Ali, – nastavila je dosetljivo Olga – možemo da uradimo tako, što ću najpre ja izaći. Uz tvoju pomoć iznutra, izvući ćemo Stevu. Konačno ćeš i ti izići, naravno, sa zlatom.

– To je već bolja ideja. Ne bih voleo da ostavim zlato bez nadzora. Pa, ono je, na kraju krajeva, naše. Zar ne?!

Olga nije imala vremena da odgovori. Prionula je da vezuje Stevine noge.

Odmah zatim je otpuzala kroz uzan prolaz u pećinu, vukući za sobom drugi kraj konopca. Napolju se uspravila i zamolila Anastaziju da pomogne. Obe su uhvatile konopac i zapele da vuku.

U trenutku kada je Stevino telo kliznulo ka izlazu, zemlja je silno zadrhtala. Snažan zemljotres je uzdrmao čitavo područje. Nedaleko od njih kamena kapija je najpre napukla, a zatim se survala uz zaglušujući tresak. Ulaz u pećinu se takođe urušio i nestao

iza mnoštva krupnog kamenja što je padalo niz litice iznad ulaza u pećinu.

Olga je ukočeno i u očajanju za trenutak posmatrala kako gubi Jocu. I ona i Anastazija su uspele da se na vreme udalje više koraka od bujice kotrljaljućeg kamenja. Poslednji put je bacila pogled u pravcu mesta gde je samo koji trenutak ranije bio ulaz u pećinu... Zemlja je iznova sve progutala.

Dujo

1.

Rano ujutro Mara je krenula u obližnju šumu. Majka je Maru slala jednom nedeljno do susednog brda Crnopac, najjužnijeg izdanka planine Velebit. Gusta hrastova i bukova šuma, kojom je bila obrasla severna padina brda, bila je puna jestivih pečuraka. Dok je bila mlađa, išla je tamo zajedno s majkom, berući vrganje, mirisne uleknjače i crvene golubice. Znale su ponekad naići i na druge vrste gljiva, za koje nisu bile sigurne da li su jestive, te su ih radije zaobilazile. Tako je Mara naučila da prepoznaje samo neke vrste jestivih gljiva.

U malom zaseoku od svega šest-sedam domaćinstava, od davnina zvanom Grab, Mara je živela sa roditeljima. Nekoliko kvadratnih kilometara oko rasutih kuća prostirao se pašnjak. Bujna i sočna trava na prostranom pašnjaku bila je veoma pogodna za ispašu ovaca i koza.

Stari Grebo, Marin deda, zasadio je nekoliko stabala oraha oko porodične kuće još pre Prvog svetskog rata. Živelo se siromašno. Oko kuće potleuše paslo je nekoliko koza, malo stado ovaca i veći broj peradi. Iza obora se prostirala omanja bašta, taman tolika da je ispunjavala dva uslova: zadovoljavala je osnovne porodične potrebe i bila je sasvim pogodna za ručnu obradu. Nisu imali ni konja ni krave, te na tu vrstu ispomoći nisu mogli računati.

Pašnjak je retko košen. Visoka trava na nekim mestima sezala je Mari do golih butina. Ona je inače nosila jednu jedinu haljinu od lana niz godina, zbog čega je i bila poderana na više mesta. Na haljini su naročito bili vidljivi tragovi šumskog šipražja. O ramenima joj se klatila ručno krojena jutena torba, a u ruci je držala, i njime se poštapala, deblji štap vlastite visine. Torba je bila za gljive, a motka za vukove. U ovom delu Like bilo je mnogo vukova. Često su se spuštali sa viših predela Velebita i otimali jagnjad ili krupniju perad.

Ratna vremena i završetak Prvog svetskog rata nisu naneli mnogo jada i nevolja malom seocetu. Moglo bi se reći da žitelji Graba nisu ni osetili vetrove rata, baš kao ni njegov ishod. Nove vesti su dolazile zajedno s retkim trgovačkim putnicima koji su krstarili između Gračaca i Otrića. Obično su prodavali bakarne lonce i drveni pribor za jelo.

Jednom takvom prilikom od putujućih prodavaca su saznali da više ne žive u Austrougarskoj monarhiji, već u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, da im više nije vladar car Franjo Josip I, već kralj Aleksandar I Karađorđević. Bili su pomalo srećni zbog toga, jer je porodica Rašeta bila srpskog porekla.

Ovom prilikom Mara nije išla istim putem kojim je odlazila ranije. Krenula je u drugom pravcu, nadajući se da će pronaći bogatija nalazišta pečuraka. To joj se isplatilo: ubrzo je naišla na predeo s bezbroj okruglih braun šeširićam, koji su provirivali kroz tepih opalog lišća.

Dok ih je brala sve više je shvatala da je pečuraka mnogo i da bi bilo prava šteta da ih sve obere u istom navratu. Odlučila je da većinu ostavi za sledeći put.

Mara je umela da se dobro orijentiše u šumi, ali ovom prilikom se neočekivano zbunila. Izgubila je osećaj za povratni smer kretanja. Srećom, nedaleko od travnjaka s gljivama ugledala je stenovitu liticu koja se uzdizala iznad šipražja i granja drveća. Pomislila je: ako se popne na stenu, mogla bi lakše videti u kom pravcu treba da ide.

Približila se steni i u njenom podnožju začula najpre vučje zavijanje, a potom i oštro režanje. Mogla je samo da pretpostavi da je u pitanju vuk, jer je zavijanje zvučalo tako čudno da se kolebala – koja bi to životinja još mogla da bude. Uz sve to, i zavijanje i režanje imali su jeziv, podmukao odjek. Osetivši opasnost Mara se zaustavila kao ukopana. Spustila je torbu na zemlju i obema rukama stisnula štap koliko god je snage imala. Bila je spreman da se brani. Čekala je. Napad se nije dogodio. Razmišljala je da li da ona prva napadne, ili da na vreme pobegne. Znala je da vuk neće nasrnuti na čoveka ako za to ne postoji neki poseban razlog. Zato je ipak ostala da čeka.

Nije potrajalo ni jedan minut kada se iza grma, u dnu litice, pojavila zver. Mara je pogledala vuka pravo u oči i još snažnije stisnula močugu. Vuk je spustio pogled, a zatim okrenuo glavu udesno. Laganim trkom nestao je između stabala.

Mari je laknulo. Ali, odmah potom se i zapitala: kakav je to vuk koji tako čudno zavija i reži. Posle samo nekoliko minuta, kad su joj se povratili hrabrost i samopouzdanje. krenula je ka litici i grmlju. Stezala je i dalje čvornovati štap i bila pripremna da se brani ukoliko se opet dogodi nešto nepredviđeno.

Ništa se, srećom, nije dogodilo. Približila se sasvim litici i odmah iza grma pronašla tamnu šupljinu visine odraslog ovna. Gurnula je u nju jedan kraj motke i zamahivala njome i levo, i desno. Htela je biti načisto s tim da li u špilji još nečega ima. Dok je mahala štapom, istovremeno je bila u pripravnosti za slučaj da joj bilo šta zapreti. Ipak, to se nije desilo. Stoga je prišla otvoru, nagnula se nad njim i povikala iz sveg glasa:

– Aaaaaa…

Zvuk se vraćao sa višestrukim odjecima. Neko vreme joj je bila zabavna ova zvučna igra uz upotrebu različitih glasova i reči, da bi se uskoro prisetila zbog čega je uopšte krenula ka litici. Ispela se na vrh stene i s visine je odmah ugledala kućerak u kojem živi. Ubrzo je uobičajenim putem žurno koračala ka skromnom domu.

Roditelji su se radovali velikoj količini jestivih pečuraka. Mara je odlučila da im samo spomene susret s vukom. Špilju nije smatrala važnom pomena.

2.

Izgradnja ličke pruge između Gračaca i Gospića otpočela je 1924. godine. Složeni poslovi su zahtevali mnogo ljudskog rada. Mnogi žitelji okolnih gradova i sela dolazili su da rade na gradilištu. Među njima je bio i Nikola Breka, dvadesettrogodišnjak iz Gračaca.

Železnička pruga prolazila je samo nekoliko kilometara od zaseoka Grab u kojem je živela Mara s roditeljima. U to vreme Mara je imala 16 godina. Rado je odlazila do železničke pruge i strpljivo pratila nesvakidašnji prizor velike gradnje. Kasnije je, za izvesnu nadoknadu, pomagala u pripremi hrane za radnike. Radeći tamo upoznala je i Nikolu.

Posle jednog miniranja stena eksplozivom, radnici su otkrili ulaz u jednu do tada nepoznatu pećinu.[1]

Mara i Nikola su se često sastajali i šetali po Crnopcu, brdu nedaleko od pruge i njenog doma. Staze za šetnju je birala Mara, jer je dobro poznavala padine brda još iz vremena kada je tamo brala pečurke. Jednom prilikom, dok su prolazili pored stene, pokazala je Nikoli ulaz u špilju. Ispričala mu je svoj susret s vukom i odjeke koji su dolazili iz pećine. Nikola je sa zanimanjem slušao

[1] Tokom izgradnje ličke železnice 1924. godine Nikola Turkalj je otkrio Cerovečku pećinu u blizini Crnopca.

priču i zagrejao se za nju, nagađajući da je ona možda povezana s nedavno pronađenom velikom pećinom, bogatom stalagmitima i stalaktitima. Stoga je odlučio da je podrobnije istraži.

Tek kad se sagnuo sasvim nisko mogao je ući u pećinu. Samo nekoliko metara dalje od ulaza, prostor pećine se znatno širio. Na žalost, nije mogao bog zna šta da vidi, jer svetlost koja je dopirala kroz otvor pećine bila je nedovoljna i ostavljala je unutrašnjost u gotovo potpunom mraku. Nikola je stoga odlučio da ponovo dođe u pećinu, ali da tada ponese sa sobom uljanu svetiljku.

Tako je i bilo. Opemljen lampom, zajedno s Marom je ušao u špilju. Unutrašnjost pećine bila je puna prekrasnih stalaktita. Visili su sa tavanice poput šume ledenih šiljaka različitih boja. S poda su se opet uzdizali beli, žuti i zagasitonarandžasti gomoljasti grozdovi.[2]

Igra svetla, senki, oblika i boja suočila je dvoje mladih, zaljubljenih, sa nesvakidašnjom očaravajućom prirodnom pojavom. Prizor je bio toliko uzbudljiv i poseban da je naveo Nikolu da po prvi put poljubi Maru u obraz. Kasnije su saznali da se njihovo otkriće nije odnosilo na već znanu Cerovečku pećinu.

Te iste 1926. godine Mara Rašeta i Nikola Breka su se venčali. Ona je imala tek osamnaest, a on dvadesetpet godina. Izrodili su troje dece: Milana (1927), Mariju (1930) i Dušana (1938). Nažalost, samo je Dušan ostao živ.

Deda Grebo je umro još pre početka Drugog svjetskog rata, a njegovu malu farmu preuzela je porodica Breka.

Kada je izbio rat, Nikola je izbegavao da ga mobilišu u bilo koju vojsku tako što se skrivao u pećini. Najpre su ga tražili italijanski okupatori, zatim ustaške vlasti iz Gračac, a nešto kasnije i četnici. Tek pred kraj rata pronašao ga je jedan pripadnik partizanske oslobodilačke vojske i tako je bio prisiljen da stupi u partizanske redove.

[2] Getit, ili vatrena ruda gvožđa, mineral je koji u osnovi sadrži oksid gvožđa i priključenu hidroksilnu grupu. Ime je dobio po nemačkom književniku Johanu Volfgangu Geteu. U pećinama, kao stalagmiti, može se naći kristalizovan u izduženim, vlaknastim ili rombično-gomoljastim oblicima koji liče na zarđali kamen.

3.

Oštro skičanje probudilo je Evu iz sna. Trebalo joj je svega nekoliko trenutaka da proceni odakle dolazi taj, njoj nepoznati zvuk. Ubrzo je zaključila da je to vapaj, koji ne dolazi iz susedne sobe, nego verovatno iz komšijskog dvorišta. Umirila se, budući da je zaključila da je u njenom domu sve u najboljem redu.

Baš kada je odlučila da ipak ustane i sazna šta se dešava u komšiluku, neobično glasanje pretvorilo se u groktanje, a zatim je sve zamuklo. Pažljivo je osluškivala, očekujući da će se ti glasovi ponoviti. Međutim, okolinom je vladala potpuna tišina. Odlučila je stoga da još malo lenčari u krevetu. Nedugo zatim, iz komšiluka je začula uobičajene jutarnje šumove. Eva ih je dobro poznavala – ta, mogla ih je čuti svakoga jutra... Doseljeni Ličani hranili su stoku.

U kuću iz koje je posle rata iseljena švapska porodica, useljena je druga, kolonizirana iz Like. Stariji bračni par Berka, s jednim muškim detetom, bili su novi žitelji kuće. Dečak je imao jedva osam ili devet godina i zvao se Dušan. U porodici i na ulici svi su ga zvali: Dujo.

Porodica Berka se s mukom navikavala na ovdašnji život, na prostranu kuću i novo okruženje. Domaćin Nikola se često žalio Evinoj mami Žani – da mu je teško oko srca i da veoma pati za rodnim krajem. Kad bi mogao, već sutra bi se vratio tamo, na obronke Velebita... Čak je jednom prilikom pokazao beli mermerni kamen veličine dečije glave, odvaljen od kakve veće gromade. Doneo ga je, kako je čeznutljivo pričao, s daleke planine, iz vlastitog omanjeg kamenoloma nadomak rodnog sela, nasleđenog od njegovog dede. Kamen ga je utešno podsećao na rodne predele, na zavičaj...

Eva je ponovo začula tihe glasove. Učinilo joj se da to Dujo govori. Objašnjavao je nešto... Možda je došao da zatraži u zajam – šećera, soli, brašna... Njihove komšije su to često činile. Istina, pozajmicu su u dogledno vreme uredno vraćali, pa im je Žana izlazila u susret. Prebirući po vlastitim pretpostavkama i nagađanjima,

Eva se odmarala još neko vreme. Bila je subota i krajem nedelje nije se išlo u školu.

Okrenula se postrance. Polako se navikavala na nove uslove života svežeg srednjoškolca. Posle osnovne škole, postala je đak putnik. Putovala je iz Bezdana za Sombor. Pohađala je trgovačku školu i brzo stekla više novih prijateljica. U školi je bilo mnoštvo devojaka koje su obučavane za sekretarice, knjigovođe, prodavačice... Većina onih koje su živele van Sombora, svakodnevno su putovale do grada i nazad.

Na stolu je primetila poređane sveske i knjige. Setila se školskih obaveza. Trebalo je da završi zadatke iz dvojnog knjigovodstva.

Žana je otvorila vrata i prekinula ćerku u razmišljanju. Primetivši da je budna i da sedi na krevetu, još s vrata se obratila Evi:

– U komšiluku kod Ličana je svinjokolj. Ako te zanima, mogla bi da pođeš i da pogledaš kako se to radi. Poslali su Duju da te pozove, ...ukoliko si zainteresovana. Kod nas tako nešto sigurno nikada nećeš videti. Zato što…

– ...Što mi ne držimo svinje! – dovršila je rečenicu Eva.

Kada je Žana izašla iz sobe, Eva je počela da se oblači. Belu spavaćicu od poluprozirnog pamučnog batista, koja joj je padala do članaka, skinula je jednim pokretom. Na golo telo obukla je gaće skrojene od istog materijala. Imale su pre praktičnu namenu – čuvale su telo od hladnoće i nazeba, nego što su služile dobrom izgledu, budući da su sezale od struka do sredine butina.

U vreme posle rata, vladalo je veliko siromaštvo. Većina devojaka, a pogotovo žena, nosila je odevne predmete šivene u domaćoj radinosti. Teško zarađen novac trošen je mahom na ishranu, a ne na odevanje. Eva je, moglo bi se reći, imala više sreće od svojih vršnjakinja. Njena majka je naučila da šije još kao devojka. Tako je Eva bila u prilici da, ponekad zamoli majku, da joj sašije bluzu ili suknju. Pri tome je obično bila veoma zahtevna. Želela je da ima odevne predmete nalik onima po novinama ili na retkim reklamama. Naravno, to se nije odnosilo na donji veš, jer ga ionako niko osim roditelja nije mogao da vidi.

Flanel je bio najčešće upotrebljavani materijal – od njega su šivane skoro sve haljine, suknje i pantalone. Malo imućnije devojke mogle su još da priušte svileni kombinezon i steznik s *halterom* za čarape.

Eva je navukla tanke pamučne čarape. Svilene nije imala, a kamoli steznik s *halterom*. Kružnom gumicom ih je učvrstila na gornjem delu butine. Potom je obukla prugastu crno-belu bluzu. Da ne bi ozebla, uvukla se u podeblji štrikani džemper. Suknja joj je padala ispod kolena i bila je sašivena od debelog platna, karton-materijala, kako su ga tada nazivali. Znala je da takva suknja nije baš privlačna, ali osećala se udobno u njoj. Opasala je i pregaču. Obično je nije nosila, ali ovaj put, nameravajući da pređe kod komšija, to je namerno uradila. Znala je da je tamo dvorište prljavo i blatnjavo. Kad se kolju svinje, obično zna da bude i dosta krvi. Kosu je iščešljala i doterala frizuru šnalama, pretpostavljajući da u komšiluku može da se zadesi i neki mladić... Prvenstveno je imala na umu Dujine drugove.

Kada je prešla u susedno dvorište unajmljeni mesar i domaćin Nikola već su uveliko radili. Na privremeno sklopljenom stolu od debelih dasaka, uzdužno, ležala je polovina rasporene krmače. Domaćin i mesar, sekli su meso i slaninu i sortirali ih na slobodnom delu stola. Dujina majka Mara upravo je izlazila iz kuće noseći rakiju. Šepala je na desnu nogu. Još kao mlada devojka pala je s jedne omanje litice i slomila nogu u predelu potkolenice. Ozleda nikada nije zarasla tako da se to ne bi primetilo. Najpre mesar, a zatim i Nikola, dobro su potegli iz flaše. Odmah potom su nastavili da rade. Mara je ostala po strani, da bude na usluzi.

Dujo je ložio vatru ispod *oranije* u kojoj su se kuvale iznutrice. Ugledavši Evu, Nikola je odložio nož i krenuo ka oraniji. Dugačkom dvokrakom viljuškom pronašao je svinjsko srce. Nabodeno meso doneo je do stola. Mahnuo je rukom pridošloj komšinici da priđe. Zatim je odsekao parče obarenog srca i ponudio Evi.

Njoj se sve to učinilo veoma odvratnim. Htela je da ponudu odlučno odbije i da se vrati kući, kada je iza leđa začula majčin glas.

– Prihvati ponuđeno! Nikola je veoma darežljiv... Nipošto ne bi trebalo da odbiješ, jer bi to izazvalo srdžbu i bilo bi znak nevaspitanja.

Eva je prišla stolu i sa dva prsta podigla parče kuvanog srca. Stari je pogledom pratio devojku i čekao na njenu reakciju. Savlađujući odvratnost, Eva je zagrizla meso. Posle nekoliko zalogaja zaključila je da to i nije tako loše. Štaviše, učinilo joj se da je to najukusniji zalogaj koji je pojela u životu. Dujo se pridružio ocu u praćenju reakcija na Evinom licu. Naravno, iz sasvim drugog ugla: Duju je prvenstveno zanimala Evina lepota...

Eva, pak, nimalo nije obraćala pažnju na mladog komšiju. Znala je, a sada i videla, u kakvim uslovima živi Dujina porodica. Teški uslovi su nesumnjivo uticali i na njegovo oblačenje, a pogotovo na njegova interesovanja. Nalazila je dovoljno razloga da ga izbegava kad god je mogla. Na svinjokolj je ipak došla po majčinom nagovoru, a pogotovo stoga što tako nešto još nikada nije videla. Učenici sa sela, iz njenog razreda, rado su pričali o svinjokolju kao o važnom događaju. Priča se najčešće vrtela oko obilja hrane pripremljene tom prigodom.

Trebalo je podosta vremena da se Evino interesovanje, osim za školu, počne ozbiljnije usredsređivati i na dečake. Već je pohađala treći razred srednje škole i u tome je poprilično kasnila za vršnjakinjama. Skoro sve njene drugarice već su se uveliko zabavljale s momcima. Istina za volju, u njenom gradiću nije bilo baš nekog velikog izbora za provod. Sve se svodilo na kućne zabave ili na šetnje u večernjim časovima glavnom ulicom. Kasnije su u mesnim zajednicama, u takozvanim „*kvartovima*“, osnivane dramske sekcije i podsticano je bavljenje sportom. Eva je rado posećivala amatersku glumačku sekciju. Za neka nova poznanstva i nadalje je bilo malo prilika, jer momci se nisu naročito zanimali za glumu. Više su voleli sport.

Jednom prilikom Evi je, dok je s grupom đaka-putnika išla ka školi, prišao Konrad. Bio je lep, stasit plavooki muškarac. Drhtavim glasom, sav oznojen od uzbuđenja, zapitao je Evu mogu li da se dru-

že, odnosno da se zabavljaju. Ona ga je poznavala samo iz viđenja. Autobus u kojom je Eva putovala iz Bezdana dolazio je iz pravca Kolut. U njemu ga je nekad viđala. On je išao je u gimnaziju.

Dok su se rukovali, Eva je osetila prijatan dodir njegovih prstiju. Tada još nije slutila da će biti zaljubljena u njega. Uskoro, godilo joj je što, najzad, i ona ima momka. Nešto kasnije, prijalo joj je da bude s njim, jer je uvek pronalazio zanimljive priče. Znao je dosta toga o događanjima u svetu. Roditelji su mu bili Nemci, tačnije, Švabe. Posle rata, većina njegove rodbine iselila se u Nemačku. Dopisivali su se s njima. Ovi su ih obaveštavali o najnovijim filmovima, modi, sportu... Evi je godilo što su je ostale devojke zavidno gledale. To je učvrstilo njenu samouverenost.

Konrad je svakog dana putovao iz sela Kolut i s nestrpljenjem čekao da mu se u Bezdanu Eva priključi. Kad god bi razgovarali, nalazili su mnoštvo zajedničkih tama. Oboje su voleli da čitaju. Eva je obožavala poeziju. Mnoge pesme je znala napamet. Konrada je više zanimala proza. U početku su veoma malo vremena provodili zajedno. Oboje su žurili kući nakon nastave. Tek ponekad, kada su imali manji broj časova, propustili bi polazak autobusa. Bili su najsrećniji kada bi neko od njihovog školskog društva priredio žurku, a pri tome i njih pozvao.

U malim mestima, kao što je Kolut ili Bezdan jedino mesto zabave bili su domovi kulture. Tamo bi se, jednom nedeljno, prikazivao film. Zainteresovani su se mogli pridružiti plesnoj grupi ili dramskoj sekciji.

Evu je prvenstveno zanimala gluma. Milan, amaterski režiser, poverio joj je ulogu u jednoj manjoj prestavi. Tada su, još uvek, mahom igrane teme iz rata: partizani se bore protiv Nemaca i pobeđuju ih. Na premijeru je Eva pozvala i Konrada. Posle predstave, očekivala je reči pohvale za njenu glumu.

– Ti si dobro odigrala bolničarku, ali tema predstave nije za mene...

– Kako to...?

– Ja partizane ne smatram herojima!

Kasnije nekom prilikom, Evina školska drugarica Vivijen priredila je kućnu zabavu. Pozvala je i njih dvoje. Vivijenini roditelji nisu bili kod kuće i stvorena je opuštena atmosfera. Odnosi Eve i Konrada tada su u mnogome prevazilazili samo poljupce. Konrad je, u prostranoj kući, pronašao usamljenu sobu. Uhvati je Evu za ruku i poveo je tamo. Devojka je pomislila da je to dobro mesto za nešto prijatniju osamu i poželjnu intimu...

Ali, opuštena zabava i dobro raspoloženje pokazali su se kao savršeno predvorje za seks. Eva to nije planirala, ali dogodilo se... O predostrožnosti su oboje malo šta znali. Bili su oprezni onoliko koliko su im to dozvolila mladalačka osećanja. Posle toga su koristili svaku priliku da budu zajedno.

Konrad je u međuvremenu veoma zapostavio učenje. Ne toliko zbog Eve, koliko stoga što mu se činilo da je pred njim novi životni plan.

4.

Dujo iz komšiluka postao je punoletan. Dobio je i posao. Veći deo zarade trošio je na svoj izgled. Hteo je da postane gradski momak. Redovno je odlazio u kupatilo. Brijao se kod berbera. Postalo je upadljivo da je dobro odeven mladić. Sve češće je znao da zađe u komšiluk, kod Žane i Eve, da nešto pomogne kad god je to bilo potrebno. Kada je Eva bila kod kuće, više puta je nudio pomoć i kad to od njega nije traženo. Eva je tek kasnije shvatila da on to čini samo zato da bi se sreo s njom. Jednom mu se, prilikom nekog posla, omaklo:

– Videćeš, Eva! Bićeš ti moja žena!

Sviđalo joj se što joj se Dujo udvara, ali ni na kraj pameti joj nije padalo da se s njim zabavlja, kamoli da mu postane žena.

Jednog dana, sasvim neočekivano, Konrad je ispričao Evi kako se meštani Koluta sve češće rđavo ophode prema njegovoj

porodici. Stoga su i podneli zahtev za iseljenje u Nemačku, gde živi i ostala njihova rodbina. Pre nego što se isele, sačekaće da završi školsku godinu.

Početkom marta jedan Konradov prijatelj pozvao ih je na kućnu zabavu. Bili su dobro raspoloženi. Slušali su muziku i neprestano plesali. Kasnije su se povukli u jednu sobu, da vode ljubav. Ovom prilikom Konrad je bio veoma pažljiv i Evi je zaista bilo lepo. Ljubio ju je po celom telu. Ispunjavao je sve njene želje. Međutim, učinilo joj se, u nekom trenutku, da on to radi proračunato, bez iskrenih osećanja. Imala je utisak da je pomalo odsutan. Eva je to pripisala piću, jer zaista su dobro popili.

Sledećeg ponedeljka kada je Eva ušla u autobus u Bezdanu, Konrad se tamo nije nalazio. Eva je odmah pomislila da je možda zakasnio i tako propustio taj polazak autobusa. To se i njoj ranije nekoliko puta dogodilo. Ali ni sledećeg dana se nije pojavio. Počela se raspitivao i saznala je od jedne učenice iz Koluta da se Konrad, zajedno s porodicom, odselio u Nemačku. Eva nije mogla da poveruje... Ta vest je za nju bila nezamisliva i neshvatljiva. Samo dva dana ranije prijatno su se zabavljali i vodili ljubav. Nije mogla prihvatiti da joj je Konrad tako hladno i bez pozdrava okrenuo leđa. Pala je u očaj i beznađe. Celim telom je osećala podmuklu bol. Čas bi briznula u glasno ridanje, čas bi je spopala nesavladiva ljutnja i bes. Utučenost je rasla zajedno sa saznanjem da vlastitu patnju nema s kim da podeli.

Žana je staklenku jake rakije, koju je dobila od komšije Nikole, držala na najvišoj polici u ostavi. Rakiju je najčešće koristila za dezinfekciju rana. Ponekad, tokom napornih dana i teških trenutaka, razblaživala je alkohol vodom i njime nastojala da odagna teskobu. Eva je pomislila da bi to i njoj možda moglo pomoći...

Iste te nedelje Žana je zamolila komšiju Duju da dođe i pokuša izvaditi kofu iz bunara koju je nepažnjom ispustila. Dujo se rado odazvao i ubrzo stigao sa čengelama. Baš u trenutku kada se Dujo trudio da sa dnu bunara kukom zakači vedro, pored je prošla Eva, sva omamljena i izgubljena. Zamakla je u baštu da bere maline.

Dok je ona napunila malu činiju malinama, dotle je i Dujo izvukao kofu. Smišljao je način kako da u prolazu zaustavi Evu... Bojažljivo je ponudio da joj pokaže svoje zečeve.

– Imam lepe bele kalifornijske zečeve... Potpuno su beli, osim što su im njuška, uši i rep crni. Jesi li ikad videla takve?

Eva je, bez i jedne jedine reči, samo odmahnula glavom.

– Pa, dođi da ih vidiš! Tamo su, u ambaru...

Eva nikada u životu nije videla zeca. Teturajući se, pošla je za Dujom. U seniku su kavezi bili poređani s jedne, a police s druge strane. Čim je ušla, prvo je zapazila police i predmete na njima. Tamo su se nalazili neki mali predmeti. Neispravan radio, zatim veliki budilnik, daska za meso u obliku ribe... i na kraju beli, neobrađeni kamen veličine dečje glave.

Dujo je neprestano nešto govorio i pokazivao rukom prema kavezima, ali Eva je zastala pred policom... Kao očarana, posmatrala je kamen. Videvši da ne obraća pažnju na njega, Dujo joj je prišao s leđa. Odstraga je, obema rukama, čvrsto uhvatio njene grudi i oborio devojku na prosutu slamu. Eva se nije opirala. Možda i zato što je još uvek patila zbog Konradovog nečasnog odlaska. Duji je dozvolila da radi šta hoće...

5.

Fasada bolničke zgrade nije se promenila. Sagrađena je davno, još u osamnaestom veku. Njena starost jasno se očitavala sa spoljnih zidova. Gole cigle, bez fasadne žbuke, izazivale su odbojnost kod svakog pažljivijeg prolaznika. Da zgrada tako izgleda doprineli su još i gradska prašina i dim. Crvene cigle oko prozorskih otvora i oko ulaznih vrata donekle su narušavale monotoniju velikih, sivih i prljavih zidnih površina.

Utegnuta u uzanom crnom kostimu, Danica se na trenutak zaustavila pred ulazom u bolnicu. Ni visoke potpetice elegantnih

cipela nisu bile dovoljne da oslobode rubove vidno dužih nogavica njenih pantalona. Na ramenu joj je visila torba srednje veličine. Veliku putnu torbu dala je na čuvanje još na autobuskoj stanici. Planirala je da se po nju vrati tek kad u gradu obavi predviđene poslove, a pre nego što krene da poseti rodnu kuću.

Dok je stajala ispred zgrade, zapitala se kada je u njoj bila poslednji put. Možda je to bilo baš onda kada je morala da operiše slepo crevo. Zacelo je od tada prošlo dvadesetak godina. Tom prilikom je upoznala Danijela koga je od prvog susreta jednostavno zvala – Dane. I Dane je ležao na internom odeljenju zbog nekoliko ozbiljnih modrica...

Danica od tada nije bila u Bezdanu. Jedan iznenadni telegram naterao je nju da se ponovo vrati u rodni grad. Kada je ušla u predvorje našla se u prostoru koji je iz temelja menjao njen prethodni utisak. Glatki, belo okrečeni zidovi, prigodni svetlozeleni nameštaj i dobro uklopljena bočna vrata budili su kod posetioca zaista prijatan osećaj. U hodniku, na prijemnom odeljenju, bio je smešten samo jedan sto. Na prednjem delu stola stajala je okačena velika plakata na kojoj je crvenim slovima pisalo:

"Opšti oftamološki pregled – 14. maja od 9,00 – u sobi broj 5"

U hodniku nije bilo nikoga, osim bolničarke u četrdesetim godinama, koja je sedela za stolom i sređivala kartoteku. Bila je vidno udubljena u posao čim nije ni trepnula na dolazak nepoznate osobe. Njen beli mantil već odavno je postao pretesan. Toliko je bila gojazna da dugmad na grudima i stomaku jedva su izdržavala da pod pritiskom tela ne odlete s nje.

U trenutku kada je Danica stigla do stola, sestra je podigla pogled. Pristigla nije ništa rekla, samo je ispružila ruku držeći u njoj već pomalo izgužvan telegram. Sestra je uzela papir, pogledala ga i bez reči dala Danici znak rukom da je sledi. Otvorivši široka dvokrilna vrata, ušle su u drugi hodnik. Beli zidovi i jako osvetljenje tako su jako bleštali da je Danica morala spustiti pogled na pod koji se pod blagim nagibom spuštao nadole. Na uzdužnim zidovima nije bilo prozora niti nekih drugih otvora. Na kraju hodnika dočekala su ih zatvorena gvozdena dvokrilna vrata.

U hladnoj prostoriji, na obdukcijskom stolu, ležao je leš starijeg muškarca. Donji deo tela bio je prekriven čaršavom. Iznad leša, nagnut, stajao je lekar s naočarima, star oko šezdeset godina. Čim je ugledao pristigle, odmah je prekinuo posao. Jednim potezom ruke, čaršavom je prekrio celo telo pokojnika. Prišao je dvema ženama i upitno ih pogledao. Sestra je doktoru pružila telegram. On ga je pažljivo pročitao, a zatim prišao zidu s ugrađenom rashladnom komorom. Izvukao je jedan označeni segment u vidu dugačke metalne ladice u kojoj je ležalo prekriveno telo preminule osobe. Doktor je pogledao Danicu, očekujući njen znak da je spremna za suočenje. Kada je ova klimnula glavom, doktor je otkrio lice pokojnice. Danica se malo zanela, najpre u levu a potom u desnu stranu... Klimnula je potvrdno glavom, gotovo neprimetno.

– Molimo Vas, identifikujte pokojnika! – poluglasno reče lekar.

– Da, to je moja majka Eva... Eva Čanadi.

– Primite moje saučešće zbog velikog gubitka – s pijetetom se oglasi lekar.

Pre udaje, Danica je provela celokupno detinjstvo u Pustoj ulici, blizu Bezdanske banje. Porodična kuća nalazila se približno na sredini te ulice. Sagrađena je još 1910. godine, kada su se supružnici Čanadi, Danicina prababa i pradeda, doselili iz Bečeja. Pradeda je bio zidar. Sam je po dolasku podigao kuću, a kasnije je pokrenuo i malu porodičnu zidarsku firmu. Zidalo se sve što je Bezdancima bilo potrebno: od ograde do spratne stambene kuće.

Pored Čanadijevih je već ranije bila sagrađena velika švapska paorska kuća.

Nakon Drugog svetskog rata iz te kuće su iseljeni vlasnici i deportovani u Nemačku. U ispražnjenu kuću uskoro je useljena jedna partizanska porodica iz Like. Stariji bračni par Breka imao je samo jedno dete, sina Duju koji se rodio tokom rata.

Danica se rodila posle rata, tačnije 1953. godine. Deda već nije bio među živima. Odrastala je uz baku Žanu, sve do školskog uzrasta. Njena majka Eva je mnogo radila: šila je kod kuće, a išla je

uredno za *Domaću radinost*. Za sve tri njih su to bile teške godine. Ali, nastupila su još teže godine kada je umrla baka Žana. Eva i Danica su ostale same...

Danica nije znala ko joj je otac. To je veoma brzo shvatila. U ranom detinjstvu, dok se na ulici igrala sa ostalim devojčicama, zapazila je da svaka od njih, pored mame, ima i oca. Ponekad su očevi izlazili na ulicu i pozivali ćerke da dođu kući. U više navrata je zapitkivala majku – šta je s njenim ocem, i uvek je dobijala istovetan odgovor: "Otac je otputovao daleko, ali jednom će se vratiti..."

U to vreme, komšija Nikola je, na poziv Žane ili Eve, dolazio kod njih da im pomogne, zapravo, da sam uradi neke teže poslove. Molile su ga tako da im iseče drva za loženje, prekopa baštu ili unese istovareni ugalj, sa ulice u podrum kuće. Za obavljeni posao uglavnom je bio poslužen šoljicom kafe od cikorije i nagrađen s nekoliko listova cigareta. Nisu ga mogle platiti novcem, jer u ulici su svi odreda bili siromašni i novca niko nije imao. Kada je Nikola Breka već ostario i onemoćao, njegov stasali sin Dujo dolazio je da obavi te poslove.

Pomoć komšije Duje verovatno se nastavila i u godinama nakon što se Danica udala i otišla u inostranstvo. Potvrdu o dobrosusedskim odnosima nalazila je i u tome što je upravo Dujo poslao Danici telegram o smrti njene majke Eve...

Išla je ulicom laganim koracima, vukući za sobom veliku putnu torbu. U Pustoj ulici jedva je prepoznala nekoliko kuća. Sve ostale su bile ili novoizgrađene, ili temeljno obnovljene. Stigavši do porodične kuće zapazila je, već na prvi pogled, da je zapuštena i u prilično lošem stanju. Izvana je na mnogim mestima otpao malter. Neko je pokušao da oronulu fasadu popravi do visine grudi, mada prilično neuspešno.

Zastala je za trenutak ispred ulazne kapije. Pokušala je da sebi predstavi na šta će sve naići kad zađe s druge strane... Smogla je snage i pritisnula kvaku. Ali, kapija se nije otvorila.

„Sasvim razumljivo... Pa, ovde više niko ne živi... ” – rekla je u sebi.

Ostavila je stvari ispred kapije i produžila da sabrano korača do kuće komšije Duje. Tamo je kapija bila širom otvorena. Kod Ličana je to ustaljena navika. Ranije su živeli u ličkim brdima, gde mnogi nisu ni podizali ogradu oko kuće.

Danica je ušla u dvorište dosta samouvereno. Veliki pas, šarplaninac, najpre je počeo da reži, a ubrzo i da glasno laje. Debeo lanac kojim je bio vezan zadržavao ga je da ne nasrne na nepoznatu gošću. Na pseći lavež u dvorištu se pojavila neka devojka. Izgacano blatnjavo dvorište bilo je dovoljan razlog što je na nogama imala gumene čizme. Nisu mnogo odudarale od pohabanih farmerki i karirane košulje dugih, do lakta zavrnutih rukava. Da nije bilo gumenih čizama, po svemu je podsećala na gradsku tinejdžerku.

Danica je bila iznenađena, jer je očekivala da ugleda Duju, a ne sasvim nepoznatu šiparicu. Mislima joj je prostrujalo: nakon toliko vremena, sve se promenilo...

– Da... Koga tražite? – upita devojka.

– Aaa… Već dolazi taj koga tražim! – uzvrati odlučno gošća, koja je baš tog trenutka zapazila Duju kako izlazi iz kuće.

Domaćin je na sebi imao plavu trenerku, najmanje dva broja veću nego što bi mu odgovaralo. Odmah je prepoznao Danicu i stao je ispitivački gledati, sve u očekivanju da se ona prva njemu obrati.

– Ključ...? Da li je kod tebe ključ? – zapita Danica.

Dujo je namerno prečuo pitanje i, smeškajući se, laskavo primetio:

– Nisi se uopšte promenila... Lice i stas su ti isti kao što su bili pre petnaest-dvadeset godina... Pre nego što si otišla... Uvek si bila lepa devojka.

– Hvala, komšija! Da li je ova prelepa devojka tvoja?

– Tetkina ćerka. Voli da bude ovde, jer kod mene je sve dozvoljeno. Pored toga, brine o meni budući da imam ozbiljnih srčanih problema...

Dujo se naglo trgao i obratio mladoj devojci:

– Iva, predstavi se gospođi. Ona je naša komšinica. O njoj sam ti toliko toga pričao.

Nakon pozdravnog rukovanja, Dujo je je odmah krenuo u kuću po ključ. Iva je pošla za njim. Kuća je imala dugačak konk, poluotvoreni ulazni hodnik. Gledajući s ulične, Dujo je zamakao u treću prostoriju, a za njim i devojka. Tog trenutka se Danica prisetila da je to ona ista soba, bar tako je pričala baka Žana, u kojoj je porodica Breka, odmah po useljenju, postavila tronožac s kotlićem. Da baka Žana nije prišla komšijama i pokazala im zidani šporet od cigala i ukrašen pločicama, možda bi ovi još dugo kuvali ložeći vatru usred sobe.

Dujo je zaista brzo pronašao i doneo ključ.

– Evo, tu su broj telefona i adresa advokata koji sređuje papire za ostavinsku raspravu – rekao je sasvim mirno dok je Danici predavao ključ i vizitkartu. – Eva mi je pred smrt rekla da je sastavila pismo za tebe... Pismo se takođe nalazi kod advokata.

– Znaš li kako je mama umrla?

– Evu su uništili pritisak i šećer. Tokom poslednjih nedelja svakodnevno sam dolazio kod nje, ali što se tiče njenog zdravlja – tu ništa nisam mogao pomoći. Zato smo zajedno i odlučili da je bolje da ode u bolnicu.

Danica je iskreno zahvalila Duji što je brinuo o njenoj majci i konačno pošla kući. Ključ se lako okretao u bravi kapije. To znači da je neko vodio računa o bravi. Preko široke terase ulazilo se pravo u dnevnu sobu...

6.

Otkako su Danica i Dane iskoračili preko praga i otišli, nameštaj u dnevnoj sobi gotovo da i nije menjan. Dve klasične, udobne i elegantne fotelje, u stilu *Monte*, još uvek su stajale s obe strane

ovalnog stola od bukovine. Eva je volela da se smesti u fotelji desno od stola i da tamo dugo, dugo čita. Obožavala je romane. Kad god je imala bar malo slobodnog vremena, sela bi i prelistavala knjige. Dok je Danica bila mala, Eva joj je rado čitala bajke.

Kauč pored zida bio je namešten za spavanje. Verovatno je tamo ležala Eva pre nego što je primljena u bolnicu. Pored ležaja, naspram uzglavlja, nalazio se televizor smešten na okruglom stolu s točkovima. Kada je Eva sedela u fotelji, lako je pokretala sto i usmeravala televizor u tom pravcu. A kada bi se zavukla u krevet i san joj odmah ne bi padao na oči, jednim potezom ga je okretala ka uzglavlju.

Police za knjige pokrivale su ceo jedan zid. Na njima su seređala brojna izdanja – mahom su to bili romani. Na kraju jedne police, pri samom vrhu, stajao je neobrađen beli kamen veličine dečije glave, verovatno od mermera. Na vrhu kamena, na onom najoštrijem delu, crvenila se neobična mrlja. Činilo se kao da je na vrh mermerne beline pala velika kaplja krvi. To je kamen činilo posebnim i davalo mu izuzetan vizuelni efekat. Sticao se utisak da se radi o uspešnom minijaturnom vajarskom delu. Kako je kamen dospeo do Eve i našao se na polici s knjigama koje je tako volela – Danicu nikada nije naročito zanimalo.

Na drugom zidu sobe visile su okačene fotografije Danice i Daneta. Eva ih je postavila. Dane je strastveno voleo brzu vožnju. Živeo je inače u Švajcarskoj. U Bezdan je došao samo da poseti rođake. Stric mu je živeo u centru grada i veoma je voleo ribolov. Jednom prilikom je nagovorio sinovca da zajedno izađu na dunavski rukavac zvani Šodroš. Na strmoj i skliskoj obali, Dane je pao i prilično se povredio. Oderao je nadlakticu i dobro nabio stomak. Odmah su ga preneli u bolnicu na ispitivanje. Tako su se na internom odeljenju bolnice i sreli Danica i Dane.

Na prvoj fotografiji se nalazila Danica u mladalačkoj odeći kako šeretski gleda u foto aparat. U ono vreme uživala je prateći Daneta na trkama. Piloti tih brzih automobila bili veoma popularni. Veliki broj devojaka neumorno su ih pratile i obletale.

Fotografiju je snimio Mika, foto-reporter koji je pratio Daneta na svim trkama. Postavio je Danicu tako da se videla staza na kome su jurili automobili tipa *formula 1*. Tu fotografiju je poslala Evi davno, pre nesreće. Snimljena je u Monci u Italiji.

Na drugoj, bili su ona i Dane. Pozirali su ispred automobila boje slonovače. Nakon što su se upoznali, više puta su se vozili tim automobilom. Snimak pored automobila načinjen je na novosadskoj obali Dunava. U pozadini se jasno videla Petrovaradinska tvrđava. Danica se dobro sećala tog zajedničkog jednodnevnog izleta: na Tvrđavi su se prvi put poljubili...

Na sledećim fotografijama nalazila se gradska veduta, s potpisom *The Casino de Monte-Carlo,* dok se pored nje našao i čuveni budimpeštanski most *Lánc hid*.

Ispod tih fotografija stajala je široka komoda s tri fioke. Danicu je zanimalo šta je u njima, te je najpre otvorila gornju fioku. U njoj se nalazio opran i opeglan veš i jedan električni *šoker*. Budući da je neko vreme živela sama, mama se verovatno bojala provalnika, pomislila je Danica. Zato je i nabavila ovaj uređaj za samoodbranu. U sledećoj, nižoj ladici pronašla je nekoliko spavaćica. Eva ih je verovatno koristila kad bi iz spavaće prešla u dnevnu sobu. Donja fioka se teško izvlačila. Utoliko je bilo zanimljivije saznati šta se nalazi u njoj. Kad je najzad uspela da je otvori, ugledala je mnoštvo starih, istrošenih i zarđalih alata. Među njima je neke prepoznala: zidarsku vanglu, mistriju, visak, zidarski čekić, ručnu testeru... Mora da ih je deda koristio kao zidar, a baka Žana ih je sačuvala za svaki slučaj, budući da su takve alatke često potrebne u domaćinstvu.

Ostale delove kuće, nije stigla da pregleda – osećala je kako je savladava strašan umor. Biće i za to vremena, pomislila je zevajući. Ovde ionako mora ostati nekoliko dana. Za to vreme će pročešljati sve skrovite kutke po sobama. Sada joj je, više od svega, potreban odmor i zato je bez razmišljala sela u levu fotelju. Učinila je to po navici, spontano, jer je desnu fotelju uvek koristila Eva. U podsvesti joj je, tako smorenoj, lebdela neka čudna obazrivost: ako

se Eva vrati i zaželi da sedne u svoju omiljenu fotelju..., ... zato ta fotelja treba da je slobodna!

Gotovo u polusnu, prisećala se kako je uopšte stigla do ovog trenutka. Uskoro će navršiti pedeset godina života, a ostala je potpuno sama...

Sredinom šezdesetih godina, nakon što je u bolnici upoznala Daneta, često je s njim izlazila u provod. Dane je dobro govorio francuski i nemački, dok je srpski prilično razumeo, iako je imao ozbiljnih probleme s padežima i skromnim fondom reči. To Danici nije smetalo: dobro su se sporazumevali i sa tako malo reči.

Njegov otac je, odmah nakon Drugog svetskog rata, emigrirao u Švajcarsku i tamo dobio boravišnu dozvolu. Tada je još bio mlad – jedva da je stupio u punoletstvo. Nakon izvesnog vremena upoznao je i oženio divnu Francuskinju. S namerom da se što bolje uklopi u novu sredinu, promenio je čak i prezime koje je nadalje glasilo: Fabron. Naravno, i dalje je naporno radio, sve dok nije stekao imetak i postao preduzetnik. Dane mu je bio sin jedinac.

Dane je jednom zgodnom prilikom upoznao Danicu s roditeljima. Posle toga su njih dvoje započeli s planiranjem zajedničke budućnosti. Ubrzo je došao dan kada je Dane i zvanično zaprosio Danicu, a ona iskreno i s radošću prihvatila njegovu ponudu. Kako i ne bi, kad je Dane bio pristojan i prijatan mladić, veoma dobrog izgleda i iz dobro stojeće porodice. A što je najvažnije, Danica je zaista bila zaljubljena u njega.

Nakon svadbe, Danica se odmah odselila u Švajcarsku, u kanton gde su živeli muževljevi roditelj. Otac je bio vlasnik građevinske firme i, kao svadbeni dar, mladencima je sazidao novu kuću za stanovanje. Kuća se nalazila u blizini crkve, pored mesnog groblja.

Kao veoma mlada žena, Danica se brzo uklopila u novu sredinu. Komšije su je dobro prihvatile, s uvažavanjem i razumevanjem. Brzo je učila francuski. Jedino što joj je kvarilo osećanje zadovoljstva i sreće, bilo je to što je njihova kuća bila iza crkve, s pogledom na gradsko groblje. Kad god bi virnula kroz prozor,

pogled joj se zaustavljao na nekom od mnoštva grobnih mesta ili podignutih grobnica.

Dane nije želeo da se bavi građevinskim poslovima. Više su ga zanimali automobili i auto-trke. Odlazio je na trke *Formule 1* širom Evrope. Ponekad je i Danica išla s njim, ali njoj bi brzo dosadila nepodnošljiva buka motora i škripa auto-guma. Dobro se sećala onog kobnog dana kada joj je muž otišao na auto-trke u Francusku. Nije ga pratila na tom putovanju, jer je teško podnosila poodmaklu trudnoću.

U sedmom krugu, automobil koji je jurio iza Daneta, okrznuo je njegovo vozilo. Dane je, pri punoj brzini, sleteo sa staze i auto se odmah zapalio. Nesreću nije bilo moguće preživeti.

Kada je čula vest o muževljevoj smrti, onesvestila se. Došla je k sebi tek u bolnici. Posle četiri godine srećnog braka, Danica je izgubila muža, a odmah zatim i začeto dete. Postala je udovica, dvostruko ožalošćena, i često je pomišljala da se vrati majci u rodni grad. Trebalo joj je i vremena i snage da povrati samopouzdanje i pobedi naraslu nostalgiju. Stoga je naumila da potraži neku zanimljivu delatnost koja bi je rasteretila od prevelike tuge i češće je odvodila među ljude. Smatrala je da bi to možda bio i najbolji način da prevlada ponekad opsesivnu želju za povratkom u zavičaj. Stoga je odlučila da u tom prijatnom švajcarskom gradiću otvori mali kafe-bar. Svekar ju podržao Danicinu odluku – i moralno, i finansijski.

Kafe-bar sa okačenim posterima pilota automobila formula1 i izazovnim devojkama oko njih ubrzo je postao poznat. Mnogi gosti, a pogotovo mladi ljudi iz mesta i okoline, rado su posećivali Danicin lokal. Uz prijatan osmeh vlasnice, mogli su tamo da provedu ugodne trenutke i da na miru popiju neko od pića iz bogate ponude...

U kratkom prebiranju po navrlim sećanjima, brzo je utonula u duboki san.

7.

Danica se našla pored uzanog potoka. Hodala je polako zatravljenom obalom, korak po korak. Na nekim mestima potok je bio toliko uzan i plitak da ga je mogla lako preskočiti, ali ona to nije učinila. Okolni pejzaž govorio joj je da se nalazi u Švajcarskoj, u mestu gde su Dane i ona započeli zajednički život. Stigla je do ruba naselja.

Odjednom se našla u uskoj ulici u kojoj ni put nije bio sagrađen. S obe strane ulice ređale su se nedovršene, prazne i oronule zgrade. Odlučila je da šetnju produži do kraja ulice.

U međuvremenu je počela da pada dosta jaka kiša. Morala je da brzo pronađe sklonište. Ugledala je ulaz s metalnim vratima na još nezavršenoj zgradi. Otvorila je vrata i odmah zapazila da je prolaz tako nizak da se mora sagnuti kako bi kroz njega prošla.

Danica je zatekla neverovatan prizor. U tamnom, vlažnom prostoru, na više mesta na podu, stajale su lokve vode, verovatno nastale zbog obilnih kiša. Nadomak ulaza uzdizala se poveća humka zemlje. Naokolo, barice s vodom, baš kao i njihovom površinom, gmizalo je na hiljade nekakvih buba. Ne mali broj njih već je bilo u beživotnom stanju i plutalo je površinom vode. I one koje su se kretale bile su toliko odvratne da ih je htela da zgazi nogama. Ali, setila se indijskog učenja o reinkarnaciji i odmah pomislila da je neka od njih ranije možda bio čovek. Iza zemljane humke stojao je poveća tamna gromada, neobrađena i do visine grudi. Na njegovom vrhu stršao je beli mermerni kamen, veličine dečije glave. Zašiljeni vrh mermernog kamena, bio je neobično obeležen crvenom bojom.

„Nadgrobni spomenik" – pomislila je Danica.

Bio joj je zanimljiv taj neobičan prizor i prišla je bliže kamenoj gromadi. Beli mermer je zapravo bila urna. Pokušala je da urnu odvoji od postolja. Nije u tome uspela i činilo se kao da je srasla s postamentom. Bila je uporna i nakon niza pokušaja pošlo joj je za rukom da odvoji urnu. Pažljivo zavirujući u njen kružni otvor na

vrhu, zapazila je kako kroz tanki sloj pepela proviruje nekakav plavi predmet. Nije bilo sumnje da je neko naknadno stavio taj predmet u urnu – inače bi izgoreo ili se istopio za vreme kremacije.

Moguće je, ipak, da mermerni kamen i nije urna nego nečije vajarsko delo. A tada ni pepeo ne bi trebalo da potiče od čovekovih ostataka – prostrujalo je Danicinim snovima. Hrabro je gurnula ruku u otvor i napipala predmet. Kada ga je izvadila iz pepela, ostala je zaprepaštena: u ruci je držala široki aluminijumski venčani prsten. Navukla ga je na prst – bio joj je tačno po meri...

Danicu je probudila učestalo kucanje na vrata. Nije odmah mogla odrediti gde se nalazi. Ispred ulaznih vrata začula je Dujin glas. Krenula je brže-bolje da ih otvori. Komšija je stajao ispred vrata držeći u ruci aluminijumsku tacnu puna žutih kolača.

– Doneo sam ti nekoliko zalogaja. Znam da je frižider prazan. Nakon što je Eva prevezena u bolnicu, isključio sam ga.

– Moj Bože...! Proja! – uzbuđeno je rekla Danica. – Poslednji put sam je jela još kao dete...Kod vas u komšiluku.

– Verovatno, ali ne takvu kao što je ova. To sam ja spremio! Takvu ni mama Mara nije spremala. U njoj, pored kukuruznog brašna, ima i praška za pecivo, šećera, mleka... i tri jaja.

– Uđi, Dujo! – rekla je Danica ljubazno, nameravajući da ga ponudi pićem.

Dujo je seo u Evinu fotelju, a Danica je, stojeći, pogledom i dalje pretraživala gde bi to mogla naći neko piće.

– U kuhinji, u ormaru iznad sudopera, naći ćeš flašu s nešto rakije – priskočio je u pomoć Dujo.

Danica je lako pronašla flašu i donela je zajedno s dve čaše. Sipala je za njih oboje – i sama je poželela da popije jednu domaću rakiju.

Neko vreme su bez reči pijuckali, a onda je Danica zapitala:

– Šta se to sve važno desilo otkako sam otišla? Znam da Nikola i Mara nisu živi…? A ti … Jesi li se u međuvremenu oženio…?

– Prvo je otac umro zatim i mama… Ne… Nisam se oženio… Iva je tu brine o meni…

– A u gradu… ima li šta novo…?

– Puno toga... Ali, reći ću ti, samo kratko, o najvažnijim događajima. Na Dunavu je izgrađen most. Dve važne fabrike su zatvorene: fabrika trikotaže i fabrika damasta. Mafijaši su zapalili Bujaševićevu kafanu. Znaš, to je ona kafana na ulazu u Bezdan. Šuškalo se da ih je mafija ucenjivala, a vlasnici nisu hteli da plate. Stari Mirko i njegova supruga bili su u tom trenutku unutra...

– A njihov sin Vlada...? – uzbuđeno je zapitala Danica.

– Njega nisu dirali. Imao je sreće. Tog dana je bio u Subotici, gde je i inače najčešće boravio zbog školovanja.

– Šta je sada s njim? Zajedno smo išli u gimnaziju... – priupitala je Danica.

– Aaaaa, Vlada... Ugojio se. Diplomirao je na Muzičkom konzervatorijumu u Subotici. Svira gitaru i radi kao učitelj u tamošnjoj srednjoj školi. Prošlo je najmanje deset godina otkako je kafana izgorela. Od tada se nije pojavljivao.

Dujo je na trenutak zaćutao. Danica je iskoristila to vreme da natoči još po jednu čašicu. To je Dujo primio s odobravanjem – jednostavno klimnuvši glavom. Ispio je gutljaj, a zatim zapitao:

– Ostaješ li ovde, ili se vraćaš u Švajcarsku?

– Još ne znam... Najpre ću da pažljivo pogledam kuću, a zatim moram da razgovaram s advokatom.

Dujo je ispio rakiju i odložio praznu čašu.

– Onda..., ja idem. Ako ti nešto ustreba, slobodno mi se obrati. Obično sam kod kuće. Ne zaboravi da probaš moje remek-delo! – rekao je usrdno i molećivo pokazao rukom na proju.

– Dobro, Dujo. Hvala ti za sve!

Nakon što je ispratila komšiju, Danica se ponovo smestila u fotelju. Uzela je da proba Dujinu proju. Svidela joj se, pa je uzela još jedno parče.

Kuća u kojoj se našla posle toliko godina sastojala od tri sobe, kuhinje i kupatila. Na kraju dvorišta započinjala je bašta, a

tu su bile i ostale pomoćne zgrade. U vreme kada su zidali kuću za stanovanje porodica Čanadi je gajila svinje i živinu. Te pomoćne prostorije su već odavno zvrjale prazne.

Danicu je veoma zanimalo kako izgleda njena devojačka soba i da li je u njoj još uvek nameštaj koji je ona koristila.

Iz dnevne sobe prešla je u nekada svoju sobu. Još s vrata je primetila da je soba malo preuređena. Nakon što je ćerka otišla iz kuće, Eva je sklopila njen krevet i smestila ga u ugao. Tamo gde je stajao krevet smestila je tek kupljeni veliki garderober. Nešto manji, kombinovani ormar još je stajao na starom mestu. Poželela je da najpre zaviri u fioke tog ormara i proveri da li su još uvek tamo fotografije i pisma koje je dobijala kao devojka.

Otvorila je gornju fioku i s prigušenom radošću odahnula: u njoj je sve stajalo i dalje onako kao što je i ostavila. Nakon udaje, Eva je nagovarala ćerku da spali sva pisma i fotografije koje se ne odnose na mladoženju. Danica ipak nije poslušala savet majke. Sećanja na ljubavi iz školskih i mladalačkih dana tada još nisu bila izbledela. Te lepe trenutke i drage događaje nije želela da ravnodušno ostavi po strani, da se pretvara kao da se nisu ni dogodili, ili da ih nekako naprasno zaboravi. To vreme i događaji u vidu pisama i fotografija sada su iznova stajali pred njenim očima.

Posebno joj je bio zanimljiv svežanj od dvadesetak pisama. Bila su povezana ružičastom pamučnom trakom, malo izbledelom pod naletom vremena. Ispod pisama su provirivale i nekakve fotografije...

Opet se setila Vlade – voleo je da piše pesme i svira gitaru. Danici je ostao u uspomeni kao njena prva velika ljubav. Ali, pisma koja su u fioci čamila, toliko godina stizala su joj posle njihovog naglog i, u Danicinim sećanjima, grubog raskida. Nije imala želju da ih ponovo otvara i čita – ta dobro je znala sadržinu svakog od njih.

Iz pisma u pismo Vlada je ponavljao da je jako voli i kako mu je veoma žao što se tako grubo poneo prema njoj. U nekoliko pisama priznao je, bez uvijanja, da je on kriv za sve, moleći Da-

nicu da mu oprosti i da ponovo počnu da se viđaju. Naravno, nije mogla da oprosti Vladinu drskost kojom je tako bezočno pogazio njenu iskrenu ljubav. I sama je od početka smatrala da je za njihov raskid kriv prevashodno Vlada, a donekle i Marija, njena najbolja drugarica.

Nekako u to vreme Vlada je osnovao mali tročlani amaterski bend. Orkestar je tražio vokalnu solistkinju za nastupe u domu kulture. Danicu nije zanimala takva vrsta javnih nastupa. Smatrala je da nema izrazit talenat za pevanje, iako je zaista volela muziku. Redovno je odlazila s Marijom na zabavno-plesne večeri u domu kulture, na kojima je Vlada nastupao sa svojim orkestrom.

Na nagovor Joce bubnjara, Marija se ponudila da peva uz orkestar. Mora se priznati, imala je prijatan glas i dobro je znala tekstove i melodije svih svetskih, tada veoma popularnih šlagera. Već od početka je njen angažman pozitivno uticao na članove orkestra koji su je rado prihvatili. Mladi zaljubljeni parovi, koji su često dolazili na ples, voleli su je slušati i veoma su cenili njeno pevanje. Kasnije, uz Jocina uputstva, počela je da bude sve slobodnija na bini. Njeni pokreti u ritmu muzike često su odudarali od ustaljenog ukusa i vladajućih merila pristojnosti. Dok je pevala, znala je da igra i izvija telo tako erotično da je to za gro posetilaca predstavljalo novinu. Svi su redom aplaudirali i zvižducima ohrabrenja podsticali takav njen nastup.

Marijini erotični pokreti nisu samo prijali sve brojnijoj publici – svideli su se i Vladi. Danica je odmah zapazila da Vlada strastveno uživa u Marijinom glasu i neobičnim pokretima na pozornici – i našla se veoma povređenom. Vlada se opet uvredio što je Danica njegove simpatije za Marijino držanje sasvim pogrešno protumačila. Danica je stekla utisak – i to je kod nje izazvalo žestoku ljutnju – da joj se Vlada neskriveno ruga. Uzajamne nezrele primedbe i inaćenja bila su gotovo tipični za tinejdžerski uzrast. Svaka nesmotreno izgovorena reč ili neoprezna gesta najčešće su se završavale privremenim ili trajnim razlazom.

8.

Bilo kako bilo, Danica je odlučila da, tako umorna i bolna, ostavi pisma netaknuta. Možda će ih pogledati sutra, ili prekosutra – kada se odmori od puta i bar malo duševno smiri od snažnog stresa zbog smrti majke. Sakupila je ipak taman toliko snage da pokupi posteljinu u kojoj je Eva spavala i da uključi bojler. U ormaru je pronašla pokrivač i posteljinu. Kauč je vratila u sedeći položaj, smatrajući da je, i tako sužen, dovoljan da na njemu bar malo odmori posustalo telo i okrepi ranjenu dušu.

Kad se voda zagrejala, pristupila je dugom i temeljnom tuširanju. Iz putne torbe je izvadila spavaćicu, obukla je i žurno se zavukla u krevet. Uključila je televizor s namerom da što pre zaspi gledajući neki isprazan i dosadan program. Na kanalu koji je zatekla upravo je najavljivan naučno-dokumentarni film. Tek što je emitovanje počelo, shvatila je da film svedoči o hirurškoj intervenciji na ljudskom srcu. Pacijentkinja je bila devojčica od šest-sedam godina. Nije to želela da gleda – ugasila je televizor i okrenula se bočno, na desnu stranu...

Oštar zvuk kola hitne pomoći razbudio je Danicu. Zavijanje sirene trajalo je veoma kratko. Mora da su se kola zaustavila negde u komšiluku... Posle toga nije mogla više da zaspi.

U razmišljanjima se najpre usredsredila na zadatke koje treba da uradi tokom dana. Najpre je trebalo uključiti frižider i napuniti ga hranom za nekoliko dana, nabavljenom u prodavnici. Prisetila se da je na kraju Puste ulice, u blizini banje, onomad radila dobro snabdevena prodavnica prehrambenih proizvoda. Kupovinu će obaviti tamo odmah nakon jutarnje kafe.

Naredni njen zadatak bio je da nazove advokata. Dujo, verovatno zna gde se nalazi Put slobode. U vreme dok je živela u Bezdanu nikad nije čula za ulicu pod tim imenom. Pomislila je: ili se radi o novoizgrađenoj ulici, ili je neka od ranijih ulica preimenovana i dobila to ime.

Ustala je dosta rano. Još u spavaćici je pošla u kuhinju da skuva kafu. Pretražila je sve kuhinjske ormare, ali kafu nije našla. Šećer se nalazio na polici, u jednoj providnoj flaši, ali kafe nigde nije bilo. Umesto pijenja jutarnje kafe obavila je jutarnje tuširanje i hitro se obukla. Računala je da prodavnica rano počinje da radi i da će tamo uspeti da nabavi sve ono što joj je potrebno.

Bila je obradovana što je pamćenje nije izneverilo: prodavnica se zaista nalazila nadomak banje, na uglu ulice. Obnovili su joj fasadu i preimenovali je u tržišni centar. Ali, tek što je ušla u prodavnicu naišla je na pravo iznenađenje: na blagajni je radila Marija.

– Zar ti ne pevaš? – upitala je Danica pomalo zajedljivim tonom.

– A zar ti nisi u Švajcarskoj? – uzvratila je Marija istom merom.

– Majka mi je preminula, pa sam došla... – odgovorila je Danica, vidno smirenije. – Šta se zaista dogodilo s tobom?

– Ništa... Udala sam se za Jocu. Nego, primi moje saučešće.

– Za Jocu bubnjara?! – nastavila je ljubopitljivo Danica. – Onoga koji je nekad davno bio bubnjar u bendu?

– Da. Imamo dve ćerke... Dobro sam...

Danica je klimnula glavom i nestala među policama pretrpanim prehrambenom robom. Nije imala više snage da razgovara s Marijom. Onomad je do te mere bila besna na nju, da sada nije imalo nikakvog smisla da pokušaju obnoviti prijateljstvo.

Stavila je u korpu neka gotova jela, kafu, hleb, salamu, sir i paradajz. Platila je na blagajni i, bez i jedne reči, izašla iz prodavnice. Napolju je duboko udahnula vazduh kako bi smirila iznova probuđeni bes.

Po povratku kući, najpre je skuvala i popila kafu, a tek posle toga doručkovala. Nameravala je da nešto kasnije poseti Duju. Pretpostavljala je da komšija ima telefon i da će tako moći nazvati advokata. (Eva nikada nije uvela telefon u kuću, verovatno zbog finansijskih razloga...) Htela je da se s njim dogovori o terminu

sastanka i da iz prve ruke dobije informaciju gde se nalazi njegova kancelarija.

Čim je zakoračila u komšijsko dvorište, pas je opet počeo da besomučno laje. Iva je izašla iz kuće u istoj onoj odeći koju je i juče imala. Danica je od nje i saznala da je kasno sinoć kod njih dolazila hitna pomoć. Duji je iznenada jako pozlilo i Iva je pozvala dežurnu službu. Pregledavši Duju, lekar je bez dvoumljenja odlučio da ga prenesu u bolnicu. Dok su njih dve razgovarale o nemilom događaju, već su stigle u dnevnu sobu.

– Postoji li neki razlog, ili makar povod, što mu je tako naglo pozlilo? Meni se juče učinilo da je on čovek koji nema nikakvih zdravstvenih problema – zapitkivala je Danica, vidno zabrinuta i u velikoj nedoumici.

– Mislim da ga je nešto veoma jako uzbudilo... – odgovorila je Iva, ne krijući da je i sama u ozbiljnoj brizi. – Primetilo se to u njegovom držanju čim se vratio od Vas. Možda je rakija krajnje loše uticala na njega...?

Danica je samo odmahnula glavom.

– Pa, on je tražio piće...! – rekla je odsečno i, kao da je ova priča, što se nje tiče, sasvim završena, ljubazno je zamolila: – Mogu li da se poslužim telefonom? Hoću da nazovem advokata...

Devojka je potvrdno klimnula glavom i rukom pokazala na mali sto s telefonom, a zatim je žurno napustila sobu. Danica je odmah uspostavila vezu. Saznala je gde se nalazi advokatska kancelarija: u potpuno novoj ulici izgrađenoj nedaleko od gradskog centra.

– Nemojte se zamarati, molim Vas! – bio je ljubazan i predusretljiv advokat. – Ako to Vama odgovara, nije nikakav problem da ja dođem kod Vas. Recimo, oko deset sati. Da li Vam odgovara..?

Danica se lako saglasila s ponudom koja joj je po svemu odgovarala. Imaće dovoljno vremena da obiđe i detaljnije osmotri sve prostorije u kući. Zahvalila se Ivi na telefonskoj usluzi i izrazila iskrenu nadu da će Dujo za nekoliko dana, oporavljenog zdravlja, biti kod svoje kuće.

9.

Samo koji minut posle deset sati Danica je začula zvono na kapiji. Stigao je advokat.

– Ja sam Karalić, Ivan Karalić – predstavio se advokat. – Primite moje iskreno saučešće.

Danica je prihvatila advokatovu pruženu ruku. Zapazila je da je stisak ruke bio formalan, mlak, uzdržan i – znojav. Čovek je imao pedesetak godina.

– Vi verovatno niste meštanin!? – ispitivački je konstatovala Danica.

– Da... Ne... U stvari, ja sam iz Sombora – odgovorio je pomalo zbunjen neočekivanim pitanjem. Pokretom nesigurnog čoveka iz torbe je izvukao fasciklu i stavio je na sto.

– Vaša draga majka me je ovlastila da budem izvršilac njenog testamenta. Evo ugovora na osnovu kojega sam stekao to ovlašćenje.

Zastao je koliko da predahne, a zatim, posve službeno, nastavio:

– Suština je u sledećem. Prvo, ako se ne pojavite u roku od mesec dana od dana njene smrti, ovlašten sam da prodam kuću i sve predmete u njoj. Zatim, da Vas pronađem u Švajcarskoj i da Vam pošaljem iznos od prodaje, umanjen za moje troškove. Pošto ste se Vi pojavili, taj deo njene volje nije potrebno izvršiti. Drugo, ostavila je pismo za Vas. Ako ne budem u mogućnosti da Vam ga lično predam, na osnovu ugovora treba da ga spalim. Sada mogu i tu njenu želju da izvršim, pošto ste tu. Njena izričita naredba je bila da Vam pismo direktno dam u ruke. Nikome drugom, samo vama! – rekao je i iz tašne izvadio potanji koverat i predao ga Danici.

– Ako dozvolite, voljan sam da i dalje vodim ostavinski postupak u kome ste Vi, očigledno, jedini naslednik. Ja bih obavio sve administrativne poslove i, ukoliko se odlučite da prodate kuću, izvršio bih sve neophodne administrativno-pravne pripreme za to.

– U redu je, gospodine Karaliću. Uradite kako zakon nalaže! U vezi prodaje kuće obavestiću Vas nakndano, kada se na to odlučim. Još nisam prelomila – da li da ostanem ovde ili da se vratim u Švajcarsku.

– Razumem. Molim Vas, potpišite ovu punomoć kojom me ovlašćujete da Vas predstavljam u postupku ostavinske rasprave.

Danica je stavila potpis na dva primerka dokumenta. Advokat joj je ostavio drugi primerak i užurbano otišao.

Ostavši sama, istog trenutka joj se nametnulo pitanje: šta je to navelo njenu majku da joj ostavi pisanu poruku? Između njih nikada nije bilo tajni – barem se Danici tako činilo. Zbog toga je i želela da što pre sazna o čemu je tako važnom Eva imala potrebu da je obavesti. Smestila se u fotelju i otvorila kovertu. U njoj se nalazilo samo dva-tri krupno ispisana lista, istrgnuta iz sveske sa širokim linijama.

„Draga moja Danice,

Ukoliko budeš čitala ove redove – to znači da si se vratila iz Švajcarske, ja tada više neću biti među živima.

Želela bih da ti ostavim ispovest o jednoj važnoj stvari. Znam, trebalo je to ranije da ti saopštim, ali ni sama nisam imala dovoljno snage da se suočim s tom istinom. Pre svega, treba da znaš baš ono što se neposredno odnosi na tebe. Ali da bi to shvatila, moram ti, u nekoliko rečenica, reći nešto o sebi, što dosad nisi znala. Zašto to nisam ranije učinila nalazim opravdanje u tome što si ti iznenada i prebrzo otišla u svet. Videla sam koliko si bila zaljubljena i sretna – i nipošto nisam želela da ti pokvarim radosna osećanja tako bremenitim problemima.

Bila sam i ja zaljubljena... Možda i jače nego ti! Još dok sam bila srednjoškolka, upoznala sam Konrada, školskog druga iz Koluta. Voleli smo jedno drugo, tada mi se bar tako činilo. On je bio moja prva velika ljubav. Nije to bila samo naivna tinejdžerska veza – nama su zagospodarila ozbiljna, duboka osećanja, sa svim izazovima koje takvi odnosi sa sobom rađaju. Mislim tu i na seksualni odnos...

S Konradom mi je bilo zaista lepo. Ali, jednog dana – tada sam išla u treći razred trgovačke škole, on je nestao. Odselio se s celom svojom porodicom u Nemačku. Nije mi ni jednom rečju nagovestio bilo šta o svojim namerama. Čak ni tada kada smo bili dugo, dugo zajedno...

Sve se dogodilo naglo... Samo koji dan ranije bili smo na jednoj kućnoj proslavi i tom prilikom smo se upustili u seksualni odnos... Već sledećeg dana on je otputovao.

Jako sam patila tih dana. Čak sam probala i alkohol, kako bi bar malo otupila bol i tugu.

Baš tih dana kod nas je došao Dujo. Pomoću čengela je pokušavao da sa dna bunara izvadi potonulu kofu. Nagovorio me je da pogledam njegove bele zečeve. Možda zato što nikada pre nisam videla belog zeca, pošla sam za njim u senik. Tamo me je s leđa uhvatio za grudi i oborio me... Nisam se opirala. Ne znam zašto... Možda zbog besa što me je Konrad tako podmuklo ostavio.

Dogodilo se to s Dujom..., i ja sam krila od mame da sam trudna, sve dok se moglo skrivati. Kasnije, priznala sam joj da je Konrad kriv.

Dujo je i dalje dolazio zbog određenih poslova, ali nikada posle nismo – ni ja, ni on – spominjali događaj u seniku.

Kada si se ti rodila, on je navratio da mi čestita i za poklon doneo beli mermerni kamen koji potiče iz zavičaja njegovih predaka.

Ono što u stvari želim da ti kažem: ni danas ne mogu da odredim ko ti je otac. Kao što je to mogao biti Konrad, tako je mogao biti i Dujo. Možda će u nekoj bliskoj budućnosti postojati načina da se to tačno utvrdi. Do sada je to za mene ostala mučna tajna.

To je ono što sam želela da saznaš. Mojom krivicom, ja ne znam, pa tako ni ti nećeš znati – ko je od njih dvojice tvoj otac.

Nisam ti ovo do sada htela reći, kao ni bilo kome drugom, jer sam prihvatila da sama patim i ispaštam zbog vlastite krivice.

Žao mi je što se sve tako desilo.

Žao mi je što sam te othranila bez oca.

Žao mi je što nisam u stanju da kažem ko ti je stvarni otac.

Sada je došlo vreme da o svemu saznaš istinu...

Kada budeš pročitala ove redove i možda nađeš snage da mi oprostiš – oprosti mi. Uvek sam te volela i uvek ću te voleti.

Tvoja majka Eva.“

Danica je, sva u suzama, završila čitanje pisma. Spustila ga je u krilo i dugo, bez reči, nepomično sedela u fotelji... Posle kraćeg vremena nesvesno stegnula je ivice papira kojeg je još uvek držala. Osećanje gorčine i nepravde preovladala je u njenim mislima:

„Imam pravo… imala sam pravo da saznam ko mi je otac…“

Čvrsto je odlučila da sledećeg dana poseti Duju u bolnici, da mu ispriča sve što je saznala iz Evinog pisma.

Sledećeg jutra Danica je ponovo stajala pred bolničkom zgradom. Ušla je u hodnik i, kao i prethodni put, našla se pred prijemnim odeljenjem. Sa prednje strane stola ovoga puta nije zatekla plakat s obaveštenjem. Za stolom je opet sedela medicinska sestra u četrdesetim godinama, udubljena u sređivanje bolesničkih kartona.

Danica je prišla stolu i obratila se službenici:

– Došla sam u posetu Duji Breku... Juče su ga dovezli u bolnicu kolima hitne pomoći.

Službenica je podigla glavu i hladnokrvno odgovorila:

– Breka Dujo je jutros preminuo... A, ko ste vi?

Vlada, tumač snova

Vlada je živeo na kraju Sonćanskog puta, iza klanice, uz samo groblje. Mala kuća, zidana ćerpičem i pokrivena limenim krovom, imala je samo jednu prostoriju. Nije se znalo da li u toj kolibi živi sam ili tu stanuje još neko. Ako je tamo i bilo još nekoga, taj zacelo danju nije napuštao tu veoma oronulu kuću.

Većina žitelja Sonćanskog puta, izbegavali su Vladu, što zbog njegovog izgleda, što zbog ponašanja i načina govora. Mnogi su ga se i plašili. Imao je naglašeno ispijene, utonule obraze, neprestano prekrivene senkom što je padala sa širokog oboda njegovog izlizanog, tamnog, preko čela navučenog šešira. Pri jakom podnevnom suncu, ma ko da mu je dolazio u susret, mogao je da vidi samo njegove zapuštene kudrave brkove.

Široke izlizane pantalone, čije je nogavice posvrnuo kako se ne bi vukle po zemlji, nosio je i zimi i leti. Činilo se da su bež boje, mada to nije bilo lako odrediti zbog izbledelosti materijala i velikog broja zakrpa, pogotovo na kolenima gde su se ređale jedna preko druge.

Leti je nosio kariranu lanenu košulju dugih rukava. Rukave je isto tako skraćivao uvijajući ih sve do lakata. Na košulji je zakopčavao samo dva gornja dugmeta, tako da mu je ona razdeljeno landarala oko maljavog stomaka. Za zimskih hladnoća oblačio je kaput ručno skrpljen od debelog jutenog materijala i nikada nije skidao.

Godine života, na osnovu Vladinog izgleda, niko nije bio u stanju da odredi. Mnogi su nagađali da ima negde između pedeset i sedamdeset godina.

Nekako u to vreme, Bata je imao četrnaest godina. Živeo je s roditeljima i dve starije sestre na početku Sonćanskog puta. Jednoga dana deda ga je poslao kod kovača da mu ovaj naoštri sekiru. Mladiću se baš i nije išlo – spremao se za pecanje na Velikom bačkom kanalu. Ali, mareći za dedu, nije mu želeo prigovarati, pa je, zabacio sekiru na rame i krenuo kod kovača.

Kovač, čije prezime je takođe glasilo – Kovač, stanovao je otprilike na sredini ulice, malo bliže klanici nego gradu.

Žena majstora Ace zvala se Julija i nju je Bata dobro poznavao. Više puta je već bio kod njih, bilo zbog popravke ručnog alat ili da kupi kravlji sir koji je Juca sama pravila.

Kada je stigao do ulaza u kovačku radionicu, zatekao je majstora Acu kako potkiva jednog belog ždrepca. Vlasnica konja, prilično mlada gospođica, pridržavala je jednom rukom uzde, a drugom ga umirivala milujući mu obraz. Zbog blagog vetra koji je čavrljao često je morala pridržavati i svoj slameni šešir širokog oboda. Konj za vreme potkivanja nije bio osedlan. *Western* sedlo, najverovatnije njeno, ležalo je na širokom radnom stolu pored ulaza. Batu je taj detalj naveo na pomisao da mlada dama mora da obožava kaubojske filmove, pogotovo one u režiji čuvenog Džona Forda.

Koža na licu i rukama devojke, bila je baršunasta, brižno negovana. Prijatna, nasmejanog lica, svoju crvenu kariranu bluzu ostavila je otkopčanu. Donje krajeve podigla je iznad pupka vezala u čvor. Ispod otvorene košulje nazirao se crveni grudnjak. Na njena ramena, padala je duga, od brzog kasa razbarušena tamno kestenjaste kosa. Veoma uzane teget platnene pantalone u struku

je prekrivao široki kaiš od svinjske kože. Na nogama je nosila sive čizme s resicama.

Aca je izgledom po svemu bio u suprotnosti. Imao je kratku kovrdžavu kosu, punu prašine i pepela, nemarno umršenu po oznojanom čelu. Prevelika košulja i komotne pantalone delovale su neuredno. Debela kožna pregača i duboke, na đonu ojačane bakandže, otežavale su mu kretanje, ali su ga štitila od žara i prevelike toplote. Njegove ruke, košulja i pregača bile su garave i prljavo-masne.

Videvši takav nesvakidašnji prizor, Braca je u sebi zažalio što nije poneo fotoaparat. Voleo je da fotografiše i uvek su ga privlačili retki, bizarni, snažno kontrastirani motivi. Prizor koji je zatekao ispred kovačnice nesumnjivo je spadao u takve i sigurno bi predstavljao pravu poslasticu za svakog ljubitelja dobre fotografije.

Jedno vreme stajao je između vlasnice konja i kovača i čekao da stigne na red. Aci se nije dopalo što mu neko prati svaki njegov pokret. Pored toga, konj je počeo da balega. Taj prizor nije izgledao baš prijatno, pa je Braca okrenuo glavu ustranu.

– Idi do Julije! Jutros je pravila svež sir. Možda si ga poželeo – nervozno mu se obrati kovač.

Braca je klimnuo glavom i ušao u radionicu. Samo se kroz radionicu moglo doći do kuće u kojoj su živeli Aca i Julija. Usput je ostavio sekiru na ogromni nakovanj u sredini prostorije. Pre nego što je otvorio zadnja vrata, pogledao je unaokolo. Na dugačkom majstorskom stolu od debelih dasaka bilo je nabacano mnogo alata i raznorazne starudije. Na davno okrečenom zidu visilo je više raznolikih klešta i čekića.

Aca je prilikom gradnje umešno razmestio radionicu, pomoćne prostorije i kuću za stanovanje. Znao je da, u slučaju da vatra iz kovačke peći nepažnjom zapali radionicu, vatrena stihija lako može do uništiti i porodični dom.

Zemljište na kojem je sagradio objekte bilo je dosta široko i dugo. Na većem delu dvorišta, duž ograde, zasadio je bagremova stabla, sada već izrasla desetak metara.

Na terasi, ispred stambene zgrade, stajala je Julija držeći pesnice na bokovima. Braca se nasmešio – Juca mu je izdaleka izgledala kao ćirilično slovo „Ф“. Bila je okrenuta leđima, usredsređena na nešto na sasvim dugom kraju dvorišta. Tamnosiva kućna haljina sezala joj je do članaka. Oko struku se ocrtavala tanka platnena traka vezana u mašnu. Pouzdan znak da je opasala pregaču.

Bela platnena krpa loptastog oblika visila je okačena o gredu na tremu. Iz nje je, kap po kap, lagano curila surutka. Julija nije primetila Bracin dolazak. Okrenula se tek kada je začula njegov glas.

– Gazdariceee! Čujem da imate svežeg sira.

– Da, ali pogledaj šta taj nesrećnik radi! – rekla je uzbuđeno osvrnuvši se tek na trenutak ka dečaku, da bi odmah zatim opet uperila pogled ka jednom visokom bagremu.

Braca je pratio njen pogled. Opazio je nekog čoveka kako se njiše na vrhu visokog, gusto olistalog stabla sa povećim gnezdom. Praćen reskim glasanjem vrana, pokušavao je da dosegne i isprazni njihovo leglo.

– Onaj tamo… Nije li to Vlada?

– Jeste… – nehajno odgovori Julija.

Momčić oprezno ustuknu nekoliko koraka unazad. Plašio se susreta s Vladom, a osetio je i kako mu noge trnu. Iako mlad, u poslednje vreme nije mogao da izdrži duže stajanje na jednom mestu. Kada bi mu se to ipak desilo, uvek je nalazio nešto zgodno na čega bi odmah seo.

Julija je primetila njegovo malaksalo držanje. Uhvatila ga je pod ruku i odvela na klupu ispod prozora. Seli su oboje, da se malo odmore i da sačekaju Vladu.

– Moram da pazim kako silazi sa stabla. Star je i bojim se da ne padne ili da se ne ogrebe o bagremovo trnje. Osim toga, obećala sam mu da ću mu spremiti njegov ulov.

– Ne bojite se Vlade?

– Ne. Nema razloga. Moj svekar je dobro poznavao njegove roditelje. Otkako se vratio iz Argentine, posetio nas je nekoliko puta. Ponekad ga unajmim da nam prekopa baštu ili iscepa drva.

Dozvolila sam mu da se popne na bagrem i pokupi jaja iz gnezda, u želji da se već jednom oslobodimo od vrana... Inače, Vlada živi sam. Nedostaju mu prijatelji. Voli puno da priča...

– Gledajući ga, to nikad ne bih pomislio.

– Ne, naravno. Moj otac, dok je bio živ, pričao mi je mnogo o Vladi i njegovim roditeljima. Pre odlaska u inostranstvo, sve troje su živeli tamo kraj groblja. Ta mala kuća i tada je imala samo jednu prostoriju, bila je građena od ćerpiča i bila pokrivena limenim krovom. Baš kao i sada! Zemljište je oduvek bilo u njihovom vlasništvu. Tokom rata, u blizini kuće pala je bomba. Srećom, u kući tada niko nije živeo.

Još pre rata, Vlada, Vladin otac i majka emigrirali su u Južnu Ameriku. Vladin otac Petar oduvek je sanjao da se bavi vinogradarstvom. Pročitao je negde, mislim u *Nedeljnim novinama*, da u Argentini, na kontinentalnim padinama Anda, postoje ogromne površine pogodne za uzgoj vinove loze i za proizvodnju vina.

– Da li se Peter i ovde bavio vinogradarstvom? – prekinuo je Braca na trenutak Julijinu priču.

– Ne bi se moglo reći... Imali su samo nekoliko čokota između kuće i groblja. Ali, eno..., Vlada upravo dolazi sa tri ptića, još u paperju. E, da, njega sve to možeš slobodno pitati. Videćeš, voli da priča.

– Izgleda tako zastrašujuće, kao da je starac. Koliko ima godina?

– Nešto preko pedeset – s nesigurnošću odgovori Julija.

– Po izgledu deluje da je mnogo stariji. Je li on rođen u Argentini? – pomalo smušeno priupita Braca.

– Ne. Tu je rođen, u Somboru.

U uobičajenoj, svima već poznatoj odeći, Vlada je koračao dvorištem. Julija je ustala da ga sačeka i proceni ulov. Nekako suzdržano, ustao je i Braca nesvesno pokazujući da ga se plaši.

Vlada je u desnoj ruci stezao vratove triju beživotnih nejakih vrana, a u levoj je nosio tamni šešir pridržavajući ga za obod. Onako gologlav, nije izgledao zastrašujuće. Bio je ćelav po sredini

temena. Zaštićen od jakog sunca i znoja, taj deo glave bio je svetliji od lica. Zloban osmeh, potvrđivao je njegovu pobedu. Nije ni čudo, ta izigrao je vrane. Uspeo je prići do branjenog i zaklonjenog gnezda.

Sada ga je Braca mogao posmatrati izbliza. Zaista, Julija je bila u pravu: izgledao je mnogo mlađi nego pri slučajnom susretu na ulici. Ispod lakta ruke u kojoj je držao šešir nazirao se tanak trag krvi. Ozledio ga je bagremov trn. Dok je prilazio držao se tako kao da je na tremu samo Julija.

– Julija! Hoćeš li mi skuvati…?

Braca je shvatio da su njih dvoje u dobrim odnosima, čim ne persiraju.

– Ako ih očerupaš i izvadiš im utrobu… Tek tad a ću ih skuvati.

– Ne brini, biće sve gotovo za nekoliko minuta.

Julija je otišla u kuhinju. Okrenut leđima, Vlada je pored bušenog bunara radio kao mašina za čerupanje. Za nekoliko minuta nestalo je sve perje i paperje: mladi gavrančići su bili očišćeni i pod mlazom vode oprani. Krv koja je ranije curila niz Vladinu podlaktici takođe je bila oprana. Kad se Julija pojavila sa emajliranom posudom nalik na kotlić, ptice su uveliko bile spremne za kuvanje.

Braco se osetio suvišnim u njihovom poslu, pa je ponovo seo na klupu pored prozora.

– Supu ili pečeno? – zapitala je Julija.

– Supu, supu, Julija! ...Opet me jako boli glava.

– Skuvaću ti supu ako mi obećaš da ćeš protumačiti moj noćašnji san.

– Ali, Julija... – pokušao je da je urazumi Vlada – pa zar ti nisam rekao da snovi ne znače ništa!

– Dobro, dobro... Kasnije ćemo o tome. Zasad sedi pored Brace i razgovarajte malo. Mlado meso će biti brzo skuvano.

Vlada je poslušao Juliju. Seo je na klupu i pogledao ranu na podlaktici. Rana je ponovo počela da krvari. Prineo je ruku ustima i jezikom liznu crvenu tečnost.

– Čuo sam od Julije da si bio u Argentini – započe Braca bojažljivo, tiho, da ga ne uvredi. Nije znao da li je Vlada raspoložen za bilo kakav razgovor.

Jedno vreme nije odgovarao, samo je lizao podlakticu. Već je izgledalo da će se njihovo sedenje na istoj klupi nastaviti bez reči sve dok supa ne bude skuvana. Braca je, sada iz neposredne blizine, mogao da detaljno i pažljivo ispita bore na Vladinom licu. Žućkasta bolešljiva boja i naborana koža zaista su ga činili starijim nego što je stvarno bio. Mršavost njegovih ruku uveravala je Bracu da je i njegovo telo jednako tako mršavo... Sedeli su tako, nemo, bez reči, jedan čekajući supu, a drugi sekiru.

Nakon izvesnog vremena Vlada se ipak oglasio pitanjem:

– Ti stanuješ na Sonćanskom putu? Tamo gde žive one dve devojke?

Dečak je potvrdno klimnuo glavom.

– Da, da. Zato te i zovu Braca. Mali brat...

– Zašto si se vratio? – zapita Braca, želeći da ga izazove na razgovor, što mu prethodno nije pošlo za rukom.

– Zato što u Južnoj Americi nema vrana.

– Vrana?

– Da. Moj Stari i ja smo se vratili. U to vreme Petar je već bio na samrti. Nadao se da će ga vrane spasiti. Ovde se rodio, ovde je želeo i da umre.

Na trenutak je pognuo glavu. Zatim je upiljio pogled u stabla bagrema i nastavio da priča. Julija je bila u pravu. Vlada je zaista voleo da priča, samo mu je trebalo dati povod za to.

– Stari je odlučio da sve troje nas sa Sonćanskog puta emigriramo u Argentinu.

– Čudno je što svog oca zoveš „stari“. Da li je to možda zbog velike razlike u godinama?

– Ne, ne. Po godinama, mogao mi je biti stariji brat. Naime, on nije bio moj pravi otac. Majka je to priznala tamo u Tolombu, u podnožju Anda. Ja nikada nisam upoznao svog pravog oca...

I kaleidoskop događaje iz Vladinog života počeo je da se okreće, upečatljivo prikazujući jedan po svemu neobičan životopis.

Iseljenje porodici nije donelo bolji život. Tolombo je bilo malo argentinsko selo, skriveno među proplancima unutrašnjih predela planinskog lanca Anda.

– Istina, ima i tamo vinograda, ali nisu ni izbliza tako rodni kao u Evropi – nastavio priču Vlada, sav utonuo u slike sećanja. – Guste magle što se spuštaju s visokih planina ometaju normalan rast čokota i umanjuju rod vinove loze. Stari je stoga počeo da se zanima za drugi način zarade. Nedaleko od mesta gde smo živeli bio je napušten, urušen rudnik. Žitelji najbliži rudniku, generacijama su prepričavali kako su Inke, još u petnaestom veku, tamo nalazile skupoceno svetleće kamenje...

– Stari je došao na ideju da ponovo otvori rudnik. Ako mu se sreća osmehne, moglo bi se u rudniku pronaći dragog kamenja, a možda i zlata. Meštani su ga upozoravali da bude oprezan, jer su okna dugačka i u njima lako može da se izgubi. Uz to su na nekim mestima zatrpana ili provaljena. Neki od njihovih rođaka zauvek su ostali u tim oknima. Starog nisu uplašila njihova upozorenja. Držala ga je nada da će imati više sreće od njegovih prethodnika.

– Zaista je očekivao da će uspeti? – upita Braca koji je sa sve većim zanimanjem slušao Vladinu ispovest.

– Dobro se toga sećam... Posle prvog obilaska rudnika seo je za sto i napisao podugačak spisak alata i opreme, neophodnih da bismo započeli kopanje u rudniku. U ovom poslu stari je računao i na moju pomoć. Majka je opet bila izričito protiv toga. Čak je ponudila da ona, umesto mene, s njim silazi u okna.

– Ni posle više nedelja teškog kopanja – potiskujući emocije nastavio je pribrano Vlada – ništa Stari nije našao. Međutim, ni tada nije izgubio nadu, kopao je i dalje. U dubini duše je verovao da će tamo naći drago kamenje ili zlatnu rudu. Majka je radila s njim sve vreme. Jednog dana, nakon višenedeljnog kopanja duboko pod zemljom, pronašao je izuzetno zanimljiv kamen. Površina

belog kamena, jajastog oblika i veličine pesnice, imala je trakaste pruge smeđe, zelene i plave boje. U tamnom rudarskom kopu, pored rudarske lampe, nije odmah mogao da tačno proceni o kakvom se kamenu radi. Zato je krenuo napolje, da ga pogleda na dnevnoj svetlosti. Mami je naredio da na tom mestu nastavi da kopa, jer se tamo možda nalazi još poneki primerak. Stari se inače nije razumeo u kamenje, ali je neodoljivo želeo da laički oceni lepotu kamena koju su mu davale raznobojne pruge. Tako izuzetno lep kamen, mislio je, mora da ima i izuzetnu vrednost.

Vlada je načas zastao, kao da sabira snagu za ono što sledi.

– Tek što je stigao do izlaza iz rudnika, iza sebe je začuo zaglušujuću tutnjavu. Dogodilo se, na žalost, ono na što su meštani i upozoravali. Deo okna se urušio i zatrpao je moju majku. Stari je pokušao da stigne do nje razgrćući urušenu zemlju i kamenje, što nije išlo nimalo lako. Kada se napokon probio do njenog nepokretnog tela, ona više nije bila živa. Od tada do danas to mu nisam mogao da oprostim...

– Kopali smo još možda mesec dana, nadajući se da ćemo naići na „blago Inka“, kako je on zanosno govorio. Ali, trošili smo se uzalud. Stari je postajao sve slabiji i umorniji. Zatražili smo pomoć od seoske travarke i vračare, budući da je najbliža bolnica bila udaljena hiljadu kilometara od Tolomba.

Vračara ga je pogledala i rekla da ga ona ne može izlečiti. Samo je zagonetno napomenula šta bi to možda moglo da mu pomogne. Rekla je da u jednoj dalekoj zemlji, gde je klima toplija, živi crna ptica. Saznala je od svoje babe da je ta kreštava ptica onomad bila žena-sanjar, čarobnjak i tumač snova. Jednom prilikom, zbog loše protumačenog sna, *beli čudotvorac* je od nje stvorio crnu kreštavu pticu. Ta ptica je i dalje posedovala moć tumačenja snova. Samo, niko se nije usuđivao da to od nje traži – što zbog njenog izgleda, što zbog kreštavog glasa...

– Stari je odmah znao o kakvoj se to ptici radi – produži Vlada. – Eto, tako... Vratili smo se zbog vrana. Još iz detinjstva Stari je poznavao različite vrste vrana koje su doletale u ranu je-

sen da skupljaju zrele plodove sa stabala oraha... „U Somboru, na Sonćanskom putu sam rođen, tamo želim i da umrem“, govorio je sve češće, brojeći poslednje dane...

– Iz Argentine smo se vraćali brodom. Nismo imali para, pa smo sa takoreći slepim putnicima bili smešteni u potpalublju, u kabinama treće klase. Tokom plovidbe brod je pristao u Sidneju. Pristizali su novi putnici, a među njima i grupa geologa koji su u Australiji istraživali rudu urana. Logično, nosili su sa sobom uređaje za merenje zračenja. Sasvim slučajno su uključili jedan od uređaja. Nastala je velika uzbuna kada je aparat počeo da pokazuje neobjašnjivo jako zračenje. Prvo što su sa strahom pomislili, bilo je to da su najverovatnije oni sami ozračeni. Merenjem su to i proverili i zaključili da oni nisu izvor radijacije. Neko drugi ili nešto drugo je moralo biti u pitanju. Počeli su da istražuju zračenje na celokupnom brodu...

– Kad su se približili Starom i meni, merni uređaj je naprosto pomahnitao. Dakle, mi smo bili izvor zračenja. Razgovarajući s nama opravdano su posumnjali da je radioaktivan kamen koji smo našli u rudniku Inka i poneli ga sa sobom na put. Naložili su nam da im pokažemo taj famozni kamen. Stari ga je nevoljko izvadio iz putne torbe i predao geolozima. Tek tada je došlo do prave pometnje. Već na prvi pogled bilo im je jasno da je u pitanju ahat[1]. Ahat je po prirodi bezopasan. Mnogi i danas drže da ima jedinstvena, povoljna energetska svojstva koja pomažu čoveku da psihički ojača. Ovom prilikom ahat je pokazivao da je veoma opasan. Bio je radioaktivan. Ahat su spremili u masivnu metalnu kutiju. Morali smo predati svu svoju odeću i prtljag. Sve su to spalili u kotlarnici. Da ne ostanemo bez ičega, goli, dali su nam potpuno novu odeću i obuću. Zatim su nas odveli u kabinu za tuširanje i zahtevali od nas da se, pre tuširanja, svuda po telu dobro istrljamo vlažnim sunđe-

[1] Ahat je mineral, poludragi kamen različitih boja. Dobio je ime po istoimenoj reci na Siciliji, gde je najpre i pronađen. Veoma je cenjen i koristi se u izradi nakita.

rom. Na žalost, čak i nakon tako temeljnog pranja, alarmni signal sa mernog uređaja nije prestajao da se oglašava.

Vlada je zastao u priči tek toliko da još jednom oliže neznatno okrvavljenu podlakticu.

– Objasnili su nam da je i prašina u rudniku verovatno bila kontaminirana. Ulazeći u rudnik i udišući je, radioaktivna prašina se gomilala u našim telima... Moj Stari nije verovao naučnicima. Tražio je da mu vrate poludragi kamen, a oni su to odlučno odbijali. Stari je neprestano ponavljao da su ga u rudniku začarali duhovi Inka. Duboko je verovao da će ga vrane izlečiti...

– Posle sam i ja počeo da se bojim te nevidljive opasnosti. U kabini u kojoj smo sve vreme bili zatvoreni sanjao sam neverovatne snove. Mora da sam i ranije sanjao noću, ali s buđenjem sam ih redovno zaboravljao. Za vreme dok smo bili zaključani u kabini, mnogo sam spavao, iz dosade. Čim bih se probudio, prisećao bih se bezmalo svega što sam noću sanjao.

Prešao je nadlakticom preko neznatno orošenog čela, kao da iznova uzaludno briše vlastitu muku dugog putovanja preko silnih mora.

– Kada smo konačno stigli kući, bili smo mrtvi umorni i veoma oslabljenog zdravlja. Odmarali smo se više dana da bi sakupili bar malo snage. Stari je crpeo poslednje atome energije da pomogne u popravci kuće koja je stradala u ratu. Sagradili smo je na istim temeljima, na starom mestu, pored groblja...

– Stari je uskoro pao u krevet. Svakodnevno sam mu donosio plavičasto jaje sa smeđim pegama iz gavranovog gnezda. Jaje je pio onako sveže. Kad su se izlegla mladunčad, njih smo pekli na ražnju. Spočetka nisam ni okusio crnu pticu. Bio sam nadničar i radio sam za hranu i nešto novca. Dok sam iz dana u dan obavljao sve te poslove, malo-malo pa bi me stezala glavobolja.

– Petar, moj Stari, umro je nakon dva meseca. Ostvarila mu se želja da bude sahranjen u rodnom mestu. Tada sam imao nešto više od dvadeset godina. Sam sam ga sahranio na groblju, u komšiluku. Sklepao sam krst od jedne duže i jedne kraće letve. I krst

i humka ostali su neobeleženi imenom pokojnika. Jedino sam ja znao ko je tamo sahranjen.

Braco ga je sve vreme netremice gledao i još pažljivije slušao. Spustio je pogled s Vladinog lica tek u trenutku kada je ovaj gotovo zasuzio.

– Bilo je i teških trenutaka... Nije lako ostati sam, a nemati baš nikakav posao. E, tih dana obično nisam imao ništa za jelo. Izašao bih tada na grob mog Starog i seo na humku, iznad njegovih zakopanih stopala. Kao da sam u tim trenucima očekivao da mi on da neki putokaz ili da me bar uteši.

– Tokom jedne takve posete groblju odlučio sam da i ja probam gavranova jaja i meso. Nisam očekivao da će me to izlečiti, ali sam se ponadao da bi mi to moglo ublažiti glavobolju, a pogotovo utoliti glad.

– Išao si tamo, iza groblja, gde je bila ona velika naseobina vrana, da kradeš jaja i mladunčad? – oglasio se Braca ganutljivo, tek toliko da Vladi da do znanja da ga prilježno sluša.

– Da, tamo sam odlazio još dok je Starac bio živ. Mnoštvo vrana se tamo gnezdilo. Verovatno ih je instinkt vodio do bezbednih račvi na čvrstim ograncima što su obrazovali guste krošnje drveća. U početku, kada sam se penjao uz stabla, vrane su prodorno gakale, gotovo zapomažući kričale i pri tom lepetale krilima. Kasnije, kad su se navikle na moje posete, samo bi uzletele. Kao da su znale da ne dolazim da im oduzmem sva jaja ili svu mladunčad. Bilo je slučajeva da ne bi ni uzletele. Kao da su znale da mi njihova jaja i meso ublažavaju bolove...

– Viđao sam te često kako radiš kod porodice Čaplar. To su oni što imaju onog bezobraznog i nasrtljivog unuka... – naglasi Braca, budući da je dobro poznavao tu porodicu iz Sonćanske ulice. Njihov unuk Nandor bio je svadljive prirode. Svađao se sa svim i svakim. Zato su ga izbegavala sva deca u ulici. Nekoliko puta se potukao i sa Bracom.

– Da. Često sam tamo radio. Jednom prilikom sam, na poziv bake Čaplar, utovarao dve tone "ruskog" smeđeg uglja, sa ulice u

dvorište. Starica nikada nije bila dobrog raspoloženja. Nije joj se dopadalo moje društvo, a ipak me je više puta angažovala za neke teže fizičke poslove. Voleo sam da radim sa tom mrzovoljnom ženom, jer je dobro plaćala za moj trud. Mada, ponekad su mi lepe, pohvalne reči mnogo više značile nego zarada i pristojan bakšiš...

– Po obavljenom poslu obično bih dobio nešto novca, veknu hleba i oveći komad slanine. Novac sam najčešće sklanjao za "crne dane". Dobijenu hranu sam jeo u društvu sa mojim Starim. Na travi pored groba raširio bih maramicu, na nju bih nasekao hleba i slanine i počastio se.

– Vraćajući se poslednji put od Čaplarovih, primetio sam da su sve vrane koje se gnezde na drveću oko groblja – u vazduhu. Uznemireno su letele ukrug, ponekad stvarajući leteći levak, i glasno graktale. Takvu uznemirenost ovih ptica video sam samo još jednom – kada sam prvi put išao da poharam njihova gnezda. Stoga sam i pomislio da je još neko krenuo mojim stopama...

– Posmatrao sam redom stabla sa isprepletenim granjem i gustim lišćem. Nikoga nisam primetio. Čak sam spustio obod šešira do obrva, da mi sunčevi zraci ne smetaju. Tek tada sam opazio među kružećim vranama jednu sivu pticu, koja nije ličila na ostale. Ptica je snažnim a usporenim zamasima krila lenjo letela tamo-amo u visini drveća, ne prelazeći nikad ivice šumarka. To je tako potrajalo sve dok se ja nisam pojavio. Tada je naglo promenila smer i poletela ka obodu groblja, do groba mog Starog. Požurio sam da i ja što pre stignem tamo. Gavran je već bio sleteo na drveni, neobeleženi krst i tamo mirno stajao. Kao da je našao utočište iznad Petrove humke. Pažljivo sam izbliza pogledao vranino perje...

– Zar ipak nije ličila na ostale ptice? – nepoverljivo upita Braca.

– Perje na leđima i trupu bilo je pepeljastosivo, dok je ono na glavi, vratu, krilima i repu bilo izrazito crne boje. I paperje na butnom delu nogu bilo je tamno, gotovo crno. Dakle, što se perja tiče, podsećala me je na sivu vranu. Da je to zaista bila siva vrana, to i dan danas tvrdim...

– Nisam je oterao s krsta. Seo sam i sam na ledinu pored groba i raširio maramicu. Džepnim nožem sam odsekao od vekne parče hleba. Gavran je ispustio kratak kričav glas. Učinilo mi se da se baš meni obraća. Odsečeno parče stavio sam na grob Starog. Ptica je sletela na to parče hleba i, pridržavajući ga crnim oštrim kandžama, počela je da ga kida snažnim kljunom...

– Od tada sanjam svake večeri... Često su to teški snovi od kojih se budim sav u znoju. Daleko od toga da to želim, ali u snu mi se javljaju događaji iz detinjstva. Vidim tako Starog pognutih leđa kako uplašeno stoji ispred seoske vračare i moli za pomoć. Iznova i iznova vidim prizor gde ga vračara pregleda i, odmahujući glavom, izjavljuje da bi Starom jedino mogla da pomogne crna ptica u nekoj dalekoj zemlji. A od toga me još više boli glava... – zaćuta najednom Vlada, završivši po svoj prilici svoju životnu priču.

Braca je hteo još nešto da pita, ali se baš u tom momentu pojavila Julija na vratima kuhinje.

– Supa je gotova. Želiš li da je poneseš, ili da je ovde pojedeš?

– Ako mi dozvoliš, poješću je u kuhinji.

– To si dobro odlučio, inače te ne bi pustila da odeš a da mi ne rastumačiš noćašnji san.

– Saslušaću te dok srčem supu. To će biti tvoja plata... Ali, nemoj očekivati da budem prorok! – pomalo ironičnim tonom reče Vlada i krenu ka kuhinji. Julija je Braci mahnula rukom da im se pridruži.

Kuhinja nije bila prostrana, ali izgledala je čisto. Trpezarijski sto s dve stolice bio je smešten ispred prozora koji je gledao na trem. Tanjir sa toplom supom već se pušio na stolu. Julija je pripremila dva tanjira, pretpostavljajući da će i Braca da oproba supu od vrana.

Uz suprotni zid nalazio se širok kuhinjski ormar s vitrinom punom čaša i tanjira. Pored drugog zida bio je smešten kuhinjski sudoper, a odmah do njega beli emajlirani šporet. Od šporeta ka plafonu uzdizali su se srebrnasto bojeni sulundari.

Vlada je odmah seo za sto. Sačekao je za trenutak da se i Braca pridruži. Pošto on to nije učinio, Julija je sela na to mesto. Braca je pogledao unaokolo, pronašao je drveni tronožac, privukao ga k stolu i seo. Vlada je kutlačom nasuo supu u tanjir i zamolio Juliju da ispriča san.

– Kao, mlada sam devojka i ušla sam u popločano dvorište Somborskog kasina – prisećala se Julija svog najnovijeg sna. – Prošla sam kroz dvorište i krenula u svlačionicu. Iz ženske svlačionice začula se glasna vika praćena smehom. Okrenula sam se ka tim glasovima. U ženskom kupatilu među ženskim glasovima mešao se i jedan muški. Slutila sam o čemu se radi. Među plesačice mora da se ušunjao i neki mladi glumac. Nisam širom otvorila vrata, nego sam, da bih izbegla pometnju, samo ovlaš zavirila i rekla: "Koji god da je mladić ušao u žensku svlačionicu, neka je odmah napusti!"

– Tog trenutka je zavladala tišina. Nakon samo par sekundi Mirko je istrčao u hodnik, obema rukama sakrivajući svoje genitalije. Pošto me je ugledao, uputio se prema svlačionici. Veoma uplašen, pogrešio je i ušao u ženski deo. Kada je primetio da je opet na pogrešnom mestu, istrčao je i uleteo u garderobu.

Vladan je podigao glavu i pogledao Juliju.

– Ma daj, Julija!... Ti se nikad nisi bavila narodnim igrama. A i ovaj golišavi momak…

– Ne prekidaj, Vlado! Saslušaj me do kraja! Pričam ti samo svoj san, ako si to možda zaboravio... – nervozno je uzvratila Julija.

Nakon što je Vlada ponovo sipao supu i počeo da je hladi kašikom, domaćica je nastavila priču.

– Kad se raspoloženje u plesnoj grupi stišalo, prošetala sam s jednom čegrtaljkom, pokušavajući da na sebe privučem pažnju. Htela sam da ih obavestim da putujemo u goste. Zamolila sam ih da pored mađarskih, srpskih i ruskih narodnih nošnji, pripreme i muslimansku...

Krenuli smo minibusom. Putovalo je šestoro nas, odnosno tri plesačka para. Moj partner je bio Aca... Mada, u snu, nas dvoje

se kao još nismo počeli zabavljati. On je upravljao minibusom. U prtljažnik smo utovarili svu potrebnu opremu i odeću, a zatim smo odmah krenuli...

– Devojke Ela, Margita i ja išle smo u isti razred srednje škole. Momci Aca, Gaža i Ferika dolazili su iz različitih srednjih škola. Svi smo se dobro slagali – voleli smo ples iznad svega... Kad smo izišli iz grada skrenuli smo sa autoputa. Morali smo da pređemo preko jedne ogromne visoravni. Na beskrajno širokoj ravnici nisi mogao da vidiš ni grmčić, kamoli kakvo veće drvo. Samo je uzani potok vijugao u pravcu u kojem smo se i mi kretali. Daleko, veoma daleko nazirali su se plavičasti obrisi planina...

– Putovanje je dugo trajalo. Sunce je jako ugrejalo. Zbog velike zapare, svi smo počeli da se skidamo... Usput smo se često zaustavljali – da se ne bi izgubili ili zato što je poneko morao da piški. Nismo se stideli jedni drugih. Već ranije smo, ne mali broj puta, znali ostati samo u majicama i gaćicama, budući da smo na raspolaganju imali samo jednu svlačionicu...

– Svi smo se u više navrata preznojili pre nego što smo stigli nadomak planina. Klima je tamo bila mnogo prijatnija. Prašnjavi letnji put vodio je preko planinskog prevoja. Na nekim mestima je bio toliko izrovan da je Aca morao da zaobilazi najdublje rupčage, skrećući na sasušenu ledinu pored puta. Nismo se mogli nadati boljem: ispred nas se vijugavo protezao prašnjav zemljani put koji pri usponu prelazi u serpentine, sve do vrha prevoja..

Vlada je sebi nasuo i treći tanjir supe. Braca je sve pažljivo slušao. Samo je malo približio stolicu k stolu i tako se našao između njih dvoje. Julija je ponovo stavila tanjir ispred njega, a on ga je bojažljivo, neprimetno odgurnuo od sebe.

– Kada smo stigli do vrha prevoja, dočekala nas je beskrajna cvetna livada. Cveće se prostiralo s obe strane puta. Zaustavili smo se da uberemo koji cvet. Tek kada smo dublje zašli u cvetno polje, shvatili smo da je to „sanjalačko“ cveće... Mak u punom cvatu!

Aca je predosetio opasnost. Glasno nas je dozivao i molio da se odmah vratimo u minibus. Nismo se opirali, znajući i sami da

cvet maka nije dugotrajan. Latice mu brzo otpadaju. Aca je nastojao da što pre ostavimo za sobom ovu cvetnu plantažu.

Nakon dugotrajne vožnje konačno smo napustili područje plantažnog uzgoja maka. Koliko je bilo opasno zadržavati se tamo, shvatili smo tek pri kraju ove nepregledne plantaže. Stigli smo do kolonije gde nas je sačekalo desetak-petnaestak naoružanih muškaraca s turbanima na glavi. Izgledalo je da nisu uniformisani vojnici, već da su kakvo privatno obezbeđenje. Srećom, nisu nas zaustavljali i kinjili...

– Nadalje smo putovali pored nasipa nekog kanala. Tek što smo napustili naselje i krenuli uz sam nasip, naleteli smo na veliku rupu koju Aca nije na vreme primetio. Pukla je prednja osovina minibusa. Aca se uhvatio za glavu, jer rezervnu osovinu nismo imali, a ni popravka nije bila moguća bez dobro opremljene radionice. Nismo mogli dalje. Bili smo u bezizlaznoj situaciji.

Odjednom se na vrhu nasipa pojavila mlada razbarušena plavokosa devojka, obučena u lovačko odelo. U jednoj ruci je držala veliku ribu, kojom je nervozno mahala, a u drugoj ruci veliku potkovicu. Nešto je razgovarala sa Acom...

Julija je za trenutak zastala.

– I...? I…? – uzbuđeno se trgnu Braca. – Šta je bilo dalje? Šta se dogodilo sa devojkom?

– Probudila sam se u muci... – završila je svoju priču Julija i pogledala kroz prozor. U tom njenom pogledu bilo je vidnog nemira i neukrotive napetosti.

– Nije bilo vrana? – začu se zajedljivo pitanje.

– Ne. Vrana nije bilo – odgovori Julija odsutno, koji trenutak kasnije. Namerno je prećutala Vladinu zajedljivost.

– Šta treba da znači takav san...? Opasnost? Ili možda neku lošu vest...? – zareða Julija.

– Opasnost! To znači da se pojavila mlada devojka, na konju. Verovatno je došla kod Ace posle jahanja. Po ramenima, preko ležerne crvene košulje, pustila je vetrom razbarušenu kestenjastu kosu. Obučena je u veoma uske teget platnene pantalone sa širo-

kim kaišem od svinjske kože. Na nogama ima sive čizme s dugim resama.

– O čemu pričaš?! Nijedna od plesačica nije nosila teget pantalone. Sve one niše vole široke lagane suknje. Odakle ti to? Ta devojka nije bila u mom snu...

– Nije u snu, nego u stvarnosti!

KAMENA KAPIJA

Pred nama je novi rukopis pripovedne proze Arpada Nemeta, naslovljen *Kamena kapija*. To je ujedno i naslov daleko najobimnije od tri ovde ispričane priče, od kojih preostale dve nose naslove *Vladan, tumač snova* i *Dujo*. Sve tri su, po osnovnim književno-umetničkim odlikama, sasvim na tragu dosadašnjeg Nemetotvog opusa: dveju zbirki pripovedaka (*Priče i snovi*, 2010; *Snoviđenja*, 2018) i dva romana (*Breskvica*, 2014; *Kamen*, 2020).

Ništa u ove tri pripovetke Arpada Nemeta nema autorski novog što on već nije - srećom, na samosvojan način - suštinski pokazao u svom dosadašnjem literarnom nastojanju. Gotovo je u pitanju opsesivni samonagovor: na sučaju niza pojedinačnih i zajedničkih sudbina pokazati kako ovaj svet nekako opstaje uprkos tome što u njemu onog poželjnog (dobra, pravde, istine, ljubavi, sreće, radosti, zdravlja, ispunjenosti, skromnosti, smernosti...) ima odveć malo, a onog nepoželjnog (zla, nepravde, laži, mržnje, jada, žalosti, bolesti, osujećenosti, sujete, bahatosti...) ima odveć mnogo.

Ono što je u njima novo jeste izvesno autorovo pripovedačko sazrevanje. To se pre svega ogleda u uverljivosti naracije, lakoći dramaturških zapleta i raspleta i pitkoći stilskog oblikovanja slika koje su ugaoni temeljci Nemetovog spisateljskog tkanja. Sazrevanje je to izazovnog i neizvesnog iskustva koje sa sobom nosi proces književnog stvaranja.

Ovo tim pre što je spisateljska sudbina Arpada Nemeta - valja to i ovde ponoviti! - posve neobična. Nateran neopozivim zdravstvenim razglogom da intimno i profesionalno potisne dotad neomeđeni svet filmske i televizijske slike, autoru se, svemu uprkos, posrećilo da kroz suton vlastitog očinjeg vida progleda slikama lepe književnosti. Taj prirođeni nagon za izražavanjem slikom,

prevashodno filmskom i televizijskom, preneo se, plodotvorno, i u svet Nemetovog književnog stvaranja. Svaki od njegovih naslova, sazdana je od logičnog i doslednog sleda slika, odnosno scena i sekvenci, tako da se u svakom od njih prepoznaje jasan i zaokružen scenarij onoga što se pričom kani saopštiti čitaocu.

Ko zna da li bi se Arpad Nemet latio proznog autorstva da od ranije nije bio, i nadalje ostao, prilježni beležnik vlastitih snova. Za autora, naime, svet stvarnosti i svet snova nisu dva potpuno odvojena, još manje suprotstavljena sveta. Reč je o dva posve bliska, prožimajuća, nadopunjujuća, međuzavisna lika, vida, područja temeljnog očitovanja jednog jedinstvenog, suštinski nepodeljivog sveta života. Jer, život jedva da bi ikad dosegao ono bogatstvo i punoću raznovrsnosti, različitosti i nepredvidivosti u kojima jedino i biva poterebna i moguća težnja ka dobru, lepom, istinitom, iskrenom, plemenitom, pravednom... Težnja ka mogućim trenucima sreće!

Autor nam iznova sugeriše: Nema te torbe iz koje se sreća neće brzo potrošiti! Nema te sile izvan nas, i bez nas, koja će nas usrećiti ma i za jedan trenutak! Nema te večnosti u ugodnosti i sreći od kojih nam život, kad-tad, pre ili kasnije, neće prisesti od dosade, praznine, učmalosti, lenjosti i mučnine nad tom, jednom za svagda ostvarenom težnjom!

Preporučujući, svesrdno, Arpadov pripovedni triptih za objavljivanje iskreno gajim nadu da će on čitaocima odista pružiti ne samo zadovoljstvo u književnom tekstu, nego i nesumnjivo valjane životne pouke.

U Novom Sadu, 22. februara 2021. Jovan Gagrica

TRAGOM ARPADOVE NEPRESUŠNE PRIPOVEDAČKE INSPIRACIJE

Među poslenicima kulture u Savezu slepih, reditelj Arpad Nemet svakako pripada samom vrhu. Njegove knjige se rado čitaju, a njegov pripovedački dar nas svake godine prijatno iznenadi novom knjigom.

Arpad Nemet je reditelj, dugogodišnji urednik časopisa za slepe „Visshang“ na mađarskom jeziku, odličan organizator kulturnih aktivnosti i (sada već slobodno možemo da kažemo) književnik, koji svojim stilom i svojom pripovedačkom inspiracijom osvaja čitaoce i svakako doprinosi ukupnoj afirmaciji slepih i obogaćivanju njihovog duhovnog i kulturnog života.

Pred nama je nova Nemetova knjiga, zbirka novela prožeta fantastikom, kroz koju nas autor spretno uvodi u svet misterije u kome se prepliću događaji iz prošlih i sadašnjih vremena prožeti futurizmom.

Iako je Nemet kao reditelj ceo svoj radni vek bio okrenut vizuelnim umetnostima, poslednjih godina se posvetio spisateljskom radu na zadovoljstvo čitalaca i svih nas koji ga poznajemo i koji smo sa njim radili. Njegovo bogato životno iskustvo, sklonost ka umetnosti, pripovedački dar i predanost kulturi, savršen su recept za dobru knjigu.

Ljubitelji dobre proze svakako će uživati u ovoj zbirci koja se čita u jednom dahu i koja nas već sa prvim čitanjem osvaja, kako Nemetovim prepoznatljivim pitkim stilom, tako i njegovom nepresušnom pripovedačkom inspiracijom.

Važno je reći da Arpad Nemet podjednako dobro piše na mađarskom i srpskom jeziku, što takođe govori o njegovom nespornom književnom talentu koji je svakako važan u našoj multietničkoj i multikulturalnoj sredini.

U ovim teškim, turbulentnim vremenima, kultura i umetnost su najbolji lek za prevazilaženje brojnih problema, gotovo kao „naš hleb nasušni“. Od svih „oružja“ u borbi protiv naše teške (u

globalnom smislu) stvarnosti, književnost, kao i svi vidovi umetnosti, imaju najveću snagu i postižu najbolji efekat.

Kao čitalac, ali i Arpadov prijatelj i saradnik, toplo vam preporučujem ovu knjigu, a od autora očekujem da nas i dalje iznenađuje svojim književnim ostvarenjima.

Velibor Pilić

SADRŽAJ

Kamena kapija 3
1. 3
2. 7
3. 13
4. 16
5. 21
6. 26
7. 31
8. 37
9. 41
10. 43
11. 50
12. 55
13. 60
14. 69
15. 75
16. 81
17. 84
18. 91

Dujo 97
1. 97
2. 100
3. 102

4. 107
5. 109
6. 114
7. 119
8. 124
9. 127

Vlada, tumač snova 131

Kamena kapija 149

Tragom Arpadove nepresušne pripovedačke inspiracije 151

Sadržaj 153

Izdavač
Gradska organizacija slepih
Novi Sad

Urednik
Velibor Pilić

Štampa
KriMel, Budisava

Tiraž:
200